

CREDEAȚA CREDINȚĂ

în scrierile Sfinților Părinți

SFÂNTUL THEODOR STUDITUL
SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR
SFÂNTUL AMFILOHIE DE ICONIUM

VOL. I

Dreapta credință în scrierile Sfinților Părinți

SFÂNTUL THEODOR STUDITUL
SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR
SFÂNTUL AMFILOHIE DE ICONIUM

Vol. 1

Traducere din limba greacă veche de
Pr. Marcel Hancheș

editura
Σοφία

București, 2006

Redactori: Adrian Tănăsescu-Vlas și Ana Amăriuchi

Coperta: Mona Velciov

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

THEODOR STUDITUL, st.

Dreapta credință în scrierile Sfinților Părinți / Sf. Theodor Studitul, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Amfilohie ; trad. din limba greacă veche de pr. Marcel Hancheș. - București : Editura Sophia, 2006-

vol.

ISBN (10) 973-7623-68-1 ; ISBN (13) 978-973-7623-68-3

Vol. 1. - ISBN (10) 973-7623-69-X ;

ISBN (13) 978-973-7623-69-0

I. Ioan Gură de Aur, st.

II. Amfilohie de Iconium, st.

III. Hancheș, Marcel (trad.)

276

SFÂNTUL THEODOR STUDITUL

Introducere

Sensul acestui scurt Cuvânt înainte nu este acela de a face un studiu asupra învățaturii Sfântului Teodor Studitul sau asupra impactului său duhovnicesc, nici asupra locului său în Bizanțul perioadei iconoclase, ci doar de a puncta câteva minime elemente de natură istorică și culturală, necesare nespecialistului în bizantinologie sau istorie bisericească spre a înțelege anumite detalii din scrisorile cuviosului.

Sfântul Teodor, ca fiu al unui funcționar imperial, a dobândit de mic o educație solidă în științele profane. Însă evlavia mamei și influența unchiului Platon – care va fi și viitorul său duhovnic – îl îndreaptă spre monahism. În noul context aprofundează mult învățătura patristică, îndrăgindu-l îndeosebi pe Sfântul Vasile cel Mare. După Sinodul al VII-lea Ecumenic este hirotonit preot de Sfântul Tarasie, patriarhul Constantinopolului (aflat pe scaun între 784-806). În urma îmbolnăvirii egumenului Platon, cam pe la anul 794, este ales egumen al monahilor de la Sakkudion, mutați mai apoi în timpul împărătesei Irina în mănăstirea Studion din Constantinopol, din pricina deselor escapade ale arabilor în ținuturile Bitiniei (după 798).

Pe când Sfântul era egumen la Sakkudion, împăratul Constantin al VI-lea, fiul împărătesei Irina, își închide forțat soția Maria (o nepoată a Sfântului Filaret cel milos-tiv) într-o mănăstire și se căsătorește în chip abuziv și adulter cu amanta sa, Teodota, rudă a Sfântului Teodor și damă de companie în suita Irinei. Căsătoria este săvârșită de preotul iconom Iosif de la Sfânta Sofia (septembrie, 795). Patriarhul Tarasie, pentru a evita o posibilă redeclanșare a persecuției iconoclaste, acceptă starea de fapt, aplicând, oarecum forțat de împrejurări, „iconomia”. Monahii de la Sakkudion sancționează abrupt aceste inadvertențe și ies din comuniune cu patriarhul, postându-se în același timp adversativ și frontal față de fapta împăratului și de actul necugetat al iconomului Iosif (primăvara lui 796). Împăratul încearcă să câștige acordul monahilor, însă în urma refuzului lor hotărât, Teodor, Iosif – fratele său – și Platon sunt arestați. Teodor și Iosif mai apoi, împreună cu monahii, sunt trimiși în surghiun la Tesalonic. Populația capitalei, dar și provincia, fuseseră deja instigate împotriva adulterului imperial de dârzenia monahilor. Teodor și Iosif rămân în Tesalonic până în toamna lui 797 când Irina preia conducerea imperiului, după ce îl de-tronase pe Constantin și îi scosese ochii. Sfântul Tarasie îl caterisește pe iconomul Iosif și reintră în comuniune cu Teodor și Platon. În 802 logofătul Nichifor uzurpă tronul și devine împărat (802-811) iar la moartea lui Tarasie este ales în scaun Sfântul Nichifor (806-815), ridicat însă din starea de mirean la treapta de patriarh foarte repede și oarecum contrar canoanelor, fapt pentru care monahii de la Studion se împotrivesc și se separă de patriarh. În 806 un sinod local, condus de patriarh, îl reprimește la slujire pe iconomul Iosif și, din această cauză, Sfântul Teodor pro-

testează împotriva patriarhului. În 808 e arestat împreună cu fratele său Iosif, acum arhiepiscop de Tesalonic. În ianuarie, 809 împăratul și patriarhul convoacă „sinodul adulterin” care condamnă pe toți cei care nu sunt de acord cu „iconomia” aplicată preotului Iosif. Teodor și Iosif sunt exilați și ținuți la aspru regim în închisoare. De aici scrie o serie de scrisori ce se preocupă cu problema adulterului imperial, a sinodului care l-a acceptat și a necanonicității iconomului Iosif. În 811 basileul Nichifor moare și la tron vine Mihail I Rangabe (811-813). Sfântul Teodor se împacă cu patriarhul, iar preotul Iosif este caterisit definitiv. În 813 împărat devine Leon V Armeanul, adept al iconoclasmului (până în 820). În toamna lui 814 are loc la palat o confruntare deschisă între iconoduli și iconoclaști la care ia parte însuși împăratul. Ortodocșii susțin Sinodul al VII-lea Ecumenic și îi dovedesc basileului că nu intră în competența sa a se ocupa de dogmele Bisericii. Împăratul se simte lezat iar în primăvara lui 815 reîncepe prigoana iconoclastă. Sfântul Nichifor este exilat, călugării de la Studion alungați, iar Teodor, însoțit de ucenicul Nicolae, este reținut într-o fortăreață, după care e surghiunit în două închisori (Bonita, între 816-819, și Smyrna, între 819-820) unde este chinuit cu aspre torturi. De aici scrie iarăși scrisori deși era supravegheat cu strictețe. În 821, odată cu domnia lui Mihail II (820-829), care oprise persecuția, se reîntoarce în capitală, dar din pricina poziției echivoce a basileului față de hotărârile Sinodului al VII-lea Ecumenic studiții își reconstituie comunitatea undeva lângă Nicomidia și mai apoi în insulele Prinkipo unde Sfântul mai fusese exilat în 809. Aici se săvârșește din viață, în 826.

După cum e lesne de înțeles din această sumară prezentare, punctele de greutate în jurul cărora au gravitat

scrierile cuviosului sunt problema adulterină și cea iconoclastă. Aceste două puncte esențiale sunt abordate și dezvoltate până la consecințe nebănuite, din toate unghiurile de vedere: dogmatic, canonic, ascetic și chiar cultural, social, politic. Scrisorile sunt grăitoare în acest sens. Ele reiau la scară mică problemele dezbătute pe larg în scrierile apologetice și dogmatice. Varietatea persoanelor căror li se adresează, modul de exprimare care traversează toate spectrele, de la formularea precisă și concisă, adesea tăioasă, până la poezie și revărsare de părinte iubitor, adâncimea soluțiilor date la problemele ivite aduc în prim plan un chip mai puțin obișnuit al cuviosului, acela al unui adevărat Avvă, cu nimic mai prejos în ce privește finețea duhovnicească față de marii Părinți din Pateric, dar adesea dublată de o erudiție vrednică de admirat.

Nu trebuie uitat că pentru dumnezeieștii Părinți teologia era rodul unei curățiri extreme a minții, nu o artă retorică și silogistică. Sfântul Teodor este teolog pentru că este un vas plin de Duhul Sfânt. Adesea Sfântul este prezentat ca „zelot” și intransigent, mai ales în probleme dogmatice și canonice, dar din citirea scrisorilor se va vedea că nu există nici urmă de fanatism în credința sa. Acrivia sa, în perfectă continuitate cu linia patristică, și limpezimea cugetului sunt neîndoielnic roade ale Duhului Sfânt și semn al unei maturități duhovnicești de o anvergură poate puțin atinsă în istoria Bisericii.

Ni s-au păstrat peste 550 de scrisori ale sale. Deși epistole, unele sunt scrise în frazare lungă și întortocheată, semn al educației retorice primite, chiar dacă Sfântul este adeptul lucrurilor spuse direct și fără ocoliș. Altele sunt extrem de scurte și limpezi. Aici am tradus doar câteva legate de problema ereticilor și a dreptei credințe. Nădăj-

duim ca, prin harul lui Dumnezeu, bogăția duhovnicească aflată în toate scrisorile sale să intre în atenția iubitorilor de scrieri patristice și să fie redată în limba română de către noi sau – și mai bine – de către alții mai înzestrați pentru acest lucru.

Ca anexe la aceste scrisori am tradus câteva giuvaeruri patristice referitoare la aceeași problemă a ereziei.

Lui Anastasie, Episcopul Knosiei

Ce s-a întâmplat cu tine, o, preasfințite părinte, și pentru ce mă mai silești atâta, după întâia și a doua rugămintele, ca să primești cuvânt de folos de la mine, cel neînvățat și pățimaș? Eu mai degrabă, cel și cu rânduiala în urma ta, și întunecat cu viețuirea, am trebuință să fiu luminat de tine nu în cele ce țin de treapta de episcop (căci e vai de nedestoinicia mea), ci în cele ce țin de treapta monahi-cească, adică de egumenie: cum anume, cârmuind cu rațiune turma încredințată mie nevrednicului, voi afla milostiv pe Dumnezeu în ziua înfricoșată a judecății mele. Dar aceasta o pătimești, de bună seamă, din multa ta smerită cugetare. Căci nicidecum nu bănuiesc eu pe arhieria ta că pune la încercare lipsa mea de iscusință. Așadar, eu mă tem de cele ce țin de treapta mea, o, sfințite cap, și cu adevărat îmi vine amețeala [când cuget] la cârmuirea sufletescă, cum anume să scap teafără din marea cea înțelegătoare, pururea învălurită și mult tulburată, această mică și cuvântătoare corăbioară încredințată mie [și să o duc] la limanul mântuirii. Căci pentru aceasta e trebuință și de viețuire curată, și de cunoștință îndestulată, ca [prin ele], cârmuind cu veghere și știință ca printr-o strâmtoare, să mă păzesc necufundat de apele păcatului și pe mine, și pe cei ce urmează mie.

Așadar, aceasta e apărarea mea, a ticălosului¹. Dar, fiindcă a lăsa porunca cuvioșiei tale nu e nicidecum fără primejdie, chiar dacă e peste puterea mea, nu am fost neascultător. De altfel, am primit și poruncă de la părintele meu [duhovnicesc]. Încrezându-mă deci în bunul îndemn al amândurora, aceasta, preadumnezeiescule părinte, îți voi spune, spre a-ți aminti, [nu spre a te învăța], că mult mai mare și mai covârșitoare este corabia desăvârșirii tale față de luntrița mea (adică înălțimea de episcop față de vrednicia egumeniei); și e atâta [deosebire între ele] pentru că ai fost învrednicit să cârmuiești mai mulți, care nu vor toți de bună voie, nici nu sunt toți de o voie, nici de aceeași fire și vrednicie, ci și bărbați și femei, și monahi și căsătoriți, și stăpânitori și supuși, și căsătoriți și necăsătoriți, și robi și liberi, și orfani și văduve, și bogați și săraci, și puternici și ostenitori, și datornici și împrumutători, și care petrec în huzur și omorâți de foame, și avuți și fără îmbrăcăminte, și îmbrăcați în haine moi și îmbrăcați în haine aspre. Căci acestea și mai multe decât acestea nu se arată în viețuirea noastră, dar a ta e plină [de ele]. Și nici tot poporul tău nu e urmărit de o singură grijă, nici nu știi fețele și numele tuturor, nici nu cunoști ocupația vieții fiecăruia, ci mult se deosebesc unii de alții. Unii se ostenesc cu pământul, alții cu navigatul, alții cu păstoritul, alții nu fac nimic, alții fac [una sau alta], și multe sunt rațiunile [motivele, scopurile] lucrării văzute a fiecăruia. Pentru toate acestea multă și felurită e osteneala – pe cât socot, e de neînțeles – mare sudoarea, alergarea, tăria, grija, efortul trupului, durerea sufletului, împrăștierea minții.

¹ Sfântul explică de ce refuzase de două ori să îi trimită răspuns.

Așadar, după cum cel ce cârmuiește corabia în cumplită furtună¹ și vifor al mării este pe de-a-ntregul veghetor și nu se mișcă de ici-colo, având ochiul neadormit (căci nu mică primejdie aduce faptul de a cădea, fie și puțin, în negrijă și lipsă de iscusință), așa cu mult mai mult cârmaciul sufletelor dator este ca mai cu sârguință și mai cu de-amănuntul să știe lucrarea de a sta în frunte, ca să nu fie potopit în adâncul pierzaniei. De aceea, pe cât îmi pare, preasfințite, a strigat marele Apostol: „Cine e slab și eu să nu fiu slab? Cine se poticnește și eu să nu ard?” (II Cor. 11, 29). Și iarăși: „Cu iudeii m-am făcut ca un iudeu, cu cei de sub lege, ca unul sub lege, cu cei fărădelege, ca unul fărădelege, deși eu nu sunt fărădelege în legea lui Hristos. Tuturor m-am făcut toate, ca pe toți să-i dobândesc” (I Cor. 9, 20-21). Iată, așa sunt canoanele și hotărârile episcopiei, după el și după cum înșiși dumnezeieștii Părinți ai noștri spun deslușit. În rest, citind și cunoscând bine cele ale sfinților și având în mâini cuvintele de Dumnezeu predanșite, ce mai cauți ceva asemănător de la mine ticălosul? Eu cred că episcopul este un supraveghetor și răspunzător de rezolvarea întru toate a treburilor celor cârmuiți [de el], înger netăcut, vestitor al îndreptărilor lui Dumnezeu, ochi neadormit, care privește de sus căile fiecăruia dintre cei aduși sub oblăduirea lui, chip [imitație] a lui Hristos – la care luând aminte cei ce îi urmează, își rânduiesc evanghelicește viața lor –, luminător pururea strălucitor, cunoscut celor ce sunt luptați noaptea de neștiință și păcat, adăpător cu cuvântul învățaturii pentru cei însetați de cele mântuitoare, preamare iconom, care va cântări drept viața fiecăruia în vremea răsplătirii.

¹ Literal: mare furtună.

Așadar, nu este ceva mai mare în ce privește apropierea de Dumnezeu și dragostea, nici mai bine răsplătit decât asemenea vrednicie (după cum zice Însuși Hristos către verhovnicul Apostol: dacă Mă iubești, Petre, mai mult decât aceștia, păstorește oile Mele), dar nici mai primejdios și mai pierzător pentru cei ce o îmbrățișează în chip nevrednic. Însă eu știu bine, preabunule între părinți, că pururea îți pui sufletul tău, ca un bun păstor, pentru oile tale, primejduindu-te mai dinainte pentru fiecare în parte, nefiind clătinat de frici omenești, nebatând în retragere în ce privește cuvântul adevărului, din pricina împotrivirii celor porniți în contră, slujind voia singurului Împărat. Pe lângă acestea, mustără cu îndrăzneală, ceartă cu împreună pătimire, împacă pe cei despărțiți, despărțind cu bună judecată ceea ce e necurat de ceea ce e cuvios, ceea ce e sănătos de ceea ce e bolnav, ca nu cumva ceea ce e aproape [de tine] să se molipsească de propria [ta] slăbiciune¹; întoarce pe cel înșelat, întărește pe cel neputincios, leagă [rânile] celui zdrobit. Căci cu adevărat mult este lucrul tău: supravegherea egumenilor, judecarea chilioților², hitonia preoților și diaconilor, grija viețuirii tuturor acestora, purtarea de grijă față de văduve și orfani, răzbunarea celor asupriți, lupta pentru cei nedreptățiți și păstrarea superiorității [față de ceilalți]³. Și când nimic nu vatămă sau

¹ Dacă episcopul nu se raportează cum trebuie la toate câte face, el îi influențează și pe cei din jur cu atitudinea sa neduhovnicească și îi trage în slăbiciune și pe alții prin propria slăbiciune și neorânduială.

² Probabil viețuitori care nu depindeau de un egumen și ale căror litigii bisericești, dacă existau, le rezolva episcopul.

³ Întru toate episcopul trebuie să fie mai bun decât ceilalți, nu în senul că trebuie să se lupte pentru aceasta, ci în sensul că, prin modul duhovnicesc în care rezolvă problemele, se distinge de la sine, fără să o caute, în raport cu ceilalți. În toate acestea câte le face, episcopul

oprește cinstirea lui Dumnezeu, se cuvine ca și noi să ne supunem la toată cârmuirea și stăpânirea și să fim prietenoși, dacă e cu puțință, cu toți prin întâmpinare și mai înainte dărnicia cea cu cuget iubitor și grabnic deschisă către ceilalți. Dar să fie departe de Fericirea ta a fi de acord cu cele ce țin de partea potrivnică a păstorilor celor răi, cum ar fi cei ce păstoresc turma pentru câștig rușinos, cei ce socotesc o asemenea vrednicie ca un prilej de a trăi viața aceasta și ca o odihnă a trupului și ca o desfătare de poftă, ca o agonisire a bogăției curgătoare și ca o dobândire a atâtor și atâtor iugăre de pământ, a mulțime de turme de dobitoace și slugi, și care de aceea se înalță omeneste, iar nu dumnezeiește, prin înălțimea șederii în frunte: ca să ridice sprânceana împotriva celor mai de jos și să șadă cu semeție în frunte, împotriva celor mai de cinstite [decât ei].

Și îmi îngădui să grăiesc și despre cei ce se luptă pentru lucrurile pieritoare, dar care nu stau împotriva pentru dogmele drepte credințe¹ sau, ceea ce e mult mai rău decât acestea, despre cei care despoaie și iau cu japca cele ale celor aflați sub ei și din aceasta adună putere și bogăție. Căci dacă cei a căror mână ar fi trebuit să se întindă spre cei nevoiași, nu se dau cât de puțin în lături în a-i necăji pe aceștia, cu cine se vor asemăna?

Oare cu Petru și Ioan și cu cei ce urmează lor? Oare cu cei care, zice [Scriptura], nu aveau argint și aur, ci harul

nu se mânjește cu nici un păcat omenesc, chiar dacă are contact cu cele mai dure realități cotidiene.

¹ Sfântul vrea să spună că unii episcopi se luptau prea mult pentru probleme administrative sau pentru propria agoniseală și faimă socială, lăsând în umbră partea mult mai importantă a luptei pentru dreapta credință.

dumnezeiescului Duh (cf. Fapte 3, 6)? Sau cu Simon magul și Iuda trădătorul și Ghezi cel iubitor de argint și cu ceilalți bogați ai veacului acestuia? Eu zic că cu aceia care caută ca să le fie bine numai în viața aceasta și care slujesc cărnii și care își lipesc inima de aur, și pe acesta îl dau cu dobândă sau îl împart – pentru a-l spori – celor ce au trebuință, și care se întăresc în voile proprii și se folosesc pățimaș de cele nepotrivite [cu treapta lor] sau de cele care le sunt la îndemână. Aceștia își au toată grija în a semăna multe și a aduna atâtea de pe urma săditului și a dobândi roade și a-și spori și înmulți cirezile sau turmele, pândind, ca niște lucrători de pământ, vremile prielnice și ocupându-se de cele trebuitoare pentru vânzarea și cum-părarea acestora și acelora, viețuind ca niște neguțatori, iar nu ca niște episcopi și preoți. [Căci în loc de acestea ar fi trebuit] să-și intraripeze sufletul numai spre un singur lucru: să răpească întreaga [lor] turmă din lume și s-o dea lui Dumnezeu și s-o mântuiască din moartea păcatului, și abia atunci, în al doilea rând, să se îngrijească, prin economi și epitropi, de cele necesare vieții de acum.

Dar vai mie că am grăit acestea pentru mine, descriind din propriile patimi cele ce nu sunt în alții. Iar tu, întru tot cinstite părinte, fiind curat de unele ca acestea, știu bine că alungi cu sfințitele tale rugăciuni pe lupii cei înțelegători din staulul pecetluit de Hristos și le mâi pe acestea [oile cuvântătoare] și le conduci în ținuturile virtuții, hrânindu-le și îngrășându-le cu iarba învățaturii tale celei pline de grijă și cu apa credinței tale curate, și aduci de fiecare dată jertfe primite lui Dumnezeu prin slujbele¹ tale înțelegătoare și curate. Însă, alergând înaintea ta, mă rog

¹ E vorba de rugăciunile și slujbele săvârșite de episcop în particular și în Biserică.

și cer [să mă pomenești] și pe mine, cel cu totul împătimit și mult păcătos, în rugăciunile tale păstorești. Și iartă-mă dacă te-a făcut să râzi lipsa mea de învățătură. Fiindcă nu de bunăvoie, ci silit de sfințita și duhovniceasca ta dragoste, ba mai degrabă poruncă, m-am apucat de aceasta, nu grăind spre vreun oarecare folos al tău, ci spre arătarea, precum s-a spus, a ascultării neferărnice de tine.

Fii sănătos în Domnul, întru toate, precucuvioase părinte, rugându-te pentru noi singuri, păcătoșii.

SCRISOAREA 24

Lui Teoctist magistrul

Că Preaînalta ta excelență se ostenește pentru noi din covârșitoarea iubire de Dumnezeu, ne-au dovedit și cuvintele [trimise] prin preaevlaviosul egumen, ne-au arătat și acum răspunsurile și rezolvările [date] prin fratele nostru la [problemele] trimise [de noi]. Și Dumnezeu, Cel Ce toate le rânduieste cu măsură și cântărire, chiar nezeicând noi, va da răsplătire iubirii tale pentru asemenea lucrare bună în ceea ce privește folosul de obște.

Și ce economie trebuie făcută, o, stăpâne, mai mare decât am făcut noi? Că până acum am stat retrași, păstrând tăcerea, și eu, și arhiepiscopul (fiindcă este vreme și a grăi, și a tăcea), meșteșugind în tot chipul ca să nu iasă la arătare pricina [aceasta]¹. Însă Cel Ce judecă a judecat și Cel Ce zice nu a mințit [când a spus] că „nu este ceva ascuns care să nu iasă la iveală” (cf. Mt. 10, 26). Căci și fără să alegem noi, așa e firea lucrurilor, încât nu multă vreme poate ceva să se arate altceva decât este. Și acum, folosindu-ne de economie, acestea două zicem: sau să înceteze de la slujirea celor sfinte cel depus [caterisit] și

¹ Sfântul și arhiepiscopul drept credincios nu sancționaseră de la început neregulile, ci așteptau cu răbdare, pentru a nu se face tulburări înainte de vreme și așteptau semn care să le vestească vremea potrivită pentru mărturisire. Un prea mare zelotism nu duce la nimic bun.

atunci vom avea părtașie cu preasfântul patriarh – lucru care este folositor pentru toți –, sau, dacă nu este suferit [un asemenea fapt], noi ne retragem ca și mai înainte, lăsând Domnului răzbunarea pentru o asemenea problemă. Și ceea ce e mai mare decât aceasta – și tu o știi bine – e faptul că nu-i vorba aici de un fel de iconomie, ci de un prilej de nelegiuire și călcare a dumnezeieștilor canoane. Căci definiția iconomiei, precum știi, *este a nu anula nicidecum ceva din cele statornicite*, nici măcar când se îngăduie puțin pogorământ la vremea convenită și pentru un anumit motiv, ca nu cumva de aici să nu se realizeze ceea ce se caută de fapt, prin aceea că în realitate se coboară ștacheta și se păgubesc astfel cele mai desăvârșite. Și aceasta am învățat-o, pe de-o parte, de la apostoli, prin Pavel, care s-a curățit și l-a tăiat împrejur pe Timotei, iar pe de alta, de la Părinți, prin marele Vasile, care a acceptat darul lui Valens și a tăcut până la o vreme încât să nu-L numească pe față Dumnezeu pe Duhul Sfânt. Însă nici Pavel nu a rămas în starea de nazireu, nici Vasile nu a mai acceptat darul lui Valens și nu a mai încetat să-L propovăduiască Dumnezeu pe Duhul. Dimpotrivă, amândoi au arătat că aleg mai bine moartea în fiecare caz¹. Dintotdeauna cel ce a făcut iconomie în acest mod nu a alunecat din bine. Căci mai degrabă a apucat și a slăbit puțin [binele], precum face cărmaciul care slăbește puțin cărma din pricina furtunii care îi suflă împotrivă. Iar cel

¹ Deci, iconomia este o coborâre temporară la slăbiciunea celui alt pentru a-l ridica la starea normală, nu pentru a rămâne și legiui slăbiciunea celui alt ca normă. La fel a făcut Domnul Hristos: noi numim iconomie ceea ce a făcut El prin întrupare pentru mântuirea noastră; S-a coborât la neputința noastră, dar ne-a ridicat sus, la cer, și ne-a arătat unde și cum trebuie să viețuim. Iar norma este viețuirea veșnică cu Hristos cel înviat.

ce s-a purtat în alt chip a greșit ținta, săvârșind în loc de iconomie călcare [de lege]. Iar exemplele sunt multe și am trecut cu vederea a le scrie pentru lungimea cuvântului. Și dacă Domnia ta zice că, în cazul canonului apostolilor, în ceea ce privește pe cei care hirotonească sau sunt hirotonești pe bani¹, Gură de Aur ar fi făcut un oarecare pogorământ când i-a caterisit pe cei șase episcopi, chiar dacă pare altfel, de fapt nimic nu a schimbat când pe aceea, înstrăinându-i de toată preoția, le-a îngăduit împărtașirea la altar. Dar să lăsăm [pe seama lui] și schimbarea canonului, și pogorământul. [Iar] cei ce vor să-i urmeze [Sfântului Ioan] nimeni nu îi va opri. Căci gură a lui Dumnezeu este și acesta și împreună locuitor cu apostolii, pe care și mulți până acum îl pomenesc [ca părtaș cu apostolii] și nimeni nu gândește altfel despre acesta. Dar aici nu stau așa lucrurile. Căci cel care a cununat pe adulter, ca și cum nu ar fi făcut nimic nelalocul lui, slujește iarăși cele sfinte și nu intră oriunde, ci în însăși biserica sobornicească², punându-se ca un bun exemplu înaintea preoților. Ce avem noi de-a face cu păgânească bigamie a lui Valentinian? Și cine, cununându-l pe el, deși era cununat o dată, pentru acest fapt este numit sus și tare sfânt, iar nu nelegiuit? Și cine dintre insuflații Părinți a predat în scris așa ceva, cum că Valentinian a făcut lucru cuvios luându-și două femei și socotind necesar ca de acum să se facă acest lucru?³ Deci și mulți alții, fiindcă vor ca pentru

¹ Conform canonului 29 apostolic, care spune că cei prinși în astfel de situații sunt lipsiți de orice împărtașire cu Biserica. Sfântul Ioan Gură de Aur, spune demnitarul, ar fi călcat acest canon prin faptul că i-a lăsat totuși să se împărtașească.

² Așa e numită aici Sfânta Sofia.

³ Valentinian I fusese împărat în Apus între anii 364-375 și a avut două femei, după ce dăduse o lege prin care celor ce vor le era îngă-

ei legea să fie nu dumnezeiască, ci omenească, și putând fi pusă în discuție, au făcut și poate vor face ei [legea] până în veac.¹ Dar Biserica lui Dumnezeu a rămas nerănită, chiar dacă a fost atacată cu multe săgeți și porțile iadului nu au putut s-o biruiească. *Nici nu îngăduie să facă sau să spună ceva în afara hotărârilor [opoi] și legilor așezate [în Ea], chiar dacă mulți păstori, de multe ori, au fost fără de minte.* Fiindcă au adunat sinoade mari și numeroase și le-au numit ale Bisericii lui Dumnezeu și păreau că se îngrijeau pentru canoane, când de fapt erau mișcați împotriva canoanelor. Și [atunci] ce e de mirare dacă și acum cinci sau poate zece episcopi adunați împreună au absolvit pe cel caterisit de canoane pentru două pricini, dezlegându-l ca să slujească cele sfinte? *Prin urmare, stăpâne, sinod nu înseamnă a se aduna pur și simplu ierarhi și preoți, chiar dacă sunt mulți (căci mai bun este, zice [Scriptura], unul care face voia lui Dumnezeu decât mii care o calcă), ci [a se aduna] în numele Domnului prin cercetarea și păzirea canoanelor, și a lega și dezlega nu la întâmplare, ci așa cum cere adevărul și canonul și regula acriviei.* Sau să dovedească cei ce s-au adunat că au făcut aceasta – și atunci și noi suntem laolaltă cu ei –, sau, dacă nu dovedesc, să scoată [din treaptă] pe cel nevrednic, ca să nu le fie lor și generațiilor de după ei spre osândă. *Căci cuvântul lui Dumnezeu, prin firea lui, nu se poate lega și puterea nicidecum nu a fost dată ierarhilor ca să poată face vreo călcare de canon, ci numai ca să urmeze cele dogmatizate și să*

duit să-și ia două soții. (Casiodor, *Istoria bisericească tripartită*, VIII, XI, Ed. IBMBOR, București, 1998, p. 332.)

¹ Dacă legea e dumnezeiască, omul trebuie să se supună, nu să facă el legea. Dacă, în schimb, e omenească, poate el să o modifice după propriul plac.

calce pe urmele celor care le-au primit înaintea lor (nu știu decât că ceva necanonice este și trecerea cu vederea [a canoanelor]). Și, referitor la acest fapt, există un canon al Sfântului Vasile¹, cu privire la preotul care a jurat împotriva adevărului, care spune să se îndestuleze a aduce daruri [Sfânta Liturghie] numai în biserica lui și nicidecum în alta. Și, iarăși, [un canon] al Sinodului din Cartagina², referitor la cei ce hirotonesc pe cei plecați din mănăstirile lor, zice că nu trebuie ca unii ca aceștia să slujească cele sfinte în altă biserică aflată în afara episcopiei de care fiecare ține, iar cei hirotoniți astfel să fie caterisiți. Deci, dacă în aceste simple chestiuni și care nici nu par celor mulți că sunt ceva păcătos, judecățile și îndreptările lui Dumnezeu nu rămân nerăzbunate, cu cât mai mult în problema de față? *Nu este cu putință, nu este, o, stăpâne, nici Biserica de la noi, nici alta să facă ceva în afara legilor și canoanelor așezate [în Ea].* Fiindcă dacă s-ar face aceasta, deșartă e *Evangelia*, zadarnice canoanele, și fiecare ar face după placul arhieriei sale și i s-ar îngădui să facă împreună cu cei ce sunt cu el precum i-ar părea de cuviință: să fie el un nou evangelist, un alt apostol, un alt legiuitor. Dar nicidecum nu [e așa]. Căci avem poruncă de la însuși Apostolul: *dacă cineva dogmatizează sau poruncește să facem ceva în afară de ceea ce am primit, în afară de ceea ce canoanele sinoadelor sobornicești și locale [au hotărât] în [diferite] vremi, să nu fie primit acela, nici să fie socotit în ceata aleasă a sfinților.* Și suntem gata a grăi acest lucru greu, pe care [Apostolul] însuși l-a spus. Așadar noi, cei ce suntem afară de lume³, nimic altceva nu

¹ Canonul 17.

² Canonul 80.

³ Monahii.

suntem datori decât să căutăm și să facem unele ca acestea. Și de la noi și vouă vă vine înălțarea și râvna.¹ Iar dacă prin acestea avem viață, e bine.² ***Dar dacă nu, de folos ne este să fim și fără casă, și fără masă, și a pribegi sub cer cu tot necazul și strâmtorarea.*** Să ne ajute deci, după putere, sufletul tău iubitor de Dumnezeu și râvnitor de cele dumnezeiești.

¹ Monahii trebuie să fie model pentru cei din lume.

² Dacă, mărturisind dogmele și canoanele Bisericii, suntem lăsați încă în viață și ne putem împărtăși și de cele ale lumii, e bine, dacă nu, să preferăm prigoana.

Patriarhului Nichifor

Folosindu-ne ca de un oarecare prilej de smerita noastră scrisoare și sfiindu-ne de trimisul Fericirii tale, ne-am înfățișat pe noi înșine, smeriții, verhovniciei tale Preasfințite, după cum era [de altfel] necesar. Căci ne-a vestit deja Ioan, cel împreună rob și ucenic al nostru, că, fiind învrednicit el de cinstita ta închinare, a auzit de la tine oarecare lucruri străine și vrednice de dezaprobare: «Sunteți ruși [*ἀποσχίσται*] de Biserică», zici tu. Deci pentru acestea, o Preafericite, nu era firesc ca sufletul nostru să se întristeze mult? Cum nu am înfățișat sfinției tale apărarea noastră?¹ Și cum nu am fi întărit acuzarea [noastră] prin tăcere? Eu, mai înainte de apărare, aduc cu sfială acel lucru [sfinției tale]: că nu trebuie la întâmplare a ne deschide urechea oricui vrea să grăiască ceva împotriva cuiva, nici nu trebuie, fără să judecăm, să luăm hotărâri în legătură cu o persoană clevetită. Căci nu judecă legea voastră pe om, zice [Scriptura], dacă nu îl ascultă mai întâi și nu cunoaște ce face (cf. In 7, 51). Deci, auzind Fericirea ta acest lucru greu și vrednic de plâns în legătură cu prostimea noastră (***căci ce rău este mai mare decât despărțirea de Biserică și decât faptul ca arhipăstorul să piardă oaia sa, adică pe cel împreună păstor cu el?*** Căci în-

¹ Sfântul Teodor era acuzat că nu-și prezentase înaintea patriarhului justificarea pentru care nu fusese de acord cu anumite hotărâri ale aceluia în legătură cu iconomul Iosif.

drăznesc să zic că avem și noi, păcătoșii, de la Dumnezeu, chiar dacă în chip nevrednic, ungerea și numele de păstor), ar fi trebuit să ne sufere, să ne judece, să ne mustre, fie în particular, fie în public, după învățătura dată de Domnul, între tine și mine singur, sau împreună cu încă doi și apoi, după o astfel de stăruință, precum Însuși zice, să-ți fie fost ție ca un păgân și vameș (cf. Mt 18, 15-17). Dar noi, până acum, nici printr-un trimis, nici față către față nu am auzit așa ceva, nici nu am fost muștrați de sfântul tău suflet. Și să înțeleagă desăvârșirea ta că a aduce în acest chip hotărârea ta, de vreme ce nu e drept [cum ai procedat], a produs întristare fiilor tăi.

Dar să ne aruncăm în miezul apărării noastre, dând răspuns și lui Dumnezeu, Cel Ce toate le vede, și arhieriei tale. *Nu suntem rupți [ἀποσχίσται] de Biserica lui Dumnezeu, o, sfinte cap, nici n-am suferi aceasta. Dar chiar dacă în alt fel [suntem rupți], [adică] prin multe păcate, însă suntem ortodocși și hrăniți de soborniceasca Biserică, lepădând toată erezia și primind tot sinodul sobornicesc și local acceptat [de Biserică], dar și decretul canonic promulgate de ele. Căci nu este ortodox desăvârșit, ci [doar] pe jumătate, cel căruia i se pare că ține dreapta credință, dar nu se ține drept de dumnezeieștile canoane.* Dar și pe Fericirea ta, când a fost aleasă, am primit-o, socotind-ne supus ei. Și de atunci și până acum o pomenim la liturghie [ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ], după cum se cuvine, și martor e Dumnezeu că, în chiar ziua când ar căuta să se împărtășească cu noi, noi ne împărtășim cu ea, ne judecând nimic [în legătură cu ea], fiindcă de la început ne-a fost și dorită.¹

¹ Deși Sfântul Teodor a luat poziție contra unei practici necanonice, totuși nu a făcut schismă în Biserică.

[Însă] pentru ce este murmur? Pentru iconomul pe care l-a caterisit însuși adevărul, care a căzut sub osânda multor canoane. Fiindcă și înainte de adulterul știut de toți, nu numai că a liturghisit și s-a împărtășit și a stat la masă cu împăratul de mai înainte¹, care făcuse adulter cu felurite persoane, dar făcându-se părtaș cu el, de aici s-a făcut râvnitor al destrăbălării pe față, disprețuind pe Dumnezeu și dumnezeieștile judecăți. Și ca să fie mai limpede ceea ce spun, să primească – dacă poruncește [sfînția ta] – nu spre învățătură – să nu fie! –, ci numai spre aducere aminte însăși sfînțita slujbă tainică ce se face la legătura eununiei [τὴν κατὰ τὴν στεφανικὴν συνάφειαν ἱερὰν μυσταγωγίαν] și să înțeleagă câtă este aici mânia Duhului Sfânt în astfel de situații potrivnice. Căci, desigur, câte preotul face la arătare, acestea și Dumnezeu fâgăduiește să le întărească, după marele Dionisie². Însă de aceea ne rugăm desăvârșirii tale ca cel caterisit de canoane și care a fost oprit de către patriarhul dinaintea sfînției tale³ pe timp de nouă ani să fie oprit a sluji cele sfinte, de vreme ce a intrat [iarăși în preoție] împotriva rațiunii [canoanelor]. Căci noi am deschis acum smerita noastră gură fiindcă am fost învinovați. Pentru că atunci când s-a făcut acea mică adunare – că nu știu cum să-i mai spun –, eram ieșit din închisoare. Și când i-am văzut pe aceștia adunați laolaltă – care și mai înainte au fost de acord cu adulterul și au îmbrățișat pe cel ce a săvârșit cununia adulteră –, mi-am adus aminte de acel prorocesc [cuvânt] că „cel înțelept va tăcea în acea vreme, fiindcă este vreme rea”

¹ Împăratul Constantin al VI-lea (780-797), care era cunoscut pentru destrăbălările sale.

² Loc neidenitificat.

³ Sfântul Tarasie fusese patriarh înaintea Sfântului Nichifor, între anii 784-806.

(Amos 5, 13). Dar fiindcă același¹ zice: „Am tăcut. Oare voi tăcea pururea?” (Is 42, 14), de aceea la vreme potrivită, fiindcă sunt clevetit, am dat la iveală cele înfățișate. Căci eu m-am păzit pe mine în tot chipul în acești doi ani ca să nu scot la iveală subiectul, zicând în sine-mi că *«de-oarece nu am vrednicia episcopiei spre a putea mustra, îmi e de-ajuns păzirea proprie de a nu avea parte de împărțirea cu acela și cu cei care întru cunoștință liturgicesc împreună cu acela, până când se va lua din mijloc piatra de poticnire»*.

Așadar, aceasta te îndemnăm și te rugăm, să nu se rușineze sfântul tău suflet a opri pe [acel] bărbat [de la cele sfinte] ca să nu fie blamată nevinovata ta cuvioșie, nici să se pângărească dumnezeiescul altar prin liturgia unuia caterisit, nici să existe pricini binecuvântate pentru schisme. Fiindcă, să cunoască Fericirea ta în chip nemincinos și limpede că, dacă nu se va face aceasta prin acordul și al sufletului iubitor de Dumnezeu al prea evlavioșilor și bunilor biruitori împărați ai noștri – căci sunt râvnitori [ai credinței] –, pe de-o parte, ne va avea pe noi stând împotriva pentru porunca [Domnului] – lucru cunoscut lui Dumnezeu –, iar pe de alta, va fi schismă mare – Dumnezeu e martor și aleșii Lui îngeri – în Biserica noastră.

Însă ai milă, bunule păstor, ajută, știutorule vindecător, turma ta, oile tale, bisericile tale, cu felurita ta înțelepciune, cu cuvintele priceperii tale, cu lecurile vindecării tale încât, oprind o singură oaie doar de la slujirea celor sfinte, să dobândești pe toate [celelalte], și nu pentru râia uneia să Se vatăme Biserica pe Care a câștigat-o Domnul și Dumnezeul nostru cu sângele Său.

¹ Eroare doar formală de autor, căci Același Autor – Duhul Sfânt – a grăit prin amândoi prorocii.

SCRISOAREA 30

Patriarhului Nichifor

Nu era necesar să-i însemnez prin scrisoare curierului Fericirii tale cele care au fost vestite mai înainte prin viu grai, dacă n-ar fi fost nevoie de amândouă acestea din partea noastră, a smeriților. Însă ca nu cumva adunarea episcopilor care s-a făcut ieri cu porunca ta, învățând altceva decât cele grăite de noi în ea, să tulbure sfințitele tale auzuri, am socotit potrivit să spunem pe scurt întreaga alcătuire a apărării noastre¹. *Deci, noi, o Preafericite, suntem ortodocși întru toate, lepădând toată erezia și primind tot sinodul acceptat [de Biserică], fie ecumenic, fie local și, desigur, ținând cu tărie sfințele și canonicele decrete [διακονώσεις] promulgate de ele. Căci nu învață în chip desăvârșit drept cuvântul adevărului cel căruia i se pare că are dreapta credință, dar nu se ține în chip drept de dumnezeieștile canoane. Dar suntem de acord și cu insufletele iconomii făcute de sfinți la vremea potrivită și de aceea și noi, smeriții, ne adresăm acum sfinției tale în legătură cu caterisirea iconomului, nu ca unii care ținem acrivia, ci ca unii care suntem de acord și ținem foarte mult iconomia. Căci, când ne-am întors din surghiun, fiind ruptă legătura adulteră și iconomul fi-*

¹ Sfântul Teodor se prezentase cu o zi înainte în fața Sinodului din Constantinopol pentru a-și justifica ortodoxia și ascultarea de Biserică.

ind oprit de la slujirea celor sfinte, în problema aceasta am primit cu acest cuvânt pe preacuviosul patriarh¹ care a fost înainte de sfinția ta: „Să nu ai parte cu noi nici în veacul de acum, nici în cel viitor dacă în chip indiferent² cuvioșia ta îl împărtășești pe cel care a făcut adulter”. Și spunând el că: „M-am folosit de economie și îl împărtășesc până la o vreme”, apoi, spunând astfel limpede că: „Să mi se taie mâinile dacă am fost la cununia adulteră sau dacă eu i-am cununat cu adevărat”, pe baza acestora noi am fost în comuniune cu el până la moartea sa.³ Și pe sfinția ta iarăși am primit-o în vrednicia arhieriei, după cum o și pomenim la liturghie în fiecare zi. Și întru nimic nu e vreo nedumerire [în ceea ce te privește] decât numai pentru iconom, care, caterisit fiind în multe chipuri de sfintele canoane și mai cu seamă după afurisirea de nouă ani, el iarăși slujește cele sfinte și nu oriunde (căci atunci ar fi putut fi suferit acest lucru, de vreme ce noi nu aveam părtășie cu el în fapt), ci, ca să spun de-a dreptul, în însuși izvorul preoției noastre [*ἐν αὐτῇ πηγῇ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης*], intrând și liturghisind pururea împreună cu tine, cel cu viețuirea curată. Așadar, ceea ce e drept și cuvios și fără poticnire pentru popoarele lui Dumnezeu și mai ales pentru tagma noastră [preotească] este ca cel care a intrat în chip nevrednic în ea să fie scos de la slujirea celor sfinte, noi pomenindu-te pe sfinția ta și având părtășie cu tot ierarhul și preotul care nu sunt pe față osândiți, după Teolog⁴. Și dacă, din pricina păcatelor

¹ E vorba de Sfântul Tarasie.

² Fără pocăința cuvenită.

³ Acest episod este dovada faptului că Sfântul Teodor acceptase economia făcută de patriarh și că nu era fanatic.

⁴ Sf. Grigorie Teologul, *Cuvântarea 40*, 26, PG 36, 396.

noastre, aceasta¹ nu se face nicidecum, totuși [îți spunem] – și nu din frică ne este cuvântul, ci din milă pentru popor –, pentru ca să nu fie ceva necanonic și în afara legii asupra smereniei noastre înaintea sfinției tale². Fiindcă noi vom lăsa în seama puterii lui Dumnezeu ceea ce se și întâmplă prin îngăduința Lui, dar mărturisim sfinției tale înaintea lui Hristos și în auzurile sfinților îngeri că mare schismă se face în Biserica noastră. **Și chiar dacă ne folosim de autoritate³, oameni fiind, totuși, chiar nevrând, suntem și cârmuiți și ne supunem în chip înțelegător autorității sfintelor și dumnezeieștilor canoane.**

Însă ne rugăm cuvioșiei tale, pleacă urechea ta și ascultă glasul nostru ca un doctor iscusit, ca un bun păstor, ca [mai bine] să oprești o oaie de la lucrarea celor sfinte și să le dobândești pe toate [celelalte] nepotcinite, decât prin râia uneia să se vatăme Biserica noastră pe Care a câștigat-o Domnul și Dumnezeuul nostru cu sângele Său. Iar cei ce vor, n-au decât să flecăreacă despre flecăreli și cei cârcotași să învinuiască pe nedrept. Noi, însă, suntem gata spre toată apărarea, spre tot răspunsul la învinuirea ce vrea să ne osândească. Suntem prieteni și laudători ai tăi și mai ales ai preaevlavioșilor și bunilor biruitori stăpâni ai noștri⁴. Iar dacă noi suntem astfel, pentru ce este tulburare? Pentru ce se întâmplă ce se întâmplă, deși sunt potrivnice poruncilor lui Dumnezeu? Dăruiește-ne sfânta ta rugăciune.

¹ Scoaterea celui vinovat din treapta preoției.

² Cuviosul se socotește dator să atenționeze pe episcopul său asupra neorânduinelor necanonice.

³ Stăpânirea asupra altora este dictată de faptul că suntem sub autoritatea sfintelor canoane. Deci, în Biserică nu poate episcopul să dispună după bunul plac de credincioși și cler.

⁴ Împărații dreptcredincioși.

Lui Euprepian și celor [aflați] dimpună cu el

Cu bună nădejde sunt, copiii iubiți, pentru petrecerea voastră pașnică și după rânduiala lui Dumnezeu. De aceea voi muta cuvântul la ceea ce ne apasă. Care este acest lucru?

Când dăm la iveală dogmele lor cele rele și arătăm pricinile pentru care ne-au dat anatemei pe noi împreună cu ceilalți, se dovedesc în tot chipul că nu sunt simpli eretici, ci apostatați ai Evangheliei lui Dumnezeu și anatematizatori ai sfinților și dezlegători ai canoanelor.

Mai întâi: că sunt potrivnici ai Vechiului și Noului Legământ. „Să nu faci adulter” (Deut. 5, 17), [zice] Legea. „Să nu iei numele lui Dumnezeu în deșert” (cf. Deut. 5, 11). „O singură lege să fie pentru iudeu și prozelit” (cf. Num. 9, 14). Iar Evanghelia, adică Hristos, ați auzit că zice: „S-a spus celor de demult: să nu faci adulter. Eu însă vă spun: nici să nu priviți femeie spre a o pofti” (cf. Mt. 5, 27-28). Și: „Cel ce dezleagă una din aceste porunci mici acesta mic se va chema în împărăția cerurilor” (cf. Mt. 5, 19), adică va fi azvârlit în foc, după cum tâlcuiesc Părinții. Iar ei (o, înfricoșată auzire!), adulterul cel lepădat de Lege și de har, chiar până la privirea poftitoare, și dezlegarea nu a unei mici, ci a celei dintâi și mai mari porunci în treapta făptuitoare, și pe lângă acestea luarea nu-

melui lui Dumnezeu nu în deșert, ci luarea numelui lui Dumnezeu pentru o asemenea faptă nelegiuită și rea¹ – mă refer la căsătoria adulteră – și împărtășirea cu Sfintele Taine și cununia vrăjmașă lui Dumnezeu a diavolului lucrător de adulter și a slujitorului lui², [deci toate acestea] ei le-au numit iconomia lui Dumnezeu și bună și mântuitoare pentru Biserică. Să ne astupăm urechile ca să nu auzim hula, o, fraților. Și îndreptățirea lor este că „în cazul împăraților”, zic ei, „trebuie să se treacă cu vederea legile evanghelice”. Iată altă înaintea mergătoare a lui antihrist. Unde este atunci faptul că e o singură lege [pentru toți]? Unde faptul că judecata este aspră pentru cei mândri? Unde faptul că Dumnezeu nu caută la fața omului? Și cine este atunci cel ce face legea și în ceea ce-l privește pe împărat? Iar dacă ne luăm după faptul că cineva e conducător sau supus, atunci nici pentru supuși nu sunt legile evanghelice. Căci dacă sunt pentru acela, sunt și pentru aceia încât să rămână rânduți sub o singură lege și ascultători și supuși unui singur Legiutor. Iar dacă nu sunt pentru acela [împărat] când vrea [să nu fie], poate nimeni nu ar vrea să le păzească, și atunci se întâmplă acestea două: fie împăratul e Dumnezeu (căci numai ceea ce e Dumnezeu nu e sub lege), fie e anarhie și nesupunere. Căci unde legea nu e aceeași, cum e pace, împăratul vrând

¹ Luau numele lui Dumnezeu ca acoperământ pentru adulter. Deci era ceva mai greu decât a-l lua în deșert. A-l lua în deșert înseamnă a face pe Dumnezeu părtaș la un lucru deșert. Ei însă Îl luau pe Dumnezeu părtaș nu la oarecare faptă, ci la păcat pe față.

² Iconomul Iosif este numit slujitor al diavolului. Ereticii temeluiau căsătoria adulteră a împăratului pe chemarea numelui lui Dumnezeu și împărtășirea cu Sfintele Taine și slujba cununiei. Ca și cum acestea ar fi pecetluit adulterul.

ceva, adică să facă adulter, să fie în erezie, iar cei supuși sub mâna lui să nu poată face adulter împreună cu el, să nu fie nici eretici împreună cu el, nici să calce ce a fost predat de Hristos și apostoli? Și cum nu se arată de aici că antihristul e la uși? Căci nu vor cuteza să spună adulterii: «Fărădelegea pe care împăratul o face, nu o face, nici poruncește să o îngăduie poporul». Și iată, a intrat cu totul antihristul în cugetul lor. Căci împărat fiind și acela [antihristul], numai aceasta va căuta: să se facă ceea ce vrea și zice el¹ și nimic diferit față de [împărații] dinaintea lui [nu va face] decât că va vrea și va dori nu atâta cât ar vrea și acum [împăratul], [ci mai mult]². Aceeași autoritate [a împăratului] a fost promulgată de ierarhi în chip sinodal³. Și cum nu ar mărturisi cineva priceput și necertăreț că așa

¹ El să fie legea, el să fie Dumnezeu. El singur să fie în afara legii.

² În principiu, orice împărat care uzurpă autoritatea lui Dumnezeu, indiferent de situație, face în esență același lucru: se pune pe sine în locul Lui. Antihristul doar va cumula în sine toate dezvoltările aflate în potența acestor pretenții. De pildă, împăratul bizantin cerea călcarea unei porunci a lui Dumnezeu pentru amorul propriu. Desigur nu avea în minte ca să i se închine oamenii ca lui Dumnezeu (lucru care îl va cere antihristul), dar faptul că într-o anumită chestiune pune în discuție autoritatea lui Dumnezeu – deci se pune pe sine mai presus de El –, conține în mod limpede posibilitatea dezvoltării până la faza când se va pune explicit pe sine în locul lui Dumnezeu. La fel e cel care calcă conștient și de bună voie (nu din neputință) orice poruncă a lui Dumnezeu. El se pune pe sine mai presus de Dumnezeu. Într-un astfel de om a intrat duhul antihristului și la arătarea lui un astfel de om se va lepăda și pe față de Hristos. Deci pregătirea pentru prigoana ce va să fie în vremea antihristului nu se poate face decât dacă ținem în amănunt toate poruncile și dogmele Bisericii.

³ Prin faptul că sinodul eretic a fost de acord cu adulterul împăratului – potrivit de altfel lui Dumnezeu –, arată că implicit a fost de acord în chip sinodal și cu faptul că împăratul este mai presus de Dumnezeu.

stau lucrurile? Și ce va fi mai rău decât această erezie până la arătarea lui antihrist? Mie îmi pare că nu este nicidecum [alta mai rea], ci chiar aceasta, începută acum, va înceta abia în vremea de atunci. **Și câți cad în aceasta [de acum], chiar dacă vor trăi atunci, vor cădea și atunci, iar câți, luptându-se [acum] prin puterea lui Dumnezeu, stau tari, în acele zile l-ar birui pe antihrist prin moartea împreună cu Hristos.** Dar o, stare jalnică a omului! Cum încă de acum l-au întors spatele? O, cum arătăm [acum] ce vom fi [atunci]! De aceea puțini sunt cei care se vor împotrivi [atunci]. De aceea Ilie și Enoh (nu știm dacă și Teologul și Evanghelistul) vor fi povățuitori ai neputinței omenești și întâistătători și cei ce vor conduce lupta pentru biruința mărturisirii lui Hristos. De aceea se vor scurta zilele acelei nevoi care va fi nimicită prin arătarea lui Hristos. **Cei ce pricepeți, împotriviți-vă! Nu Îl tăgăduiți pe Hristos încă de acum. Căci cele de acum sunt doar începutul celor de atunci.**

În ceea ce privește al doilea lucru nu e nevoie de multă limpezire, fiind clar din primul. Așadar, dând anatemei pe cei ce nu primesc ca pe o sfântă iconomie însoțirea adulteră și adulterul împăratului și fărădelegea oricui aflat în ea și care este de acord cu ea, ce altceva au făcut decât au dat anatemei pe sfinți și în primul rând pe Înaintemergător? Și, ca să spunem adevărul, chiar dacă e înfricoșător, și pe Însuși Stăpânul sfinților. Căci Cel Care a oprit acestea¹ e limpede că nici nu primește, nici nu este de acord, ci a amenințat foarte, cu judecată aspră, [chiar] și numai faptul ca cineva să fie de acord cu adulterul, nu [numai] al cutărui sau al cutărui, ci al oricui ar fi: împărat,

¹ E vorba de Dumnezeu Care oprește și interzice orice păcat.

puternic, mic și mare. „Căci o singură lege va fi”, zice, „și am primit o singură Evanghelie” (cf. Gal. 1, 8-9). Și El nu Se va clinti din această Evanghelie indiferent despre cine ar fi vorba, fie și înger din cer. Și [această] asigurare să-ți fie îndestulătoare. Nu cumva e împăratul mai mare decât îngerul? Nu cumva este stăpânitorul în lumea aceasta¹ mai mare decât toți diavoli care stăpânesc și pe oameni în chip lumesc, iar nu dumnezeiesc? Și ce [zice] Apostolul? Anatema să fie! Îngerii nu îndrăznesc să clintescă [Evanghelia]; și numai dacă nu o clintesc, rămân [în starea lor], fără să fie dați anatemei precum diavolul și mulțimea lui apostată. Și cum [atunci] omul, cu totul în trup fiind, dacă o clatină și o înnoiește – și mai cu seamă cu astfel de înnoiri – nu va fi înstrăinat de Dumnezeu? Și Cel Care nu primește cele pe care [El Însuși] le-a oprit (căci, [după ei], ar putea fi acceptat [de către Dumnezeu] motivul, de vreme ce s-a făcut doar o concesie), Acesta, după cei adulteri, mai bine zis după antihriști, este deja dat anatemei. Iar dacă Stăpânului I-au făcut așa – precum iudeii I-au spus că scoate demonii cu Beelzebul –, ce să spunem despre robii și slujitorii Lui? Căci fie, [socotindu-i pe sfinți] ca pe unii ce nu se supun legilor stăpânești [ale lui Hristos], au dogmatizat prin iconomiile lor că însoțirea adulteră și părtășia cu adulterul sunt egale și de aceeași cinste, punându-le în aceeași treaptă cu iconomia [lui Hristos] – și de aceea au dat anatemei pe sfinți ca nelegiuți și călcători ai poruncilor (și pentru aceasta desigur pot fi dați anatemei²) – fie, mărturisind că sfinții sunt pă-

¹ Împăratul e numit stăpânitor în lumea aceasta.

² E împedecă că, socotind pe sfinți călcători de poruncă, singuri sunt vrednici de anatemă.

zitori ai legii, s-au dat anatemei pe ei înșiși, iar nu pe sfinți, arogându-și ei, ticăloșii, numele sfinților în ceea ce privește așa numita de ei iconomie a însoțirii adultere. **Și de aceea, iarăși, au dat anatemei pe sfinți, ca pe unii care nu sunt sfinți.** Fiindcă sfinți sunt, după ei [după eretici], cei care au făcut și fac iconomii în ceea ce privește însoțirea adulteră și părtășia cu adulterul. Iar cei care nu primesc iconomia lor adulterină și care nu iconomiesc pe urmele ei, aceștia sunt, [după ei], străini de Dumnezeu și nelegiuți și călcători ai poruncilor și dați anatemei de către ei [de către eretici]. Și de aici înțelege – căci ce altă dovadă a necuviințelor lor ai mai vrea să vezi? – și minunează-te tu, cel cu capul pe umeri, privind și cercetând îndeaproape adâncul cel mare al necredinței [lor]¹ în Dumnezeu. Căci nici ereziile nu țin la arătare întreaga lor necucernicie, ci unele fiind cu totul departe de Evanghelie, altele mai aproape, introduc unele ziceri [proprii], nespunând [totuși] să nu ne luăm după cele insuflate în Evanghelie, ci, din contră, par că fac cu totul pe dos, fiind de acord cu ele, dar înțelegându-le într-un fel sau altul și aducând [totuși] neclaritatea [numai] în ceea ce privește cuvintele dumnezeiești². **Și pentru că s-au depărtat de cugetarea dreaptă, s-au numit erezii.** În acest caz însă e vorba de lepădarea pe față a credinței, căci ei au alunecat nu în ceea ce privește înțelesul [sensul], ci au zis: „Așa a

¹ ἄθεϊα reprezintă totala lipsă de cinstire dată lui Dumnezeu. E faptul de a fi ateu, de a respinge cu desăvârșire prezența dumnezeiască.

² Ereziiile, în general, nu renunță sau nu se împotrivesc pe față cuvintelor evanghelice, ci se arată foarte de acord cu ele, numai că le interpretează după voia lor, nu în duhul Bisericii sobornicești. Ceea ce făcuse sinodul care acceptase adulterul ca pe o iconomie era pur și simplu o lepădare fâțișă a Evangheliei, numind păcatul virtute.

spus Hristos, însă chiar dacă legea poruncește acestea și în cazul împăraților, totuși să se lase deoparte Evanghelia”. Ia aminte cum începutului îi urmează în chip firesc sfârșitul. De la întruparea lui Hristos au început ereziile să fie în afara Evangheliei¹. Apoi, fiind alungat diavolul prin sporirea câte puțin a harului, a introdus pe ascuns [sminteli] pornind chiar de la Evanghelie și a născut erezii până la iconomahi, introducând momeala chiar din Scriptură și din cele ce sunt în ea. Și când a simțit că oamenii îl ascultă bine, fiind aproape și vremea sfârșitului [lumii], a început de acum, ca la început, să aprindă uciderea împotriva Evangheliei însăși ca să-l întâmpine de-a dreptul pe antihrist, în care va și locui și prin care se va descoperi toată amăreala și apostazia lui [a diavolului]² și pe care [pe antihrist] îl va nimici Domnul cu arătarea Lui, care va fi degrabă.

Despre cel de-al treilea lucru ce să mai spunem? Fiindcă cei care au cutezat cu capul descoperit să calce

¹ La început nu existau erezii, căci însăși Evanghelia delimita de orice erezie. Ereziile, la începutul creștinismului, se împotriveau pe față Evangheliei. Dar apoi diavolul s-a înțelept și nu s-a mai opus pe față Evangheliei, ci a început să strâmbie înțelesurile Scripturilor. Dar când se apropie vremea sfârșitului, atunci iarăși va exista o opoziție directă față de Evanghelie.

² Prin antihrist se va descoperi toată răutatea diavolească. Diavolul își va da pe față adevărata identitate. Atunci va fi pe față împotrivirea față de Evanghelie. Ereziile sunt înainte mergătoare ale lui antihrist, ca unele care se leapădă în ascuns de Evanghelie. Antihristul o va face pe față. Fapta adulteră a împăratului și iconomahia erau împotriviri pe față la Evanghelie, soldate cu moartea creștinilor, așa cum nu mai fusese în istoria Bisericii. Această ucidere a creștinilor pe față, provocată de puterea imperială, era foarte asemănătoare ca paradigmă cu ceea ce se descrie în Apocalipsă.

Evanghelia și să dea anatemei pe cei ce au ales să nu o calce, ce grijă mai au pentru canoane? ***Căci și acestea [canoanele] sunt pecetluite de Duhul Sfânt și prin dezlegarea lor sunt dezlegate [nimicite] toate cele care (în de mântuirea noastră.*** Căci [dezlegate fiind canoanele], nicidecum nu mai este preoție, jertfă și celelalte leacuri ale sufleteștilor noastre boli. Iar eu ce să spun de canoane și pentru ce să mai fac vreo diferență [față de ce am spus până acum]? Același lucru e de spus și în cazul lor ca și pentru Evanghelia lui Hristos. Căci El însuși a dat cheile împărăției cerurilor marelui Petru, zicând: Pe care îl dezlegi și pe care îl legi va fi așa sau așa (cf. Mt. 16, 19). Și iarăși [a zis] tuturor apostolilor: „Luați Duh Sfânt. Căroră veți ierta păcatele, iertate sunt și căroră le veți ține, ținute sunt” (In. 20, 22-23). Și după aceștia a trecut puterea la cei de după ei, numai dacă vor face la fel [ca apostolii]. Și de aceea Vasile și sfinții de o stare egală cu el au primit canoanele apostolice și le-au urmat, nefăcând nici o înnoire, ba le-au și sporit după trebuință. ***Așadar, acești noi apostoli mincinoși declară pe față că nicidecum după hotarele așezate de sfinți, ci prin propria putere și judecată, în afara celor poruncite de ei [de sfinți], fiecare dintre ierarhi lucrează: dezleagă în cele care nu este dezlegare la sfinți și leagă în cele în care nu este legare la ei [la sfinți]. Și vedeți că acestea se săvârșesc în fiecare zi.*** Și au fost profanate cele sfinte și sinodul cel adulter [propovăduiește] calea păcatului și pe ascuns, și pe față. Este caterisit cel nevrednic de caterisire și este hitonit cel bănuț [de păcate] și este îngăduit cel căzut sub canoanele ce îl caterisesc, slujind cele sfinte în chip vinovat. Și aceste arme de apărare sunt din poruncă

omenească și nu din hotărâre dumnezeiască și canonică¹. Și vai mie pentru ticăloșia [aceasta], că toate sunt de plâns. Și cine, având inimă simțitoare, nu se îndurează și nu suspină? Și ce minte, privind de sus acestea și punându-le cap la cap, nu va mărturisi că apostazia [în care se găesc] ereziile este [apostazia] față de Hristos? Și unde să le spun toate câte le am în minte și care depășesc măsura scrisorii?

Cele spuse pot fi foarte bine văzute dintr-odată, căci nu sunt lucruri subțiri, nici greu de priceput. [Și le-am spus astfel] pe de o parte, fiindcă nici eu nu sunt în stare să grăiesc înalt, ci sunt foarte neînsemnat și mic la cuvânt și puțin cunoscător, având acestea prin rugăciunea părintelui de obște și al vostru², iar pe de alta, și pentru că unii dintre voi nu pot să priceapă în chip mai dogmatic erezia și, în plus, fiindcă și cuvântul adevărului este simplu și erezia este pe față și nedogmatică și ușor de priceput pentru un copil. Căci celui căruia i-a grăit Dumnezeu, scurt a fost cuvântul³. Aceștia însă nu umblă după [cuvântul adevărului], ci și pe cei ce umblă îi dau anatemei.

Să vă dea Domnul har întru toate, copiii iubiți.

¹ Ierarhii ce fuseseră de acord cu adulterul motivau că fac aceste abateri ca să apere Biserica și să nu Se piardă. Dar Biserica nu poate fi apărată cu armele păcatului, căci Ea este apărată de Hristos cu arme divino-umane. La fel, orice încercări omenești de conciliere ecumenică nu duc la unitate adevărată, căci sunt în afara dumnezeieștilor canoane și a conlucrării harului.

² E vorba de Sfântul Platon, duhovnicul obștii de la Sakkudion și al Sfântului Teodor.

³ Dumnezeu grăiește omului pe scurt, dar cuvintele Sale au o adâncime nesfârșită. Omul e chemat să descopere potențele infinite din acest cuvânt. Un singur cuvânt era de ajuns celor sinceri spre a se mântui.

Egumenului Teofil

Voiam mai degrabă să scriu sfinției tale, însă nu am avut bun prilej, fiind păzit cu strășnicie. Dar fiindcă a binevoit bunul Dumnezeu să-mi dăruiască și chipul, și persoana [prin care să-ți scriu], îmi împlinesc și eu, smeritul, dorirea mea și te salut și te îmbrățișez, părintele meu duhovnicesc și cu adevărat preaiubit. Căci, chiar dacă stăpânitorii veacului acestuia ne-au despărțit trupește, însă nu au destrămat și dragostea [ὁμόνοια]¹ și relația [σχέσις] noastră, a unuia cu altul, și care are ca [temelie] pe Dumnezeu, ci mai degrabă au întărit-o². Căci sunt convins că și cuvioșia ta dorește de nevrednicia noastră și [mai sunt convins] că rămâne neclintită în împotrivirea [ἐναντίας] ortodoxă și plăcută lui Dumnezeu, [împotrivire] de care tu ai dat dovadă înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor și la început, și la sfârșit, ca unul care ai ales împreună cu noi, smeriții, prigoana pentru dreapta credință. Și, chiar

¹ Mai exact: „felul nostru comun de a cugeta”.

² Suferințele pentru Dumnezeu și dreapta credință întăresc mintea fiecăruia în har și mărturisire. Deoarece baza relațiilor dintre ei era dreapta cugetare despre Dumnezeu și dragostea către El, înseamnă că cu cât relația lor cu El se întărea prin suferințe, pe atât și relația dintre ei se întărea. Și atunci despărțirea trupească se face pricină de intensificare a simțirii reciproce. Aceasta este baza relațiilor între credincioși și în Biserică.

dacă cei puternici nu au vrut, totuși au făcut în așa fel ca să nu-i trimită pe mulți în surghiun și să-i închidă, ca de aici să convingă lumea că numai noi ne îngrădim și suntem deosebiți de ei și că nu mai sunt alții care se împotrivesc [lor]¹. Dar chiar și așa, mulți la număr, în vremea stăpânirii lor², fie din frică, fie din iconomie [dumnezeiască] s-au ascuns, încât îl putem asculta pe dumnezeiescul David, strigând: „Îi voi număra pe ei și se vor înmulți mai mult decât nisipul” (Ps. 138, 18). Căci nu este ceva mic și ascuns necucernicia lor, ci ceva foarte mare și limpede pentru cei ce au minte. Iconomia lui Hristos, preasfinția ta, au întors-o pe dos, după capul lor, dogmatizind, prin adulter și însoțirea adulteră³, ca iconomie mântuitoare pentru Biserică, [tocmai] călcarea Evangheliei, [aruncând] sub anatema pe cei care nu primesc așa [cum zic ei]. Au nimicit Evanghelia prin dezlegarea [nerespectarea] unei singure porunci, spunând pe față că dezlegarea este iconomie a lui Dumnezeu. Căci, precum s-a scris, cel care plinește toată legea, dar greșește într-o singură [poruncă], s-a făcut vinovat de toate (Iac. 2, 10). Aceștia însă pentru o greșală – sau mai bine zis pentru greșelile celui adulter și a celui ce a unit prin adulter⁴ și ale celor ce au fost de acord cu adulterul și ale tuturor celor ce au vreo părtașie cu cel adulter (căci nu sunt despărțiți unii de alții:

¹ Interesantă stratagemă: Prin trimiterea în surghiun a puținor oameni, dorea să se arate că aceștia sunt răzvrățiți în mod real și că nu pentru dreapta credință au fost ocărăți, căci iată că mulți de aceeași credință cu ei nu au fost exilați. Deci, de fapt nu credința lor ar fi fost problema, ci ticăloșia lor.

² A împăraților eretici.

³ E vorba de acceptarea sinodală a adulterului împăratului bizantin.

⁴ Preotul Iosif care a acceptat să săvârșească o asemenea cununie nelegiuită.

cei ce au făcut [adulterul] și cei ce sunt de acord cu el¹) – nu zic că sunt vinovați, ci iconomi ai lui Dumnezeu, și că mincinos este cel ce-i arată a fi vinovați. Dar se înstrăinează și sfinții de [acești] „iconomi” ai lui Dumnezeu, căci nici un sfânt nu a călcat legea lui Dumnezeu, nici, călcându-o, nu se poate numi sfânt. Iar ei, expunând pe față, ca pe o lege de necălcăt a lui Dumnezeu, dogma [lor, ce constă] în călcarea de lege și dând anatemei pe cei care nu sunt de acord cu ei în aceasta (și e limpede că sfinții din cer și de pe pământ nu sunt de acord cu adulterul), au arătat pe față că, prin dezlegarea unei singure porunci a Evangheliei, au întors pe dos nu numai întreaga Evanghelie – prin aceea că au hotărât în sinod iconomia mântuitoare pentru Biserică și au pus ca să fie și să se numească lege de necălcăt o iconomie bazată pe călcarea a toată porunca și [însăși] călcarea acesteia [a poruncii lui Dumnezeu] –, ci că au dat anatemei și pe sfinții care nu sunt de acord cu ei, fiindcă nici Dumnezeu nu este. Și, pe scurt, ce să mai spunem multe, cât nici epistola nu poate încăpea? Cumplită cacodoxie² a fost dogmatizată în Biserica noastră – însăși erezia adulterină – care, împreună cu schimbarea Evangheliei, a dezlegat și dumnezeieștile canoane prin dezvinovățirea celui ce a unit prin adulter³ [și] care a fost caterisit de ele. Căci dacă Evanghelia au nesocotit-o, greu [se vor porni] să se îngrijească de sfintele canoane.

Deci, împreună cu salutarea mea către tine, pe acestea am socotit necesar să le amintesc părințimii tale ca, știind că este erezie, să fugi de erezie, adică de eretici, încât nici să te împărtășești cu ei, nici să-i pomenești la dumneze-

¹ Sunt la fel de vinovați.

² Rea credință.

³ În sensul că a oficiat căsătorie adulteră.

iasca liturghie, în preasfânta¹ ta mănăstire. *Fiindcă cele mai mari amenințări spuse de sfinți zac asupra celor ce se învoiesc², chiar numai să-i primească la masă³. Și dacă ar zice cuvioșia ta cum de nu am spus aceasta mai înainte de robie, ba că și noi i-am pomenit pe cei din Bizanț, aceea să știe că [atunci] nu fusese sinod, nici era pronunțată anatema și dogma cea rea⁴. Și mai înainte de acestea nu era sigur dacă trebuia să ne depărtăm cu totul de cei fărădelege sau numai să fugim de împărtășirea pe față cu ei, dar să-i pomenim [totuși], printr-o iconomie convenită, până la o vreme. Dar când necredința eretică a ieșit limpede pe față și a fost dată la arătare prin sinod, trebuie de acum să-ți arăți pe față evlavia ta, împreună cu toți ortodocșii, prin faptul de a nu te împărtăși cu cei rău credincioși, nici să pomeniști pe vreunul din cei aflați în sinodul cel adulter sau care cugetă la fel cu el [cu sinodul adulter]. Și este drept, cuvioase părinte, ca întru toate să fii iubitor de Dumnezeu, precum îți este numele, și să iubești și în aceasta pe Dumnezeu. *Căci Gură de Aur nu numai pe eretici îi dovedește cu mare și puternic glas ca dușmani ai lui Dumnezeu, ci și pe cei ce se împărtășesc cu unii ca aceștia.*⁵ Și dacă nici tăria ta nu este în siguranță, atunci cine se va mai mântui? Și dacă cel care, prin puterea lui Dumnezeu, ca unul ce e sfânt, a avut îndrăzneală înainte de [a se arăta] erezia desăvârșită,*

¹ *Ευαγγελιστή*. în sensul de curată de orice erezie.

² Fac pogorâminte.

³ În sensul că le sunt prieteni, căci poți primi în casă un eretic ca să-l ajuți: de pildă, să-l hrănești, dacă e înfometat.

⁴ În sensul că adulterul nu era ratificat sinodal cum făcuseră mai pe urmă la acel fals sinod.

⁵ *Despre prorocii mincinoși*, PG 59, 557-558.

dar acum, după [arătarea] ereziei [pe față], se retrage, cum va cuteza altul să mârâie ceva? Și dacă tagma monahicească nu le socoate pe toate gunoaie, mă refer la mănăstiri și toate din jurul lor¹, cum va disprețui mireanul pe femeie și pe copii și celelalte? *De aceea îți aduc aminte, ca un frate preamic și copil [al tău], să nu tăcem², ca să nu ne facem strigare a Sodomei; să nu cruțăm cele de jos, ca să nu pierdem cele de sus; să nu punem piatră de poticnire Bisericii lui Dumnezeu, Care [poate] fi limitată [ὀριζομένη] chiar și la trei ortodocși, după sfinți, ca să nu fim osândiți de hotărârea Domnului. Și nu pentru mine spun acestea, eu, ticălosul – căci mie, chiar dacă e îndrăzneț lucru a zice, a muri pentru adevăr îmi este câștig și bucurie și viață, de vreme ce mă întăresc prin sfințele voastre rugăciuni –, ci pentru dragostea dintre noi, cea dintru început și duhovnicească, și pentru folosul de obște. Căci dacă Fiul lui Dumnezeu, Domnul și Stăpânul tuturor, S-a dat pe Sine pentru toți jertfă lui Dumnezeu și Tatălui, ce Îi datorăm și cât nu trebuie să răbdăm și să pătimim pentru El noi, monahii, care ne-am răstignit prin lepădarea [de lume] și care cu adevărat, iar nu în chip nefolositor, ne-am lepădat [de lume]? Fiindcă nu numai din înfățișarea din afară trebuie judecate lucrurile (căci mulți se ascund sub mască, nefiind [de fapt] ceea ce se arată a fi), ci din fapte se fac limpezi înfățișările. Așadar, dacă monahi sunt unii în vremurile de acum, să arate prin fapte. *Iar fapta monahului este ca nici din întâmplare să nu sufere înnoirea Evangheliei, ca nu cumva, punând**

¹ Mulți monahi nu voiau să intre în conflict cu ereticii, pentru că astfel trebuiau să lase mănăstirile și să plece în surghiun.

² Uneori și tăcerea este vinovată: atunci când ar trebui să mărturisim dreapta credință și nu o facem.

înaintea mirenilor pilda sa, să le dea motiv pentru erezie și pentru împărțășirea cu ereticii, spre a lor pierzanie.

Adâncă smerită cugetare a sfinției tale, ca una ce a acceptat subiectul [acesta de discuție], m-a făcut să vorbesc mult în deșert. Iar tu, părinte, roagă-te și prearoagă-te pentru mine, cel stricat și păcătos, că mai cu seamă te doresc pe tine. Iar cel ce este întemnițat împreună cu mine¹ asemenea te salută și are nevoie de rugăciunile tale.

¹ Sfântul Nicolae Studitul, ucenicul cuviosului Teodor, care l-a și urmat în surghiunul său.

Fiului Naucratie

Iarăși altă temniță pentru tine, fiule iubit, însă pentru ereticii cei cu nume rău, altă columnă [care va da mărturie împotriva lor]¹, pe când pentru tine, adăugire și de lupte, și de laude cerești. De aceea, pentru ei îmi vine să mă lăcrimez și să suspin², iar pentru tine, să mă bucur și să mulțumesc. Oare nu mai cercat te faci pe tine prin schimbarea temniței, precum aurul trecut prin foc, prin topire? Deci, să te afli, o sfințite fiule, și să te arăți Stăpânului Hristos întru toate curat și nevinovat, vas cu adevărat de bună trebuință, potrivit pentru tot lucrul bun (cf. II Tim. 2, 21; 3, 17). Suferă, dar, cu mărire de suflet condițiile neobișnuite din cea de-a doua temniță a ta (căci eu socotesc că nu ține de atribuțiile egumenului, nici de ale preotului, fiindcă nici un slujitor al lui Dumnezeu și al cetei monahicești nu ar trebui să slujească treburilor ostășești, dar nici să aibă părtaşie cu cel ce slujește în acest chip³), însă arată-mi cum te afli [în temniță]! Căci îmi pare că

¹ Aluzie la obiceiul ca faptele faimoase ale regilor să fie înscrise pe columne spre a rămâne posterității.

² Nu osânda pe eretici, ci plânga pentru ei.

³ Preotul și monahul nu trebuie să aibă legătură cu oastea, dar nici să admită părtaşia cu alt preot sau monah care ar face acest compromis. (Probabil că a doua întemnițare a lui Naucratie avea legătură cu un astfel de refuz al acestuia față de vreo propunere imperială.)

este mai deosebită decât prima. *Însă fie că e așa, fie altfel, tu, fiul meu, stai cu tărie, purtând cu ușurință întristările, prin bucuria nădejților, și agonisindu-ți depărta-rea de ele¹, prin aflarea nepătimirii – [care se dobândește] cătând și fiind legat de Dumnezeu, singurul Care te privește –, disprețuind ca pe o necurăție și spulberând ca pe pleavă de fiecare dată gândurile care sunt vârâte [în inima ta] de către semănătorul de neghină².*

Iar cele pentru care ai căutat răspuns de la mine, anume despre erezii și botezuri, întrec întinderea scrisorii [de față]. Și, în plus, este de prisos să mai explicăm acestea pe care de Dumnezeu purtătorul Epifanie le-a cercetat și le-a limpezit în scris, ca nici unul dintre Părinți. Uită-te în sfânta lui carte, în legătură cu ele, și acolo vei găsi rezolvările pe care dorești să le știi. Să-ți dea cartea³ în mâini bunul Euprepian. Iar despre cei botezați îți voi răspunde mai pe scurt.

În trei se împarte problema. Căci marcioniții, tascordurghenii, maniheii și cei din aceeași categorie cu ei, până la melchisedieni, adică 25 de erezii, se botează [de către Biserică]. Se ung cu Sfântul Mir quartodecimanii, novațienii, arienii, macedonienii, apolinariștii, adică cinci erezii. Iar cei care nu se botează, nici nu se ung, ci numai [trebuie] să dea anatemei erezia lor și oricare altă erezie, sunt meletienii, nestorienii, eutihienii și cei din aceeași

¹ De întristări.

² Deci problema învingerii întemnițării este tot una cu a gândurilor de la diavol. Nepătimirea (lipsa unei legări pătimase de cele materiale) este necesară, ca omul să nu mai fie legat trupește de condițiile exterioare și să aibă astfel putere să lupte cu gândurile.

³ E vorba de una din lucrările Panarion și Ancoratus ale Sfintei Epifanii, care tratează despre erezii.

categorie cu aceștia, până la erezia de acum¹, pe care nu-i enumerăm acum, din pricina mulțimii de diviziuni a [ereziei] acefalilor și a lungimii scrisorii².

Iar dacă spui că nu face diferențe canonul³, ci în chip hotărât spune că cei hirotoniți sau botezați de eretici nu pot să fie nici clerici, nici credincioși, aceea socotește-o, că apostolicescul canon pe aceia i-a numit eretici care nu sunt botezați sau nu botează în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Și aceasta suntem învățați din dumnezeiescul glas al marelui Vasile.⁴ Căci numește erezii pe cele rupte cu totul și înstrăinate în ce privește însăși credința [creștină], iar schisme, pe cei ce s-au deosebit unii de alții pentru oarecare pricini bisericesti și chestiuni care s-ar putea rezolva; adunări lăaturalnice [numește] adunările făcute de către preoți sau episcopi nesupuși și de către noroadele cele neînvățate.

Pentru prima categorie el însuși aduce un exemplu și zice către Sfântul Amfilohie: „Pentru ce trebuie osândit botezul pepuzienilor și al celor ce botează în [numele] Tatălui și al Fiului și al lui Montan sau Priscilla? Fiindcă cei botezați în cele nepredanisite nouă nu au fost [de fapt] botezați”. Deci, pe aceștia și pe cei ca ei, canonul și Părinții, precum zice dumnezeiescul Vasile, i-au numit eretici.

Din cea de-a doua categorie, Sfântul Vasile aduce iarăși ca exemplu pe catari, care sunt dintre cei schismatici. Iar dacă ai spune: «Și cum sunt numiți eretici și aceștia, și

¹ Iconomahii.

² Probabil că, fiind Sfântul în închisoare, nu avea destul material spre a trimite scrisori lungi și de aceea era constrâns să scrie în măsura materialului disponibil și să se restrângă la chestiunile cele mai importante.

³ Cf. canoanele 46, 47, 68 apostolice.

⁴ Cf. canonul 1 al Sf. Vasile cel Mare.

toți cei din categoria lor?»¹, aceasta o spunem și o gândim: Cei dintâi sunt în chip propriu eretici, din pricină că necinstesc însăși partea vitală a credinței noastre treimice, iar cei din categoria a doua [sunt numiți așa], prin abuz de limbaj și ca unii ce s-au desprins din primii² [ὡς ἐκ τῶν πρώτων παρηγημένοι], dar totuși ei mărturisind deopotrivă și că cred, și că botează în Treime, și proprietatea specifică fiecărui ipostas, iar nu că este un singur [ipostas] al celor Trei, chiar dacă în altele sunt eretici.

Iar ca exemplu pentru a treia categorie, însuși Sfântul iarăși aduce pe cel care, fiind dovedit pentru vreo greșeală, s-a rupt [ἐπεσχέθη] de liturghie și nu s-a supus canoanelor, ci și-a adjudecat sieși conducerea și liturghia. Și după cum cei din a doua categorie sunt omonimi³ cu cei dintâi, așa și cei din a treia sunt omonimi cu cei din a doua. De pildă, cei vechi îi numesc pe meletieni schismatici, ca unii care s-au despărțit [de Biserică], împreună cu schismaticul Meletie, deși ei nu sunt rău-credincioși [κακόδοξοι]⁴. Căci dând anatemei propria schismă, precum zice, sunt primiți în Biserica sobornicească.

Dar întreaga erezie se aseamănă cu un lanț împletit de diavol, ținându-se o [erezii] de alta, toate atârând ca de un capăt de o singură necinstire și necredință în Dumnezeu, chiar dacă ele se deosebesc prin nume și timp, și loc, și cantitate, și calitate, și putere, și lucrare. Fiindcă nici unul și același trup nu este numai un sin-

¹ Cu alte cuvinte: Dacă Sfântul Vasile a spus că unii sunt schismatici, de ce totuși sunt numiți eretici.

² Totuși nu întotdeauna schismaticii sunt proveniți din eretici printr-un fel de „îndulcire” a ereziei.

³ Li se dă același nume, prin abuz de limbaj.

⁴ Au credința dogmatică adevărată.

gur mădular, ci multe; și diferite sunt lucrările și puterile, și însușirile, și așezările, și cinstirile acestora, unele în raport cu altele.

Despre celelalte întrebări ale tale:

La prima, *despre preotul ortodox, dar care pomenește, din frica de prigoană, pe episcopul eretic, și s-a răspuns mai înainte*¹, dar [îți răspund] iarăși: ***dacă nu va liturghisi împreună cu un eretic și nu se va împărtăși cu unii ca aceștia, trebuie primit unul ca acesta când e vorba de mâncat împreună și de psalmodiere și de binecuvântarea bucatelor (și aceasta prin economie), dar nu la dumnezeiasca împărtășanie.*** Și, cât timp ține erezia, trebuie să se cerceteze neapărat; iar că pentru cei primiți ar ajunge mărturisirea, nu știu decât că aceasta este în chip limpede un vicleșug.² Căci tu [trebuie] să știi că [numai] în vremea în care nu este erezia dezlănțuită și [numai] în legătură cu cei care nu sunt osândiți în chip limpede suntem învățați de Părinți să nu cercetăm.³ Dar un asemenea preot care să nu fie amestecat și care să nu aibă părtașie cu ereticii, rar se găsește acum.

A doua, *despre iubitorul de Hristos care cheamă [un preot ortodox] în casa lui de rugăciune ca să facă priveghere și dacă trebuie [preotul] să liturghisească în ea și împreună cu cine trebuie.* E limpede că poate să dea ascultare și să meargă, și să cânte împreună cu ei, dacă orto-

¹ Probabil scrisoarea 49.

² Cât timp ține erezia, trebuie ca cel suspect să fie cercetat în legătură cu dogmele credinței și cu starea lui canonică, nu doar să i se ceară mărturisirea formală.

³ Prin urmare, în vreme de manifestare fățișă a ereziei și în ceea ce privește persoanele care în chip limpede pactizează cu erezia, e clar că trebuie făcută o cercetare.

doși sunt cel ce-l cheamă și psalții, și dacă amândoi [gazda și psalții] se păzesc de părtășia cu ereticii. Și trebuie să liturghisească în casa de rugăciune, dacă mărturisește cel ce o are că nu mai liturghisește vreun eretic în ea. Căci s-a spus mai înainte că este necesar să se întrebe întru toate din pricina dezlănțuirii ereziei.

A treia: *dacă un [preot] ortodox primește de la cineva o biserică și este obiceiul ca în fiecare an, o dată sau de două ori, să se strângă poporul în ea și să se pomenească la liturghie vreun eretic, [ce să facă]? A psalmodia acolo, dacă e neapărată trebuință, ar putea fi iertat, dar a liturghisi nu. Dar dacă se poate întrerupe obiceiul, se poate și liturghisi.*

A patra: *dacă este o biserică în care cel ce liturghisește îl pomenește pe vreun eretic, iar un [preot] ortodox are altar sfințit pe pânză de in sau pe vreo placă de lemn¹, se cuvine ca acesta [antimisul] să fie pus în aceeași biserică, nefiind de față preotul care pomenește [pe eretic], și [preotul] ortodox să liturghisească pe el [pe antimis]? Nu se cuvine, ci mai degrabă, dacă e neapărată trebuință, [să se liturghisească] într-o casă de obște, într-un oarecare loc mai curat, anume ales.*

A cincea: *dacă pe drum se întâmplă ca un ortodox să fie poftit la masă de unul sfințit² sau de un mirean și ar fi vremea psalmodiei, cum trebuie să procedeze? Am spus, și iarăși spun: cât timp ține erezia și nu este depusă printr-un sinod ortodox, trebuie neapărat să cercetăm și în ceea ce privește dumnezeiasca împărtășanie, și în ceea ce privește simpla masă în comun, și nici o vreme nu este*

¹ Altarul sfințit este sfântul antimis, care, în acea vreme, putea să fi fost o pânză sfințită, având sfintele moaște, sau o placă de lemn sfințită, având introduse în ea sfinte moaște.

² Cineva din catalogul preoțesc sau călugăresc.

nepotrivită și neprielnică pentru aceasta. Dar dacă primești pur și simplu pâine de la cineva și ești invitat de el la masă și primești găzduire, nu trebuie cercetat dacă nu este știut de mai înainte că se află în erezie sau răutate. Dar în celelalte cazuri¹ trebuie neapărat întrebat.

A șasea: *dacă un ortodox, în călătorie, află o biserică aproape de oraș sau sat, trebuie ca el să se roage acolo sau să și rămână, [încercând] să evite să fie oaspete mirrenilor? Poate să se și roage, să și rămână dacă este mănăstire. Dar și în casa unui mirean sau a unui sfințit, precum s-a spus, la fel poate rămâne și găzdui, dacă vreun ceas de nevoie îl obligă, și poate, fără să cerceteze, să ia cele spre trebuință, în afară de cazul, precum am spus, când cel ce-l primește este cunoscut de mai înainte de cel primit că este necredincios sau nelegiuit. Dar e necesar [să zic] că nu e bine să primească oricum cele spuse mai înainte, ci să cerceteze și să găzduiască la un ortodox și, dacă e nevoie, de la el să-și ia merindele de drum. Căci așa poruncește Domnul prin sfinții Lui.*

Preotului și egumenului le-ai răspuns bine: să fie opriți de la liturghisire cei hirotoniți acum de către arhiepiscopul aflat de curând în biserică, dar care zice în același timp că în chip rău s-a făcut sinodul² și că „pierim”. Fiindcă pentru ce, mărturisind [dreapta credință], nu fuge de pierzanie, despărțindu-se de erezie, ca să rămână episcop înaintea lui Dumnezeu? Iar acum sunt primite [valabile] hirotoniile lui!³ Dar de ce, fiind limpede erezia [lui],

¹ Dacă avem oarecare știre sau bănuială că persoana respectivă este în erezie sau păcate.

² Posibil să se refere la Sinodul al VII-lea Ecumenic.

³ Sfântul se miră cum de pot fi primite hirotoniile lui, date fiind condițiile descrise.

egumenul a mai adus la o hirotonie eretică pe frați? *Așadar, dacă cel ce i-a hirotonit s-ar fi îndreptat, puteau de îndată să lucreze cele sfinte, dar cât timp este în erezie, prin faptul că pomenește un eretic la liturghie, chiar dacă ar spune că are cuget sănătos, cei pe care i-a hirotonit nu sunt cu adevărat liturghisitori ai lui Dumnezeu. Iar dacă duhul râvnei lui Dumnezeu s-a aprins în egumen și se sârguiește să-și agonisească cununa mărturisirii, nici să liturghisească în biserica în care se află scaunul lui [antimis sfințit] [al episcopului care pomenește pe eretic], nici să-l pomenească pe el la liturghie ca episcop. Și fericit este acesta, făcându-se pildă de mântuire și multor altora.* Dar fiind pus jertfelnic [antimis] în aceeași biserică, nu e nici o piedică să se liturghisească acolo.¹ Și ceea ce am uitat să însemnez mai sus, voi pomeni aici. Și fiindcă Sfântul Vasile zice despre cei care sunt în adunările lăaturalnice că adesea și cei din treapta [clericală] care s-au abătut împreună cu cei nesupuși, dacă se căiesc, sunt primiți în aceeași rânduială [treaptă] [de mai înainte], să nu creadă evlavia ta că cuvântul se împotrivescă canonului apostolic, care zice: „dacă un cleric se va ruga cu un cleric caterisit, să fie caterisit și el”, ci să țină seama că, precum a fost deosebit de către Părinți că altceva ar fi ereziile față de schisme, așa a fost deosebit – desigur după o cugetare analoagă – că altul este canonul care depune în chip de neocolit pe cel ce s-a rugat cu cel caterisit [preotul eretic], față de canonul referitor la cel aflat în adunările lăaturalnice. Fiindcă unul știe că în chip mărturisit [pe deplin conștient și pe față] s-a rugat cu cel caterisit, și în mod firesc este îndată cate-

¹ Alt antimis presupune comuniunea cu alt episcop ortodox.

risit, ca unul care nu a luat aminte la canon și s-a purtat față de el indiferent, pe când celălalt nu a crezut că este caterisit când s-a depărtat împreună cu mulțimea [de Biserică] și de aceea, dacă se căiește, este primit în aceeași rânduială. Iar faptul că s-a adăugat acest „adesea” în cuvântul Sfântului, arată că este cu puțință ca cel care s-a căit să nu fie primit în aceeași rânduială [treaptă]¹. Deci și acest cuvânt [al Sfântului Vasile] trebuie primit, și canonul apostolic trebuie ținut neapărat și fără discuție.

Iar că Hristofor cel cu nume mincinos² s-a întors iarăși la vomitătura sa, nu m-am minunat defel, știind nestatornicia lui. Iar că Clidonie a răbdat pentru adevăr închisoare și bătaie de la necredincioși numai o singură zi, m-am uimit foarte. Așa că, dacă până acum rămâne statornic, prin puterea lui Dumnezeu, să nu-ți fie greu nici ție, nici altor frați să-i întindeți mâna, orice ar fi.

Iar despre cele spuse mai înainte, adică despre cei boțeați și cei unși cu Sfântul Mir și cei care dau anatemei erezia, nu ți-am scris după cum a ordonat și a numărat dumnezeiescul Epifanie ereziile, ci după cum am aflat într-o însemnare a unui bărbat iubitor de osteneală, dintre cei vechi și care a făcut o cercetare și le-a aflat din cărțile Bisericii din Bizanț.

Fratele Grigorie te salută cu căldură.

¹ Faptul că cel care s-a căit a fost primit adesea în rânduiala dinainte, arată că adesea nu a fost primit, căci altfel ar fi formulat „totdeauna”, nu „adesea”.

² Hristofor înseamnă purtător de Hristos, dar avea nume mincinos, ca unul ce cu fapta se lepăda de Hristos.

SCRISOAREA 49

Fiului Naucratie

Nimic din cele ce îmi spui și îmi povestești de fiecare dată, fiul meu preadorit, nu este de prisos și întâmplător, ci binevenit și cuviincios și aducând folos sufletului, după cum și cele de acum. Iar eu, laudând buna ta râvnă [τὸ εὐτονον], aștept și un limbaj mai elevat din partea ta, pe care mai cu seamă îl vei înfrumuseța dacă vei putea să stăruie în îndeletnicirea cu gramatica. **Căci cel ce vrea să sprijinească ortodoxia și să se împotrivească celor rău credincioși trebuie să aibă și experiență și putere în cuvânt**¹ [τῆς ἐν λόγῳ δυνάμεως καὶ πείρας μετέχειν]. Pentru că, de vreme ce aceia care par că dețin ceva mare prin știința de aici se umflă în vorbe, gâdilând auzurile care așteaptă gâdilarea, prea bine este ca și cei cu cuget drept slăvitor să nu fie lipsiți de puterea cuvântului și să priceapă atacurile lor iuți și distrugătoare. Așa va fi întărirea iubirea noastră, fiule. Dar nicidecum nu vreau să mă comport în alt chip cu tine și cu oricare altul decât spre folosul [vostru].

Ai spus că au adormit frații Filip și Filon. E bine, bine că amândoi [s-au săvârșit] cu sfârșit bun, nu în înțelesul

¹ Cel ce apără credința trebuie să fie un trăitor desăvârșit al ortodoxiei, dar să aibă și abilitatea de a o prezenta după norme înalte celor ce vor acest lucru.

că cele mai înainte de sfârșit le-ar fi fost vrednice de ocară (căci cum ar fi aceasta celor ce s-au lepădat în lume de trup și sânge și s-au supus jugului ușor al ascultării?), ci în înțelesul că au avut parte de cea mai înaltă fericire, fiind prizoniți pentru Domnul, necăjiți și strâmtorați. Și, în plus de asta, nimeni nu i-a grăit de rău decât cei ce au lepădat Evanghelia: adulterii cei cu nume rău. Și lui Filon i-a rămas lauda până acum prietenă (φίλον), iar multele isprăvi ale bunului Filip tu însuți le-ai numărat mai înainte. Iar eu, pe lângă cele spuse, mă minunez și de simplitatea și smerenia lui, de nemânierea și lipsa de poșnenire a răului, de împreuna pătimire [cu aproapele] și de iubirea de frați, de buna ascultare și curajul său, și, pe scurt spus, de nepătimirea lui din care se naște și buna străpungere [a inimii], și ura de lume, și iubirea de Dumnezeu, și lipsa de îndrăznire [față de aproapele]. Spune tu, după cum ai urzit și mai înainte, multa lăcrimare a bărbatului [aceluia], iubirea lui de a urma părintelui [duhovnicesc], dârzenia lui în primejdii și râvna fără nici o cârtire și prospețimea neîncetată a virtuților mult înfloritului său suflet.

Bine se ține și Gaian cel statornic și tare, care a străbătut aproape toate ținuturile unde sunt frații împrăștiați. Mulțumită fie Stăpânului Dumnezeu că sunt sănătoși. Iar că în ne cazuri nu cad, ci mai mult se îmbărbătează [în ele], slavă lui Hristos, Celui Ce-i întărește. Iar că au fost alungați, nefiind învredniciți de adăpostire din partea oarecăror monahi, mai cu seamă din partea celor de doi bani care au fost de acord cu aceasta, nu mă minunez. S-a scris: „Și dușmanii omului sunt casnicii lui” (Mt. 10, 36). Nu cei mici la suflet s-au lepădat de Hristos Dumnezeul nostru, Care a spus aceste cuvinte? Și zice și fiul tunetului: „Întru ale Sale a venit și ai Săi nu L-au primit” (In. 1, 11). **Așadar, ce diferență este**

dacă unii nu l-au primit pe Hristos Izbăvitorul lumii, iar alții nu i-au primit pe cei ce au răbdat pentru El și pentru Evanghelia Lui prigoane și temnițe? Nici una, decât răstignirea și moartea. Să nu li se socotească legătura fărădelegii, ci, precum ai zis, să nu sufere bătăile celor supuși lor; și pentru că nu li s-a aprins lumina adevărului, ci umblă în întunericul neștiinței, ei i-au lepădat pe frații noștri ca nu cumva să li se facă auzit, adică reamintit, cuvântul sfânt al adevărului și dreptății. Dar nu va rămâne sfatul acesta al lor, ci cuvântul lui Dumnezeu, pe care ei l-au călcat în picioare, va fi grăit și va fi întărit în veac. „Căci cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” (Mt. 24, 35). Și cine este destoinic să se împotrivescă acestor [cuvinte] decât tiranul Satana și prorocii lui care au întărit, ca iconomie mântuitoare pentru Biserică, adulterul, fiind ei cu adevărat deserți la cuget și cu totul urâți.

În legătură cu întrebările tale, felurit va fi răspunsul. Ai întrebat pentru ce dumnezeiescul Chiril a făcut iconomie ca să nu se despartă de cei din Răsărit care pomeneau în diptice pe Teodor al Mopsuestiei, acesta fiind eretic, dacă [aceia] țineau întregi dogmele cele mai drepte și cele mai importante ale dreptei credințe? Căci așa a scris și cel ce a pomenit acestea, cel întru sfinți Evloghie, arhiepiscopul Alexandriei, în cuvântul lui *Despre iconomie*, de care ne-am și folosit în lucrarea scrisă de noi cu multă osteneală și intitulată: *Despre universala iconomie*. Așadar, dezlegarea a dat-o însuși cel ce a și istorisit-o (și nu a spus [rezolvarea] în altă parte, și e destul să nu mai căutăm alta; iar din pricina limpezimii ei, și cele ținute de noi să urmeze aceeași gândire).

Unele dintre iconomii s-au făcut de către Părinți „pentru o vreme”, altele, „pentru totdeauna”.

• „Pentru totdeauna” este când Sfântul Atanasie s-a folosit, pentru cei din Italia, de termenul „persoane” în loc de „ipostasuri”.¹

• „Pentru o vreme” este cazul Apostolului cu tăierea împrejur (cf. Fapte 16, 3), al Marelui Vasile cu Duhul Sfânt și cea de acum a dumnezeiescului Chiril. Acestea se fac până la o vreme, neavând nimic vrednic de învinuire, nici nu sunt cu ceva în afara legii, ci coboară ștacheta mai jos și nu țin de acrivia cea peste măsură. Căci aceasta este iconomia „pentru o vreme”. Fiindcă nici doctorul nu este în stare să-l izbăvească mai degrabă pe cel neputincios din boală, nici calul neînfrânat nu poate fi pus cu ușurință în frâu, nici lemnul tare nu poate fi ușor tăiat, dacă cel cu multă experiență în asemenea lucruri nu se folosește câte puțin de fluierături și lingușiri, de mângâieri și chemări blânde.

Așa au făcut sfinții prin iconomii, după cum și marele Chiril în acest caz. Căci pe bună dreptate a răbdat puțin încetineala răsăritenilor decât, neprimindu-l [ei] pe cel cu adevărat eretic, să primească aplecare către ceea ce era eretic.² Căci ce altceva era această acceptare a lor pe jumătate, odată ce credința era propovăduită în chip ortodox, și prin aceasta ei dădeau anatemei chiar pe cel pomenit de ei? **Fiindcă tot cel ce este ortodox întru toate, dă potențial [ev δυνάμει] anatemei pe orice eretic, chiar dacă nu prin cuvânt**.³ Apoi, când au ajuns desăvârșiți la minte, atunci Sfântul s-a unit cu ei întru totul.

¹ *Despre sinoadele din Ariminium în Italia și Seleucia în Isauria.*

² Sf. Chiril nu-l primea în comuniune pe Teodor de Mopsuestia. Orientalii, deși dreptcredincioși în dogme, îl pomeneau. Sfântul a preferat comuniunea cu ei în aceste condiții decât să le ceară să-l scoată din diptice pe Teodor și ei să cadă în erezie dogmatică.

³ Cuvântul este doar actualizarea unei potenze.

Oare nu și noi ne arătăm făcând același lucru? Când unii care sunt într-un cuget cu noi se deosebesc în ceva de noi iar faptul de a renunța la acrivie nu aduce multă întristare, și noi, de bună seamă, primim părtășia cu ei, ca nu cumva din cauza a ceva mic – ceva mic care mai pe urmă s-ar putea îndrepta – să nimicim totul. Dar acest lucru ține de cei neiscușiți, nu de iconomii tainelor lui Dumnezeu.¹ Un asemenea fapt este a face pentru o vreme iconomie în cuvânt și purtare în ceea ce privește judecata și adevărul și legea, dar nicidecum în ce privește fărădelegea și minciuna².

Să nu caște gura adulterii în acest caz, nici să fie de acord cu o călăuză ce conduce pe teren povârnit, nici cu un cârmaci care duce la cufundare, nici cu un doctor care produce boli. Cu unul ca acesta s-au asemănat ei: făcând adulter cu cel adulter, însoțindu-se cu cel ce a binecuvântat adulterul, osândind pe Dumnezeu împreună cu cel ce a osândit pe Dumnezeu, dezlegând Evanghelia cu cel ce a dezlegat Evanghelia în chip căinesc, ca s-o spunem mai de-a binelea. Dar unde sau cum l-a primit dumnezeiescul Chiril pe ereticul Dioscor al Alexandriei, precum zic adulterii care sunt întunecați față de lumină și îi osândesc pe sfinți? Nici nu s-a auzit, nici nu e adevărată minciuna lor, fiindcă el [Dioscor] a trăit după dumnezeiescul Chiril. Prin urmare, cum însuși Sfântul l-a primit pe cel cunoscut ca eretic [abia] după adormirea Sfântului, în vremea sino-

¹ Faptul de a nu face iconomie când ea ar putea fi făcută în folosul Bisericii ține de o minte îngustă și neduhovnicească. Cel duhovnicesc și care pătrunde tainele lui Dumnezeu totdeauna va ști când și cum se poate face iconomie.

² Uneori e preferabil să nu fie spus abrupt și dintr-o dată adevărul, pentru a-l putea face pe celălalt să-l primească. Dar când e vorba de lucruri unanim recunoscute ca păcat, atunci nu trebuie făcute pogorăminte.

dului tâlhăresc din Efes, care a avut loc după al treilea sfânt Sinod [Ecumenic], de vreme ce el [Chiril] era atunci dincolo de lumea aceasta? Așa grăiesc minciuni și basme, ca să vâneze sufletele ce umblă în simplitate. De aceea, fiți îndemânatici și cunoscători întru toate, ca să fugiți de șarpe și de ucigașii asemenea șarpelui [ereticii], din pricina cărora pier cei mai mulți din neam în neam.

Iar despre celelalte întrebări (*dacă episcopul nu s-a aflat în sinodul adulter și îl numește adunătură minciunoasă, dar îl pomenește pe mitropolitul său care s-a aflat în acel sinod, dacă deci trebuie să ne împărtășim de la un preot al [acelui] episcop ortodox) am răspuns și în alte [dăți], în scrisorile către Evod, că:*

• *Pentru iconomie, trebuie [să ne împărtășim], numai el¹ să nu liturghisească împreună cu ereticii. Căci nu e nimic, de vreme ce îl pomenește pe episcopul ortodox, chiar dacă acela, de frică, îl pomenește pe mitropolitul său eretic.*

• Dacă preotul unui astfel de [episcop] este chemat la priveghere, trebuie să mergem, iar biserica dată lui trebuie acceptată și trebuie îngăduit ca el [preotul] să vină, să liturghisească în ea sau să pomenească vreun mort, desigur ortodox; și este iertat și nimic nu-l oprește pe [preotul] care a primit [biserica de la acel episcop] să liturghisească în ea.

• *Dar dacă [preotul] pomenește vreun episcop eretic, chiar dacă [preotul] are viețuire fericită, chiar dacă e ortodox, trebuie să ne depărtăm de dumnezeiasca împărtășanie; dar când e vorba de masa de obște – de vreme ce doar acolo [la liturghie], din frică,*

¹ Acel preot.

il pomenește [pe episcopul eretic] →, ar putea fi acceptat [acel preot] să binecuvinteze și să cânte cu noi, dar numai dacă nu a slujit, nici nu a avut conștient părtășie nici cu eretic, nici cu episcopul său, nici cu vreun altul [de acest fel].

• Dacă cineva mănâncă în chip nepăsător¹ cu cel ce a binecuvântat adulterul², sau cu alt eretic, să ne păzim să nu mâncăm împreună cu unii ca aceștia, chiar dacă ei fățărăsc ortodoxia. Căci nu păzesc porunca Apostolului, care zice nici să mâncăm cu unii ca aceștia (cf. I Cor. 5, 11). Dar nu trebuie mai mult iscodit și cercetat dacă cineva a mâncat cu cel care a mâncat împreună cu un eretic și altul cu acesta, căci atunci, dacă mergem așa cu înlănțuirea, trebuie să ne despărțim de toți. Iar acest lucru este al celor ce-și iubesc via proprie, iar nu al sfinților. Până la acesta [la cel ce mănâncă cu ereticii] rămâi și nu trece mai departe. Nu cumva din neștiință [sfinții] nu au cercetat și nu ne-au vestit nouă acestea? Nicidecum. De aceea nu te lupta să treci dincolo de hotarele pe care le-au pus Părinții noștri.

• Iar de la cel cu care nu mâncăm, nici darul nu trebuie primit, dacă, învățat o dată sau de două ori, el rămâne indiferent și nu se lasă înduplecat de noi. Nu știi decât că de la paznicii de temniță [darurile] se primesc nu ca binecuvântări, ci ca trebuințe [necesități] sau din pricina economiei.³ Iar [darurile] de la ceilalți care

¹ Fără a face o clară distincție.

² Iconomul Iosif.

³ Adică se pot primi ca necesități, din cauza situației de forță majoră în care se află cel întemnițat. E vorba de cazuri când temnicerul e eretic și aduce celui întemnițat hrana necesară.

aleargă să mănânce cu ereticii în chip nepăsător nu știu să se primească și să se mănânce împreună cu ei decât în vreo situație anume. Dar a da unora ca aceștia și temnicerilor mâncare și băutură nu trebuie judecat, căci oricărui om trebuie să-i dăm.

• În biserica domnului Grigora, fiul nostru, nu îndrăznesc a spune să liturghisească preotul nostru, pentru că a fost sfințită după sinodul adulter și a fost consacrată prin [ordinul] celui dintâi adulterin¹ de către cineva care slujește și a slujit împreună cu cel ce a săvârșit căsătoria adulteră.

¹ Probabil se referă la cel care a prezidat sinodul ce a fost de acord cu adulterul împăratului.

SCRISOAREA 53

Citețului Ștefan și celor împreună cu el

Am primit scrisorile iubirii tale de Dumnezeu râvni-
toare, scrise, după titlu, de către unul singur, dar după în-
țeles, de diferite persoane. Dar fie că de unu, fie că de mai
mulți sunt întrebat, dator sunt, pe cât este lipsa mea de în-
vățatură, să dau înapoi răspuns vrednic.

Mai întâi, aceea că sunt străin de laudele cu care am
fost încântat de limba ta cea mult lăudătoare, fiind păcă-
tos și având viețuire neîndreptată. Dar dacă totuși este ce-
va, e darul lui Dumnezeu, pe de-o parte, dăruit prin rugă-
ciunea părintelui ce m-a născut în Duh¹, iar pe de alta,
păstrat mai apoi întreg prin rugăciunile voastre, ale celor
ce iubiți dreapta credință.

În al doilea rând, nu știu cum voi spune pe față răs-
punsul, de vreme ce nu a fost pusă întrebarea cu bună ju-
decată. Presupun, desigur, că problema este în legătură cu
îngrădirea² față de patriarhul Tarasie. Așadar, eu și mai
înainte nu m-am purtat indiferent față de problema pusă
[acum] în discuție, multe înghițind în mine și cătând la
sfârșitul lucrurilor³. **Și de bună seamă că și pe cei ce s-au**

¹ Sfântul Platon, egumenul de la Sakkudion.

² Delimitarea preventivă față de cineva până se clarifică o anume
situație.

³ Nu luase aminte la tulburarea momentană a situației, ci încerca
să vadă sfârșitul ei și să aștepte potolirea apelor.

**împotrivit pentru bine și care au pățimit multă vreme îi
am în laudă și îi primesc, dar nu întru toate**, precum și
vreau să dovedesc. Doresc să-i am de o voie cu mine (și
cum nu [aș vrea]?) pe astfel de oameni care s-au arătat
curajoși pentru dreapta credință, însă [vreau să-i am] îm-
preună cu cuvântul [rațiunea] adevărului¹ și a puterii cu-
venite și acceptate [de Biserică]². Deci spun acum:

Ce este ceea ce a adus osebirea voastră față de Tara-
sie? Credința?

– Dar cât de ortodox pe față și următor sfințelor sinoa-
de și de un cuget cu ceilalți patriarhi, luptându-se mai di-
nainte mai ales pentru credință, [a fost acesta]!

Primirea celor ce s-au întors din erezie?³

– Nu de el a fost făcută acum prima dată. Căci Sfinții
Părinți au primit în trei chipuri [pe cei ce se întorceau din
erezie]: fie prin rebotezare, precum cazul pepuzienilor, fie
prin ungerea mirului, precum pe arieni, fie prin anatema-
tizarea propriei credințe, precum pe nestorienii.⁴

¹ Literal: pe baza criteriului adevărului.

² Adică îi vrea nu numai cu dreaptă credință dogmatică, ci și păzi-
tori ai canoanelor; mai cu seamă așteaptă de la ei smerenie și dragos-
te, fără de care dreapta credință nu e mântuitoare; îi vrea de o voință
cu sine, pe baza criteriului adevărului, nu a unor resentimente copilă-
rești. Adevăratele relații între mădulele Bisericii nu pot fi decât ma-
ture și bine chibzuite, nu dictate de râvnă necontrolată, chiar dacă
obiectul râvnei este bun.

³ Sfântul Tarasie primise fără rebotezare pe cei ce renunțaseră la
iconoclastm.

⁴ Această diferențiere nu se referă la faptul că Biserica recunoaște
validitatea Tainelor unor eretici, iar a altora nu o recunoaște. Nici o
Taină a vreunui eretic nu este validă. Esența Tainei Sfântului Botez
este, de pildă, unirea ființială cu Biserica. Forma este importantă, dar
nu mai mult decât conținutul ei. Sfinții adesea au făcut pogorăminte
temporare în ceea ce privește „forma” unor Taine, dar niciodată în

Hirotonia pe bani, care în chip necesar cade sub [osândă] caterisirii?

– Da, cu totul adevărat!¹ Și acum [unii] păstori s-au arătat lupi cumpliți, au fost răsturnate altare, au fost necinstite dumnezeiești moaște, au fost arse cărți sfinte. Dar ce e mai mult? Pe lângă celelalte lucruri vrednice de toată cinstirea, însăși icoana lui Hristos a fost batjocorită și călcată în picioare. Și cine ar spune pe scurt cele ce au trebuință de o lungă istorisire?

Dar ce [v-a mai despărțit de el]? [Desigur] faptul că întâistătorul, înaintând mai repede [decât se cuvine] din starea lumească la vrednicia arhierescă, nu ar fi ca unul care a luptat destul pentru Duhul.²

Dintr-o parte poticnelile, dintr-alta cele care deja tulburau [deranjau], [toate acestea] au dat pricină [împotriva lui]. Deci voi știți [acestea] fiindcă aveți aceste [poticniri]

ceea ce privește conținutul lor. Unii arieni, de pildă, botezau formal în numele Sfintei Treimi prin întreită afundare, dar Treimea lor nu era Dumnezeu nostru. Faptul că sfinții „acceptau” botezul lor se referă la aceea că acceptau ca forma Tainei acelora să primească adevăratul și singurul mântuitor conținut ortodox, iar nicidecum nu se referă la validitatea Tainelor ariene. Dacă acceptăm că o Taină eretică e validă, atunci toate Tainele lor sunt valide și, în acest caz, e absurdă ideea sfinților că nu trebuie să ne împărtășim cu ereticii, și astfel ea poate fi privită ca o eroare istorică a Bisericii. Iar dacă așa stau lucrurile, atunci Scriptura minte și Biserica nu mai e „stâlpul și temelie adevărului” (I Tim. 3, 15), și atunci nici noi nu mai avem nădejdea neclintită a mântuirii.

¹ Nu în senul că Sfântul Tarasie ar fi hirotonit pe bani, ci în sensul că hirotonia pe bani era o realitate în acea epocă, și patriarhul, în opinia zeloților, nu avusese o atitudine tranșantă față de cei hirotoniți astfel.

² Îi imputau Sfântului Tarasie faptul că prea repede a trecut prin treptele ierarhice și că acest lucru nu a fost prielnic ca el să fie întărit în viața duhovnicească și în capacitatea de a cârmui ca patriarh Biserica.

față de el, noi însă, fiindcă am auzit de la el, în ceea ce îi privește pe cei hirotoniți cu bani, [că a zis] ca ei să nu se apropie de împărtășanie; și chiar dacă în ascunsul lui nu ar fi gândit astfel, am socotit de folos, pentru binele păcii, înțelegerea cu el [ομολογία προς αυτον]¹. Fiindcă zice și Teologul²: cât e cu puțință, trebuie să ne plecăm spre aceasta³. **Și unde e bănuială că întristăm, mai bun e acordul decât încăpățânarea.**⁴ Însă nici noi nu vă tragem în jos de la conștiința voastră, nici voi nu ne cereți o discernere care nu ne e limpede, fiindcă și persoana, și timpul, și experiența fac să se schimbe situația celor ce nu au ajuns la fel în aceleași lucruri⁵. Dar dacă se revine la dumnezeiescul Gherman și se caută de acolo hirotonia? Ce e atunci cu cei trei eretici care au fost între timp⁶? Nu este nimeni care să nu fi fost hirotonit de ei sau de cei hirotoniți de ei, hirotonia coborând prin succesiune până la Tarasie. Câți din cei preoțiți, de la Răsărit și de la Apus și de la Miazănoapte și de la mare nu au venit între timp și nu s-au unit prin împărtășire cu Biserica de la noi? Și câți, acum au fost hirotoniți sau au hirotonit fără bani, chiar dacă au fost eretici? Toate acestea le cunoaște singur Dumnezeu și nu le întărește [stabilește] omul și de aceea trebuie să fim cu luare aminte față de toți cei caterisiți. Însă, fiindcă suntem oameni, vă rog, să privim bine lucru-

¹ Pentru binele Bisericii a ales să fie de acord cu el și în comuniune cu el.

² Sfântul Grigorie Teologul.

³ Spre buna înțelegere.

⁴ Cuvântarea 6 (Despre pace), 20, PG 35, 748.

⁵ Adică nu se pot judeca două situații identice. Căci, deși asemănătoare, diferite sunt contextele și persoanele implicate în ele.

⁶ E vorba de patriarhii eretici Anastasie, Constantin și Nichita (Teofan Mărturisitorul, *Chronografia*, cap. 362 și cap. 462).

rile, ca oameni. Fiindcă omul cată la față, iar Dumnezeu la inimă, *să se ceară numai mărturisirea prin gură, desigur când nu se minte pe față*. Conform acestei [mărturisiri prin gură] a primit și Tarasie hirotonia¹, pentru care și zeloții de atunci și cei ce țineau cu scumpătate [credința] [*ακριβεις*] s-au adunat împreună cu Tarasie și au fost de acord cu el, chiar dacă după Sinod s-au despărțit degrabă, din cauza acceptării hirotoniei pe bani, care s-a făcut în cazul acelora, și pentru alte câteva pricini.

Și dacă și vouă vă par că așa stau lucrurile, să trecem și la următoarele. Căci acestea și de către Tarasie până acum vor fi spuse. Și care e concluzia? Trebuie să ne împărtășim din [mâna] oricărui preot care nu e învinuit, după Teolog și Gură de Aur. Căci unul zice: „oricare să-ți fie vrednic de crezare în ceea ce privește curățirea², numai să fie careva din cei acceptați [de Biserică] și neosândiți pe față, dar nici dintre cei străini de credință”³. Iar celălalt [zice]: „Interesează-te cu de-amănuntul, cercetează cu grijă. Căci nu este fără primejdie împărtășirea fără cercetare, fiindcă față de mari lucruri e primejduirea”⁴.

Să cercetăm, dar, și să ne grijim cu de-amănuntul de la cine suntem datori să ne împărtășim: dacă mărturisește dreapta credință, dacă nu a fost hirotonit pe bani, dacă nu

¹ Sfântul Tarasie acceptase ca adevărate mărturiile verbale ale celor hirotoniți pe bani, fără să mai cerceteze situația în meandrele ei, unde nu avea acces, pentru a nu provoca valuri prea mari.

² În sensul că prin oricare preot care este încă în Biserică harul curățește.

³ *Cuvânt la Sfântul Botez*, PG 36, 396. Deci să nu aibă preotul păcate grele știute de toți și pentru care nu a făcut pocăință, nici să fie străin de dreapta credință.

⁴ *Omilia XI, Comentariul la Epistola către Evrei*, PG 63, 96.

este adevărat altceva din cele bănuite cu privire la viața lui și din alunecările despre care s-a auzit [în legătură cu el]. *Iar dacă are hirotonia dată de cutare, fie eretic, fie hirotonit pe bani,¹ dar el nici eretic nu este, nici hirotonit cu bună știință de unul care ia bani, adică de un simoniac, ci mărturisește tot adevărul și păzește și credința, și canoanele neștirbite, și leapadă și pe cei care le știrbesc pe amândouă, nu avem nici o pricină de îndepărtare față de el*. Căci neosândit este unul ca acesta, după sfinții arătați mai înainte și, prin ei, după toți².

Deci astfel și noi ne împărtășim și vă sfătuim și pe voi să faceți același lucru, dacă vom fi ascultați. Fiindcă dacă se cercetează prea mult, pe de-o parte, se alungă, precum s-a arătat, poruncile Părinților, iar pe de alta, încetează marele dar al preoției prin care avem numele de creștini și cădem iar în slujirea păgânească (ceea ce e nelalocul lui); și în acest caz și cei ce țin cu scumpătate [credința] nu pot să găsească nici în Apus, nici în Răsărit ceea ce caută, fiindcă toți sunt caterisiți prin împreuna liturghisire a unora cu alții. Fiindcă e limpede că în vremea lui Tarasie, cu întăstătorul romanilor au slujit împreună și apocrisiarii³ trimiși de acolo, și aceia poate au slujit împreună cu cei din Răsărit, și de aici ruinate sunt toate cele ale preoției⁴.

¹ E limpede că acest lucru este valabil pentru cazul în care cel hirotonit nu știe că episcopul ce l-a hirotonit, este, pe ascuns, eretic sau simoniac, dar pe față, ortodox.

² Dacă sfinții au arătat ceva, toți ceilalți trebuie să fie de acord cu cele ale lor, dacă există același Duh Sfânt în toți.

³ Ambasadori eclesiastici ai Bisericii din Roma la Constantinopol.

⁴ Dacă apocrisiarii au slujit și cu papa și cu patriarhul iar unul nu ar mai fi fost în har, rezultă în chip firesc că și celălalt s-a lipsit, având părtășie cu un schismatic prin intermediul apocrisiarilor.

Lucru care, lepădându-l cu totul, vom primi să stăm în măsura sfinților spusă mai înainte. [Aceasta] fiindcă s-au întâmplat și se întâmplă multe asemenea căderi în Biserică și nimeni dintre sfinți nu s-a aflat cercetându-le în acest chip (fiindcă nici nu se poate), nici ne-a predat ca noi să păzim [așa ceva]. Așa stau lucrurile acestea.

Iar în legătură cu faptul dacă mai de folos este pentru noi împotrivirea [*ἔνστασις*] voastră decât sinodul care a ratificat adulterul, m-am minunat când am auzit. Căci atât este mai cinstită, cât este glasul Domnului față de cel apostolesc.¹ Și nu zic numai că Tarasie nu a propovăduit să fie hirotoniți pe bani, ci și că a mărturisit ca unii ca aceștia să nu fie acceptați pe față. Dar în celălalt caz, prin acceptarea celui ce a cununat în chip adulter, au hotărât sinodal o dogmă împotriva Evangheliei și a Mergătorului Înainte și a canoanelor, întărind fărădelegea ca iconomie și dând anatemei și izgonind și pe ierarhii și preoții care voiau să aibă autoritate canoanele și pe cei care nu cugetă același lucru [cu adulterul acceptat de ei], precum știți. Iar acest lucru care ține de erezia iconomahă, chiar dacă vine în al doilea rând, însă nu este mai mic în ochii celor ce privesc drept credincios. Prin ale căror² rugăciuni să țină Domnul departe răul blestemului și să aducă pacea asupra Bisericii Lui precum la început³. Dar pentru că lucrurile

¹ Probabil se referă la Hristos care a spus lui Petru că se leapădă, în vreme ce acesta susținea sus și tare că nu e adevărat și că el nu se va lepăda. E limpede că spusa Mântuitorului are neclintită întâietate față de aparenta statornicie a Apostolului.

² Ale celor dreptcredincioși. Sunt esențiale pentru lume rugăciunile făcute de ortodocși.

³ Nu se referă la pacea din afară, care nu a existat în Biserică primară, ci la pacea dinlăuntru, adică la unitatea credinței și la legătura dragostei.

sunt atât de confuze, după cum ai scris, [e firesc] ca [într-o astfel de situație] și cunoașterea, și dezlegarea unei fapte legate în chip nelegiuit să fie aproape cu neputință de rezolvat.¹

Fii sănătos și roagă-te pentru smerenia noastră cu toți ai tăi. Domnul să te păzească pe tine, întâiule între prieteni și preatare între zeloți.

¹ Redarea mot-a-mot a textului grecesc în limba română este foarte grea; de aceea am preferat o variantă care să exprime înțelesul frazei grecești.

Lui Antonie, egumenul de la Sfântul Petru, și celor împreună cu el

Primind de la sfinția voastră părintească epistolele scrise nouă din multa strângere și necaz al inimii, ce trebuie să mai și spunem cât am suspinat, fiind mișcați de milostivire frățească, chiar dacă suntem nevrednici? Și, din aceeași pătimire ca voi, vă susținem și privim la osteneala voastră. Căci nu altora le este cunoscută durerea decât celor care, pătimind cele asemănătoare, au parte de aceleași întristări. Însă – de vreme ce a fugit dragostea, după cuvântul Domnului – păcatele noastre atât au înmulțit în neamul acesta fărădelegea, încât cei care sunt datori a risipi [din cale] poticnelile și lucrurile tăioase, tocmai aceștia sunt văzuți că fac cele asemenea, ba poate și mai groaznice decât fac stăpânirile cele din afară. Temnițe, izgoniri, ocări, prigoane și necazuri s-au făcut și se fac de către cei ce țin Bisericile lui Dumnezeu¹. Și nicidecum nu era îngăduit ca voi să pătimiți unele ca acestea din partea păstorilor lui Dumnezeu, nu numai dacă v-ați fi împotrivit [lor] pentru porunca lui Dumnezeu, dar nici dacă ați fi fost robiți de păcate omenești. Iar voi, [din contră], vă luptați pentru adevăr, voi care trebuia să fiți laudați și fe-

¹ Episcopii eretici îi prigoneau pe cei drept credincioși mai mult decât puterea imperială.

riciți. Și acestea se fac asupra celor împodobiți cu făgăduința monahicească.¹ „Din faptele lor îi veți cunoaște pe ei”, a zis Domnul (cf. Mt 7, 16). Nicidecum nu s-a pomenit așa ceva la sfinți; dimpotrivă, ei mai degrabă s-au arătat pătimind, învățați de glasul apostolicesc, care zice despre Domnul: „Care ocără, nu a ocără, pătimind, nu a amenințat, ci a dat cu blândețe celui ce L-a batjocorit și dumnezeiescul obraz” (cf. I Pt. 2, 23). *De aici se fac cunoscuți păstorii lui Hristos, și de acolo episcopii străini.*

Dar de ce trebuie oamenii să pătimească chinuirea ce se face în smerita noastră generație, pe care [chinuire], făcându-o ca pe o laudă, sunt înălțați, socotind fărădelegea ca lege și mutând în chip potrivit [lui Dumnezeu] înțietatea dumnezeieștilor porunci²? Așadar, cele pe care le-au făcut și le fac aceia sunt stârnite, sau mai bine [spus] sunt îngăduite, de către nemitarnicul Judecător, Care nu le va trece cu vederea în chip necercetat și nerăsplătit în ziua judecății.

Voi însă, preacinstiți frați și preaevlavioși părinți, bucurați-vă și vă veseliți că vă este pusă deoparte lauda fericii dumnezeiești și ați primit cu cinste cele ale necinstirii lui Hristos, luând în schimbul micilor ostenele și lupte cele foarte mari și veșnice.

Și fiindcă, după cum am și scris mai înainte, cu bunăvoința preabunului Dumnezeu a fost îndepărtat cel prin care³ s-a făcut dezbinarea în biserica noastră, împărățește [acum] pacea prin acordul și acceptarea și bunăvoința și,

¹ Variantă: „Și acestea se fac de către cei împodobiți cu făgăduința monahicească”.

² În sensul că poruncile dumnezeiești nu mai ocupă primul loc în ierarhia valorică a omului.

³ Iconomul Iosif.

aş adăuga, şi prin rugăminţile bunilor biruitori şi iubitori de Hristos împăraţi ai noştri şi, asemenea, şi prin conlucrarea şi apărarea preasfântului nostru patriarh¹. Căci de acum aşa trebuie numit. Să primească şi cuvioşia voastră cele din partea noastră, a smeriţilor, şi, cu multă şi atentă cercetare, va vedea şi cele hotărâte şi stabilite de Părinţi în situaţiile când au căzut pricinile bisericeşti de poticneală, ca astfel şi în Biserica lui Hristos cea de la voi să împăratească în inimile tuturor pacea lui Dumnezeu. Căci dacă nu vom face aceasta, nu va fi socotit lucru cuvios înaintea lui Dumnezeu, nici ne va fi nouă biruinţă, ci poate, căutând o dreptate mai prisositoare, nimicim şi binele pe care l-am dus la capăt prin ostenele de mai înainte.²

Primiţi, dar, vă rugăm, şi acceptaţi cu totul pe preasfântul nostru patriarh şi aveţi părtaşie, în cele în care nu este dovedită pe faţă nelegiuirea, şi cu episcopul vostru³, iertând pentru Domnul cele întâmplare între timp, fiindcă

¹ Sfântul Nichifor Mărturisitorul.

² O rămânere încrâncenată în rezistenţa pentru dreapta credinţă, atunci când pricinile pentru care s-a născut aceasta nu mai există, denotă nu dragoste de Biserică, ci mândrie. Scopul împotrivirii nu trebuie să fie dorinţa de a ieşi noi în faţă, ci dragostea pentru Biserică şi adevărul Ei. Dacă, în schimb, pier pricinile de poticnire, cu cea mai mare bucurie trebuie să acceptăm unirea, uitând şi trecând peste toate piedicile dinainte. În caz contrar, rezistenţa nu va fi un lucru după voia lui Dumnezeu, Care vrea pacea în Biserica Sa. Zelotismul fanatic, chiar pentru dreapta credinţă, este la fel de primejdios ca şi călcarea adevărului. Căci chiar dacă par fundamentate pe motive opuse de fapt, în esenţă, nu sunt decât o dorinţă de a ne impune voia proprie.

³ A nu se înţelege că în unele lucruri putem avea părtaşie cu episcopul eretic sau filoeretic, iar în altele, nu. Ideea Sfântului, prezentă şi în alte scrisori, este că, dacă pricinile pentru care nu vrem să fim în comuniune cu episcopul sunt încă neclare, trebuie să acceptăm comuniunea până când se limpezeşte starea de confuzie.

El este cercetătorul şi răsplătitorul faptelor şi al cuvintelor. Căci pentru acest lucru, folosindu-ne de rugămintele, l-am îmboldit şi pe preasfântul nostru patriarh să scrie, ca să fiţi eliberaţi şi voi din temniţe, făcând voi aşezământ de pace unii cu alţii. Şi, dacă este ceva neclar, să se rezolve [acolo, la voi] cât de repede cu putinţă, sau, dacă există ceva de netălmăduit, prin venirea voastră şi a preacinstiului episcop aici, în prezenţa patriarhului ecumenic în susi, să se tămăduiască bolile şi să conlucreze toate laolaltă spre desfătarea păcii şi sinceritatea unirii de cuget.

SCRISOAREA 77

Patricienei Irina

Ție se cuvine cântare cu adevărat nu numai din partea mea a păcătosului, ci aproape din partea a toată Biserica lui Dumnezeu. Pentru ce? Fiindcă în cutremurul de acum al necredinței, când preoții cad, arhieriei se pierd, monahii sunt nimiciiți, stăpânitorii sunt zdruncinați, cei stăpâniți pier, bărbații se tem, femeile se înfricoșează, singură tu între femei te-ai arătat necăzută, neclătinată, netulburată, fără teamă, neclintită, nezduncinată. De unde aceasta? Fiindcă ai avut casa sufletului tău întemeiată pe piatra înțelegătoare, [casă] bine încheșată și frumos lucrată, din cele mai dinainte multe și felurite fapte bune, care sunt ca niște pietre duhovnicești, care, prin puterea lui Dumnezeu, au arătat fără tărie vânturile drăcești și furtunile loviturilor. Bindecuvântată ești tu între femei, fericită ești între femeile stăpânitorilor, slăvită între cele măritate! Cu adevărat ai ridicat corn de mântuire Bisericii lui Dumnezeu, ai veselit pe îngeri, ai rușinat pe draci, ai biruit pe cei rău credincioși, ai lovit pe înșelătorii popoarelor, ai întărit pe cei clătinați, ai rănit pe cei delăsători, ai străpuns pe cei iubitori de trup; și, mărturisind pe Hristos prin sfânta Lui icoană, te-ai numărat împreună cu mărturisitorii Lui. Bine, suflet cu cuget de bărbat! Bine, inimă cu minte de mucenic! Bine, maică înaintea căreia mă închin! Căci, ca una ce ai făcut și faci voia lui Hristos, sunt nevrednic să-ți

spun multe. Așa te-a slăvit Dumnezeu și te-a înălțat și încă te va mai înălța, dacă rămânem până la sfârșit în preafrumoasa noastră mărturisire. Și care este câștigul de pe urma ei? Împărăția cerurilor în care vei străluci ca soarele împreună cu toți sfinții.

O salut cu cele convenite pe împreună luptătoarea ta și cu adevărat mlădiță [a ta].

SCRISOAREA 100

(FĂRĂ TITLU)

Nu trebuia să stea la vedere comoara dreptei credințe. Căci a fost vătămată de jefuitorii necredinței chiar și nevrând tu. Dar poate aceasta s-a rânduie de Dumnezeu spre îmbogățirea ortodoxei în Biserica lui Dumnezeu. Astfel îți este slava, o preabunule între părinții mei și preaputernice și preadorit între cei drept cugetători. Întristătoare sunt cele ce au venit asupra-ți (căci cum nu ar fi?): nimicirea casei, lipsirea de prieteni, despărțirea de copii și, mai mult decât celelalte nu puține care aduc durere, ai avut și cinstea feței tale¹. Dar îndrăznește, o, întrutot înțeleptule, căci te-ai făcut cunoscut ca apărător al dreptei credințe, mare în vrednicia pământească, dar mai mare în vrednicia cerească, vestit în slujirile lumesti, dar mai vestit în contemplația monahicească.

Te am pururea înaintea ochilor mei, te îmbrățișez cu sărutările inimii mele, mă rog ca un păcătos să fii sănătos cu trupul și să te lași cu totul purtat în mâna lui Dumnezeu. Același lucru nu înceta să-l faci și tu, stăpânul meu, pentru copilul tău². Salută-l pe Kalogeros și pe domnul meu, pe omul lui Dumnezeu, mă refer la spătar.

¹ Destinatarul era și o persoană cu înaltă poziție socială în imperiu.

² Sfântul Teodor, în smerenia sa, se socotea copil al celui căruia îi scrisese.

SCRISOAREA 142

Unei egumene

Cunoscută ne este cinstita ta cuviință din povestirea lui Ipatie, duhovnicescul nostru fiu, iar nu din vederea față către față. Dar acum și mai mult ni s-a făcut cunoscută dumnezeiasca ta evlavie din împotrivirea [ἔνστασις] cea după Dumnezeu¹, alegând tu să cazi și din mănăstire, și de la cârmuirea surorilor și să suferi temnița la care ai fost osândită decât să cazi din credința în Hristos. Căci cu adevărat cădere de la Hristos este tăgăduirea sfintei Lui icoane, pe care noii iudei, cerându-o de la cei ce nu se lasă înduplecați, îi închid în temnițe, îi ciomăgesc, îi sugrumă, îi necăjesc, îi ispitesc, îi alungă în surghiun, îi pun în lanțuri, iscodind orice alt rău [împotriva lor]. De aceea, o, bună maică, auzind [noi] de o asemenea frumoasă mărturisire a ta, am socotit cu dreptate să te cercetăm prin scrisoarea de față, grăindu-ți cele spre pace: Să fie cu tine Hristos pe Care L-ai dorit și pentru Care pătimesti. Fii bucuroasă, împuternicește-te, întărește-te întru Hristos Cel Ce-ți dă putere nu numai în cele în care te afli acum, ci și în câte va îngădui să vină spre încercarea credinței tale celei nefățarnice. Să nu spui: «S-au împotmolit ierarhi, preoți, egumeni, iar eu, o femeie, având fire neputincioasă, ce voi face? Cum voi suferi?». **Nicidecum, maică!**

¹ E vorba de stăruirea neclintită în dreapta credință.

Fiecare dintre noi a luat putere de la Dumnezeu – și bărbat și femeie, și tânăr și bătrân – ca să se lupte până la sânge pentru dumnezeiasca lege și pentru credința noastră ortodoxă. Și nu ne va fi de ajuns spre apărarea noastră căderea aproapelui. Câți și câte nu au fost în vremurile de mucenicie pentru Hristos de mai înainte? Și puțini și puține, ca să nu le zic pe nume una câte una, sunt cele care au dobândit cununa luptei. Așadar, lor asemănându-te, rogu-te, stai și tu cu bărbăție! „Căci pentru Hristos”, zice, „mijlocim ca și cum Dumnezeu v-ar ruga prin noi” (II Cor. 5, 20). Dă-ne și tu în schimbul cuvântului rugăciunile tale ca și noi smeriții să întâmpinăm în urma ta pe sfinții noștri Părinți care s-au încununat.

SCRISOAREA 144

Lui Serghie, ipatul și vărul primar

Cele pe care mi le-ai scris, preadoritul și preacinstiutele, le-am știut, dar am primit buna ta voință că ai avut buna îndrăznire să ne scrii în aceste zile și prin cuvânt să ne mângâi din multa ta suferință și milostivire față de noi smeriții. Iar eu păcătosul, lăsând cele ale mele (căci, prin harul lui Hristos, nici nu sunt întristătoare – chiar dacă par – și asta din pricina nădejdi [ce se naște] de pe urma lor), mă întorc la necazurile tale.

Cum au venit așa una peste alta necazurile tale: din afară, dinăuntru, de la proprii copii, de la care mai cu seamă ar fi trebuit să vină sporirea și grija casei și sprijinul și ajutorul și orice altceva mai ține de cei care își iubesc părinții? Vai de ticăloșia mea, de ce fel de necazuri e înconjurată viața ta! Crede-mă, bunule văr, s-au atins de sufletul meu cele ale tale ca de [sufletul] fericitului nostru tată trupesc. Căci s-ar fi mâhnit și oricare altul pentru greutățile tale. Așadar, nu deznădăjdui, ci mai degrabă suferă, rabdă cu bună mulțumire. Căci știe bunul Dumnezeu să iconomisească cele de folos pentru noi și prin cele potrivnice și necăjicioase, *dar mai presus de orice lucru să fugi de părtășia cu erezia luptătoare împotriva lui Hristos, căci împărtășirea de ea înnegrește și pierde sufletul.*

Așadar, pe cât poți, ai grijă de tine, fiindcă celelalte, chiar dacă le pierdem, nu e mare lucru (căci, chiar dacă

nu vrem, toți le vom lăsa pe toate, mutându-ne goi, precum ne-am născut, la Judecătorul), *dar dacă ne păgubim în credință, este cea mai mare și singura dintre primejdii. Căci cu aceasta [cu credința] vom ieși din [viața aceasta] și ea singură se va înfățișa lângă noi împreună cu faptele în ziua judecării pentru veșnicie.*

Fericită e egumena dacă și-a săvârșit alergarea ei. Și iarăși salută-i pe ai noștri, pentru care și cer pururea, ca un păcătos, mântuirea.

SCRISOAREA 156

Patricienei Irina

Și dacă îți scriem, și dacă nu, avem ca faptă pomenirea fără uitare a Domniei tale nu numai pentru binefăcerea pe care ai arătat-o odinioară către smerenia noastră, ci și pentru chipul mărturisirii lui Hristos, socotindu-te noi în rândul celor surghiuniți ici și colo [*περιωρισμένοι*] din pricina lui Hristos și care se luptă [pentru El]. Nu cumva și aceasta [este mărturisitoare], [ar zice unii], de vreme ce nu a fost prigonică, nici nu este fără casă, nici fără cetate, nici nu este surghiunită, nici pregătită pururea pentru primejdii? Ba da, cu adevărat; și de aceea ești fericită, că a ta este împărăția cerurilor. Cine dintre mărturisitori nu știe că tu ai mărturisit împreună cu ei? Unde nu s-a auzit că și o soție de senator este între mucenici? S-au minunat de tine cetele monahilor, te-au lăudat adunările mirenilor. Dar ce zic de acestea? Înseși cetele îngerilor și ale sfinților s-au veselit pentru tine. Și să nu crezi că lingușeală este cuvântul. Ia aminte, dar, o, muceniță a lui Hristos, cum ești cinstită, cum ești înălțată. Compară-mi lutul și aurul. Tot atâta – și cu mult mai mult – este vrednicia cerească dată acum ție de Dumnezeu față de vrednicia pământească pe care ai lăsat-o: ești numită mucenic al lui Hristos, mărturisitor al adevărului.

De aceea, îți amintesc să nu te schimbi nicidecum din statornicia [împotrivirea] [*ευστασις*] ta, întărindu-te pe

stânca neclintită a ortodoxiei, nici să te înfricoșezi degrabă și să te îndoiești din pricina căderii unora, fie mireni, fie monahi, și care par că sunt ceva, deși nu sunt nicidecum. Căci unii ca aceștia sunt frați mincinoși, apostoli mincinoși, „având înfățișarea dreptei credințe, dar tăgăduind puterea ei” (II Tim. 3, 5). **Mulți păruți înțelepți și arhieriei la arătare și păruți sfinți, [care au trăit] în vremurile de demult, au fost osândiți¹. Dar puțini înțelepți adevărați, care au viețuit în frica lui Dumnezeu, au luminat ca luminători în lume – fiindcă începutul înțelepciunii este a te înfricoșa de Dumnezeu – și multă vreme nu păreau că sunt vrednici.** Fiindcă omul caută la față, dar Dumnezeu la inimă se uită. **Te rog încă, astupă-ți gura cu cărbunele dumnezeieștii dragoste, tăind toată împătımirea [față de lume]. Căci așa vei tăia împreună și atacurile viitoare. Căci cu adevărat nu va rămâne nechinuit nimeni, fie prin cuvânt, fie prin faptă². Căci te va pizmui diavolul, primind lovitură mortală din pricina ta.** «Că și femeia», va zice, «se ridică asupra mea și aceasta încă fiind căsătorită și în multă slavă lumească». Și va spune astfel [de vorbe]: «Nu sufăr. Voi porni încă împotriva ei multele mele meșteșugiri, pe bărbat, pe copil, tot sângele³, pe celelalte soții de senatori, cunoscuții, slugile, slujnicele, averea, pe lângă acestea lacrimile de jale, rugămințile, fângăduințele. Și dacă și de aici sunt rușinat, trec la alt fel [de ispitire]: aduc amenințările împărătești, pizma celor de aceeași vrednicie cu ea, care vor zice: Huo!

¹ Se referă la ereziarhi și înșelați, care au fost osândiți de sinoadele ecumenice și nu numai.

² Toți mărturisitorii lui Hristos în istorie vor trebui să sufere fie launtric, fie și în afară.

³ Toate rudeniile de sânge.

Singură aceea este mai presus de toți? Cine mai e și asta?, încă și ocări, luare peste picior, disprețuiri, batjocuri, uneri și scuipări și, de ce nu, palmuiri, pedepse și moarte». **La aminte, soră în Hristos, să nu te dai [în mâna lui]!** Acestea sunt însemne [στίγματα] ale lui Hristos, acestea cununi cerești, care te fac nouă muceniță. Căci nu sunt și acelea¹ cu trup asemănător, de bun neam, preafericite, tăiate din bărbat cu sabia Duhului²? Astfel, cuvântul [acesta] să-ți fie prilej spre a te pregăti, soră și maică³, să nu te momească ispititorul diavol cu ceva, încât să întărești și să mântuiești pe mulți cu pilda ta⁴ și [așa] să dănțuiești veșnic în împărăția lui Dumnezeu.

Roagă-te pentru mine. O îmbrățișez în Domnul pe mlădița și împreună luptătoarea ta⁵.

¹ Se referă la sfințele mucenițe din vechime.

² În sensul de pline de bărbăție și fără afecțiuni pătimase față de bărbații lor.

³ Există opt scrisori ale Sfântului Teodor către patriciana Irina. În unele din ele, pentru dârzenia și statornicia ei în mărturisirea drepte credințe, o numește direct maică duhovnicească a sa.

⁴ Aceasta este important să avem azi: pilde vii de mărturisire a lui Hristos. Doar ele dau putere spre urmare și contemporanilor. Și astfel de pilde, fie și puține, știm că vor fi întotdeauna, căci Biserica nu va pieri până la sfârșitul veacurilor.

⁵ E vorba de fata patricienei, educată în dreapta credință de mică.

Fiului Naucratic

Rea e vestea scrisorilor tale, o, fiule! Că atingându-se de smeritul meu suflet, cu adevărat m-a îndurerat și mi-a chemat lacrima inimii, făcându-mi puțin fără somn noaptea în care am primit în mână epistola. Asta, pe de-o parte, pentru toți cei ce au căzut, iar pe de alta, îndeosebi, pentru [căderea] lui Flubutes; pentru ei, fiindcă au făcut acum cele asemănătoare cu cele dinainte, iar pentru el, fiindcă era cunoscut ca unul dintre cei ce stau cu tărie. Așadar, mă minunam încă de statornicia lor, că, nemărturisind ei în întâia lor înfrângere – cea pentru adulter și însoțirea adulteră –, s-au comportat exact pe dos în situația de față, și cugetam în sine-mi că poate și ei au căință în ei înșiși și mă bucuram eu, smeritul, pentru dreapta lor umblare¹. Însă, precum se pare, zidindu-și casa lor pe locuri putrede, când erezia a lovit asupra lor ca o furtună, au căzut cu cădere precumplită, *numind iarăși iconomie lepădarea adevărului. Aceiași au fost și mai înainte poticnire pentru Biserica lui Dumnezeu și acum la fel sunt prin cele ce le-au făcut, chemându-i pe toți la pierzanie. Și cei mai mulți sunt gata spre împărțășirea cu răul, cău-*

¹ Se minuna pentru faptul că, cedând când a fost vorba de cazul adulterului împăratesc, au încercat să nu cedeze în lupta cu ereticii iconomahi.

*tând în nevoi să afle oarecare dezvinovățire prin care, fără necaz și supărare, să ducă lupta pentru dreapta credință¹. Au avut părțășie [cu ereticii] pe baza tăgăduirii lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu, a tuturor sfinților. Căci acest lucru înseamnă lepădarea cu totul a icoanei. Vai ce necaz! Vai ce înșelare! Vai mie, cum, începând bine, s-au întors la cele din urmă? *Vai mie, asupra câtor oameni de rând și dintre cei mari va veni nimicirea: și peste mireni, și peste clerici, și peste monahi. Însă plaga cea veche, răul cel dinlăuntrul sânelui, Iosif, cel numit mai demult cununător al însoțirii adultere, iar acum batjocoritor al lui Hristos, însuși s-a făcut călăuzitor celor care i-a avut mai înainte în grijă. Ce [spunem] față de acestea? *Vom renunța, vom cădea, vom ocoli suferința pentru mărturisirea lui Hristos și pentru împotrivirea noastră statornică [ἔνστασις]? Nicidecum, fraților, nicidecum! Căci dacă necredincioșii cad, dreptii vor fi înfricoșători [pentru ceilalți], de vreme ce căderea aproapei este cea mai mare siguranță pentru cel ce stă². Să stăm, dar, în Domnul cu mai multă tărie, vă rog, neînfricoșându-ne de nimic din partea celor potrivnici. Oare mărturisirea noastră stă în cei căzuți, încât prin statornicia aces-***

¹ Lupta pentru dreapta credință ne duce în multe nevoi și necazuri, foame, frig, sărăcie, dureri, deznădejdi etc. Ele trebuie răbdate și nu găsite pretexte pentru a ne împlini iubirea de sine prin renunțarea la mărturisirea credinței.

² Cel ce a căzut a căzut pentru că nu și-a pus nădejdea cu totul în Dumnezeu, ci și în ceva omenesc. Prin căderea lor li se întărește și mai mult celor credincioși convingerea că trebuie să lepede orice nădejde în ceva creat și să se lege cu toată ființa doar de Dumnezeu spre a nu cădea și ei la rândul lor. În acest fel rugăciunea lor devine și mai fierbinte și smerenia și mai adâncă. Iar acestea sunt condițiile ca harul să poată veni și să-l întărească pe om în mărturisire, chiar până la moarte.

tora să fim întăriți, iar prin căderea lor să fim clătinați¹? Să nu fie! Noi [nu ne bazăm] nici pe aceștia, nici pe alții. Hristos e temelie noastră întru Care stăm, întru Care ne lăudăm, zicând cu Pavel: „Cine ne va despărți de dragostea lui Dumnezeu? Necazul sau strâmtorarea, sau foamea, sau prigoana, sau golătatea, sau primejdia, sau sabia? Căci și întru toate acestea preabiruirem prin Cel Ce ne-a iubit pe noi” (Rom. 8, 35, 37). ***Astfel, cel care nu e gata de bătaie, [acela] nu se luptă pentru Hristos, nu poate să fie creștin.*** Nu în zadar sunt luptele mucenicilor, chinurile, nevoițele. Nu cumva nu sunt de un trup cu noi? Nu cumva nu s-au ostenit fiind aruncați sub atâtea pedepsiri? Nu cumva nu au fost îngreuiți încât nici nu mai nădăjduiau în viață, precum zice Apostolul (cf. II Cor. 1, 8)? Dar prin frica de pedepsele veșnice și prin dorirea răsplătirilor cerești, ca niște înțelepți, au ales mai degrabă moartea trupului decât pe cea veșnică. Au răbdat, nu s-au înfricoșat, nu au fost loviți de groază. Și zugrăvindându-și în minte pe cele viitoare ca prezente, ***s-au dedat cu bucurie la chinuri, socotind multa pătimire ca dar.*** „Căci nouă ne-a fost dăruit pentru Hristos nu numai a crede în El, ci și a suferi pentru El” (Flp. 1, 29). Și în altă parte: „Căci prin multă cercare a necazului este prisosul lor de har” (II Cor. 8, 2). Așa s-au bucurat, așa s-au veselit când au pățimit pentru Hristos toți sfinții.

Să gustăm și noi, iubiților, din dragostea lui Hristos, să umblăm pe urmele sfinților, să nimicim împătimirile față de veacul acesta. Nu avem aici cetate stătătoare (cf.

¹ Mărturisirea nu se fundamentează pe comportamentul celorlalți, ci pe credința în Hristos. Deci nu majoritatea stabilește cărma în ce privește dogma Bisericii, ci cei care se țin de adevăr, fie ei și puțini care sunt insuflați de Duhul Adevărului.

Evr. 13, 14). Ierusalimul cel de sus este patria și cetatea noastră. ***O, bărbați puternici cu Duhul, o, fii ai lui Dumnezeu (căci nu ale mele smeritului și păcătosului sunt aceste cuvinte), să nu plecăm genunchii, chiar dacă toți s-ar schimba – ceea ce să nu fie –, ci noi, ca unii întăriți odinioară de Dumnezeu, și acum să luptăm de unii singuri.*** Cu noi este Dumnezeu, toți sfinții cei din veac, cu noi e Răsăritul și Apusul¹. Mică parte este cea care s-a rupt pe sine de Biserica de sub cer, și aceasta din frică, din pricina celor trecătoare, din pricina trupului pe care puțin mai pe urmă îl vom preda focului veșnic, împreună cu sufletul, dacă nu ne ținem de adevăr. Fie și să fim ispitiți, și să fim loviți – și încă de multe ori –, și la sfârșit să și murim. Oare nu este bucurie negrăită dacă avem parte de împărăția cerurilor și dacă de aici ni se dă faimă nemuritoare? Sau dimpotrivă, fugind de cele spuse mai înainte, de aici să fim luați în răs până întru sfârșit și să suferim rușinea fără de sfârșit? Da, rogu-vă, fiii mei, pe care i-am născut întru Domnul, pe care i-a sporit Hristos prin osteneli și chinuri nu numai ascetice, ci și [prin osteneli] de luptă². „Împliniți bucuria mea, ca să cugetați același lucru, având aceeași dragoste, fiind de un suflet, cugetând una, nimic [făcând] din ceartă sau slavă deșartă, ci socotindu-vă prin smerita cugetare unii pe alții mai de cinste decât pe voi înșivă” (Flp. 2, 2-3). Apostolicești sunt poruncile, chiar dacă sunt amintite de mine, smeritul. Rugați-vă și pentru mine, vă rog, ca, pentru voi, să mi se dea tărie, putere, cuvânt (chiar dacă eu sunt nevrednic de harul dumneze-

¹ Celelalte scaune patriarhale nu erau în erezie.

² Fiii săi crescuseră duhovnicește nu numai în mănăstire, ci și în prigoana pentru adevăr.

iesc), încât cu o inimă, într-un Duh¹, să fie slăvit Dumnezeu în trupul și duhul nostru.

Trimite-l pe bunul Dionisie la arhiepiscop. Salută-i pe avva Petru, pe avva Ignatie și pe avva Titoe și arată-le scrisoarea. Încă pregătește-te împreună cu ceilalți, și mai cu seamă cu cei amintiți mai înainte, ca, alunecând cei de aproape ai voștri, să nu îi îngăduiți [lângă voi], dacă sunteți clevetiți de aceia.

Să vă dea Domnul putere, tărie, minte, ochi, pricepere ca voi să faceți orice e bine spre lauda și slava lui Hristos, spre lauda mea, spre faima voastră veșnică.

Vă salută pe amândoi cei ce sunt împreună cu mine.

Hristos să fie cu voi! Amin.

¹ „Într-o inimă” se referă la lucrarea omenească, „într-un Duh” la cea dumnezeiască. Unitatea este rezultatul conlucrării dintre om și Dumnezeu.

SCRISOAREA 244

Unei egumene

Mi-a vestit fratele că a văzut cinstita ta față și că este sănătoasă după duh, ținând nădejdea prin răbdare. Și am slăvit pe bunul nostru Dumnezeu, Cel Ce își arată puterea Sa și în firea cea neputincioasă. Căci cu adevărat fericită ești tu între monahii, dar și între toate femeile, că în zilele acestea în care nu numai femeile canonice¹ și cele cu schimă, asemenea vouă, au fost biruite, ci mai trebuie puțin și toți monahii și egumenii din Bizanț [vor fi la fel], tu, împreună cu celelalte patru, **ai ales mai bine să pătimești pentru Hristos decât să te împărtășești cu împărășania eretică ce desparte de Hristos. Căci cel ce se împărtășește cu ea este străin de moștenirea lui Hristos, precum Iuda, și părtaș cu cei care L-au luat pe Domnul ca să fie răstignit. Căci prigonitori și răstignitori ai lui Hristos sunt cei ce defăimă și disprețuiesc icoana lui Hristos, asemenea și a Născătoarei de Dumnezeu și a fiecăruia dintre sfinți.** Ia aminte, roabă a lui Hristos, să nu-L rușinezi pe Cel Ce te-a chemat la mărturisirea Lui. Sămânță sfântă ești (și las deoparte pe cea după trup, căci și aceasta este asemenea [celei după duh]), din cea a Teclei, întâia muceniță, a Fevroniei, Eugeniei, Matroanei și

¹ Femei aferosite lui Dumnezeu.

celor asemenea [lor]. Și am zis Matroana¹ pentru că și în zilele ei, fiind erezie și unele monahii stăruind în lepădarea împărtășaniei [eretice], după cum [faceți] voi acum, răzbunătorii eretici, cuprinși de nebunie, cu mână silnică le-au deschis gurile și le-au vărsat [pe gât] împărtășania lor. Dar ea nu a fost de acord cu mâna [cea silnică] și de aceea se vede că a suferit multe ispite pentru Hristos. Dar să nu ne abatem nicidecum. Căci Hristos este ajutorul nostru, chiar dacă ei [ereticii] ne ispitesc până la sânge.

Roagă-te pentru noi, ca și noi, păcătoșii, pentru Domnul, să nu fim despărțiți de Hristos.

SCRISOAREA 294

Lui Macarie egumenul

Ce faci, dumnezeiescule părinte, smerindu-te pe tine, cel înalt în virtute, și înălțându-mă prin cinstitele tale cuvinte pe mine, cel aflat la pământ prin răutate și împresurat de mii de patimi în fiecare zi? Eu, robul și copilul tău, doresc mai degrabă să fiu învățat decât să pot fi în stare să învăț pe altul. Iar omul cel bun scoate cele bune din comoara bună a inimii. Asemenea ești și tu și când ești privat, și când ești citit.

Deci, în legătură cu problema lui Demetriadis și a ucenicilor săi, de vreme ce au plecat de la el, ca să cunoști din roade copacul și să fâgăduiești acelora pocăința, [îmi pare] lucru întăritor și pentru mine, cel ticălos, și pentru cei ce se luptă cu noi în chip văzut și nevăzut, ca unul ce am fost învrednicit să vin în urma tuturor mărturisitorilor de acum ai lui Hristos. **Căci mărturisitor este tot cel ce a rămas neclintit.** Iar despre celelalte două probleme așa mi se arată:

Dacă un preot a scris¹ la necredința [eretică], dator este să se pocăiască și să plângă cu căldură ca să-i fie iertată necredința, dar să liturghisească, nicidecum –

¹ E prăznuită pe 9 noiembrie.

¹ A semnat un document în care se arată de acord cu erezia. Aceasta e o treaptă mai puțin gravă de părtășie cu erezia. Cea mai gravă este împărtășirea concretă din potir cu ereticii.

chiar dacă nu pomeniști nici un necredincios —, ci să se oprească de la lucrarea sfințită până va da Domnul și va rândui vremea unui sinod ortodox în care fiecare va lua cele vrednice după judecata lui Dumnezeu. Iar eu te sfătuiesc, dacă a avut parte prin împărtășanie de părtășia cu cei necredincioși, să se țină departe de Sfintele Taine până la unul sau doi ani. Căci s-a scris că nu poți bea paharul Domnului și paharul dracilor, nici nu poți să vă împărtășiți de masa Domnului și de masa dracilor.

Același lucru și în ceea ce privește bisericile. Ce învoire este între templul lui Dumnezeu și idolii? Deci, dacă s-a poruncit de Sfântul Sinod¹ că nu trebuie să intrăm în bisericile ereticilor, nu știu decât că, dacă s-a dat de către stăpânire în chip desăvârșit o biserică ortodoxilor, să nu mai liturghisească acolo ereticul. Căci atunci intră și liturghisește ortodoxul, nefiind nici o osândă pentru cele petrecute mai înainte.

Așa cuget, părintele meu, eu, cel smerit, privind la pildele dumnezeieștilor Părinți, chiar dacă desăvârșirea ta ar putea să vadă și să arate ochilor mei cele mai bune. Ca unul ce ești în putere și lupti pentru Dumnezeu, să fii păzit [în viață] încă, pentru mine, tu, cel ce ești [de Dumnezeu] ascultat între Părinți; asemenea și roagă-te pentru nevrednicia mea. Una ține de dragoste, iar cealaltă fă-o pentru porunca dată.

¹ E vorba de Sinodul din Constantinopol care, sub președenția Sfântului Nichifor, a elaborat 48 de canoane păstrate în culegerile canonice bisericești (apud arhid. Prof. dr. Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1992, p. 450). Canonul 46 vorbește de intrarea în bisericile ereticilor.

Fiului Ignatie

Cele pe care le-ai scris, fiule iubit, le-am știut și mă bucur, fiindcă aud glasul tău, iar nu pentru că tu primești cele din partea mea. De altfel, [cele ale mele] sunt și învechite, și de nimic. Dar dacă zici că te folosești de cuvintele mele, scrie-mi, și primește [la rândul tău], și nu va fi nici un refuz din partea mea.

Aflu că duci viață strâmtorată în prigoana de acum, după cum și cei de un obicei cu tine care sunt ascunși [cu tine], însă nădejdea să ușureze [strâmtorarea voastră]. Ține cele ale tale cu tărie, împreună cu bunul Eusebiu pe care îl și salut.

Împărtășania [κοινωνία] de laeretici nu e simplă pâine, ci otravă [φάρμακον]¹ care vatămă nu trupul, ci înnegrește și întunecă sufletul. Iar [a o lua] și a o arunca pe ascuns eu nu pot să spun, ci cei ce o fac din pricina fricii, despre care se poate spune acel lucru că „multe dintre căpeteniile au crezut în El, dar nu mărturiseau, din pricina fariseilor, ca să nu fie dați afară din sinagogă. Căci au iubit slava oamenilor mai mult decât slava lui Dumnezeu” (In. 12, 42-43).

Pentru cel ortodox sunt rugăciunile sfinte slujbe [ερωρυγία]. Dar de ce se mai ia la descusut acest lucru dacă este

¹ Φάρμακον are mai multe înțelesuri: drog, medicament, otravă, băutură vrăjită. Am ales sensul potrivit cu contextul.

făcut și de către eretici?¹ Fiindcă ei nu cugetă ca cel care le-a făcut pe ele, nici nu cred precum indică înseși cuvintele [rugăciunilor], deși toată mistagogia² îl slăvește pe Hristos că S-a făcut cu adevărat om. Dar ei [de fapt] tăgăduiesc [acest lucru], chiar dacă zic [contrariul]³, pentru că cugetă că El nu poate fi închipuit pe icoană. E ca și cum ar zice cineva: «Cred în Tatăl și în Fiul și în Duhul Sfânt», dar el cugetă că Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt sunt un singur ipostas, având trei nume, lucru ce ține de dogma lui Sabelie, cel cu cuget deșert. Așadar, cum? Să spunem oare că unul ca acesta crede în Treime? *Nicidecum, chiar dacă el o zice. Deci așa și aici, nu crede precum zice, chiar dacă ortodoxă este mistagogia, ci fiecare grăiește la întâmplare, ba mai degrabă aduce ocară, căci își bate joc de slujbă [λεειτουργία].*⁴ Fiindcă și vrăjitorii și descântătorii se folosesc de cântări dumnezeiești în lucrurile lor drăcești.⁵

¹ Ereticii își impropriu formulele ortodoxe de rugăciune, dar nu credeau în conținutul lor. Este ceea ce se face azi. Mulți mărturisesc dogmele Sfinților, dar nu tot atâția le acceptă în chip real conținutul. De pildă, un protestant poate foarte simplu să rostească rugăciuni ortodoxe, chiar dacă nu crede în ele; și nici nu are cum să creadă, căci dacă ar crede, s-ar lepăda de erezia lui și s-ar uni cu Biserica Ortodoxă. Deci, important este acordul lăuntric – mărturisit pe față, prin viață și conștiință dogmatică – cu textul pe care îl rostim.

² Aici se referă fie doar la Sfântul Botez, fie la întregul complex de Taine de inițiere în creștinism.

³ Ereticii iconomahi afirmă că Hristos S-a întrupat, dar tăgăduiau posibilitatea zugrăvirii pe icoană, ceea ce e absurd.

⁴ Ereticul care rostește rugăciuni ortodoxe le batjocorește, căci nu crede în ele. Dar și ortodoxul care nu le ia în serios este mai rău decât un eretic.

⁵ Așa vrăjitorii se folosesc de rugăciunea *Tatăl nostru*, îndeamnă oamenii să meargă la biserică etc. Fac multe forme ale evlaviei, dar în alt duh.

Decât să plece de aici neluminat, e mai de folos ca cel nebotezat – dacă nu se găsește vreun [preot] ortodox care să-l boteze – să fie botezat de un monah, sau, dacă nu există vreunul, de un mirean, care să zică: «Se botează (cutare) în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh». Și cu adevărat este botezat. Căci, dacă e neapărată nevoie, se îngăduie și schimbarea legii, precum [și] mai demult s-a făcut și a fost primit [acest lucru].¹

¹ Legea e ca preotul să boteze pe cel nebotezat. Iar excepția este ca botezul să fie făcut de un mirean sau călugăr nesfințit. De remarcat este că schimbarea de lege se face în cadrul trupului Bisericii. Adică un mirean eretic nu va putea niciodată să boteze în chip real un om nebotezat. Tocmai asta precizează și Sf. Teodor: dacă nu se găsește un preot ortodox, atunci poate fi înlocuit de un mirean ortodox, care înseamnă nesfârșit mai mult decât un preot eretic.

SCRISOAREA 340

Fiului Taleleu

Bine ai făcut că mi-ai scris, fiule iubit. Căci ai arătat prin aceasta credința și dragostea ta. Dar pentru ce îmi cânti laude de care nu am parte nicidecum? Nu știi că sunt păcătos și simplu în cuvânt? Dar dragostea este foarte hoasă, atribuind celor doriți, din partea prietenilor, cele ce nu există. Așadar, lăsând la o parte laudele, mai degrabă roagă-te, fiule, să mă întăresc în Domnul și să mă izbăvesc în tot chipul de cel rău.

Neputința ta trupească să o duci cu mulțumire către Dumnezeu și nu te întrista pentru chipul în care a venit. Știe Domnul să dea cele de folos fiecăruia, însă eu nu știu de unde ți-a venit¹. Hula să fie disprețuită și [atunci ea] va trece mai repede, dar dacă înfricoșează, mai degrabă va rămâne, de care să fii izbăvit cu puterea lui Dumnezeu.²

¹ Boala e spre pocăință, dar felul ei ține de specificul și folosul persoanei căreia i-o îngăduie Dumnezeu. Ea ține cont de felul păcatelor ce trebuie tăvăduite.

² Propoziția în legătură cu hula se poate referi fie la boală, fie la prigoana despre care se vorbește în continuare. Dacă se referă la boală, atunci, în general, boala aduce cârtire și hulirea proniei dumnezeiești. Dacă cel bolnav disprețuiește aceste gânduri, ele pleacă îndată, dar dacă se lasă învăluit de ele, îl vor vlăgui și lăuntric și atunci boala își pierde caracterul mântuitor și devine pricină de pierzanie. Dacă însă se referă la prigoană, atunci ea indică hulirea adusă de prigonitori, de care nu trebuie să țină seama ortodocșii.

Chiar dacă se face multă asuprire din partea prigonitorilor, însă premiul este ceresc. Așadar, dacă împreună pățimim, vom fi și slăviți împreună. ***Căci nu e vreme de dulce pătimire, ci de mucenicie.***

În problema cu preotul care pare ortodox, dar care mănâncă cu episcopul¹, după cum am zis, dacă încetează de la o astfel de mâncare împreună, primind și epitimia opririi de a sluji cele sfinte până la o vreme, și dacă nu mai cade în aceeași greșală, are vindecare ca să slujească [la vremea potrivită] lui Dumnezeu. Dar dacă este indiferent, nu îi va fi izbăvire bărbatului propria bogăție încât prin darea ei [ca milostenie] să scape și de părtășia eretică, și de altă faptă păcătoasă; că nu se dă în schimb binelă ca să se primească răul, după cum nu se dă lumina și să se primească întunericul. ***Dacă ar da cineva toți banii lumii și are părtășie cu erezia, nu este prieten al lui Dumnezeu, ci vrăjmaș. Dar ce zic de părtășie²? Chiar dacă ar face compromis cu ereticii în mâncare și băutură și prietenie, este vinovat. Hotărârea este a lui Gură de Aur³, însă este și a fiecărui sfânt.⁴ Și cum este[faptă] fără de voie, iar nu lucru [de voie], ca cel ce pare că cugetă ortodox să se împărtășească deopotrivă cu erezia? Fără voie este când cineva cascadează cu sila gura unui ortodox și îi toarnă împărtășanie eretică, ceea ce au făcut ereticii de odinioară și fac, precum am aflat, cei ce luptă acum împotriva lui Hristos. Iar a se împărtăși de la sine este de bună voie. Iar dacă o face fiindcă se teme (căci aceasta e întrebarea), nici așa nu va avea apărare. Căci auzim: „Nu vă***

¹ Probabil e vorba de un episcop eretic sau filoeretic.

² Se referă la părtășia în Sfintele Taine sau rugăciune.

³ Despre prorocii mincinoși, PG 59, 558.

⁴ Este vorba aici de „consensus patrum” în ceea ce privește erezia.

fie frică de cei ceucid trupul, ci de Dumnezeu Care le trimite pe amândouă în gheena focului veșnic” (cf. Mt 10, 28). **Cu adevărat, lumea întreagă nu este vrednică de un singur suflet care se păzește pe sine nepărtaș de părtășia [împărtășania] eretică și de orice rău.** Iar cei ce se împărtășesc de amândouă [de erezie și de păcat moral] sunt de aceeași cinste cu iarba, cu lemnele și trestia pe care le va arde focul cercării judecării și pe făptuitorii lor îi va păzi arzând în veșnicie, fără să se topească.

SCRISOAREA 381

Teodor, cătrefrațiiile împrăștiate pretutindeni

[CUVÂNT] CATEHETIC

„Harul și pacea să vi se înmulțească” (I Pt 1, 2). Căci drept este din apostoleștile glăsuiri a grăi celor prigoșiți pentru Hristos. Binecuvântat este Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos (cf. Ef. 1, 3), Cel Ce a deschis nouă, smeriților, ușa – deși suntem păziți cu strășnicie – ca să ne unim cu voi, iubiții noștri frați, printr-o vorbire prin scrisoare. Cu adevărat cuvântul lui Dumnezeu nu se leagă (cf. II Tim. 2, 9), chiar dacă celor puternici li se pare că îl leagă. Cu adevărat suntem datori a ne bucura mult că vedem chiar întru noi, păcătoșii, împlinirile dumnezeieștilor mai înainte vestiri. Veniți să spunem, fraților, împreună cu Apostolul: „Cine ne va despărți de dragostea lui Dumnezeu? Necazul sau strâmtorarea, sau foamea, sau prigoana, sau golăteaa, sau primejdia, sau sabia?” (Rom. 8, 35). Oare numai pentru sine a spus acestea și nu și pentru noi, ca și noi să avem față de Dumnezeu o asemenea așezare? Așa încât să nu ne deznădăduim în necazurile în care suntem, ci să iubim a suferi cu bucurie și celelalte pătămiri rămase. Căci bucurie negrăită este a pătămi pentru și împreună cu Hristos, după cum au dovedit toți sfinții până la Tadeu, mucenicul nostru, și până la oricare alt mărturisitor luat din viața aceasta în urma lui [a lui Ta-

deu], fie din temniță, fie din alt loc de surghiunire, pentru buna [lor] râvnă și pentru fapta vrednică de urmat.

Să ne facem și noi, frații mei, într-un astfel de chip mucenici, prin a fi pururea pregătiți să fim luați, să mărturisim, să fim biciuiți, să murim. Acest lucru înseamnă a fi mucenici în fiecare zi, aceasta este a muri în fiecare zi. Din acest lucru vin curățirea sufletului, înstrăinarea de patimi, apropierea de Dumnezeu, ura lumii, aducerea în minte a cerului și a bunătăților puse deoparte în veac, iar nu a celor întristătoare¹. Căci o astfel de pregătire nu dă răgaz minții să iubească îndulcirile și să se reverse în chip pătimășii aici și acolo, ci mai degrabă încordează inima, aduce străpungere, ca ochii să verse lacrimi, dorește ieșirea din trup ca dintr-o temniță apăsătoare. Să luăm, dar, aminte, fraților, cum suntem. Dacă suntem așa, foarte bine, dar dacă suntem altfel, să ne îmboldim, să ne curățim. Să fugim de diavol – balaurul cel lipsit de blândețe – de săgețile aprinse ale poftei amare și de moarte. [Aceste săgeți] nu sunt plăcere, ci durere, nu îndulcire, ci amăreală, nu dulce pătimire, ci vrăjmășie, robie, stricăciune, ticăloșie, schimbarea deprinderii celei după fire. Căci dacă [poftea] e bună și dulce, cum pe cei care îi prinde îndată îi arată nebuni, dobitocești, plini de rușine, robi, deznădăjduiți, slăbănogiți, vinovați de moartea veșnică? Ea farmecă, scoțându-i din sine și schimbându-i, dar cu ea nu se întâmplă ca și cu farmecele în cazul îndrăciților care nu pricep ce e cu ei decât după trezire².

¹ Mintea unui astfel de om se gândește la cer și la cele de acolo, nu la chinurile și necazurile pe care le suportă aici pentru Hristos. Acestea din urmă i se par ne semnificative în raport cu primele.

² Și pofta produce o ieșire a omului din sine, din hotarele firii, asemenea cazului demonizaților, dar ea o face cât timp omul e conștient, nu inconștient ca îndrăciții.

Așadar, să luăm de acum aminte, iubiților, la locurile unde ne adăpostim, la petrecerea noastră, unde și cu cine o ducem. Și dacă e vătămător acel loc, trebuie schimbat, dacă petrecerea e cu cel care aduce sminteală, trebuie îndepărtat, dar dacă nu e cu nici unul [din cei răi], trebuie primit, fiindcă blestemat este cel ce șade de unul singur câtă vreme nici o neapărată nevoie nu stă de față.

Trebuie să fim cu luare aminte și în ce privește celelalte – mâncarea, băutura, somnul, munca –, fiindcă toate [aceste] reguli pot să supună trupul prin porunci și nu îl sălbăticesc să se scoale asupra sufletului. [Trupul] e măgar. Dacă îl răsfeți peste măsură, se face nesupus și coboară mintea ce [vrea să] se suie [la cele înalte]. Din cele ale noastre vă facem cunoscute și cele ale voastre¹, de vreme ce toți oamenii au luat deopotrivă de la Dumnezeu frâiele stăpânirii de sine spre a se struni pe ei înșiși, chiar dacă neconținut este război între suflet și trup, care se împotrivesc [unul altuia]. Gândul despre acest lucru să țină cont de acestea.

Dar ce e cu cele următoare? [Să țineți] credința neabătută, neschimbată, după cum v-am predat-o și am luat [și noi] de la sfinți, ba mai degrabă și noi, și sfinții de la Unul și Același Duh. Hristos nu este Hristos dacă nu Se zugrăvește. Căci a spune Hristos înseamnă [prin aceasta] a cugeta taina întrupării Lui. Căci nu s-ar putea spune Hristos și [în același timp] să fie cugetat Cuvântul gol de trup. Dacă trup este Cuvântul, e limpede că în ce privește trupul se și circumscrie, iar prin numele *Hristos* se introduce și se înțelege deodată și însușirea de a fi circumscris.

¹ Pentru că Sfântul făcuse experiența acestei lupte ascetice, îi putea povățui și pe ucenici.

Încât cei ce nu zic că El se zugrăvește, adică se închipuie în icoană, Îl socotesc fără trup și sunt departe de curtea lui Hristos, chiar dacă ar fi Petru sau Pavel, după cum însuși Petru și Pavel au hotărât spre asigurarea noastră (cf. Gal. 1, 8). Fiindcă nici unul dintre apostoli sau dintre sfinții de după ei nu a spus că Hristos nu se circumscie după trup – să nu fie! –, după cum zic cei rău-credincioși, punând înainte [scrieri] false.

Să ținem această credință curată, o, fraților, să mărturisim această bună mărturisire, nelăsându-ne nicidecum abătuți. Tăgăduitori ai lui Hristos sunt cei ce nu țin așa. Mucenici ai lui Hristos, împreună cu cei 40 [din Sevastia], împreună cu ceata de nevoitori cea din veac, sunt cei ce se țin statornici [în credința dreaptă]. Vai! Pentru a nu gusta în chip nelegiuit din cărnurile de porc a fost mucenicia Macabeilor, iar tu nu [vrei să fii] mucenic care suferă pentru a nu tăgădui pe Hristos, Cel Ce [poate fi] zugrăvit? Ioan, Înaintemergătorul, fiind lovit pentru muștrarea adevărului în ce-l privește pe Irod, a dat ordinul de începere a luptei mucenicilor, iar tu nu vrei să fi între mucenici, murind pentru Hristos? Nimeni să nu vă amăgească cu vorbe deșarte, din pricina cărora vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării (cf. Ef. 5, 6). Mucenic în chip deplin și neîndoielnic este cel ce mărturisește, și pe atât este, pe cât se și înmulțesc pătimirile. Să nu vă clatine tăria prigoanei. Încă nu ne-am luptat precum mărturisitorii dinainte, încă nu am fost arși îndeajuns cu focul încercării celei mai aspre. Încă este amestecătură de plumb, încă este pată a păcatului.

Cine ești tu, cel ce calci în adâncurile judecăților celor de nepriceput? Cele care s-au poruncit ție, acestea cugeată-le. Dumnezeu a iconomisit ca sămânța făgăduită lui

Avraam prin binecuvântarea lui Dumnezeu să moștenească pământul sfânt, după ce mai înainte a robit sub mâna lui Faraon 430 de ani. Creștinismul a fost mai mult de două sute de ani în prigoană cumplită, de la începutul propovăduirii apostolilor până la Constantin, întâiul împărat al creștinilor. Cei de după aceea au petrecut mult timp în delăsare [și ușurăta], în afară de vremea lui Iulian apostatul. Marele Pavel treizeci și cinci de ani a fost prigonit și murea în fiecare zi, iar tu ai slăbit în cinci ani? Clement¹, cel mult nevoitor, a fost mucenic 28 de ani, și tu te-ai delăsat în puțini [ani]? Când voi avea timp să spun cele ale celorlalți mucenici? Nu ai auzit de răbdarea lui Iov? Oare nu cincisprezece ani a fost chinuit din pricina celui rău care îl asupra și a celorlalte necazuri venite asupra lui, și acestea neștiind să fi făcut ceva din cele rele, ba mai degrabă doar cele foarte bune? Și care a fost pricina spusă lui de Dumnezeu? „Ca să te arăți drept”, zice (Iov 40, 8). **Așa și acum, pronia [lui Dumnezeu] oarecum îi cerne pe cei de azi, încât neghina să fie aruncată și grâul să rămână curat.** Nu auzi ce zice lui Ieremia²? „Pune-i pe ei în topitoare și ia aminte dacă sunt cercați, după cum Eu m-am făcut cercat pentru ei” (cf. Zah. 11, 13).

Să răbdăm încă, o, ostași adevărați ai lui Hristos! Zilele trec ca umbra, chiar dacă prigonitorii par că rămân. „Dacă M-au prigonit pe Mine”, zice, „și pe voi vă vor prigoni. Dacă au păzit cuvântul Meu, și pe al vostru îl vor păzi. Dar toate acestea vi le vor face din pricina numelui Meu, că nu-L cunosc pe Cel Ce M-a trimis” (In. 15, 20). Căci cu adevărat nu au cunoscut că Dumnezeu și Tatăl a

¹ Prăznuit la 23 ianuarie.

² De fapt, Zaharia sau, în ultimă instanță, Duhul Sfânt Care a grăit prin amândoi.

trimis pe Fiul Său Unul Născut, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca lumea să fie agonisită Tatălui Său (cf. Gal. 4, 4-5). Căci altfel nu ar fi tăgăduit că El [poate fi] zugrăvit. Căci nimeni născut din femeie nu este cu neputință de zugrăvit în icoană decât dacă ar fi avorton. Deci, în acest chip să ne orânduim pe noi înșine, fraților, și așa să ne mângâiem cu cuvintele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, așteptând răsplătirea.

Dar știți cine e Leontie: neam de fameni, nu numai lipsit de cinste – după cum a zis careva dintre purtătorii de Dumnezeu –, ci și tăgăduitor al lui Hristos.¹ Și nu îi este de ajuns numai aceasta, ci îi și chinuie cu sălbăticie pe frații noștri. Cel mai înainte ucenic, acum este tăgăduitor care ține credința iudaică. Cel ce a fost între frații cei mai de frunte este împotriva fraților mai mult decât toți cei care îi chinuie. Cel care nu numea simplu icoana, ci [îi spunea] „sfânta icoană” a lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu sau a vreunuia dintre sfinți, acum le arde, le „curăță”, hulind ca o fiară înnebunită. Pentru aceea este iubit stăpânitorului și cârmuiește mănăstirile noastre și toate le face ticălosul spre ocara lui Hristos. Dar vai mie! Căci ale mele sunt batjocoririle² aceluia. Asemenea este celui ce l-a născut după trup, fiindcă și acela, în vremurile de mai înainte, a fost pârgă a necredinței, precum a fost și a lui Ermie. Căci amândoi s-au dat diavolilor, și Dumnezeu nu

¹ Eunucii au jucat un rol adesea nefast în disputele teologice din Bizanț.

² Literal: comediile. Leontie lua în râs manifestările ortodoxe ale credinței. Sfântul Teodor îi deplânge orbirea și nesimțirea în care a ajuns, dar îl socotește încă fiu al său și se îndurerează pentru el. Își face ale sale păcatele aceluia.

amestecă cioara cu porumbelul, ci cele asemănătoare cu cele asemenea lor. Așa stau lucrurile cu aceia. Și să le dea lor Domnul cunoștința adevărului, lor care sunt prinși în laț de diavol spre a face voia aceluia (cf. II Tim. 2, 25-26).

Iar pe voi, împreună cu cei pe care apostatul îi pedepsește, Hristos să vă întărească, să vă dea putere, să vă dea tărie a răbda câtă vreme sunteți încă înfometateți, însetateți, goi, pedepsiți, în tulburări, chinuiți, batjocoriți, prizoniți, huliți, fiind ca gunoiul lumii, lepădătura tuturor, după marele Pavel (I Cor. 4, 13), împreună cu care fie să aveți parte.

Fraților, rugați-vă pentru noi, păcătoșii, ca să ne mântuim, învrednicindu-ne fie măcar de treapta cea de pe urmă între toți cei ce sunt statornici [în credință].

Vă îmbrățișează Fratele Nicolae care este împreună cu mine.

Harul cu voi cu toți. Amin.

Teodor, către frațiile împrăștiate pretutindeni¹

CUVÂNT CATEHETIC

Bucurați-vă doriții mei frați și părinți, că vestirea cea bună [ce v-o dau] este de bucurie. Iarăși am fost învredniciți noi nevrednicii să mărturisim mărturisirea cea bună; iarăși am fost supuși la chinuri amândoi pentru numele Domnului. Căci și fratele Nicolae s-a luptat în chip foarte frumos și credincios. Am văzut noi, smeriții, sângele deșertat pe pământ din cărnurile noastre, am privit rănilor, scursurile și cele care urmează acestor [chinuri]. Nu sunt acestea [prilej] de bucurie? Nu sunt acestea prilej de veselie sufletească? Însă cine sunt eu ticălosul, cel mai ne-
trebnic decât toți oamenii, ca să fiu rânduit cu voi, mărturisitorii cei vrednici ai lui Hristos? Iar pricina pentru care s-a întâmplat e cateheza de dinainte², pe care, primindu-o în mână cel care mă are în stăpânire, a trimis-o strategului și i s-a poruncit să vină la noi comitul curții. Acesta, venind împreună cu căpetenii și ostași, pe nepusă masă, și înconjurând căsuța în care eram noi, dintr-o dată cu stri-

¹ Fiind prizonieri, călugării din Studion, care scăpaseră de închisoare, se uneau câțiva laolaltă și viețuiau în locuri retrase.

² E vorba de scrisoarea 381.

găte, ca și când afli prada la vânătoare, au dărâmat foarte repede cu târnăcoape ușița, apoi ne-a scos, ne-a cercetat și ne-a arătat cateheza. Am mărturisit că noi am alcătuit-o, după cum a vrut Dumnezeu. Dar el numai una căuta: să venim la voia împăratului. I-am spus ceea ce a cerut adevărul («Să nu fie! Noi nu ne lepădăm de Dumnezeul nostru») și celelalte câte trebuia să le răspundem lor care ne ascultau. Pentru acestea ne-a ciomăgit aspru. Și fratele nu a suferit de pe urma chinurilor nimic cumplit de acest fel, îndată după ce a încetat și s-a oprit [bătaia]. Dar mie, smeritului și putrezitului, fiind cuprins de friguri puternice și de chinuri cu anevoie de suferit, mi-ar fi trebuit numai puțin și aș fi ieșit până și din viață. Dar bunul Dumnezeu, miluindu-mă câte puțin, m-a miluit, lucrând împreună și fratele în cele ce aveam nevoie, chiar dacă încă rănilor rămân și nu au primit tămăduirea desăvârșită.

Așa stau lucrurile și v-am povestit pătimirea, știind că doriți să aflați pentru a vă îndurera împreună cu noi. Și care [e rezultatul]? Fiindcă s-au întâmplat unele ca acestea și amenințarea este mai înfricoșătoare, și străjuirea mai puternică¹. Căci biciuiri [ne-au fost făgăduite] de paznici și de gardianul ce stă lângă noi ca să nu ne văicărim că nu avem cui scrie. *Așadar, să ne ghemuim și să tăcem, lăsându-ne înduplecați de frica oamenilor și nu a lui Dumnezeu? Nicidecum! Ci până ne deschide Domnul ușa nu vom înceta să plinim ceea ce e de trebuință după dorința noastră, temându-ne și tremurând de osânda dată pentru tăcere.* „Dacă se va da deoparte”, zice, „nu va binevoi sufletul Meu întru el” (Avac. 2, 4). Și ia-

¹ În senul că deveniseră mai vigilenți, ca nu cumva să mai poată trimite vreo epistolă.

răși Apostolul zice: „Noi nu suntem ai dării deoparte spre pierzanie, ci ai credinței spre dobândirea sufletului” (Evr. 10, 39). De aceea și epistola de față este către toți frații împărăția și care petrec prigoana în necazuri, dar mai ales către voi mărturisitorii lui Hristos.

Să suferim, frații mei iubiți, întărindu-ne mai mult și mai mult, iar nu înfricoșându-ne în pătimiri. Cărnuri sunt. Să nu le cruțăm. Fiind chinuiți pentru Hristos, să ne veselim. Cel ce prisosește în chinuri mai mult să se bucure, ca unul care își înmulțește răsplătirile. Cel laș în a suferi ostenele bătailor tocmai de aceea să scuture de la sine frica, gândindu-se la chinurile veșnice. Căci loviturile lor față de acelea [din veșnicie] sunt vis, săgeți de prunci. Da, vă rog, cad înaintea voastră. Să ne îndulcim în durerile cele pentru Hristos, chiar dacă ele sunt dureroase pentru trup. Să privim sus, la cele viitoare și care rămân, nu la cele de față și care trec. Să dorim a ne amesteca sângele nostru cu sângele mucenicilor, partea noastră cu partea mărturisitorilor, ca să dănuim împreună cu ei în veac. Cine este priceput, cine este înțelept, cine e neguțător bun ca să dea sânge și să ia Duh, să disprețuiască trupul și să aibă parte de împărăția lui Dumnezeu? „Cel ce iubește sufletul său îl va pierde”, a spus Domnul, și „cel ce urăște sufletul său în veacul acesta îl va păstra în viața veșnică” (In. 12, 25). Să luăm în urechi cuvintele Lui! Să urmăm Lui! „Unde sunt Eu”, zice, „acolo va fi și slujitorul Meu” (In. 12, 26). Și unde e Acela? Pe cruce; și noi smeriții [tot] acolo [să fim], ca niște ucenici ai Lui.

Vă rog să-mi suferiți cuvântul de mângâiere, chiar dacă epistola e în puține [cuvinte]. Să știți că noi, păcătoșii, ne bucurăm și nu deznădăjduim, atâta vreme cât voi stați întru Domnul.

Vă îmbrățișează Nicolae, cel închis împreună cu mine, ostenitor și luptător împreună cu mine și frate prea adevărat al vostru. Îmbrățișați-vă unii pe alții cu sărutare sfântă: luptătorii, pe cei împreună luptători; cei prigoniți, pe cei prigoniți; voi toți, pe noi, care vă suntem prieteni întru credință. Dacă cineva nu-L mărturisește pe Domnul Iisus Hristos că poate fi zgrăvit după trup, să fie anatema de la Treime. Harul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi. Amin.

Fiului Naucratic

Obișnuiai întotdeauna să faci o lungă introducere la epistolă, aducând multe laude nouă, nevrednicilor, care nu erau adevărate, ci semne ale dragostei tale prietenești [față de noi]. Dar eu [ți-am scris totdeauna în cuvinte] puține. Pentru ce [am făcut] aceasta? Ca să fii tare¹ în Domnul, fratele meu, pururea făcându-te mai aprins prin dragostea lui Hristos spre a suferi cele pentru El, iar nu spre a te opri în ceva din lașitate [ușurătate]. Și încă să-ți fie ție luminare și căldură duhovnicească [ἐξῆσφικς], încât să cânti împreună cu Sfântul David: „În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa dorește sufletul meu spre Tine, Dumnezeule” (Ps. 41, 1). Aceasta o cântă cineva în chip lucrător², dacă are inima curățită sau și-o curățește. Căci unde e curățire, după cum zice Teologul, e luminare³. Cât de fericit e sufletul acesta care dorește foarte a pătimi toate pentru Hristos și socotește urâciune toată lucrarea cărnii. Roagă-te, frate, ca eu, cel ce sunt plin de mirosul patimilor, să mă umplu de mirosul acestei bune miresme. Acesta este răspunsul la prima întrebare.

¹ Literal: sănătos.

² În mod real și adevărat, nu doar cu buzele sau cu mintea, ci cu toată ființa.

³ Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântarea* 39, 8, PG 36, 344.

Al doilea, e în legătură cu Anatolie: cât de întristătoare îmi este căderea lui! Însă [în locul ei] am primit tămăduirea ta. Așadar, poartă încă de grijă de dragostea frățască față de el.

În al treilea rând, [îți răspund] la chestiunile pe care mi le-ai pus înainte.

- Dacă un ortodox clevetit [de eretici] că nu se împărtășește [la ei], își face semnul crucii¹ [spunând acela] că «mă voi împărtăși» și nu este iscodit mai în amănunt în nimic altceva de către eretici, iar el are în cugetul lui, pe ascuns, că «mă împărtășesc de la un ortodox», așa ceva nu este iconomie, ci trădarea adevărului. Epitimia [pentru unul ca acesta] este jumătate față de [cea dată] celui care are părtășie totală cu erezia. Iar cât este o asemenea [epitimie], fiind deja întrebata înainte și răspunzând, e de prisos a spune de două ori aceleași lucruri.

- Dacă cineva, spre a-i încredința pe necredincioși, își ascunde preoția ortodoxă² înaintea ochilor lor, dar nu-l pomenește pe vreun eretic, nici nu se împărtășește de tainele lui, și acesta să aibă ca epitimie un an depărtare de la Sfintele Taine, ca unul ce este trădător al adevărului.

- Dacă cineva se jură că nu se închină dumnezeieștilor icoane, nici nu primește vreun monah ortodox, dar, după jurământ, cunoscându-și greșeala, se pocăiește și se închină în ascuns, grea cădere [a suferit]. Căci deja s-a făcut tăgăduitor al lui Hristos și al Născătoarei de Dumnezeu și al sfinților. Trei ani să se oprească de la Sfintele Taine, [și aceasta] cu multă iubire de oameni.

¹ Probabil în sensul că făgăduiește solemn, luând ca martor al făgăduinței lui semnul crucii.

² Literal: preoția conform dogmei ortodoxiei.

• Dacă cineva se teme să se atingă de icoana lui Hristos sau de a unuia dintre sfinți, un an să se oprească de la împărtășanie.

– Dacă un preot îl pomenește pe un eretic în public, dar, fiind chemat în particular de către un ortodox într-o casă de rugăciune, evită să-l pomenească pe eretic, cel ce ține cu acrivie [ortodoxia] trebuie să se roage într-o asemenea casă de rugăciune?

– Nicidecum.

– Dacă cineva poate să primească, după caz, în ce privește epitimia sa o oarecare ușurare a epitimiei?

– În cazul împărtășaniei, nicidecum, dar în cazul altor [epitimii], nu e de lepădat [gândul]. Și nici în ce privește milosteniile¹ nu ar putea să scadă ceva din [canonul] ce îi este rânduit. Căci cel ce dă epitimie știe să cerceteze, de bună seamă, și persoana, și vremea, și cele din afară, pentru a scădea [ceva din epitimie]. Căci canoanele care au această posibilitate conțin prin definiție asemenea [ușurări sau adăugiri ale epitimiei], după cum a spus însuși marele Vasile. Căci, dând episcopului puterea de a adăuga sau a scădea [la epitimie], nu în chip necesar, adică absolut, i-a pus canonul, ci în măsura în care [canonul] îi permite [lucrul acesta].² Așa încât cel ce dă [adaos sau scădere epitimiei] să ia aminte cum dă. Căci și eu, smeritul, nu ca unul ce dau hotărâri, ci fără să silesc, adică în chip sfătuitor – cum

¹ Fraza poate fi înțeleasă și astfel: „Dar nici prin milostenii nu poate să scadă ceva din [canonul] ce îi este rânduit [în ce privește oprirea de la împărtășanie]”.

² Episcopul nu are puterea de a adăuga sau scădea epitimia decât numai în măsura în care și unde îi permit canoanele. Puterea episcopului este îngrădită de conformitatea hotărârilor sale cu hotărârile canonice.

adeseori am spus – răspund la întrebările cele puse de tine sau de altul.

În rest, roagă-te pentru smerenia mea, ajutând după putere celor ce se nevoiesc în cele de la Studion, ori de câte ori poți întru Domnul.

Fratele Nicolae te salută.

Fiului Taleleu

Cele pe care mi le-ai însemnat prin epistolă, le-am știut, fiule, iar cele pe care ți le răspund, acestea sunt: „Să ne ferim de tot fratele care umblă fără rânduială”, după cum poruncește sfințitul Apostol (II Tes. 3, 6). Așadar, cum zice Grigorie al adelfienilor, în chip irațional, că voi v-ați întors de la el, când el însuși, nu pur și simplu fără rânduială, ci cu totul s-a abătut cu iconomahii, subscriind la erezie, mâncând și bând și petrecând împreună cu ei? Iar dacă ar zice că se pocăiește și ține un canon, **să arate aceasta prin mărturisire scrisă, dând anatemei pe eretici, împreună cu erezia, și nemaivând nicidecum legătură cu ei. Dar până nu face aceasta, să vă lepădați de el, voi care vă temeți de Domnul.** Căci este viclean când se preface că se întoarce, rănindu-vă pe ascuns și împrăștiind pe ascuns cuvinte vătămătoare, ca și cum ar fi, fără îndoială, din partea potrivnicilor.¹ De aceea, tu, ca unul care ești mai nedesăvârșit în raport cu dialectica lui, ai fost nedumerit în ce privește unele [argumente ale lui]. Dar fiindcă ai cerut dezlegarea [nedumeririlor], primește-o cu pricepere.

¹ Mimează dreapta credință, iar afirmațiile eretice, pe care le crede în adâncul său, le pune pe seama ereticilor.

Faptul că Gură de Aur, în cuvântarea de laudă la Sfântul Roman, a spus că „Hristos al nostru nu Se circumscrive pe ziduri”¹, nu trebuie primit doar așa pur și simplu, ci trebuie cunoscut cu cine discuta când a spus, fiindcă în discuții trebuie ținut cont și de timp, și de persoană, și de felul [discuției]. De timp, pentru că nu aceleași lucruri s-au legiuat celor de demult față de cei din har. De persoană, fiindcă alta e cea eretică și alta cea a ortodoxului. De fel, fiindcă nu același lucru este a discuta dogmatic și a întinde cuvântul în chip mai simplu. Prin urmare, cui a vorbit Gură de Aur? Oare unui ortodox care pune la vedere icoana lui Hristos? Nicidecum, ci unui păgân care descrie Cauza mai presus de toate, pornind de la cele mai de pe urmă din lucrurile care există, precum zice dumnezeiescul Dionisie, și care zice că Ea nu este cu nimic mai presus de formele cu multe înfățișări și fără de Dumnezeu, plăsmuite de el. Prin urmare, bine și absolut firesc a zis părintele că „Hristos al nostru nu Se circumscrive pe ziduri”. Dar trebuie să se audă și ceea ce e după: „prin firea dumnezeirii”, fiindcă dumnezeii aceluia sunt fixați pe ziduri și sunt limitați la acel loc și nu au altceva de natură cugetătoare în afară de ceea ce văd cei ce privesc. Ochi au și nu văd, urechi au și nu aud, mâini au și nu pipăie, picioare au și nu umblă, nas și nu miroso. [Așa] sunt osândiți de Proroc (Ps. 134, 16-17). Iar Hristosul nostru este nu

¹ *Laudă la Sfântul Roman*, PG 50, 616. Textul citat nu e exact, dar înțelesul lui, luat în context, este în acord total cu Sfântul Teodor. Iată ce spune textul Sfântului Ioan: „Nu cumva Dumnezeu e circumscris pe ziduri? Dumnezeirea e necircumscrisă. Nu cumva se vede Stăpânul nostru cu ochii? Nevăzut este și fără formă prin ființă, dar după omenitate este zăgrăvit și văzut”.

numai cu adevărat și în chip propriu om după partea văzută – fiindcă S-a făcut asemenea nouă întru totul, întrupat și însuflețit și de o stare cu noi și are toate celelalte câte sunt semne ale firii omenești, în afară numai de păcat –, ci este și Dumnezeu prin fire și adevărat. Și Același este amândouă. Ca și cum ar zice, după cum spune cândva același Gură de Aur: jos se ostenește și sus Îl aclamă stihiiile, jos flămânzește și sus dă ploi, jos se înfricoșează și sus tună, jos stă înaintea judecării și de sus toate le vede.¹ În acest fel s-a spus de el către păgân că „Hristos al nostru nu se circumcide pe ziduri”. Și nu a socotit să se folosească de un limbaj exact în afirmația sa, căci abia acum ne luptă erezia. Și e limpede că Sfântul a știut negreșit că cel care se ostenește și flămânzește, se înfricoșază și stă la judecată [poate fi] circumscris prin trăsăturile trupului, fie pe ziduri, fie în culori pe planșetă. Și în lucrurile clare nu se folosea el de cuvânt de lămurire. Căci dacă a zis că un înger netrupesc se [poate] vedea în icoană, nu se [poate] privi în icoană Hristos cel întrupat? Este prostesc să acceptăm așa ceva în legătură cu Sfântul. Prin urmare, dacă ei îl au ca mărturie a dogmei lor rele, de ce îl leapădă pe același Sfânt, nepri-mind să fie zugrăvit îngerul în icoană, nici careva din purtătorii de Dumnezeu, de vreme ce iarăși zice undeva Gură de Aur: „Ceea ce ați făcut cu numele, aceasta ați făcut și cu icoana aceluia (adică a Sfântului Meletie). Căci mulți au întipărit acea sfântă icoană și pe inele, și pe pahare, și pe cupe, și pe zidurile camerelor, și în tot locul”². Însă ei nu suferă să asculte de el.

¹ Text neidentificat.

² *Laudă la Sfântul Meletie al Antiohiei*, PG 50, 516.

Despre istoria Sfântului Pangratie, că nu e clar de cine a fost scrisă, ce are a face? Aproape toate scrierile despre mucenicie sunt fără autor. Dar sunt întemeiate [βεβαια]¹ și din ele au luat prilej dascălii [Bisericii] să alcătuiască laude mucenicilor. Sfântul Pangratie e cinstit în Sicilia, într-o foarte mare biserică în care se zice că se fac și minuni. Așadar, cel ce nu primește istoria [vieții lui] e limpede că a leapădat împreună cu ea și pe mucenic.

Acestea [sunt spuse] în puține [cuvinte]. Iar tu, fiule, fii sănătos și mântuiește-te și stai departe de Grigorie, ca să nu te piardă din neluarea ta aminte.

¹ În sensul de adevărate și demne de luat în seamă.

**Sfinților mei părinți duhovnicești,
care sunt alungați pentru Domnul,
Teodor,
cel mai mic preot și egumen al celor
din Studion, bucurați-vă în Domnul**

A primi scrisoare de la un singur ortodox în aceste cumplite zile, când nu se mai adună mulți laolaltă, este un lucru străin vremii [acesteia], precum este un trandafir cu multe petale în [mijlocul] iernii. Și [acest lucru] a făcut mai cu seamă bucurie smereniei mele, încât chiar din începutul scrisorii a săltat duhul meu și, în chip firesc, a lăudat pe Domnul, Care și în această prigoană ahabică¹ Și-a păstrat atâția care nu au plecat genunchiul lui Baal. Căci îmi pare că cei care acum nu și-au plecat [genunchiul] sunt egali la număr cu cei de atunci și dintre ei sunt nu numai cei care au mărturisit pe față, ci și cei care au scăpat ici și acolo, în pustietăți și munți, și peșteri, și crăpături ale pământului, ca să grăiesc apostolește (cf. Evr 11, 38). Dar și întreaga voastră ceată² o înfrumusețează mun-

¹ Aluzie la prigoana lui Ahab contra israeliților din vremea Sfântului Proroc Ilie.

² „Întreaga voastră ceată” se referă fie la grupul celor de la Studion care erau alungați, fie la ceata tuturor mărturisitorilor din acea vreme.

tele cel cu trei piscuri¹, ca unul ce are slavă întreit strălucitoare. Așadar, mulțumiri lui Dumnezeu, Care vă îmbogățește cu toți cei care cheamă numele Lui. Laud sfânta voastră alungare, cânt locuirea voastră din munte, căci, chiar dacă este cu pătimire și necaz, este însă îndumnezeitoare. Moise în muntele Sinai a vorbit cu Dumnezeu, Ilie în muntele Horeb s-a învrednicit să-L vadă pe Dumnezeu, pe cât a putut; Însuși Iisus, Conducătorul Cel preadumnezeiesc, S-a suit în munte să Se roage ca un om. Ce înseamnă asta? Mie îmi pare că un simbol, o vedere a urcșului sufletului. Căci după cum muntele este mai ridicat decât câmpia de la poalele lui și decât valea, în aceeași măsură mintea celui ce se roagă se suie către Dumnezeu prin [mijlocirea] unui loc înalt. Vedeți, o, de trei ori doriților, ce fel este petrecerea voastră? Aduceți-vă aminte și de noi păcătoșii și pământeni de aici, ca [astfel] să fim uniți și noi cu voi, vulturii Domnului care zburăți la înălțime. Însă aici să ne oprim, chiar dacă dorul se pornește să grăiască mai multe.

Dar pentru ce ați venit la atâta măsură de smerenie încât să aflați de la mine, cel neînvățat, răspunsurile întrebărilor puse înainte? Voi, cu harul lui Hristos, știți ceea ce trebuie chiar de la voi înșivă, iar dacă nu, de la cei care sunt mai presus de noi și în vrednicie, și în cuvânt. Căci sunt foarte mulți, precum a arătat cuvântul, care sunt datori să învețe pe alții.² Dar, ca să nu par totuși că vă întristeț și că nu vă dau ascultare, mă voi supune poruncii. Însă

¹ Poate e vorba de un munte numit astfel, unde ei au fugit, sau poate e o metaforă a Sfintei Treimi, sau se referă la cei trei munți amintiți mai departe care au fost martori ai întâlnirii omenescului cu dumnezeiescul.

² Se referă la mulțimea celor fugiți din fața prigoanei, despre care s-a vorbit la începutul scrisorii.

mai întâi, aceea am să vă spun, că erezia aceasta, chiar dacă unora de mai înainte li s-a arătat altfel, ba și unora de acum li se arată cumva doar pe jumătate rea și nu foarte cumplită, mie, celui neputincios, mi se pare că nu e nimic altceva decât tăgăduirea lui Hristos. Căci dacă arhetipul se manifestă [*ἐκφράνεται*] în icoană, precum zice întru tot înțeleptul Dionisie¹, și dacă cinstea icoanei se urcă la prototip, precum zice marele Vasile², iar acum icoana lui Hristos a fost socotită de nimic, a fost tăgăduită, a fost călcată în picioare de către luptătorii contra lui Hristos, e logic că, în icoana Lui și prin icoană, Hristos a fost tăgăduit, a fost necinstit, a fost lepădat în chip iudaic. Și în alt fel nu e cu puțință a întoarce raționamentul [*τὸ θεώρημα*]. De aceea e vreme de jale și plângere, de aceea și sunt atâția care se țin neclintiți [*ἐνιστάμενοι*]³, nu numai bărbați, ci și femei, de vreme ce este tăgăduit Hristos și cu gândul, și cu fapta [*λογικῶς τε καὶ πραγματικῶς*], lucru care nu s-a văzut la ereziile de demult. Cu gândul, pentru că cei necredincioși arată că nu poate fi zugrăvit Hristos în ceea ce privește trăsăturile trupului; cu fapta, pentru că distrug orice sfântă icoană a lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu, a îngerilor, a oricărui sfânt și sfântă, din orice biserică și de la orice [loc de] sfântă jertfă⁴, dându-le focului, batjocorindu-le, luând în râs marea taină a dreptei credințe, numind urâciune pe Hristos Cel zugrăvit împreună cu Maica și slujitorii [Săi]. A cugeta și a grăi și a face acest lucru este al iudeilor și păgânilor. Căci arabii și sciții, folosindu-se de ele, nu s-au arătat făcând nimic de acest

¹ Despre numirile dumnezeiești IV, 4.

² Despre Sfântul Duh 18, 45.

³ E vorbă de opozanții ortodocși ai ereziei.

⁴ Se poate referi la paraclise particulare, sau la simple locuri de închinare aflate pe drumuri sau în diferite locuri.

fel. Așadar, cum nu sunt acestea tăgăduire a iconomiei lui Hristos?

Dar [să revenim] cu cuvântul la întrebările puse.

1. Unii s-au plecat [ereziei] de bună voie, fără să-i si-lească cineva [sau ceva].

2. Alții în urma bătailor.

3. Alții numai prin amenințare.

4. Alții fără amenințare și chinuri, ci doar din frică.

5. Alții ca să nu cadă din ale lor.¹

6. Unii din neștiință.

– [Deci] cum trebuie primiți aceștia dacă se întorc?

– *E limpede că dacă arată toate roadele vrednice de pocăință. Și care sunt aceste [roade]? Depărtarea de Sfintele Taine împreună cu plângerea și rugăciunea ostentivă.* Pentru cei din prima categorie, timpul e de trei ani, pentru cei din a doua, doi ani, pentru cei din a treia, a patra și a cincea, ca și cei din prima, iar pentru cei din a șasea, un an.

– Dar după plinirea [timpului de pocăință], care trebuie să fie statutul lor?

– Dacă e din catalogul preoțesc și nu a subscris [ereziei]² și nici nu se mai împărtășește de împărtășania necredincioșilor, să fie [restabilit] în tagma clericală în care a fost rânduit. Dar dacă a subscris, să fie oprit de la slujirea celor sfinte până la un sinod ortodox, împărtășindu-se însă [până atunci] cu Sfintele Taine.

– Este îngăduit, la vreme de necesitate, fie din frică, fie de foame, fie fără trebuință neapărată, fie siliți, ca cei ce se mărturisesc ortodocși să mănânce împreună cu cei întru totul necredincioși sau cu alții care au părtășie [cu ei]?

¹ Funcții, poziții, averi, etc.

² A subscris se referă la a semna un act concret de acord cu erezia.

– Sub nici o formă, nicidecum, decât dacă este un caz extrem și nu în chip indiferent, ci numai dacă e vreo neapărată trebuință, [dar și atunci] o dată sau de două ori.

– Este îngăduit a mânca din rămășițele mâncării acestora în caz de necesitate, sau și fără necesitate, desigur dacă s-a făcut mai înainte semnul crucii pe ele?

– Dacă [rămășițele] sunt de la un preot, nicidecum, decât în caz de neapărată trebuință.

– Trebuie să intrăm în casa lor de rugăciune pentru rugăciune și trebuie să săvârșim Sfânta Jertfă în ea cu antimisul nostru [μετὰ ιδίας τραπέζας]¹?

– Nicidecum, în fiecare din cele două situații.

– Trebuie să-i salutăm și să-i sărutăm [îmbrățișăm]?

– Nicidecum, după cum zice marele Vasile.² Căci Domnul a oprit îmbrățișarea pângărită. Deci [dacă se face], aceasta să fie accidental [κατὰ σύμβασιν]³, dar de

¹ Literal: cu propria noastră masă.

² *Asceticon magnum, Întrebarea 124, PG 31, 1165.*

³ Generată de o circumstanță neprevăzută, pentru un anumit folos. Dar îmbrățișarea nu trebuie să fie semnul comuniunii launtrice. Salutarea, ca respect față de chipul lui Dumnezeu în om, e binevenită, dar nu ca semn al părtașiei în Duh. Sf. Irineu dă două exemple în acest sens: „Și sunt care au auzit de la el [de la Policarp] că Ioan, ucenicul Domnului, mergând în Efes să se spele și văzând pe Cerint înăuntru, a ieșit din baie fără să se spele și adăugând: „Să fugim ca nu cumva să se surpe și baia de vreme ce este înăuntru Cerint, vrăjmașul adevărului”. Și însuși Policarp, când a venit odată Marcion înaintea lui și i-a zis: „Cunoaște-ne”, a răspuns: „Cunosc, cunosc pe cel întâi născut al Satanei”. Atâta evlavie aveau apostolii și ucenicii lor ca nici măcar prin cuvânt să nu aibă părtașie [κοινωνεῖν] cu careva din cei ce falsificau adevărul [παραχάρασσω], după cum și Pavel a zis: „Pe omul eretic, după întâia și a doua mustrare, lasă-l, știind că unul ca acesta s-a întors [ἐκστρεφω] și păcătuiește, fiind sieși osânditor” (Tit 3, 10-11) (*Adversus haereses*, III, 5).

[îmbrățișarea] ca [semn] al dragostei și prieteniei trebuie fugit, ca să se plinească prin aceasta: „Nu trebuie salutați necredincioșii”

– Sunt unii, din mănăstiri, care nu au consimțit nici în cuvânt, nici în faptă [cu ereticii], ci au scăpat prin fugă, și după retragerea necredincioșilor iarăși s-au întors [în mănăstire]. Au făcut bine?

– Dacă în biserică s-a slujit Liturghia de către necredincioși [eretici] o singură dată, să intre, săvârșind în ea numai rugăciunile, dar dacă s-a făcut adeseori, să se retragă din ea departe.

– Sunt unii mireni, sau și monahi, care detestă foarte și deplâng necredința [ἀσέβεια] [erezia], dar din cauza amenințărilor necredincioșilor se apropie de împărtășania lor, crezând că ea este vătămătoare¹. Ei ne cer să facem rugăciuni pentru ei. Este îngăduit să le dăm împărtășirea Sfințelor Taine?

– Rugăciune este îngăduit să facem, dar a-i împărtăși nu, **indiferent ce ar zice sau ar face.**

– Dacă ei² pun cruci pe drumuri, trebuie să ne închinăm?

– Nu este oprit.

– Trebuie să liturghisim cu prescurile unora ca aceștia?

– Nicidecum.

Așadar, acestea, după cum ni le-a adus Domnul în minte, le-am spus, nu punându-le ca lege (fiindcă nu suntem ierarhi, căci al lor este a da norme în mod canonic), ci ca sfat, de vreme ce suntem în aceeași tagmă cu voi. Și am făcut aceasta, fiind siliți de voi, din pricina incertitudi-

¹ Împărtășania eretică nu e indiferentă, cum se crede, ci e vătămătoare.

² Nu e clar dacă e vorba de categoria de mireni și monahi amintită anterior, sau de eretici.

nii celor care sunt datori să le dea ca norme în mod ierarhic¹. Iar voi, preasfinți părinți, iertați-ne dacă este ceva neplăcut vouă în cele spuse. Fiindcă și doctorul ține cont și de calitatea sufletului, și a trupului, și a persoanei, și de specificul momentului, și de patimă, și de deprindere lăuntrică, și de putere, și de slăbiciune, și așa tămăduiește și oblojește, folosindu-se de adăugiri și lipsiri. Acestea nu se pot cuprinde în mod canonic pe scurt, după cum și înșiși sfinții noștri Părinți ne-au hotărât.

¹ Adică prin reunirea unui sinod.

Logofătului Pantoleon

Virtutea altora ni s-a făcut cunoscută din auzite, dar a ta, preacinstitul meu stăpân, [ni s-a făcut cunoscută] mai întâi prin vedere iar acum ajunge, din auzite, până la capătul pământului în care ne aflăm¹. Și care e motivul? Fiindcă a îndrăznit duhovniceasca ta gură să grăiască înțelepciunea lui Dumnezeu, cuvintele adevărului spre folosul și mântuirea și a sufletului tău, și a oricărei Biserici de-a noastră. Și fericit ești și binecuvântat e numele tău și te laudă toți cei drept credincioși care aud [de tine]. Și cunună de haruri este pe cinstitul tău creștet și lanț de aur pe sfințitul tău gât, fiule al ascultării, odraslă a luminii, odor al dreptei credințe. Acestea zice Domnul: „Deschide gura ta și o voi umple pe ea, fiindcă ai ascultat glasul Meu” (cf. Ps. 80, 9). **Căci poruncă a Domnului este a nu tăcea în vremea primejdurii credinței.** Căci zice: „Grăiește și nu tăcea”² și: „Dacă se va da deoparte nu va binevoi sufletul Meu întru el” (Avac. 2, 4) și: „Dacă aceștia vor tăcea, pietrele vor striga” (Lc. 19, 40). **Așa încât atunci când e vorba despre credință, nu trebuie a spune: «Cine sunt eu? Preot? Nicidecum. Căpetenie? Nici aceasta.**

¹ Sfântul era în surghiun, într-o închisoare depărtată.

² Text neidentificat.

Ostaș? Dar unde? Agricultor? Nici măcar acest lucru. Sărac sunt, care se preocupă numai de hrana cea de fiecare zi. Nici un cuvânt și grijă nu am pentru chestiunea pusă în discuție». Vai! Pietrele strigă, și tu taci și ești fără de grijă? Firea cea nesimțitoare L-a ascultat pe Dumnezeu, și tu te clatini? Ceea ce nu a fost însuflețit, nici i s-a cerut socoteală la judecată, temându-se ca de o poruncă, glăsuiește, iar tu cel ce va să dai seama înaintea lui Dumnezeu în ceasul cercetării chiar și pentru un cuvânt deșert, deși vei fi întrebat spre a da socoteală, spui ca unul fără de minte: «Ce treabă am eu cu acest lucru?» „Acestea”, o, stăpâne, zice Pavel, „le-am înfățișat din pricina voastră, în ce mă privește pe mine și pe Apollo, ca să învățați a nu cugeta, în ce ne privește, mai presus de ceea ce s-a scris” (cf. I Cor. 4, 6). ***Așa încât chiar și săracul e lipsit de orice apărare în ziua judecării și va fi osândit ca unul care acum nu grăiește, căruia și osânda îi va fi sigură, fie și numai pentru acest lucru – [ca să nu mai vorbim] de vreunul din cei de sus până la cel ce poartă coroana***. Căci cei puternici vor fi cercetați ca niște puternici, zice [Scriptura], și judecată aspră va fi celor sus puși.

Așadar, grăiește, domnul meu, grăiește! De aceea și eu, ticălosul, temându-mă de judecată, voi grăi. Grăiește chiar și la urechile ce ascultă cele dumnezeiești ale drept credinciosului nostru împărat, de vreme ce ești dintre cei sus puși. Nici o erezie din cele care au tulburat și au ieșit din Biserică nu este mai cumplită decât această erezie iconomahă. Pe Hristos L-a tăgăduit, în față Îl scarmână¹,

¹ Erezia iconomahă, care nega reprezentarea feței omenești a lui Hristos, este asemănată cu cei care au rănit fața lui Hristos, prin lovituri de palme și pumni.

turbând [contra Lui] cu fapta și cu cuvântul.¹ A nu fi circumscris Hristos, în ce privește caracteristicile trupului, este o prostie care nimicește faptul că Cuvântul S-a făcut trup (căci dacă e trup, desigur că se și circumscrie, fiindcă, a binevesti o nălucă, ține de cugetul maniheic); iar dacă se răzuiește, se sfarmă, se surpă, se arde cu foc toată dumnezeiasca biserică și tot vasul cel sfințit în care [sunt zugrăvite] trăsăturile lui Hristos, ale Născătoarei de Dumnezeu sau a sfinților, noi creștinii pierim.

Să întâmpinăm fața lui Hristos întru mărturisire. Să sărutăm pe Hristos, pe Care [să știi că] Îl tăgăduim dacă lepădăm sfânta Lui icoană.

¹ Cu fapta, lepădând și necinstind concret sfintele icoane, cu cuvântul, luptând la nivelul mental și încercând să anihileze învățătura Bisericii despre cinstirea icoanelor.

Fiului Antim

Legea lui Dumnezeu, după cum și frica și cutremurarea față de El, zice: „Te-am pus străjer casei lui Israel” (Iez. 3, 17). Străjerul pus să vestească m-a silit, frate, să-ți vestesc iarăși, la rândul meu, prin scrisoare, sabia lui Dumnezeu care vine asupra ta, sabie înfricoșată, sabie de foc, sabie care aruncă în gheena focului, în veacuri nesfârșite, nu trupul, ci sufletul. Și plâng în timp ce-ți scriu, eu ticălosul, și suspin cu amar, fiindcă despre fiul și ucenicul meu e vorba. Dar ce să fac? Dacă nu îți vestesc, a zis Dumnezeu că sângele tău îl cere din mâinile mele (cf. Iez. 3, 18), lucru care nu înseamnă nimic altceva decât că voi avea parte de aceeași osândă a pedepsei.

¹ Scrisoarea aceasta nu este legată în mod direct de problema mărturisirii dreptei credințe, dar am pus-o lângă cele de acest fel pentru a surprinde raportarea reală a sfântului la cel căzut în vreun păcat. În celelalte scrisori, atunci când e întreat, înșiruie destul de lapidar durata epitemiilor pentru diferite categorii de păcătoși, deși nu uită să precizeze că totul trebuie privit nuanțat în funcție de persoana respectivă. Aceasta ar putea crea ideea unei raportări rigorige și oarecum exterioare la cei în cauză. Un om plin de Duhul Sfânt cum era Sfântul Teodor cu anevoie ar fi căzut în cursa aceasta. Scrisoarea de față (care nu e decât una luată la întâmplare, asemenea ei existând multe altele) dă mărturie de împreună pătimire a Sfântului cu cel căzut. Starea aceluia era trăită direct și nemijlocit de Sfântul prin harul ce adăsta cu îmbeșugare în el.

O, frate, pentru ce ai închis ochiul inimii tale? Pentru ce ai disprețuit pe Dumnezeu, de a Cărui privire se clatină toate și nu rabdă să stea? Ai lepădat odinioară lupta ascetică, te-ai dus în locuri pe care nu le cercetează Domnul, ai sfârâmat pecetea curăției, și-ai stricat sufletul și trupul, te-ai făcut rob al păcatului¹. Apoi, târziu, te-ai întors la noi, la începutul prigoanei, *mărturisindu-te, luând canon, făgăduind să reiei alergarea după încetarea prigoanei*. Pentru aceasta ai fost primit în rânduială și de către iconom și ai fost primit și de către fratele Dionisie și ai ales surghiunul cel bun, mutându-te cu petrecerea din locuri rele în locuri bune, peste care sunt ochii Domnului, și fericirea cu privire la prigonire (cf. Mt 5, 10) înconjoară capul tău. Și cât de bine a mers chemarea ta din nou, curățirea, grija de viețuirea îngerească! Așadar, ce s-a întâmplat iarăși? Ce te-a scos de la Dumnezeu și te-a predat diavolului? Vai de ticăloșia mea! Te-ai întors iar la noroiul păcatului, stricând și fiind stricat de [o] femeie, ba mai degrabă de [mai multe] femei. Doamne miluiește! Cruță, Dumnezeule! Te-a lăsat îngerul tău păzitor și te-a primit satana. [Mai] trăiești oare, vrednicule de jale? Și cum poate trăi cel înghițit de ucigașul de oameni? Oare [mai] vezi lumina? Dar cum poate vedea cel întunecat de păcat? Oare te [mai] rogi lui Dumnezeu? Dar cum se poate apropia de Domnul cel ce robește diavolului? Unde este bunul tău început, căldura, străpungerea, supunerea, lacrima, rugăciunea întraripată spre Dumnezeu, viețuirea cerească? S-au dus toate! Au pierit! O, suspinări amarnice ale mele pentru lipsa ta de minte! Dacă ai fi animal lipsit de minte, nu ai veni la judecată, dar fiindcă ești plăsmuit de Dum-

¹ Probabil acest Antim căzuse în desfrânare.

nezeu, vei învia și vei fi judecat, și acest lucru e vrednic de milă.

Hai, fiul meu pierdut, hai, întoarce-te la Domnul, că fiind foarte iubitor de oameni, iarăși te primește, iarăși te face sănătos, iarăși îți dă haină de nuntă, iarăși junghie vițelul cel gras și, bucurându-Se, va chema împreună și puterile de sus pentru aflarea ta. Așadar, să nu rămâi neînduplecat fiul meu, fiul meu, ci lasă-te chemat din nou, întoarce-te, lipește-te de bunul tău frate Dionisie, mai înainte să te prindă sabia morții veșnice.

SCRISOAREA 452

Lui Nichita egumenul¹

Nu cred că e nepotrivită sfinției tale părintești scrisoarea aceasta, nu numai pentru că plinește cele ale dragostei, ci și fiindcă dezvăluie ceva întristător care s-a aciuat în sufletul nostru smerit. Și, dacă poruncești, ia aminte la cele spuse.

După întoarcerea de la întrevvedere cu sfinții voștri părinți din Akrita, m-am întâlnit cu fratele nostru Atanasie, povestindu-i fiecare din cele discutate întru Domnul și spunându-i că și [egumenul] din Midichia îl susține pe [egumenul] [din mănăstirea] lui Maximin în schimbarea lui cea preafrumoasă, adică în apărarea [credinței] și în mărturisirea [ei]. Dar el a dezmințit și eu am cerut pricina dezmințirii. Iar acela a zis: „În ceea ce privește problema apărării [credinței] [apologetica] – fapt care el² l-a semnat, iar eu l-am citit – zice să ne împărtășim [μετολαβεῖν], dar să nu avem părtășie [κοινωνῆσαι] [cu ereticii] și să existe iconomie [în această privință] prin slăbirea acriviei, căci aceasta nu este cădere de la adevăr”.

Ce înseamnă acestea, preacinstite părinte? Nu mărturisește [acela], precum spune în Typos, că „cruțându-mi

¹ Sf. Nichita a fost egumen în mănăstirea din Midichia și e prăznuit la 3 aprilie.

² Egumenul din mănăstirea lui Maximin.

bătrânețea, mi-am pierdut sufletul, având părtășie pe baza tăgăduirii icoanei lui Hristos și a Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor sfinților; căci aceasta înseamnă erezia iconomahă și prin acest fapt m-am pierdut împreună cu cei necredincioși, apoi și până la sfârșit am rămas nepriponit în mănăstirea mea, agitând lumea în urma noastră?” [Făcând] astfel, [de fapt el] nu se mărturisește și nu plânge, ci arată doar acele băiguieli – cum mi-a spus cel ce mi-a explicat –, de vreme ce și-a adus ca apărător al cauzei sale pe un oarecare părinte Dianion, care ar fi făcut același lucru și pe care, zice el, l-a primit Sfântul Vasile; apoi [mai aduce ca exemplu] și pe tatăl lui Grigorie Teologul. O, dreaptă mânie și a sfântului nostru arhiereu, și a întregii plinătăți a mărturisorilor! Căci dacă acel lucru [împărtășirea] nu este părtășie, nici cădere [din dreapta credință], ce folos s-a dobândit de pe urma luptelor cu aceia [cu ereticii] și a vărsărilor de sânge și a necazurilor? Și pentru ce a mai fost canonisit și el însuși? Și de ce își mai lasă mănăstirea? Și de ce este oprit de la slujirea celor sfinte? O, iarăși zic, dumnezeiască mânie! Fiindcă ține adevărul într-o nedreptate, i se pare că și Părinții pățimesc la fel cu el.

Dar hai să vedem cuvântul lui fără logică. „M-am împărtășit, dar nu am avut părtășie”. Zice undeva cel cu glas mare între teologi¹: „M-am împărtășit [μετέλαβον] de chip și nu l-am păzit. Se împărtășește [μεταλαμβάνει] de slăbiciunea mea ca și chipul să-l măntuiască, și trupul să-l facă nemuritor. Iată, dar, se face părtăș [κοινωνεῖ] cu a doua părtășie [κοινωνία] și care e mult mai uimitoare decât prima”. Iată că „m-am împărtășit” este înțeles ca „a avea părtășie”. Căci împărtășire [μετόληψις] și părtășie [κοινωνία] este același

¹ Sf. Grigorie Teologul, *Cuvânt la teofanie*, PG 36, 325.

lucru, una trăgându-și numele de la a avea parte împreună de ceva [μετέχεσθαι], iar una de la a face părtășie pe cei ce au ceva împreună. Dar și insuflatul Apostol [zice]: „paharul binecuvântării, pe care îl binecuvântăm, nu este părtășia [κοινωνία] de sângele lui Hristos? Pâinea pe care o frângem nu este părtășia cu trupul Domnului? Fiindcă o pâine, un trup suntem cei mulți; căci toți dintr-o singură pâine ne împărtășim [μετέχομεν]” (I Cor. 10, 16-17). Iată, a arătat și aici lumina lumii¹ că părtășia [κοινωνία] este participare [μετοχή], și nu este cineva întreg la minte care să nu spună că participarea [μετοχή] este împărtășire [μετόληψις]. **Așadar, după cum dumnezeiasca pâine cu care se împărtășesc [μετεχόμενος] ortodocșii îi face pe toți cei ce se împărtășesc [μετόχους] de ea un singur trup, tot așa și pâinea ereticească îi face părtășii [κοινωνούς] unii cu alții pe cei ce se împărtășesc [μετέχοντες] de ea și îi înfățișează un singur trup potrivit lui Hristos.** Deci cel grăitor în deșert degeaba grăiește în deșert. Iar dacă totuși mintea celui ce s-a împărtășit nu a fost de acord cu fapta [împărtășirii], acest lucru este și mai mult o lepădare, fiindcă – de vreme ce știa că face un lucru străin [de credință] – a păcătuit într-o cunoștință, netemându-se de Dumnezeu, Care ucide și sufletul și trupul prin azvârlirea în gheenă, ci [înfricoșându-se] de cel care bate trupul doar pe lumea asta (cf. Mt. 10, 28). Pentru ce sunt puse laolaltă cele care nu se pot împăca?² De ce îi crede ajutători pe sfinții care sunt [de fapt] împotriviți față de el?³ **Deja și numai acordul sau dezacordul [lăuntric] în ce-**

¹ Așa e numit Sf. Pavel.

² Ce folos de împărtășire, dacă mintea nu e de acord cu ea.

³ Așa și azi ne fundamentăm deciziile filioeretice pe afirmații ale sfinților scoase din context, și nu ținem seama de faptul elementar că sfinții citați au acționat exact contrar în cazuri similare. De pildă, azi

ea ce privește mărturisirea și lepădarea [de credință] se socotește [δογματίζεται] de ei [de sfinți] ca împlinire a faptelor și la ei nu ține ca dovadă fățărnicia că numai se atinge de jertfă [cu gura, iar cu mintea petrece nedespărțit de Hristos] – și nu [zic] [jertfă] idolească, ci nici când e vorba de jertfa propriu-zisă [a lui Hristos, săvârșită de eretici]. Și exemplele sunt nepotrivate¹.

Așadar, ce altceva decât aceasta a fost în prigoana dinainte? Sfântul patriarh a fost dat jos, a fost exilat, a fost îndepărtat într-un ținut de la marginea [imperului]². În locul lui pe scaun a fost un luptător împotriva lui Hristos, un sinod de nelegiuți, anatematizarea Sfântului Sinod de la Niceea³, proclamarea unei credințe odinioară antihristice, îndepărtarea sfinților episcopi și egumeni, a monahilor și monahiilor. Valuri de sânge, morți neașteptate, încarcerări, foamete, jafuri. Și ceea ce e mai înfricoșător și de văzut, și de auzit: cinstita icoană a lui Hristos ocărâtă, călcată în picioare; [la fel] a Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor sfinților. Bisericiile și altarele, ruinate, cele sfinte, profanate și predate focului. Așa stând lucrurile, *oare nu tot cel ce are părtășie, adică se împărtășește de pâinea otrăvitoare⁴ [ἰόβολος ἄρτος] se leapădă de Hristos*, fiind departe [de El] și necuvios, afară numai dacă și-a revenit

cumva prin pocăință? Așa se ține adevărul și pentru el au fost uciși mucenicii și au suferit toate cei ce s-au ținut de el. „Și dacă cineva umblă după dreptarul acesta”, zice Apostolul, „pace și milă peste el și peste Israelul lui Dumnezeu” (Gal. 6, 16). Căci cazul lui Dianion și al tatălui Teologului – și dacă mai este vreun altul asemănător – era vreo farsă a unei scrisori meșteșugite, scrisă în chip mincinos de eretici, iar sfinții aceia au subscris ei [scrisorii] din simplitate față de sofismele din ea, iar nu din oarecare frică – să nu fie! Fiindcă de îndată ce au cunoscut vicleșugul, au revenit și au apărat cu bună îndrăznire [credința dreaptă].

Acestea, părinte sfinte, dacă sunt lege pentru tine [înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor], transmite-i-le bărbatului ca, cunoscând adevărul, să lepede acel nedrept înscris și să fie rânduit împreună cu cei drept credincioși; și, de vreme ce este și bătrân și canonisit, de aceea să lase și vestita-i mănăstire. Iar dacă nu, făgăduiește-ne că nu ai nici o părtășie în ceva cu bărbatul [acela], dacă nu se căiește.

e foarte uzitat Sf. Maxim Mărturisitorul pentru a susține holismul științific și unitatea religiilor, fără să se țină seama că Sf. Maxim nicidecum nu a gândit așa ceva, dovadă fiind tocmai poziția sa intransigentă față de orice erezie.

¹ În sensul că n-au fost cercetate îndestulător spre a se vedea rațiunea lor.

² Sfântul Nichifor fusese exilat în insula Proconis într-o mănăstire a Sfântului mare mucenic Teodor unde și-a petrecut ultimii 13 ani de viață.

³ Cel din 787.

⁴ Denumire dată împărtășaniei eretice.

Lui Iacov monahul

Deși zăbavnici am fost și noi în a-ți întoarce scrisorile, frate preacinstite, timpul fiind atât de neprielnic, însă îți plătim cu măsuri egale ale dragostei, necăjindu-ne, pe de-o parte, pentru laudele pe care le-ai născocit împotriva noastră¹ – ca unii care nu suntem vrednici de laudă –, dar bucurându-ne, pe de alta, pentru înfocata râvnă a viețuirii tale plină de [adâncă] luare aminte², care se păzește pe sine departe de cei destrăbălați prin indiferența lor, despre care [indiferență] îți este întreaga cuvântare.

Eu nu sunt de părere, preaiubite, că persoana pe care tu ai însemnat-o [în scrisoare] așa face și vorbește. Căci cum, cel ridicat în treaptă preoțească, s-ar purta cu râvnă față de cele pământești? Și cum, cel ce s-a luptat prin mărturisire, îi îngăduie pe cei nerâvnitori și fără viață sfântă³? Căci tu zici că el spune că nu e oprit defel a ședeia în episcopia în care cel ce o ține este necredincios și că a fi hrănit de „ne-episcopii” care fac pogorăminte, nu se împotrivesc deloc cu canonul dreptei credințe. Și cum

¹ În acord cu tradiția patristică, Sfântul socotește laudele adresate lui ca vătămări.

² Literal: acrivie.

³ E vorba de cazul unui mărturisitor numit mai departe „părinte”, care acceptase să locuiască într-o episcopie, unde episcopul făcea pogorăminte de la canoane și avea părtășie cu ereticii.

nu se împotrivesc acest lucru adevărului, când Sfântul David psalmodiază: „untdelemnul păcătosului să nu ungi capul meu” (Ps. 140, 5), iar Sfântul Atanasie poruncește ca nu numai să nu avem nici o părtășie cu ereticii, dar nici [măcar] cu cei ce au părtășie cu cei necredincioși!¹ Și cum nu e părtășie [κοινωνία], dacă trebuie să șezi într-un asemenea loc și să fii hrănit de asemenea [foamenii]. E firesc ca, chiar și în cazul în care cineva nu șade acolo, însă se hrănește de acolo, însăși darea și luarea [de hrană] să producă părtășia. Căci zice Apostolul: „știți și voi, filipenilor, că atunci când am ieșit din Macedonia, nici o Biserică nu a avut părtășie cu mine în dare și luare decât numai voi, fiindcă și în Tesalonic, o dată și de două ori mi-ați trimis spre trebuință” (cf. Flp. 4, 15-16). Așadar, dacă a lua o dată și de două ori, lumina lumii² a născocit o părtășie, cine, având bună cugetare, nu ar fugi de „a lua întotdeauna” ca de un lucru potrivit luminii? Și trebuie ca sfinția ta, cu blândețe și smerită cugetare, să-i aduci aminte părintelui și, dacă se lasă înduplecat, am câștigat pe părinte, iar dacă nu, să nu renunțăm la siguranța noastră³.

Iar despre botezul copiilor de către unii, iar nu de către alții, o întreagă epistolă, pe care am scris-o însuși celui ce te-a învinovățit despre același lucru, am trimis-o și domniei tale, și socotesc de prisos să mai trăncănesc a doua oară despre același lucru. Deci, astfel cuget eu smeritul și îi văd și pe sfinți cugetând, dar fiecare să facă precum îi pare.

¹ Epistola către monahi, PG 26, 1188.

² Sfântul Pavel.

³ La siguranța dată de credința noastră, încât să rămânem nepărtași cu eretici sau filoeretici.

Și, desigur, cel ce este hrănit să-și primească hrana de la cel cu cugetare dreaptă¹ și care a fost canonisit². Însă să nu mai faci acestea³ până când [acel episcop] ține episcopia, chiar dacă nu slujește cele preoțești, nici nu se împărtășește cu Sfintele Taine. Iar pocăința adevărată constă în a lăsa episcopia [unde locuiește acum] și a sta departe, după cum au făcut unii, de la care a lua este nevătămător și împreună cu care este primit și a mânca⁴.

Altceva să-ți spun nu am decât că te îndemn să te rogi pentru smerenia mea ca nu numai să grăiesc drept, ci să și umblu drept prin făptuire.

¹ Care cugetă cele ale dreptei credințe.

² Adică a făcut pocăință și s-a unit cu Biserica dreptslăvitoare.

³ Să nu mai primească hrană și să nu mai aibă părtașie cu episcopul respectiv. Sfântul Teodor arată că nu e destul numai să nu slujești și să nu te împărtășești cu filoereticii, ci trebuie părăsită orice formă conștientă de părtașie cu ei și trebuie aleasă mai bine prigoana și necazul în lumea aceasta.

⁴ Pocăința adevărată constă în aceea ca acel părinte să se depărteze din acea episcopie și să meargă la ortodocșii cu care poate locui fără vătămare.

Egumenei Ignon

Am primit evlavia ta, soră întru Domnul, și pentru darurile pe care le-ai trimis, și pentru dispoziția [iubitoare] cu care primești cele din partea noastră. Dar noi nu suntem astfel. Căci, ca unii care nu suntem îndestulați în cele bune nici pentru noi înșine, cum să împărtășim și altora învățătura cea cu chip bun? Și fie ca, după credința ta, să viețuiești în chip cuviincios lui Dumnezeu, petrecându-ți în chip neprihănit viețuirea cea în feciorie, dar să nu iei în chip ușuratic¹ treapta de întâistătătoare. Căci știi că lucrul [acesta] – a cârmui sufletele cele făcute după chipul lui Dumnezeu – are multă răsplătire, însă este și primejdios celor ce nu iau aminte. Așadar, ca o cârmuitoare în Domnul, condu și călăuzește bine turma ta, punându-te pe tine înaintea ei model al oricărei bunătați, ca să te învrednicești a zice: „Iată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu” (Is. 8, 18). Căci Dumnezeu ți-a predat sufletele, încredințându-ți-le în chip osebit² și Lui trebuie să i le aduci

¹ Literal: „neosândit”. Să nu crezi că nu vei fi osândită dacă nu duci bine cârmuirea altora.

² Dacă *Δι' ἀποταγής* se referă la întâistătătoare, atunci sensul ar putea fi: „printr-o încredințare specială”. (Între întâistătător și cei conduși se produce o legătură tainică de responsabilitate reciprocă.) Iar dacă se referă la cele cârmuite, fraza poate fi tradusă: „Căci Dum-

ca pe o jertfă bine primită. Și dacă [faci] aceasta, multă îți va fi răsplata în ceruri. Învață-le, pune-le în cuget poruncile mântuitoare, să-L dorească numai pe Hristos, iar nu trupul și sângele; să fie neagonisitoare și să nu aibă nimic al lor; să fie neîmpătimate, iar nu să fie apropiate de rudeții; să lucreze cu râvnă, iar nu să fie zăbavnice la nevoie. Căci dacă vor face așa, le va întâmpina Mirele Hristos puțin mai târziu pe cele purtătoare de candelă și va fi întâmpinat [și El] cu bucurie, le va îmbrățișa și va fi îmbrățișat cu sfântă cuviință, le va deschide camera de nuntă cea cerească și nefăcută de mână, va da lor împărăția cerurilor, desfătarea raiului, băutura nemuririi, îndulcirile vieții veșnice, le va îmbrăca cu haine în chip de lumină, le va împodobi cu podoabele nestricăciunii, cu cununi de nuntă, le va umple de necercate bunătăți în vecii vecilor. Pentru aceea și tu, și acelea osteniți-vă, sârguiți-vă cu râvnă zi de zi să lucrați mântuirea voastră, însuflețiți-vă prin nădejdi, stingeți prin dragostea dumnezeiască focul băgat de vrăjmaș în suflete, și orice altceva este împovărător în nevoie, îndulciți-l cu înălțările citirilor și cântărilor dumnezeiești, **păzindu-vă neîmpărtășite de erezie, chiar dacă trebuie pentru aceasta să pătimiți ceva, fie și până la moarte, nicidecum renunțând la credință.** Căci nimic nu este mai de preț decât dragostea lui Hristos, precum au dovedit până acum fecioarele lui Hristos cele din veac, deși sunt și acum prigonite și scoase din mănăstiri, din pricina lui Hristos sau a împărtășirii pâinii ereticești¹.

nezeu ți-a predat sufletele, prin lepădarea [lor de lume], și Lui trebuie să i le aduci ca pe o jertfă bine primită”.

¹ Pentru că nu voiau să se împărtășească cu ereticii.

Acestea, ca una ce ești soră și fiică după Hristos, le-am scris ție și celor ce sunt împreună cu tine, ca să știi că de obște ne este Stăpânul nouă, amândurora, și că dorim ca toți să se mântuiască, de vreme ce ***suntem ai unui singur trup al lui Hristos și de la el¹ ne numim întreolaltă frați.*** Căci în Hristos Iisus nu e nici bărbat, nici femeie, ci toate și întru toți Hristos, Care să ne mântuiască și pe noi, și pe voi.

¹ „El” poate desemna fie trupul lui Hristos care e Biserica, fie pe Hristos.

SCRISOAREA 484

Strategului Teodot

Și întristarea și bucuria celui cu adevărat prieten trece asupra celui ce-l iubește, de vreme ce o singură legătură se vede în amândoi, după rațiunea lui „către ceva”¹. Deci, fiindcă ni s-a vestit acum de către preaevlavioasa doamnă egumenă întristarea pentru împărțșirea cu eterodocșii a doritului nostru stăpân, cu adevărat s-a atins și de noi, smeriții, pătimirea și ne-a produs durere în inimă, cugețând noi la înhăitarea cea potrivnică. O, nenorocire! Ce este această depărtare fără de voie [de dreapta credință]? Ce este părțășia silită care amenință cu primejduirea trupească, dacă [omul] nu vrea să se împărțășească de bună voie din pâinea eterodoxă? De bună voie, o, cugete preacreștinesc, este jertfit trupul și sângele Domnului nostru Iisus Hristos. Căci zice marele Apostol despre El: „Care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi deopotrivă cu Dumnezeu, ci S-a golit pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se întru asemănarea oamenilor. Și fiind aflat la înfățișare ca un om, S-a smerit pe Sine, făcându-Se ascultător până la moarte, și încă moartea crucii” (Flp. 2, 6-8). Deci, fiindcă de bună voie S-a jertfit, de bu-

¹ Relația ține de categoria lui „către ceva” [τὸ πρὸς τι] după definiția aristotelică.

nă voie S-a și dat celor ce vor, iar nu celor ce nu vor. Căci și Însuși Domnul, în Evanghelii, zice către apostoli: „Nu vreți și voi să vă duceți?” (In. 6, 67). [Asta o spune] din pricina celor care deja plecaseră de la El și care păreau că sunt ucenici. Și răspunsul din partea marelui Petru este acesta: „La cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții veșnice. Și noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristos, Fiul Dumnezeului celui Viu” (In. 6, 68-69). Și iarăși marele Petru, în Epistola sa [zice]: „Trebuie de bună voie s-o păstoriți, iar nu cu sila” (I Pt. 5, 2). Să cunoască, dar, de acum cei ce trag în chip silit spre părțășia cu ei pe cei ce nu vor de bună voie, că fac aceasta în chip păgânesc, oferind nu trupul lui Hristos cel jertfit de voie, ci pe cel contrar, având înțelesul [semnificația] de jertfă idolească, după [asemănarea] fără de voie a celui jertfit în libațiile lor iubite de diavoli¹. Și cuvântul este adevărat și dovedirea limpede, dar nimeni nu aude.

Dar cruță, Doamne, cruță, și nu da moștenirea Ta spre ocară desăvârșită, după cum a zis undeva unul din proroci (cf. Ioil 2, 17). De ce pătimim noi, o, de trei ori doritule și întru tot cinstite? Îți voi spune – chiar dacă cuvântul este oarecum mai aspru pentru prietenia noastră: Să ne lăsăm abătuți încă de împrejurări? Să ne înfricoșăm de stăpânire mai mult decât se cade? Dar [atunci] unde e glasul Domnului care alungă frica omenească și mai degrabă o are în vedere doar pe cea față de Dumnezeu, de vreme ce El are toată stăpânirea și puterea să arunce în gheena focului și sufletul și trupul (cf. Mt. 10, 28)? Vai, ce cădere! Leapădă înfricoșarea față de orice persoană și mai cu seamă față de cea fără nume de creștin. Dar haide iarăși, prietene și

¹ În jertfele idolatre jertfa era sacrificată fără voia ei și de aceea nu putea oferi o părțășie reală, personală cu adeptii aceluia cult.

domnule bun, să fim chemați din nou, să ne căim, căci aproape este Domnul de cei ce-L caută pe El. Și nu vrea căderea noastră pentru ceva din cele păcătuite, ci dorește ca pe noi, cei căzuți, să ne ridice și pe cei greșiți să ne întoarcă și asta ori de câte ori s-ar întâmpla prin vreo cădere fără de voie. Dar, poate ar zice scumpul tău suflet: „Cel ce aruncă să și tămăduiască”¹. Și este [de bună seamă] un fel de epitimie [și pentru sufletul tău]. Căci nimic care este îngrijit nu rămâne netămăduit, nici nu este greu pentru noi [să dăm] cuvânt de vindecare.

SCRISOAREA 489

Fiului Grigorie

M-am bucurat pentru scrisoarea ta, fiule iubit, și că frumos este drumul celor din cetate¹, și că ai primit sănătate împreună cu fratele Zosima prin scurgerea de sânge², și că celelalte vi s-au întâmplat după scopul vostru. Iar în legătură cu afirmațiile primitivului de străini³, de ce ai mai căutat deslușire la noi, de vreme ce i-ai răspuns hotărât după învățătura purtătorilor de Dumnezeu Părinți? Nimeni mai mult decât cele înfățișate de tine [contra aceluia] nu avem să spunem. Pe cât se pare, vorbesc la întâmplare și nu sunt iubitori de învățătură cei ce întreabă încă o dată. Dar fiindcă s-a scris: „fiți gata spre apărare înaintea oricui vă cere cuvânt pentru nădejdea care este întru voi” (cf. I Pt. 3,15), răspundem și noi acestea.

Schima monahilor este făgăduință a fecioriei și taină a desăvârșirii monahicești [τελειώσις μοναχική], după glasul dumnezeiescului și întrutot înțeleptului Dionisie⁴. Și

¹ Sfântul se bucura chiar și de realizările civilizației când ele ajutau sporirii duhovnicești. Aici e vorba de un drum construit sau renovat în cetatea de unde îi scrise acest Grigorie.

² Metodă folosită în medicina medievală.

³ Probabil cel care conducea bolnița unde s-au tămăduit cei doi, Grigorie și Zosima.

⁴ Cf. Sf. Dionisie Areopagitul, *Ierarhia Bisericească*, cap. VI, II în volumul *Opere complete*, ed. Paideia, București, 1996, pag. 95.

¹ În sensul că: „Dacă tu, sfinte, m-ai certat, tu și vindecă-mă”.

dacă zic unii: «De unde a fost predată lepădarea [de lume] și a te face monah?», nimic altceva nu trebuie spus decât: «De unde a fost predat a se face cineva creștin?». Căci Cel Ce a legiuit prima, prin predania apostolică, a dat-o și pe a doua¹, dând la iveală șase Taine: mai întâi, cea în legătură cu luminarea², a doua, liturghia [σύνναξις], adică împărțirea [κοινωνία], a treia, slujba [τελετή] mirului, a patra, desăvârșirile preoțești [τελειώσεις ιερατικάί], a cincea, desăvârșirea monahicească, a șasea, cea în legătură cu cei adormiți în chip sfânt [ἱερώς κεκοιμημένοι].³ Așadar, ce putem spune în această chestiune? Cel ce nu este de acord cu una din cele spuse [mai sus] e limpede că se îndoiește și în legătură cu celelalte, [zicând] că nu sunt predate de Dumnezeu și, prin nimicirea uneia, în chip necesar nimiceste împreună și pe celelalte. Și nici luminarea, nici liturghia, nici dumnezeiescul mir, nici desăvârșirea preoțească, nici slujba celor adormiți în chip sfânt nu ar exista dacă nu ar sta lângă ele desăvârșirea monahicească, și atunci cugetăm precum păgânii, fiind fără de Dumnezeu în lume și neavând nădejde⁴ (cf. Ef. 2, 12). Unul ca acesta este cel ce a introdus întrebarea: «De unde s-a primit ca omul să se facă monah?». Și nu mai spun că toți cei mari dintre Părinții purtători de Dumnezeu au fost și monahi și

¹ Deci monahismul este o Taină care n-a existat la început. Asta înseamnă că Biserica poate da din Sine și alte Taine. Toate Tainele nu sunt decât diversificarea, răsfrângerea unicei taine a Bisericii.

² Sfânta Taină a Botezului.

³ Cele șase Taine sunt preluate din *Ierarhia bisericească* a Sf. Dionisie Areopagitul.

⁴ Dacă neștim la îndoială una din ele, atentăm la taina Bisericii care se exprimă prin ea. Și atentând la însăși taina Bisericii, e limpede că distrugem și celelalte prin care ea se manifestă.

au cinstit monahiceasca viață ca pe una ce este îngerească; ale lor sunt și cărțile tipiconale¹ pentru sfințita viețuire [monahală]. Și dacă cineva are minte, îl va afla desigur și pe însuși dumnezeiescul Dionisie cum că, după cetele îngerești și treptele preoțești, a împărțit în trei tagme și pe cei ce nu sunt preoți: întâia este tagma introducătoare a celor care încă sunt moșiți, adică a catehumenilor², a doua, a celor luminați și a treia, a celor desăvârșiți în chip monahicesc³. Iar a se lupta [în cuvinte] cu cele limpezi [tuturor] ține de cei nesimțitori sau de cei nebotezați.

A doua problemă este în legătură cu copiii și spune că: „Sfântul Vasile, în canoane îngăduie ca cei care ajung la vârsta legiuită, dacă nu pot răbda jugul vieții în feciorie, să se lepede din cinul călugăresc”⁴. Nu așa [trebuie înțeles], ci, legiuind el toate pentru toți prin dumnezeiescul Duh și în chip mântuitor pentru lume, nu se poate gândi că există ceva mai bun, chiar dacă unii fără minte încearcă să legiuiască ceva mai bun. În privința celor ce vin la călugărie din prima vârstă, el însuși a legiuit așezământul tutelei pentru nași. Ba și cartea⁵

¹ E vorba de cărțile despre regulile monahale a Sfinților Pahomie, Ioan Casian, Sava, Vasile cel Mare etc.

² Aceasta arată că și catehumenii sunt oarecum în Biserică, au o oarecare părtășie cu comuniunea sfinților. De pildă, Sfânta Perpetua s-a rugat pentru fratele ei care murise catehumen și acesta a fost izbăvit de chinuri (cf. *Actele martirice, Martiriul Sf. Perpetua și Felicitas*, cap. VII-VIII, Ed. IBMBOR, București, 1997, pp. 119-121).

³ Cf. Sf. Dionisie Areopagitul, idem, cap. VI, I, pag. 94.

⁴ A se vedea canonul 18 al Sf. Vasile cel Mare.

⁵ Se referă probabil la știința profană, în sensul în care și bătrânii noștri vorbesc de omul cultivat în cunoașterea profană ca „om cu carte”.

arată că faptul de a vorbi prin cuvânt nu e suficient¹. Dar de vreme ce după ajungerea la maturitatea rațiunii, adică de la 16 ani și mai sus, li se pot da și laude și pedepse, precum însuși zice, despre ei a poruncit că trebuie să fie primiți și să se unească cu frăția prin desăvârșirea monahicească. Și de atunci, pentru cei care [vor] să se schimbe către viața lumească, din pricina unei rele întoarceri, a poruncit să nu le mai fie ușă deschisă după perioada de pubertate din care au ieșit². Dar mai înainte de vârsta spusă mai sus, dacă nu aleg viețuirea în feciorie sau, și dacă o aleg, însă nu vor să intre în viețuirea monahicească, să se cerceteze și să fie trimiși în viața lumească ca să nu se aprindă ocările asupra sfințitei viețuiri pentru eșecurile [unora]. Și fiindcă acestea nu se petrec cu oricine, după cum a fost poruncit, ci cu cei ce-i tund din copilărie, sau chiar dacă în vârsta legiuită, însă nu după lege și nu în chip potrivit, de aceea cele de sus [se coboară] jos și preotul și prorocul și-au ieșit din minți (*cf.* Is. 28, 7), precum e scris, și preaslăvita predanie și legiuirea cea bună în sine se fac nu pentru dragostea de Dumnezeu, ci pentru iubirea de argint³, nu pentru mântuire, ci pentru iubirea de câștig. Și la acestea eu ticălosul nu am ce răspunde decât sus-

¹ Faptul că un copil vorbește nu înseamnă că se și poate pune preț pe alegerea lui. Prezența cuvântării logice nu înseamnă și maturitatea rațiunii, cea din urmă fiind necesară pentru a alege viața în feciorie.

² Deci dacă cineva s-a făcut monah după 16 ani – adică după dobândirea maturității rațiunii –, el nu se mai poate întoarce în lume.

³ Unii părinți îi tundeau pe copiii de mici ca astfel să nu mai aibă parte la moștenire și ei să facă cu ea ce vor sau să o dea întregă altor copii preferați sau amantelor.

pin și mă întristez și îmi plâng păcatele mele¹. Iar tu să fii mântuit, fiule iubit.

¹ Atitudinea monahului sau creștinului autentic față de neregulile din societate: el le ia asupra sa ca ale sale și plânge pentru ele ca pentru păcatele sale, sau se socotește și pe sine vinovat de situațiile păcătoase prin păcatele săvârșite de el. El înțelege că păcatul nu e doar o realitate personală, ci se răsfrânge asupra universului întreg și îi sporește stricăciunea. Toți suntem vinovați pentru cum arată lumea, dar nu știm cât fiecare. Fiecare să încerce să-și asume pentru sine întreaga vinovăție, desigur în măsura în care îi este dată de sus o astfel de înțelegere profundă a realității.

Lui Isihie protonotarul

Frumoasă este epistola preabunei vredniciei tale, ca una care scoate din comoara bună a inimii tale și ca una care strălucește prin frumusețea dragostei, iar nicidecum ca una ce ne-a cinstit pe noi, cei neciopliți, cu cuvinte de laudă. Căci când am fost eu, precum zici, sfeșnic care arde și luminează, prin care stăpânul meu, fiind luminat, s-a veselit, sau izvor care izvorăște limpezimi din care iubirea ta a scos cuvânt de mântuire, iar nu, dimpotrivă, mai degrabă „s-a întunecat mai mult decât funinginea înfățișarea noastră” din pricina netrebniciei viețuirii noastre – ca să grăim după proroci (Plângeri 4, 8) – și cuvântul a slăbit, neavând puterea cea din lucrare spre întărirea celui ce ascultă? Și acestea le spun nu grăind de rău închisoarea din Smirna (*să nu fie, căci augusta [închisoare]¹ îmi este pază a mărturisirii mele auguste*), ci învinovățindu-mă pe mine însumi că nu viețuiesc în chip vrednic într-însa [în închisoare]. Însă, lăsând acestea, de vreme ce e vorba de legămintele dragostei [dintre noi], îmi voi potrivi cuvântul la ceea ce ne îmboldește².

¹ Era vorba de o închisoare imperială.

² Se referea la problema urgentă pe care i-o punea protonotarul.

Ne-a scris bunătatea ta că – spre a grăi pe scurt – are două fiice dăruite de Dumnezeu și pe cea dintâi, mai înainte de naștere, a făgăduit-o lui Dumnezeu prin afierosirea în viața monahicească iar pe a doua a lăsat-o slobodă¹. Acum însă, printr-o oarecare neapărată schimbare de situație, și-a întors sfatul ca să facă tocmai pe dos, încât pe cea făgăduită [lui Dumnezeu] să o dea lumii, adică să o dea unui bărbat bun, dimpreună cu toate cele cuvenite unei fete ajunse la vârsta [măritişului], iar pe cea aflată în slobozenie, fiind tânără și neavând vârsta potrivită, să o ofere lui Dumnezeu. Dar această situație îi pare că nu prea merge și este cu teamă ca nu cumva să fie potrivnică voii lui Dumnezeu.

Trebuia, o preacinstite stăpâne, pe alții să-i întrebi despre această situație și de la ei – ca de la unii ce sunt mai desăvârșiți în cunoștință decât nimicnicia noastră – să iei dezlegarea [problemei], iar nu să primești răspunsul de la noi, cei despărțiți prin loc de atâta depărtare [de tine]. Dar fiindcă ai judecat în felul în care ai crezut de cuviință, acest lucru trebuie cercetat împreună cu preaiubitorul de Dumnezeu arhiepiscop și frate al nostru, ca un lucru ce e nefiresc și [oarecum] în afara dreptei judecăți și a pildelor cele din veac. Odinioară, Ana cea vestită, făgăduindu-l pe Samuel mai înainte de naștere, nu a schimbat pe cel făgăduit, deși avea și alți copii, ci pe acesta l-a adus lui Dumnezeu. Fericita Nona, asemenea, făgăduindu-l pe Grigorie Teologul, a dat lui Dumnezeu făgăduința ei. Dar și Sfântul Eftimie, fiind dat lui Dumnezeu de părinții săi înainte de naștere, nu a fost schimbat cu altul după naștere. Și cei

¹ În sensul că nu a făgăduit-o nici pentru căsătorie, nici pentru monahism.

care au arătat lumii ceva minunat [au făcut ca] din aceasta și copiii lor să fie fericiți. Deci, cum, preaînțelepte, făcând noi altfel decât aceste [pilde], vom fi fără vină și nu, mai degrabă, se va atinge de noi fericitul Petru, care zice undeva ca să nu-ți rămână nefăcut ceea ce era în puterea ta? Căci de ce ai pus în inima ta acest lucru? Și îmi îngădui mai departe a vorbi mai cu defăimare, căci vorbesc unuia pe care îl cunosc. Dacă a fost afierosită lui Dumnezeu printr-o făgăduință de mai înainte, nu este fără primejdie a o schimba iarăși spre întrebuițare comună. Și întrebuițare comună este viețuirea în căsătorie. Și după cum cel ce se făgăduiește să se călugărească și care s-a așezat în această stare este osândit dacă se sustrage și se căsătorește, așa și cel care a ales mai dinainte să aducă lui Dumnezeu pe fiică sau pe fiu, iar mai apoi se schimbă, are aceeași osândă. Iartă-ne, dar așa cugetăm și dorim odihna ta și ca făgăduința ta să treacă în faptă. Însă să nu se calce o poruncă din pricina altei porunci, nici să se săvârșească ceea ce e mântuitor pentru una din fiice prin păgubirea celeilalte, precum au hotărât părinții purtători de Dumnezeu.

Iar a treia problemă¹ a cuvântului tău spune că sunt unii monahi care par că se țin de dreapta credință și au răbdat multe prigoniri pentru adevăr, dar care petrec împreună și mănâncă împreună cu ereticii și cu cei ce fac pogorăminte [ereticii] și sunt de părere că acest lucru este indiferent și că de un oarecare părinte li s-a legiuuit să păzească [doar] acestea trei: să nu fie binecuvântați de eretici, să nu cânte împreună cu mai marii lor și să se depărteze de împărtășirea pâinii lor.

¹ Primul punct al scrisorii se referea la încrederea și lauda adusă cuviosului Teodor, iar al doilea la problema cu măritișul fiicei.

În legătură cu cele rânduite de Sfinții Părinți trebuie spus că nici a petrece, nici a mânca, nici a cânta împreună, nici a avea vreo părtășie cu ei nu am primit, ci „Vai!” se rostește asupra celor care au părtășie cu ei, fie și doar la mâncare sau băutură sau [simplă] relație. Așa încât învățător străin și în afara propovăduirii [evangelice] este cel ce zice acelea, oricine ar fi între oameni.

SCRISOAREA 531

Fiului Dorotei

Am cunoscut, fiule iubit, și din epistola ta bine scrisă, credincioșia și dragostea ta față de noi smeriții, lucru care este semn al adevăratei supuneri, chiar dacă noi suntem păcătoși și de nimic. Pentru aceea să fii păzit pe mai departe, ca să fii bine plăcut Domnului și să luminezi prin virtute în frăția ta, și, desigur, nu numai acolo, ci și în multe alte [frății]. Căci binele, prin firea lui, nu se poate ascunde, ci pe cel care îl lucrează, chiar dacă pare că se ascunde, îl face arătat [tuturor], numindu-l „cetate a lui Dumnezeu”, după cum e scris (*cf.* Mt. 5, 14). Atât despre aceasta.

Iar despre subiectul despre care ai însemnat, adică despre a face pomenire [ποιεῖν μνήμην] pentru cutare, ești dator a ști dacă în vremea morții – chiar dacă mai înainte a avut împărtășire cu erezia, din pricina fricii omenești – a mărturisit pe față aceasta și dacă a luat vreo epitimie. Iar dacă în acest chip s-a împărtășit de împărtășania ortodoxă și s-a unit cu aceasta¹, în chip firesc este rânduit la pomenirile ortodocșilor, bunul nostru Dumnezeu, pentru multa iubire de oameni, primindu-l, chiar și în ceasul cel de pe urmă, pe cel ce se căiește și judecându-l pe el aici. Așa încât, dacă astfel stau lucrurile, nu refuza să faci liturghii

[ποιεῖσθαι λειτουργίας] pentru el către Dumnezeu. Dar dacă nimic din acestea nu s-a întâmplat, ci era în părtășie cu erezia și nu a ajuns să se împărtășească de trupul și sângele Domnului (*căci ereticească e pâinea aceea, și nu trup al lui Hristos*), nu trebuie să se îndrăznească a face liturghie [εἰπεῖν σὺναξις] pentru el (*căci cele dumnezeiești nu sunt de joacă*), ca nu cumva cel ce face cerere pentru unul ca acesta să audă: „Cereți și nu primiți, pentru că cereți rău” (Iac. 4, 3). Altceva să-ți spun nu am, după cât îmi este cunoscut mie adevărul. Căci nici o împărtășire nu este între lumină și întuneric, *nici este rânduit cu ortodocșii cel ce nu are părtășie cu ortodoxia, chiar dacă este în ultimul ceas*. Căci unde va fi aflat, acolo va fi judecat și ce fel de merinde a primit pentru viața veșnică, cu aceea va fi și numărat.

În rest, roagă-te pentru mine. Te îmbrățișează domnul arhiepiscop și frații tăi. Pe frații dimpreună cu tine îi salut ca pe copiii mei, iar pe doamna Tecla, ca pe o fiică în Hristos.

¹ Prin împărtășanie omul a intrat în trupul Bisericii.

Lui Simeon monahul

Întrebarea pusă de cinstita ta [față] ar fi trebuit să primească limpezire de la tine însuși. Căci nu ești dintre cei neinițiați [nebotezați în dreapta credință], ci dintre cei care pot să-i folosească și pe alții.¹ Fiindcă „ce fel de împărtășire este”, zice Apostolul, „între întuneric și lumină, sau ce parte are cel credincios cu cel necredincios?” (cf. II Cor. 6, 14-15). Așadar, dacă paharul binecuvântării este împărtășirea de sângele lui Hristos și pâinea pe care o frângem este împărtășirea de trupul lui Hristos, *e limpede că paharul ereticesc și pâinea [ereticească] este împărtășire de potrivnicul*. Și dacă acestea astfel le mărturisim, e clar că și în cazul celor adormiți, cu care împărtășanie [au murit], de aceea au și parte. Iar noi, în cazul unora ca aceștia, trebuie să ne păzim să nu facem pomenire la Sfânta Liturghie [τὴν ὀνομασθῆναι ποιείσθαι] spre osânda [noastră], ca să nu auzim „cereți și nu primiți, pentru că cereți rău” (Iac. 4, 3)².

¹ Probabil monahul întrebese dacă pot fi pomeniți la Sfânta Liturghie eretici adormiți. Sfântul spune că această chestiune ar trebui să fie limpede oricărui creștin și că ea este problemă neclară doar pentru unul nebotezat. E limpede că toate neclaritățile lumii contemporane, în ceea ce privește ecumenismul și dreapta credință, derivă din faptul că nu ne asumăm conștient ortodoxia. Doar cel neinițiat în chip conștient are îndoiele de acest gen.

² Nu cerem cu dreaptă credință, adică după voia lui Dumnezeu.

Către soția unui spătar al cărei nume e Mahara

Ce frumoasă e epistola nobleței tale, pe de-o parte, dictată în limba ținutului tău, pe de alta, revărsându-se de multul har al smeritei cugetări și, ceea ce e uimitor, având un mod de a spune lucrurile neobișnuit, ca și cum ar avea ceva dăruit de Dumnezeu pe dinăuntru. Însă de unde, fiind noi păcătoși, este atât de mare credința ta și revărsarea ta evlavioasă față de noi? Ori [poate faci aceasta] pentru ca să ne fie cunoscută și nouă care și ce fel de evlavie ai, atrăgând la ea împreună cu tine, ca pe o mâncare pusă pe o masă dumnezeiască, și pe domnul și capul tău [soțul], dar și pe doamnele surori?

Prin urmare, în acest fel este dumnezeiesc de încântătoare epistola voastră și pune în valoare și mai frumos trăsăturile drepte voastre credințe. Dar eu nu sunt destoinic în a vă spune să vă dăruiti cu totul smereniei mele.¹ Însă nu nouă, ci lui Dumnezeu dați-vă cu totul. De aceea suntem datori și să ne bucurăm de viața voastră bună, și să ne rugăm pentru ca să [aveți parte de] cele sfinte, și să vă împărțim, [însă] doar ceea ce avem, și să vă oferim cuvântul nostru sărac. Pe acesta dându-ți-l acum, te întreb,

¹ Probabil în scrisoare acea doamnă spunea că se dăruie întru totul călăuzirii cuviosului Teodor.

pentru ce motiv caută domnia ta ca eu să-i arăt despre dumnezeiasca împărtășanie și pentru ce te împărtășești [așa de] rar, [doar] la câțiva ani? Căci acest lucru trebuie să aibă un oarecare motiv. Fiindcă problema nu constă pur și simplu în a te împărtăși rar sau în fiecare zi, ci trebuie să ne împărtășim cu conștiință curată. „Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie”, zice, „osândă lui își mănâncă și bea, nedeosebind trupul Domnului” (I Cor. 11, 29). **Prin urmare, dacă în acest mod cercetezi cele ale tale și ești cu evlavie [trezvie], așteptând vremea [curățirii conștiinței], bine faci, fie că [te împărtășești] mai des, fie mai rar; și hotar în acest lucru nu este altul decât apropierea cu inimă curată, pe cât îi este cu putință omului.** Dar dacă cineva, din pricina unei greșeli, are o [stare] ce îl oprește de la împărtășanie, e limpede că acela **atunci se [poate] împărtăși când împlinește canonul pentru ea.**

Iar [la întrebarea] dacă trebuie să se cerceteze iarăși din pricina ereziei, [răspunsul este]: acest lucru e absolut necesar.¹ **Căci a te împărtăși de la un eretic sau de la unul învinuit pe față pentru viețuirea sa, ne înstrăinează de Dumnezeu și ne face familiari diavolului.**²

Așadar, cercetează [bine], o, fericito, și să se potrivească cercetarea ta într-un oarecare fel cu cele spuse [mai înainte] și în acest chip apropie-te de [Sfintele] Taine. Și să fie știut tuturor că acum erezia care stăpânește în Biserica noastră este cea a adulterilor. [O], de-ar fi cruțate de ea și cinstitul tău suflet împreună cu surorile și capul tău!

¹ Doamna întrebase dacă trebuie ca omul să cerceteze în legătură cu preotul unde se împărtășește.

² Deci e importantă, în egală măsură, și viețuirea preotului, și credința lui dogmatică, și nici unul din aceste lucruri nu este indiferent.

Și mi-ai spus că te-ai temut să-i spui preotului tău să nu-l pomenească pe ereziarh la liturghie. **Ce să-ți spun acum despre acest lucru nu văd, decât că întinare are împărtășania din singurul fapt că îl pomenește [pe ereziarh], chiar dacă ortodox ar fi cel ce face Sfânta Liturghie.**

Iar Domnul, Cel Ce vă conduce pe voi în atâta măsură a dreptei credințe, Însuși să vă păzească și să vă păstreze nevătămați și întregi și cu trupul, și cu sufletul, spre tot lucrul bun și spre toată îndestularea în viață, mă refer și la căsnicia voastră, și la preaevlavioasele surori, rugându-vă toți pentru nevrednicia noastră.

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR

Cuvânt despre prorocii mincinoși și dascălii mincinoși și lipsiții de Dumnezeu eretici și despre semnele sfârșitului veacului acestuia

(A fost rostit pe când urma să iasă din trup)

(PG 59, 553-568)

1. Dureros este cuvântul – fiindcă e și ultimul, după cum mi s-a arătat –, însă și plin de multă bucurie. Dureros, pentru că nu voi mai grăi către voi; plin de multă bucurie, pentru că îmi stă de față vremea să mă dezleg și să fiu împreună cu Hristos; și, după cum a zis Domnul, „nu voi mai grăi cu voi” (In. 14, 30).

Dar acum voi grăi încă întru durerea inimii despre prorocii mincinoși și despre dascălii mincinoși, și despre lipsiții de Dumnezeu eretici, despre care Apostolul a zis: „Oamenii răi și amăgitori vor înainta spre mai rău, înșelând și fiind înșelați” (II Tim. 3, 13). Despre aceștia adeseori v-am pomenit. Căci multe cuvântări am făcut, cu harul lui Hristos, după cum și știți, iubitorilor de Dumnezeu. Și aproape în fiecare cuvântare am pomenit despre

aceștia, dacă vă amintiți numai cele spuse ieri. Și știu că vă amintiți, și mai cu seamă cei iubitori de osteneală și iubitori de Scripturi și iubitori de Hristos.

Căci iubitorul de Scripturi cu dreptate a fost numit iubitor de Hristos, după ceea ce s-a spus de Domnul, că: „Cel ce Mă iubește păzește cuvintele Mele. Cel ce Mă iubește iubit va fi de Tatăl Meu” (cf. In. 14, 21). „Cel ce Mă iubește în Lege va cugeta ziua și noaptea”, adică în Evanghelie și în celelalte Scripturi (cf. Ps 1, 2). Căci unul ca acesta are necurmată pomenirea lui Dumnezeu în inima lui. Așteptându-L din ceruri, pururea pândeste ceașul venirii Lui. Ținând totdeauna în mâinile sale sfințitele cărți, nu va uita de acele înfricoșate „cărți” despre care s-a scris: „a șezut pe scaunul de judecată și cărțile s-au deschis” (Dan. 7, 10). Ia aminte cât câștig este din cercetarea Scripturilor, după cum adesea ați auzit. Ce înseamnă ceea ce zicem? Că dumnezeiasca Scriptură nimic nu a lăsat deoparte, nimic nu a trecut sub tăcere din cele de folos nouă, ci pretutindeni strigă și prin proroci, și prin apostoli, vestind mai dinainte și întărind mai dinainte pe fiecare, după cum o maică iubitoare de fii, iubindu-și copiii, le mărturisește mai dinainte. Și ne aduce aminte de cele trecute și de cele de față și de cele viitoare, nimic trecând cu vederea, precum s-a spus mai înainte, din cele folositoare nouă. Și acest lucru nu îl grăiește în ascuns, nici cu glas mic, ci în tot locul strigă cu osteneală și putere și prin Lege, și prin proroci, și prin apostoli, și prin Însuși Stăpânul. Căci prin Isaia prorocul zice: „Strigă cu tărie și nu cruța, ca o trâmbiță înaltă glasul tău” (Is. 58, 1). Și iarăși zice: „Pe munte înalt suie-te, cel ce binevestești Sionului” (Is. 40, 9); și în continuare zice: „Înălțați-vă, nu vă temeți” (Is. 40, 9). Și iarăși David zice: „Ostenit-am strigând,

amorțit-a gâtlejul meu” (Ps. 68, 3). Iar Ioan, cuvântătorul de Dumnezeu, zice în soborniceasca Epistolă: „Luați aminte la voi înșivă” (II In. 8). Iar Pavel ce [zice]? „Luați aminte cum umblați” (Ef. 5, 15). Iar Domnul [zice]: „Eu pe față am grăit lumii și pe ascuns nimic nu am grăit” (In. 18, 20). Și în altă parte zice Evanghelistul despre El că „a stat și a strigat, zicând: Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea” (In. 7, 37). Vezi câtă luptă, câtă sânguință, cum strigă pe față și nimeni nu pricepe? Și iarăși fericitul Pavel zice: „Luați aminte la câini, luați aminte la lucrătorii cei răi. Luați aminte la tăierea împrejur. Luați aminte cum umblați, că zilele rele sunt” (Flp. 3, 2; Ef. 5, 15-16). Și Ioan [zice]: „Luați aminte la voi înșivă ca să nu pierdeți ce ați lucrat, că mulți înșelători au ieșit în lume” (II In. 7-8). Și multe sunt cele asemănătoare în dumnezeieștile Scripturi ale Vechiului și Noului Legământ, care strigă și ne trezesc din lăncezeala noastră. Iar noi facem dimpotrivă, precum a zis Isaia prorocul, că „cu urechile lor greu au auzit și au închis ochii lor” (Is. 6, 10)

O, câte și ce fel de scrieri auzim, dar nu pricepem! De aceea și fără de apărare vom fi în ziua cercetării, când va veni Cel Ce luminează cele ascunse ale întunericului și va arăta sfaturile inimilor, când va ședea pe scaunul de judecată și cărțile pe care acum, auzindu-le, le luăm în răs și nu le primim, se vor deschide. Căci fiecare dintre noi a fost înșelat în calea sa, lăsând calea dreaptă, și ne-am făcut precum la început, când nu mergeai cu noi, Doamne. Și cu adevărat cu noi s-a plinit prorocia lui David, care zice: „Amestecat-u-s-au întru neamuri și au învățat lucrurile lor” (Ps. 105, 35). De aceea suntem smeriți în tot pământul din pricina păcatelor noastre și la noi a ajuns sfârșitul veacurilor, precum s-a scris (cf. I Cor. 10, 11). Și păstorii sunt lupi, și oile

zdrobite, și foamea e la uși, nu foamete de pâine și sete de apă, ci foamete de a auzi cuvântul lui Dumnezeu. Așadar, nimeni din cei ce nădăjduiesc în Domnul să nu deznădăjduiască. Nu vă descurajați, ci priviți de mai înainte pururea la Cel Ce a zis: „Cu voi sunt” (Mt. 28, 20).

2. Așadar, îndrăzniți! Căci nu va nimici Domnul cu foamete sufletele dreptilor. Despre această foamete zice Domnul prin proroc: „Și va fi în zilele acelea că voi adăuga foamete pe pământ; nu foamete de pâine, nici sete de apă, ci foamete de a auzi cuvântul lui Dumnezeu. Și vor alerga de la Răsărit la Apus căutând cuvântul Domnului” (cf. Am. 8, 11-12). Vezi că nu despre pâine vorbește? Căci Dumnezeu nu despre pâine a vorbit. O, foamete cumplită și stricătoare și vătămatoare de suflet! O, foamete care aduci pedeapsa veșnică! Această foamete este dătaoară de tot lucrul rău. Această foamete este pricină a tot răul. Această foamete văzându-o mai dinainte prorocul David venind, L-a rugat pe Dumnezeu, zicând: „Dumnezeul meu, să nu taci de către mine” (Ps. 27, 1). Și despre credincioșii sânguitori a prorocit, zicând: „Ca să izbăvească din moarte sufletele lor și să-i hrănească pe ei în foamete” (Ps. 32, 19). Și în altă parte zice: „Și în zile de foamete vor fi săturați” (Ps. 36, 19). Și iarăși: „Milostiv și îndurat Domnul; hrană a dat celor ce se tem de El” (Ps. 110, 4-5). Acestea le-a zis David despre cei ce cercetează Scripturile: că nu vor flămânzi.

Să cercetăm Scripturile, fraților, ca să nu flămânzim de foamea ucigătoare de suflet care va veni. Să cercetăm, ca să nu fim înșelați și purtați de orice vânt (cf. Ef. 4, 14). De aceea zice Domnul către cei fără de grijă: „Vă înșelați, neînțelegând Scripturile” (cf. Mt. 22, 29). Căci cu adevărat unii ca aceștia sunt înșelați. Căci de unde a venit foamea ce

ucide sufletul? Nu din necercetarea Scripturilor? O, de câte bunătați ne-am lipsit lepădând dumnezeieștile Scripturi! Căci poruncă a Stăpânului este. Cercetează cu osteneală, cercetează și caută și vei afla multă bogăție neasemănată și comoară ascunsă în țarină; vei înțelege dumnezeiasca Scriptură. Cercetează și vei afla și, aflând, vinde toate câte ai și cumpără țarina aceea – cunoașterea cea bună a Sfințelor Scripturi – în care s-a ascuns Fiul, Înțelepciunea cea adevărată a Tatălui; pe El aflându-L, fericit vei fi, precum s-a scris că: „fericit e omul care a aflat înțelepciune” (Pilde 3, 13).¹ **Cercetează, iubite, fie că ești bogat sau sărac, fie rob, fie liber, fie bărbat, fie femeie.** Cercetați Scripturile. Căci dumnezeiasca Scriptură este câmară a tot binele.

Dar să ne întoarcem la subiectul ce ne stă înaintea; căci despre sfârșitul lumii e cuvântul și despre prorocii mincinoși și dascălii mincinoși și despre ereticii cei fără de Dumnezeu, care ca niște șuvoaie potopesc pretutindeni și înșală pe mulți. Și de unde s-a întâmplat aceasta? ***E limpede că din necunoașterea și din lipsa de cercare a învățătorilor². Căci unde e lipsa de cercare a păstorilor, acolo e pierzania oilor.*** Așadar, ce să spun mai întâi? Despre sfârșitul nostru? Sau voi da în vileag dogmele cele spurcate ale ereticilor celor fără de Dumnezeu? Dacă ar fi fost vreme, aș fi doborât și aș fi dat pe față dogmele lor cele spurcate și faptele cele nelegiuite. Însă mare este lup-

¹ Scopul citirii Scripturilor este întâlnirea cu Hristos cel viu, nu cunoașterea lor teoretică și savantă. De aceea, cercetarea trebuie făcută cu multă frică și cutremur, și cu mare credință și smerenie.

² Vina ereziilor o poartă cei puși să cârmuiască și să învețe poporul lui Dumnezeu și care nu au îndestulată cunoaștere a învățaturii Bisericii, dar nici experiența duhovnicească necesară, dobândită în urma luptei cu patimile și a agonisirii harului Duhului Sfânt într-o simțire.

ta și mult cuvântul ca să dezgolim și să doborâm necuratele dogme ale acestora. ***Dar pentru acum e de neapărată trebuință să-i înfățișăm din Sfintele Scripturi pe aceștia, ca dușmani ai lui Hristos și lupi față de turma Lui, care pretutindeni sunt alungați și scoși dintre oile lui Hristos.***¹ De aceea, pe dreptate și lupi au fost numiți de proroci și de Însuși Stăpânul și de fericiii apostoli. Și nu numai lupi, ci și ciumați și necinstitori și potrivnici și vrăjmași și uneltitori și hulitori și fățarnici și furi și tâlhari și spurcați și proroci mincinoși și dascăli mincinoși și călăuzitori orbi și înșelători și vicleni și antihriști și pietre de poticneală și fii ai celui viclean și neghine și lipsiți de Dumnezeu și luptători împotriva Duhului și hulitori ai Duhului harului. Acestora nu li se va ierta nici în veacul de acum, nici în cel viitor. Din pricina lor, calea adevărului va fi hulită. Pe lângă acestea, sunt și copii ai diavolului viclean, după cum zice de Dumnezeu cuvântătorul [Ioan]: „arătați sunt copiii diavolului” (I In. 3, 10). Așadar, trebuie mai întâi să ne ocupăm cu aceștia și abia după aceea să grăim despre sfârșitul lumii.

Deci, pentru că la noi a ajuns sfârșitul veacurilor, precum zice Apostolul (cf. I Cor. 10, 11), și s-au ridicat vremuri grele și s-a înmulțit fărădelegea și dragostea multora s-a răcit și mulți sunt cei care înșeală și mai mulți cei înșelați², hai, dar, să desfășurăm sfințitele cărți în care, aflând

¹ Azi ereticii și schismatici sunt „frați” ai noștri întru Hristos. Acest lucru însă nu trebuie să ducă la ură sau dispreț sau ironie față de vreun om sau făptură, ci doar la conștiința că acela nu e din trupul Bisericii și, prin urmare, nu poate avea acces la experiența eclesială, oricât de moral ar viețui.

² Sunt înșirate unele din semnele vremurilor de la sfârșitul lumii, precizate în cuvântările eshatologice de la evangheliștii sinoptici.

prin altă parte, este fur și tâlhar” (cf. In. 10). Și iarăși zice despre ei: „Cel ce nu este cu Mine împotriva Mea este” (Mt. 12, 30). Și iarăși a zis către ei: „Voi din tatăl vostru, diavolul, sunteți” (In. 8, 44). „Vai vouă, că încuiați împărăția cerurilor; căci nici voi nu intrați, nici pe cei ce intră nu-i lăsați să intre” (Mt. 23, 13). Și în altă parte iarăși [zice]: „Voi nu sunteți dintre oile Mele” (In. 10, 26). Vezi cum pretutindeni Stăpânul dă în vileag și îi pune în văzul tuturor pe necinstitori, ca noi să nu fim înșelați? O, pogo-rământ negrăit! O, bunătate neasemănată! Ce vom răsplă-ti Domnului pentru toate acestea? Ce apărare vom avea înaintea Arhipăstorului?

O, păstorilor și împreună păstorilor! Iată, puține [mărturi] din cele multe. O, cum pretutindeni asigurându-ne Stăpânul, strigă prin neprihănitele Evanghelii: luați aminte, fiți treji, fiți cu luare aminte, sârguiți-vă, luptați-vă! Și nu numai prin Evanghelii strigă, ci și prin purtătorii de Dumnezeu proroci, și prin de Dumnezeu cuvântătorii ucenici cele asemănătoare le grăiește. Căci prin toți grăiește precum vrea. Și martor îmi e Pavel, care zice: „Hristos, Care grăiește întru mine” (II Cor. 13, 3).

Așadar, hai să-i aducem înaintea pe cuvântătorii de Dumnezeu și să auzim de la ei ce ne poruncesc despre eretici. Spune, fericite Petre, pe care te-a fericit Domnul Dumnezeu nostru Iisus Hristos; spune-ne despre cei care înșală și care vor înșela turma lui Hristos, pe care ți-a dat-o și ți-a încredințat-o Arhipăstorul și Episcopul suflete-lor noastre; spune câte ți-a dat Duhul Sfânt și întărește turma ta; arată-ne pe lupii cei ascunși, precum învățătorul tău, Hristos Domnul. Petru a spus: „Aceasta să cunoașteți mai întâi, că vor veni în zilele din urmă batjocoritori, umblând după poftele lor” (II Pt. 3, 3). Și iarăși zice: „Și în-

tre voi vor fi dascăli mincinoși care vor strecura eresurile pierzaniei, tăgăduind pe Stăpânul Care i-a răscumpărat. Și mulți vor urma destrăbălărilor lor, a căror judecată nu zăbovește și pierzania lor nu dormitează” (cf. II Pt. 2, 1-3); „copii ai blestemului, care au lepădat calea dreaptă” (cf. II Pt. 2, 14-15).

Acestea le-a grăit Petru, Petru, cel cu adevărat fericit; Petru, piatra credinței, pe care [piatră] Hristos a zidit Biserica; Petru, cel care ține cheile cerurilor; Petru, cel ce a călcat valurile cu piciorul, iubitorul cel cald al Stăpânului Hristos, cel ce l-a zvrălit [la pământ] în Roma pe magul Simon, [căci se cuvenea] ca verhovnicul și întâistătătorul [apostolilor să-l azvârle] pe cel dintâi tâlhar și ucenicul diavolului în erezii.

Ioan a zis: „Arătați sunt copiii diavolului” (I In. 3, 10). Vezi cum prin toți aceștia Hristos grăiește? Căci și în Evanghelii cele asemănătoare a grăit către ei: „Voi sunteți din tatăl vostru, diavolul” (In. 8, 44). Știu pe mulți care grăiesc că și pe aceia i-a făcut Dumnezeu („căci fără Dumnezeu”, zic ei, „nimic nu s-a făcut”), dar ei nu înțeleg nici cele ce le zic, nici cele despre care aduc întărire. Că Dumnezeu i-a zidit, sunt de acord și eu; însă i-a zidit spre fapte bune, ca să umblăm întru ele și să ne facem copii ai lui Dumnezeu prin dreapta credință.¹

4. Dar să ne întoarcem la subiectul ce ne stă înaintea. Ioan zice: „Și acum mulți antihriști sunt” (I In. 2, 18). Și iarăși: „Luați aminte la voi înșivă ca să nu pierdeți cele ce ați lucrat, că mulți înșelători au ieșit în lume” (II In. 7-8). „Iubiților, nu dați crezare oricărui duh, ci cereți duhurile

¹ Zidirea lui Dumnezeu are o anume finalitate spre care se mișcă. În afara acestei finalități ea devine instrument în mâna diavolului.

dacă sunt de la Dumnezeu. Că mulți proroci mincinoși au venit în lume” (I In. 4, 1). Și iarăși zice: „Dacă vine cineva la voi și nu poartă cu sine această învățătură, nu îl primiți în casă și nu-i spuneți «Bucură-te». Căci cel ce-i spune «bucură-te» se face părtaș la faptele lui cele rele” (II In. 10-11). Și iarăși: „Tot cel ce încalcă și nu rămâne în învățătura lui Hristos nu Îl are pe Dumnezeu” (II In. 9).

Acestea ne îndeamnă Ioan, Ioan, fiul tunetului, cel iubit mai mult decât toți sfinții, cel ce a întărit Biserica de la o margine la cealaltă a lumii și a sfărâmat gurile ereticilor cu teologia.

Iacov a zis: „Cel care se arată că este prieten al lor [al ereticilor] vrăjmaș al lui Dumnezeu este” (cf. Iac. 4, 4). ***Auziți toți care mâncați împreună cu ereticii hotărâre dureroasă: sunteți vrăjmași ai lui Hristos. Căci nici cel ce este prieten cu vrăjmașii împăratului nu poate să fie prieten al împăratului; și nu se învrednicește de viață, ci piere împreună cu vrăjmașii și suferă și mai rele.***

Iuda al lui Iacov a zis: „S-au strecurat [printre voi] unii oameni însemnați mai dinainte spre această judecată, necinstitori, care au schimbat harul Dumnezeului nostru în destrăbălare, tăgăduind pe singurul Stăpân și Domn” (Iuda 4). Și iarăși zice: „În vremurile din urmă vor fi batjocoritori, umblând după poftele lor cele lipsite de credință” (Iuda 18). „Aceștia sunt cei ce se păstoresc pe ei înșiși fără de frică, nori fără de apă, purtați de orice vânt, stele rătăcitoare, cărora le este pusă deoparte bezna întunericului în veci” (Iuda 12-13). Acestea și mai multe decât acestea ne îndeamnă bunul Iuda.

Vino mai departe Pavele, vasule al alegerii, spune-ne și tu, după harul cel dat ție de la Dumnezeu; spune-ne despre veacul rău de acum; arată-ne lupii ascunși, dă-i în vi-

leag și la arătare pe furii sfintei turme a lui Dumnezeu. Pavel a zis: „Știu că vor intra, după plecarea mea, lupi cumpliți între voi, care nu vor cruța turma” (Fapt. 20, 29). Vezi pretutindeni pe teologi conglăsuind cu Învățătorul în ce-i privește pe lipsiții de Dumnezeu eretici și numindu-i câini și lupi? Așijderea și în altă parte zice Pavel: „Luați aminte la câini, luați aminte la lucrătorii cei răi, luați aminte la tăierea împrejur” (Filip. 3, 2). „Luați aminte ca să nu vă ducă cineva cu filosofia și rătăcirea deșartă” (Col. 2, 8). „Luați aminte cu de-amănuntul cum umblați, că zilele sunt rele” (cf. Ef. 5, 15-16). Cine va putea aduce ca apărare lipsa de grijă, când aude atâtea porunci? Și în altă parte iarăși [zice]: „Nu îl primiți pe omul eretic după întâia și a doua mustrare” (Tit 3, 10). Și iarăși: „Nu vă lăsați purtați de felurite și străine învățături” (Evr. 13, 9). Și iarăși: „Oamenii eretici vor înainta spre mai rău, înșelând și fiind înșelați” (II Tim. 3, 13). Și în altă parte: „Pentru cei pângăriți și necredincioși nimic nu e curat” (Tit 1, 15). ***Auziți iarăși cei ce faceți agape împreună cu ei [cu ereticii]: cum veți scăpa de mânia ce va să vină peste voi, care vă pângăriți împreună cu aceștia prin mâncare și băutură laolaltă? Cum îndrăzniți să vă apropiați de dumnezeieștile și înfricoșatele Taine ale lui Hristos? Sau nu ați auzit pe fericitul Pavel strigând că „nu puteți bea paharul Domnului și paharul demonilor; nu puteți avea parte de masa Domnului și de masa demonilor” (I Cor. 10, 21)? „Ieșiți din mijlocul lor și nu vă atingeți de ce e necurat” (II Cor. 6, 17).*** Oare vă întristăm? Sau ne ostenim în deșert și grăim în văzduh? Însă pentru cei ce vor și se sânguiesc să audă și să facă cuvântul, nu voi zăbovi, nu mă voi depărta de cuvintele lui Pavel, ci iarăși le voi spune pe acestea. Ascultați: „Nu vă înjugați la alt jug

cu cei necredincioși. Căci ce părtășie este între lumină și întuneric” (II Cor. 6, 14)? Unde sunt gurile îndrăznețe care zic: «Nu se spun acestea în dumnezeieștile Scripturi»? ei, al căror Dumnezeu este pântecel și slava lor întru rușinea lor, care cugetă cele pământești. Acestea îndeamnă și învață Pavel, vasul alegerii, îngrădirea Bisericii, cel mult luptător și curajos; Pavel, lira cea de Dumnezeu grăitoare, propovăduitorul lui Hristos, alcătuitorul dogmelor, trâmbița Cuvântului, ritorul dreptei credințe, mreaja neamurilor. Și fericiții teologi au grăit acestea și mai multe decât acestea despre cei lipsiți de Dumnezeu și necredincioși.

Iar prorocii, cei ce au fost odinioară, au grăit cele asemănătoare (căci este de trebuință a-i aduce și pe aceștia în mijloc). A zis prorocul David: „Nu este în gura lor adevăr” (Ps. 5, 9). Și iarăși zice: „Doamne, nu pe cei ce Te urăsc am urât și pentru vrăjmașii Tăi m-am topit? Cu ură desăvârșită am urât pe ei și mi s-au făcut dușmani” (Ps. 138, 21-22). Și Solomon zice că „cei răucredincioși fățărnicesc dreapta credință”¹. Și iarăși zice: „Fiule, să nu te înșele bărbații necredincioși, nici să umbli în cale cu ei” (cf. Pilde 1, 10). Iar Isaia prorocul, ba mai degrabă Domnul prin proroc, zice: „Am născut fii și i-am înălțat și ei M-au lepădat” (Is. 1, 2). Și iarăși: „Nu este bucurie pentru cei necinstitori, zice Domnul” (Is. 48, 22).

5. Așadar, ajung acestea, sau mai aduc în mijloc și pe toți prorocii? Dar de ajuns sunt și acestea pentru cei ce vor să asculte. Căci cel ce nu ia aminte la cele spuse nu va crede nici dacă sunt mai multe. Dar încă puțin să petrecem în cuvintele prorocului David și să vedem cum dă

în vileag și arată pe față vicleșugul ascuns în ei. El zice: „Nu este în gura lor adevăr. Inima lor, deșartă” (Ps. 5, 9) și cele următoare. Ia aminte la priceperea prorocului, cum dă pe față și descoperă cu glas de biruință pe cei rău credincioși, ca nu cumva să fim și noi înșelați. **Ascultați ortodocșilor și nu faceți pogorăminte ereticilor. Ascultați păstorilor și înfiorați-vă și să nu tăceți, ci propovăduiți cuvântul. Nu dați loc diavolului, nu dați vânat lupilor.** Urmați fericitului Apostol Petru care, pe când în Roma de trei ori blestematul Simon hulea și spunea că el este puterea lui Dumnezeu, nu a tăcut nici pentru un ceas, nici nu a zăbovit, ci l-a muștrat și l-a dovedit mincinos și tâlhar și potrivnic lui Dumnezeu și, aruncându-l [jos], l-a predat pierzaniei. Asemenea și pe fiul acestuia, ba mai degrabă al diavolului, pe Montan cel pângărit și necurat și fără de Dumnezeu, dimpreună cu cele două adulterine, cu mare râvnă l-a muștrat Apostolul¹ și, dovedindu-l potrivit lui Dumnezeu și hristos mincinos și proroc mincinos, l-a făcut să tacă și i-a închis pângărita lui gură cu numele lui Hristos, nemairăbdând, nici mai suferind hula acestuia. **Prin urmare, așa faceți și voi, păstorilor, și nu fiți părtași faptelor necurate ale întunericului, ci mai degrabă muștrați-le pe față, după cum și apostolii și dumnezeiescul părinte David au avut multe neazuri din pricina lor și multe lupte, muștrând și certând, dându-i în vileag și rugându-se lui Dumnezeu împotriva lor** și zicând: „Până când păcătoșii, Doamne, până când păcătoșii se vor fali?” (Ps. 93, 3). „Risipește-i întru puterea Ta” (Ps. 58, 13). „Dă lor, Doamne, după faptele lor, că nu au priceput spre

¹ Neidentificat.

¹ Informația nu e adevărată căci Montan nu a fost nici succesorul, nici fiul lui Simon Magul. În plus Montan a trăit pe la sfârșitul secolului II. Probabil sfântul se referă la alțieretici de natură harismatică.

faptele Tale, Doamne” (Ps. 27, 5, 7). „Doamne, întru cetea Ta chipul lor de nimic l-ai făcut” (Ps. 72, 20). Și iarși se roagă David, strigând și zicând, aducând mijlociri Stăpânului ca, pogorându-Se El prin Sine, să-i împlinească cererea: „Doamne, pleacă cerurile și Te coboară” (Ps. 143, 5). „Doamne, nu zăbovi” (Ps. 39, 24). „Degrab să ne întâmpine pe noi îndurările Tale, Doamne” (Ps. 78, 8). Și ce [a făcut] iubitorul de oameni Dumnezeu, Cel Ce vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină, de vreme ce aproape este El de toți cei ce-L cheamă întru adevăr (cf. Ps. 144, 18)? Nu a oprit auzul, nici a trecut cu vederea rugăciunea sfinților, ci a plecat cerurile și S-a pogorât și pe toate le-a iconomisit spre mântuirea neamului nostru și pe toate le-a arătat, făcându-le și învățându-le. Apoi, vrând să învețe, încât cei ce vor sta în fruntea Bisericilor în acest chip să-i alunge pe eretici, a făcut un bici din frânghii și, intrând, i-a scos afară pe toți din templu și i-a dat la o parte și i-a alungat, zicând: „Casa Mea casă de rugăciune este, dar voi ați făcut-o peșteră de tâlhari” (Mt. 21, 13). **Ascultați întâistătătorilor Bisericilor! Căci vouă v-a arătat ceea ce e bun, ca să urmați pașilor Săi, luând aminte cu de-amănuntul din toate părțile și alungând lupii și păzind turma.** Apoi, scoțându-i pe toți afară – și e limpede că e vorba de cei ce cugetau cele potrivnice – și spunându-le mai dinainte sfârșitul și pustiirea și nimicirea lor care va urma să fie în neam și în neam asupra celor ce cugetă cele potrivnice, le-a spus: „Iată, se lasă casa voastră pustie” (Mt. 23, 38). Ia aminte cum vorbele s-au făcut faptă! Căci vrăjmașii și uneltorii Bisericii, adică ereticii, în fiecare neam sunt predați pierzaniei, după cuvântul Domnului pe care l-a spus că „orice sad pe care nu l-a sădit Tatăl Meu va fi scos din rădăcină” (Mt. 15, 13). Aceasta s-a și întâmplat.

El Cel dintâi a făcut și a arătat aceasta. Iar după înălțarea Lui la ceruri, fericiții apostoli s-au rânduie în linie de bătaie contra lor. După aceștia, conform dumnezeieștilor învățături ale acestora, și dascălii Bisericii, și sfințele soboare care s-au făcut în [diferite] vremi, dezrădăcinându-i pe cei ce au rămas nepocăiți¹, i-au predat pierzaniei, după cum s-a scris: „Pierde-vei pe toți cei ce grăiesc minciuna” (Ps. 5, 6). Așadar, nu s-au dus și nu au pierit toți din pricina fărădelegii lor? Căci unde sunt cei ce odinioară războiau Biserica, împărați și puternici și înțelepți? Nu s-au risipit și au pierit și s-au făcut de nimic?

6. Unde e mândria și cutezanța iudeilor? Unde Simon magul, cel dintâi în erezie, ucenicul și înainte mergătorul lui Antihrist? Unde odrasla lui cea rea, Montan, urmașul nebuniei și destrăbălării lui, căpetenia răutăților, împreună cu cele două adulterine, și cele numite de aceștia taine, care sunt vrednice mai bine a le trece cu totul sub tăcere, fiind urâciune și necurăție, despre care Apostolul a zis: „Căci cele ce se fac de ei în ascuns, rușine este și a le grăi” (Ef. 5, 12)? Unde e Marcion, unde Valent, unde Mani, unde Vasilide, unde Nero, unde Iulian, unde Arie, unde Nestorie², unde toți cei ce s-au împotrivit adevărului, despre care Biserica a strigat: „Înconjuratu-m-au câini mulți” (Ps. 21, 17)? Nu au pierit toți? **Căci au fost risipiți din pricina hulei lor și au fost alungați ca niște lupi. [Și**

¹ Dezrădăcinarea înseamnă despărțirea plantei de solul din care se hrănește. Cel nepocăit alege să se despartă de puterile de viață datorate aflate în Biserică. Ananema nu este decât confirmarea din partea Bisericii a alegerii făcute de acela. Nu Biserica aduce pierzania asupra omului, ci Ea doar îl lasă în pierzania pe care singur și-o alege și în care se încăpățânează să rămână.

² Acest indiciu arată că acest cuvânt este alcătuit probabil între Sinoadele III și IV Ecumenice, sau poate și mai târziu.

*aceasta] pentru că au găsit ca luptători împotriva lor și războinici curajoși, și păstori adevărați pe fericiții bărbați care atunci stăteau în fruntea Bisericii. Însă multă deosebire văd între păstorii de atunci și cei de acum. Aceia erau războinici, aceștia dau bir cu fugiții. Aceia se împodobeau cu cărți și dogme, aceștia cu haine și lucruri de nimic. Aceștia lasă oile ca niște simbriași și fug, aceia își puneau sufletul lor pentru oi, urmând Păstorului cel bun. O, fericiți acei bărbați a căror nume sunt în cartea vieții! De ei s-au înfricoșat demonii și s-au cutremurat ereticii, și „s-a astupat gura celor ce grăiesc nedreptăți” (Ps. 62,10). Așadar, voi grăi și eu cele asemenea lui David, care, îndurerându-se, zicea: „Unde sunt milele Tale cele dintru început, Doamne?” (Ps. 88, 48). Voi zice și eu cu lacrimi: unde este acea fericită ceată a episcopilor și dascălilor care au luminat ca niște luminători în lume, ținând cuvântul vieții? Și ce ne oprește a-i aduce pe aceștia în mijloc, chiar dacă sunt puțini în raport cu cei mulți? **Căci și numai a-i pomeni pe ei este sfințire a sufletului.** Unde este Evod, buna mireasmă a Bisericii¹, urmașul și următorul sfinților apostoli? Unde Ignatie, lăcașul lui Dumnezeu? Unde Dionisie, zburătorul cerului? Unde Ipolit, cel preadulce și preadorit? Unde Vasile cel Mare, celui ce îi trebuie puțin să fie deopotrivă cu apostolii? Unde Atanasie cel sfânt și „Iacomul” de virtuți? Unde Grigorie, al doilea teolog și nebiruitul ostaș al lui Hristos, și cel de un nume cu acesta²? Unde Efrem cel mare, mângâierea celor deznădăjduiți, călăuzirea tinerilor, povătuitorul celor ce se pocăiesc, sabia cea împotriva ereticilor, încăpătorul³ Duhului, vasul virtuților?*

¹ Evod înseamnă „cel cu bună mireasmă”.

² „Cel de un nume cu acesta” – cu Grigorie – se referă probabil la Sf. Grigorie de Nyssa.

³ Literal: „vasul de primire”.

Vezi câtă distanță și câtă deosebire între acei fericiți și sfinți bărbați, și cei de acum? Știi și alți dascăli purtători de Dumnezeu, dar ajunge pentru acum. Aceia, după cum s-a spus mai înainte, și-au pus sufletul pentru oi. Aceștia, lăsând oile, au fugit. Aceia erau puternici și în cuvânt, și în faptă. Aceștia sunt [tari] în bani și agoniseli, și cai, și măgari, și pământuri, și turme, și bucătari, și mese strălucite. Multă vorbărie fac ei despre acestea în fiecare zi și noapte. Iar despre turma cea cuvântătoare, despre care vor da seama în ziua cea mare a judecății, nici un cuvânt. Iar dacă cineva îi întreabă despre cărți, îi răspund, zicând: «Sunt sărac și nu am bani să dobândesc cărți». Dar mai apoi vin nu ca niște săraci, ci purtând haine strălucite, având cu ei punji groase și cerbice asemenea taurilor puși la îngrășat, trăgând după ei mulțime de ucenici, ba mai degrabă de bucătari. Rușine este și a zice acestea, dar ei spun că au agonisit această bogăție prisositoare pentru că au slugi ce trebuie întreținute¹. O, adâncul rușinii! O, rea bogăție! O, amară iubire de argint! O, pântece nesățul! De aici se iscă mai departe sminteli, șușoteli, ocări, batjocoriri, tulburări. Apoi, învinovați fiind, răspund: «Nu nedreptățesc pe nimeni, ci sunt stăpân [numai] peste bunurile mele». **Și așa, dacă vreunul din ereticii cei fără de Dumnezeu, cugetând în chip rău, grăiește cele strâmbe, nu este nimeni care să-i grăiască împotriva și nimeni să ducă război cu el. Atunci toți sunt săraci, toți tac, toți fug.** O iubire de argint, rădăcina a tuturor relelor! Cu această bogăție vreți să vă mântuiți? Însă „mai ușor este cămilei să intre prin urechile acului decât bogatului în împărăția lui

¹ Traducere mai liberă a frazei pentru a reda înțelesul textului care în greacă este formulat greoi.

Dumnezeu” (Mt. 19, 24). *Desfătându-vă, îmbătându-vă, umflându-vă în pene, vreți să biruiți ereziiile?*

Dar vai vouă, celor care vă desfățați și vă trufiți și vă înfrumusețați cu aur și haine pestrice! Cum veți arăta altora sărăcia cea frumoasă a lui Hristos, Care a sărăcit pentru noi, Care a poruncit ucenicilor Săi să nu aibă [bani de] aramă în cingători? Cu adevărat vă rătăciți, neînțelegând Scripturile. Nu auziți pe Domnul zicând: „fericiți sunt cei săraci”; și, iarăși: „vai vouă, bogătilor”; și: „nu vă adunați comori pe pământ”. Bogăția voastră s-a înmulțit, dar cuvântul vostru a lipsit. Hainele voastre s-au făcut mâncare moliilor. Pentru ele veți da răspuns arhipăstorului Hristos. Căci nu sunteți în neștiință că fiecare dintre noi va da lui Dumnezeu răspuns pentru sine. Iar voi, arhierii și preoții și diaconii, fiecare după cât i s-a încredințat, [veți da răspuns] și pentru voi înșivă, și pentru oi. Însă vedeți, nu ascundeți talanții. Luați aminte la voi înșivă și la toată turma. Vedeți să nu lipsească vreo oaie din turmă. Căci știți aceasta că dacă o singură oaie lipsește, fiind vânată din negrija voastră, ați pierdut toată viața voastră. Căci sângele ei din mâinile voastre îl va cere Judecătorul.

7. Așadar, fiți treji, propovăduiți cuvântul, lepădați toată grija lumească, luați aminte cu de-amănuntul cum umblați. Luați aminte la câini. Iarăși zic și nu încetez a zice: „Luați aminte!”. Luați aminte la furi, luați aminte că mulți înșelători au ieșit în lume. Privegheați și fiți treji, voi, căroră v-a fost încredințată harisma de a stăpâni; deșteptați-vă și așteptați cu trezvie ceasul înfricoșatei veniri a Stăpânului, când va veni să facă socoteală cu voi, căroră v-a încredințat talanții. Acestea, dar, să le țineți în minte, iubiților: „Păstoriți turma lui Dumnezeu cea dată vouă, după cum

zice Apostolul, nu de silă, ci de bunăvoie, nu spre câștig rușinos, ci cu râvnă, nu ca unii care stăpâniți o moștenire, ci pilde făcându-vă turmei. Și când Se va arăta Arhipăstorul, veți lua cununa cea neveștejită a slavei” (cf. I Pt. 5, 2-4).

Așadar, iarăși voi spune acestea: Ascultați, preoți ai Domnului, împărați ai pământului și toate popoarele, cârmuitorii și toți judecătorii pământului; tinerii și fecioarele, bătrânii împreună cu cei mai tineri. Băgați în urechi toți cei ce locuiți lumea, cei mici și cei mari, bărbat sau femeie, deopotrivă bogatul și săracul. Vă rog, luați aminte la cele spuse. *Căci vreau să vă arăt și să vă încredințez din Sfintele Scripturi că nu toți cei numiți creștini sunt creștini, ci cei numiți doar cu numele creștini se amăgesc la cuget, [având] numai cu simpla denumire. Cu vorba mulți sunt creștini, dar cu felul de viață, puțini și rari;* la înfățișare sunt creștini și ucenici ai lui Hristos, dar cu viața trădători; cu vorba sunt dreptcredincioși și milostivi, dar cu viața necredincioși și nemilostivi; cu numele creștini, cu faptele păgâni, precum a spus mai înainte prorocul David că „s-au amestecat cu păgânii și au învățat faptele lor” (Ps. 105, 35). Și cu adevărat s-a împlinit cu noi prorocia aceasta. Ce fel de creștini sunt cei care iau aminte la basmele iudaicești și elinești, la genealogii, vrăjitorii, astrologii, farmece, filacterii, la țineri de zile și ani, preziceri și vise, glasuri ale păsărilor; care aprind lumini la izvoare și se scaldă și țin seama de cine le iese în cale și mănâncă cele jertfite idolilor și păsări care încă nu sunt moarte, și [beau] sânge de vânat și de sugrumate și multe altele asemenea acestora? Cum se vor afla creștini cei ce fac unele ca acestea? Cu ce îndrăzneală cutează să se numească creștini? Cum îndrăznesc să se apropie de dumnezeieștile Taine, ei, care sunt mai răi decât păgânii? Ascul-

tați iarăși: Ce fel de creștini sunt cei care iau asupra-și înfățișarea păgânilor, sulemenirea fețelor, aclamațiile, dansurile, bățile din palme, îmbrăcarea femeilor în [haine de] bărbați? Celor care fac unele ca acestea nu le este nici un folos că se numesc creștini. Căci după cum tânăra sau fecioara, cât timp își păzește fecioria, pe drept și în chip binecuvântat e numită și este fecioară, dar dacă este amăgită de cineva și se strică, își pierde și fecioria, și nu mai este fecioară, așa și cel numit creștin, dacă își calcă legămintele [de la botez] și calcă în picioare făgăduințele și leapădă cuvântul Evangheliei și făptuiește cele ale păgânilor, nu are nici un folos că este numit creștin, după cum s-a spus mai înainte.

Așadar, pricepeți toți, iubiților, că prin puține cuvinte ne-am lepădat de toate acelea [ale lumii] atunci când am zis: „Mă lepăd de Satana și de toate lucrurile lui”. Înțelege ce ai zis: „de toate lucrurile lui”. Ia aminte cu cine ai făcut legământ: nu cu înger, nu cu împărat pământesc, nu cu stăpânitor al veacului acestuia, ci cu Împăratul celor care împărătesc și Stăpânitorul celor ce stăpânesc. Cu El ai făcut legămintă și Lui I-ai mărturisit și cu El te-ai unit în fața a mulți martori. De atunci ești și tu în mâna Lui, și cuvintele tale. De atunci așteaptă-L să vină din ceruri, purtând înscrisul tău: cuvintele [spuse] din gura ta în prezența îngerilor și a oamenilor. Ia aminte, frate, și păzește-te pe mai departe de lucrurile păgânești. Ascultă pe Apostolul, care zice: „Aceasta zic și mărturisesc în Domnul: de acum să nu mai umblați după cum umblă celelalte neamuri în deșertăciunea minții lor, întunecați fiind la cuget” (Ef. 4, 17-18). „Dar voi nu așa L-ați învățat pe Hristos” (Ef. 4, 20). Luați aminte la cele spuse, iubiților, și nu vă amestecați cu cei ce fac unele ca acestea. Căci mulți

sunt ucenici ai pierzaniei și încă se vor înmulți. Vedeti că zilele rele sunt și vremea¹ își rânduiește mai dinainte slujitorii săi.

8. Și nu te minuna dacă păstorii se fac lupi. Căci, grăind către episcopi și preoți, Apostolul Pavel a zis că: „dintre voi se vor ridica bărbați care vor grăi cele strâmbe; așa încât nimeni să nu vă amăgească, având pe dinafară înfățișare îngerească, iar pe dinăuntru diavolească” (cf. Fapt. 20, 30). De aceea a zis Iisus: „Luați aminte să nu vă înșelele cineva”. **Și eu, iarăși, vă voi spune cele asemănătoare: vedeți să nu vă înșelele careva, nici din cei dinăuntru [Bisericii], nici din cei din afară, nici episcop, nici preot, nici diacon, nici citeț, sau oricare ar grăi cele strâmbe. Ei vor veni la voi în haine de oi, dar pe dinlăuntru vor fi lupi răpitori. Au înfățișarea dreptei credințe, dar tăgăduiesc puterea ei.** Dar voi, iubiților, să nu fiți înșelați, ci, după cum L-ați primit pe Domnul nostru Iisus Hristos, întru El să umblați. Și Dumnezeuul păcii va fi cu voi. Și despre acestea aici voi încheia cuvântul. Dar după ce voi grăi puține despre semnele sfârșitului [veacului], voi înceta cu totul.

Când încep să vorbesc despre sfârșitul [veacului], frică vine asupra mea și îmi ies din sine-mi. Toate cele ale Domnului sunt minunate, mari și înfricoșate și slăvite. Dar plinirea sfârșitului și taina celei de a doua Lui veniri, mai presus de cuvânt și de minte și de înțelegere covârșește orice povestire [a acelor lucruri] și uimește tot auzul. Mare râvnă și multă dorire au avut ucenicii să audă

¹ E vorba de oportunitatea istorică. O anume epocă își formează dinainte slujitorii în duhul său. Când ei sunt pe deplin câștigați, atunci acest duh se poate manifesta nestingherit și în afară.

de la Învățător semnele despre sfârșitul [veacului]. Căci adeseori ați auzi Evanghelia zicând: „Șezând Iisus pe muntele Măslinilor, s-au apropiat de El ucenicii Lui, aparte, și I-au zis: Spune-ne care este semnul venirii Tale și al sfârșitului veacului” (cf. Mt. 24, 3). Ia aminte la înțelepciunea și priceperea ucenicilor. Când a vrut să întrebe ceva mare, nu toți s-au apropiat ce El, ci [câțiva], deoparte, și I-au zis: «Spune-ne, Stăpâne; spune-ne, Bunule; spune-ne, Cunoscătorule de inimi; spune-ne, Cel Ce știi cele de pe urmă și cele dintru început. Spune-ne, Cel Ce știi toate mai înainte de facerea lor. Spune-ne, Făcătorule al veacurilor; spune-ne, Părinte al veacului ce va să fie; spune-ne, care este semnul venirii Tale și al sfârșitului veacului, când va să vii să judeci viii și morții a toată lumea, când vei nimici toată cârmuirea și stăpânia și puterea, când se va pleca Ție tot genunchiul celor cerești și pământești și al celor dedesubt; spune-ne care e semnul venirii Tale, ca și noi să învățăm toate neamurile uimitoare Ta venire». Iar Domnul le-a spus: „Vedeți să nu fiți amăgiți; căci mulți vor veni în numele Meu, zicând: Eu sunt Hristos. Vedeți să nu vă amăgească cineva. Căci vremea e aproape” (cf. Mt. 24). [Despre] ceea ce noi acum vedem cu ochii noștri, a spus atunci că „vremea e aproape”. Acum a venit și noi toți vedem. Vezi câtă e sânguința Stăpânului pentru dascălii mincinoși și pentru eretici în a-i dezbrăca și a ne arăta vicleșugul ascuns în ei? De aceea, când ucenicii au întrebat, mai înainte de semnele [sfârșitului] i-a arătat pe aceștia ca lupi ai turmei și mergători înaintea lui Antihrist. Apoi a spus mai dinainte cele ce vor urma: războaie și răzmerițe, neam peste neam și împărăție peste împărăție; pe acestea privindu-le acum, nu pricepem, văzând pe alocuri războaie și foamete și [arătări] înfricoșă-

te și semne din cer și celelalte de care a grăit. Pe cele mai multe văzându-le, [tot] nu pricepem. „Atunci”, zice, „se vor poticni mulți și se vor vinde unii pe alții”. Și unde nu este acum vânzare? Nu aproape toți sunt potrivnici unii altora și se urăsc unii pe alții? Și aceasta s-a împlinit, după cum vedem. Nu toți se împotrivesc unii altora: neam contra neam, împărăție contra împărăție, cârmuitori împotriva celor asemenea lor, episcopi împotriva episcopilor, preoți împotriva preoților, diaconi împotriva diaconilor, citeți împotriva citeților, mireni împotriva mirenilor? „Căci din pricina înmulțirii fărădelegii se va răci dragostea multora” (Mt. 24, 12). De aceea a zis mai dinainte Stăpânul: „Cercetați Scripturile” și „Să nu fiți amăgiți”. Și iarăși alt semn ne-a pus înainte, zicând: „Și se va vesti această Evanghelie în toată lumea, spre mărturie tuturor neamurilor” (Mt. 24, 14)¹. Și atunci așteaptă sfârșitul, așteaptă să vezi urăciunea pustiirii, pe fiul pierzaniei, din pricina căruia va fi necaz mult și mare, cum nu a mai fost de la începutul lumii. Și iarăși zice: „Se vor ridica hristoși mincinoși și proroci mincinoși și vor da semne și minuni încât, dacă e cu putință, să înșele și pe cei aleși”. ***Ia aminte cum sus și jos² [vorbește] de prorocii mincinoși și de dascălii mincinoși și de apostolii mincinoși ai lui Antihrist, fiul pierzaniei, care, fiind pregătiți mai dinainte prin duhurile necurate și fiind lucrați [posedați] de ele, se fac înainte mergători ai lui Antihrist și ai po-***

¹ Semnele care urmează se găsesc în capitolul 24 de la Matei. De aceea, nu vom mai da trimiterea exactă pentru fiecare, mai ales că unele formulări nu sunt rigurose exacte, deși nu alterează nicidecum înțelesul textului.

² În sensul că accentuează această idee.

trivnicului¹. Și amăgesc prin dogmele lor și pregătesc un popor destoinic pentru a primi pe fiul pierzaniei².

9. De aceea dumnezeiasca Scriptură, fraților, strigă în sus și în jos că mulți înșelători au ieșit în lume. De aceea și Stăpânul a adăugat: „Iată, v-am spus mai dinainte”. Și trebuie ca noi să înțelegem sensul fiecărui cuvânt. „Iată v-am spus mai dinainte”, adică de acum nu mai aveți scuză. *Iată, v-am spus mai dinainte.* Dacă ei vor înșela pe careva din voi, [acela] va fi fără iertare. *Iată, v-am spus mai dinainte.* Nimeni nu are scuză binecuvântată. *Iată, v-am spus mai dinainte toate.* Vedeți să nu fiți amăgiți. Vedeți să nu primiți un alt hristos mincinos în locul Meu, al celui adevărat. „Căci mulți vor veni în numele Meu, zicând: Eu sunt Hristos, și pe mulți vor amăgi” și [vor zice]: „Vremea e aproape”. Așadar, nu mergeți după ei.

Luăți aminte cât cuvânt este în Sfintele Scripturi despre unele ca acestea. De aceea, adesea v-am pomenit de lipsiții de Dumnezeu eretici și vă rog și acum, *să nu le faceți vreun pogorământ în vreun lucru, nici în mâncăruri, sau în băutură, sau în prietenie, sau prin legături cu ei, sau prin dragoste, sau prin împăciuire. Căci cel înșelat în acestea și care face pogorământ față de ei se face pe sine străin de Biserica sobornicească.* Iar ucenicul cel adevărat și lipsit de vicleșug al lui Dumnezeu strigă cu îndrăznire: „Dacă cineva vă binevestește altceva decât ați primit, să fie anatema” (Gal. 1, 9). Și psălmuieste cele ale lui David: „Doamne, nu pe cei ce te urăsc am urât

¹ Venirea lui Antihrist este precedată de lucrarea puternică a duhurilor răutății în lume.

² Și pregătirea religioasă sincretistă face parte din recuzita ce pregătește venirea lui Antihrist.

și asupra vrăjmașilor Tăi m-am topit? Cu ură desăvârșită i-am urât pe ei” (Ps. 138, 21-22). *Înfricoșați-vă și tremurați, cei care faceți agape cu ei și îndreptați-vă, ca să nu pieriți prin necredința lor.* Se potrivește și aici: „Iată v-am spus mai dinainte”.

Dar să ne întoarcem la subiectul [nostru] și să continuăm cele despre sfârșitul [lumii]. Și ca să spun pe scurt: s-au împlinit semnele spuse mai înainte. Mai departe trebuie să fim gata și pregătiți și să nu iscodim mai mult cele scrise. Mulți neînvățați și neîntăriți¹ s-au făcut strâmbători ai dumnezeieștilor Scripturi. Ia aminte și tu, să nu te încrezi în ei. *Multă răutate, multă viclenie, multe poticneli s-au revărsat pe pământ. Vezi să nu fii și tu înșelat. Nu te pleca nici la dreapta, nici la stânga, ci mergi pe calea împărătească. Ai mulți credincioși, iubitele. Și dacă nu îi ai pe pământ, însă îi ai în cer. Sârguiește-te să fii pururea împreună cu ei. Ai acolo adunările îngerilor, ai pe patriarhi, pe proroci, pe apostoli, pe evangheliști. Ai pe mucenici, pe cuvioșii mărturisitori și pe cei care au petrecut în viețuire monahicească – mulțime mare –, ale căror nume sunt în cartea vieții². Pe aceștia doarește-i, pe aceștia urmează-i, de aceștia nu te despărți, pomenirea acestora ține-o ziua și noaptea în inima ta; având pururea în mâinile tale cărțile acestora, citește-le, ca să afli mult folos. Fii neguțător al cuvântului dreptății, ca să poți mostra pe cei ce se împotrivesc în cuvânt și [să poți] certa pe grăitorii de basme și să închizi gura eretici-*

¹ Neînvățații sunt cei neștiutori, iar cei neîntăriți sunt cei care chiar dacă ar fi știutori, însă nu au și puterea Duhului care să-i apere de înșelare.

² Puterea Ortodoxiei nu constă în numărul de credincioși, ci în comuniunea vie cu sfinții.

lor și să povățuiești și să întorci pe cei căzuți. **Cercetează dumnezeieștile Scripturi ca, atunci când vezi nestatornicie și tulburare [confuzie], să nu cazi, ci să scapi la dumnezeiasca Scriptură. Ia aminte, să nu fi îngâmfat, nici să fi clătinat din mintea ta.** Când vezi mulți nepricepuți, nu te uimi. Trebuie ca acestea să fie. Când vezi mulți proroci mincinoși, adu-ți aminte de Stăpânul, Care zice: „Se vor scula hristoși mincinoși și proroci mincinoși”. Când vezi amăgitori prin cuvânt, adu-ți aminte de prorocul care zice: „Vai celor ce scriu vicleșug” (Is. 10, 1). Când vezi pe cei evlavioși și credincioși și înțelepți necinstiți, iar pe cei ticăloși și semeți și vânzători și desfrânați că sunt scoși în față, adu-ți aminte de Apostolul, care zice: „oamenii vicleni și vrăjitori vor înainta spre mai rău, înșelând și fiind înșelați” (II Tim. 3, 13). Când vezi Sfânta Scriptură profanată de cei ce par creștini și pe cei care grăiesc cuvântul lui Dumnezeu urâți, adu-ți aminte de Domnul, Care zice: „Dacă lumea vă urăște, să știți că pe Mine mai înainte de voi M-a urât” (In. 15, 18). „Dacă pe Mine M-au prigonit, și pe voi vă vor prigoni” (In. 15, 20). Când vezi popoare alergând la grăirile de basme și la deschis în cărți și genealogii și vrăjitorii și la învățătura demonilor la întrebarea duhurilor necurate, să nu te tulburi, nici să cazi. Chiar dacă vezi dintre cei ce par păstori că fac acestea, nu deznădăjdui, ci, **lăcrimând**¹, adu-ți aminte de Apostolul, care zice: „În vremurile din urmă unii se vor lepăda de credință, luând aminte la duhurile înșelăciunii și la învățăturile dracilor necurați” (cf. I Tim. 4, 1). Și iarăși zice: „Va fi o vreme când nu vor suferi învățătura sănătoasă, ci după poftele lor își vor atrage învă-

¹ E esențială îndurerarea pentru înșelarea lor, iar nu osândire la rece.

țători să le răsfete auzul și își vor întoarce auzul de la adevăr și către basme se vor abate” (II Tim. 4, 3-4).

10. Când vezi prânzuri costisitoare și mese, și desfătare, și rătăcire, și tulburare, și glasuri fără de rânduială, adu-ți aminte de Domnul, Care zice: „Vai vouă celor să-tui, că veți flămânzi. Vai vouă celor ce râdeți acum, că veți plânge” (Lc. 6, 25). Când vezi pe cei ce dănuiesc și joacă și zic cântările dracilor, suspină și, lăcrimând, adu-ți aminte de David, care zice: „Nu au cunoscut, nici au priceput; în întuneric umblă” (Ps. 81, 5) și de prorocul Isaia, care zice: „Vai celor ce se scoală dimineața și se dedau la sicheră, care rămân seara cu chitare și psalterion, și timpane, și fluiere, și care beau vin. Ei nu văd lucrările lui Dumnezeu și nu înțeleg lucrările mâinilor Lui” (cf. Is. 5, 11-12). Și simplu spus, văzând toată sminteala care se face, adu-ți aminte de Stăpânul, Care zice: „Vai lumii, din pricina smintelilor. Căci e cu neputință să nu vină smintelile, dar vai de cel prin care vin” (Mt. 18, 7). Dar ce spun cei grei la inimă, care caută minciuna? «Nu e rău», spun ei, «a te înălța; căci cu ce vatămă chitara și celelalte instrumente?». O, cea de pe urmă nebunie! O, cuget viclean al diavolului! Neam rău și adulter, acestea răsplățiți Domnului? Stăpânul Cel neprihănit pretutindeni a poruncit ca nicidecum să nu se înalțe creștinul, și tu spui: «cu ce vatămă acestea»? Vai celor ce numesc amarul dulce. Vai celor ce socotesc întunericul lumină. Să ne spună neînvățații, din care Sfântă Scriptură pot să ne înfățișeze că creștinul trebuie să facă aceste măscări? Care carte a sfinților, care evanghelie a învățat ca astfel de lucruri necuvenite să facă creștinii? Iată, soborniceasca și apostoliceasca Biserică de la răsăriturile soarelui până la apusuri și de la marginile lumii strigă și învață și îndeamnă prin lege și

proroci și apostoli și prin Însuși Stăpânul, și nimeni nu a aflat nicidecum că se îngăduie creștinului să facă aceste măscări. Câți împărați sunt și puternici, și înțelepți, și de neam bun, și slăviți, și legiuitori, și robi, și liberi, și săraci, și bogați, și bătrâni, și tineri? Cine dintre toți aceștia poate să arate sau să înfățișeze despre acestea că s-a îngăduit creștinului să cânte la chitară sau să danseze, sau să facă altceva de acest fel din cele pe care le-am spus mai înainte? Nimeni nu poate să înfățișeze. Nimeni să nu vă amăgească. Acestea nu țin de creștini. Acestea sunt străine de soborniceasca Biserică. Toate acestea le fac păgânii lumii. Nimeni, frații mei, să nu vă amăgească. Câți petreceți în acestea ați căzut din har. Hristos nu vă este de nici un folos. Să ne întoarcem iarăși la cea din-tâi și buna mărturisire la care am fost chemați înaintea multor martori: îngeri și oameni și Ziditorul tuturor. Căci El ține în cer înscrisul mărturisirii noastre, ca să răsplătească fiecăruia după cum a făcut și a păzit mărturisirea. Căci ale fiecăruia dintre noi sunt scrise aici: și legămintele, și lepădarea de diavol, și unirea cu Hristos, și lucrările, și faptele noastre, și cuvintele, și cugețele, și înălțările, și cele de batjocură. Și Hristos vine, având toate scrise. Așadar, ce vrei? Să-L minți? Însă nu este cu putință. Căci în mâna Lui ești și tu, și cuvintele tale. Vrei să te ascunzi? Însă nu este cu putință, fiindcă în mâna Lui sunt marginile pământului și „nu este zidire nearatăă înaintea Lui. Toate sunt goale și despuiate înaintea ochilor Lui” (Evr. 4, 13) și nu se ascund de la fața Lui. Dacă te sui la cer, acolo este. Dacă te cobori în adânc, acolo e de față (cf. Ps. 138, 8). Căci s-a scris: „Toate câte a vrut a făcut Domnul în cer și pe pământ, în mări și în toate adâncurile” (Ps. 134, 6).

Așadar, ce vom face, fraților? Strâmtorați suntem din toate părțile! Căci El cunoaște cele ascunse ale inimii și rărunchii. A fugi nu e cu putință. Căci nu este cel ce scapă din mâinile Lui. A ne ascunde e cu neputință. Căci ține rotundul pământului și pe cei ce locuiesc pe el ca pe lăcuste. A ne împotrivi nu e cu putință, precum s-a scris, căci: „Tu ești înfricoșat și cine se va împotrivi Ție?” (Ps. 75, 7). Căci El stăpânește cele cerești și cele pământești și cele dedesubt; El va „nimici toată cârmuirea și stăpânia și puterea” (I Cor. 15, 24). Nu e cu putință apărare, nici scuză, nici plănuire. De aceea, de la marginile pământului până la margini, dumnezeiasca Scriptură strigă și îndeamnă, și mustră, și povățuiește, și mărturisește, și amenință. De aceea zice Stăpânul: „Cel ce se leapădă de Mine și nu primește cuvintele Mele nu Eu îl judec; cuvântul pe care l-am grăit îl va judeca în ziua cea de apoi” (cf. In. 12, 48). Și iarăși zice: „Dacă nu veneam și nu le grăiam, păcat nu aveau; dar acum nu au dezvinovățire pentru păcatul lor” (In. 15, 22). Ați auzit că nimeni nu are dezvinovățire? Cu adevărat, fraților, strâmtorați suntem din toate părțile!

11. Dar cineva cu adevărat va răspunde: „Iată, îndeajuns te-ai atins de noi prin cuvânt și ne-ai arătat cele întristătoare și ne-ai pomenit pedepsele și ne-ai descris chinurile și ne-ai lovit și ne-ai înfricoșat în chip prisositor. Și știi cu adevărat că așa este. Și știi că fiecare dintre noi va da răspuns pentru sine lui Dumnezeu și fiecare va seceră ceea ce a semănat, și fiecare va purta povara lui. Dar după ce ne-ai vestit și ne-ai adus în mijloc acestea și ne-ai lovit și ne-ai înfricoșat, arată-ne mai departe și chipul mântuirii, dă-ne și tămăduirea răni. După cum ai grăit cele înfricoșate, spune și cele făcătoare de bucurie. Iată, vreau să mă mântuiesc. Ce să fac? Cum să mă mântuiesc?”

De ce fel de viețuire să mă folosesc? La cine să scap? Căci am păcătuit multe și cu fapta, și cu cuvântul, de voie și fără de voie, noaptea și ziua și în tot ceasul. Așadar, ce să fac? Cum să mă mântuiesc? La cine să scap?" Îți spun la cine să scapi. Fericitul David a arătat la cine trebuie să scăpăm, zicând: „Dumnezeu este scăparea noastră și puterea” (Ps. 45, 1). Aceasta a arătat-o și Ioan, cel mai mare decât toți prorocii, zicând: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel Ce ridică păcatul lumii” (In. 1, 29). Aceasta a vestit-o și îngerul, zicând: „Căci El va mântui pe poporul Său de păcatele lor” (Mt. 1, 21). Și iarăși prorocul David zice: „Doamne la Tine am scăpat” (Ps. 142, 9). Scapă și tu la Acesta, Care a zis: „Nu am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși” (Mt. 9, 13); Care a zis: „Nu au trebuință cei sănătoși de doctor, ci cei bolnavi” (Mc. 2, 17); Care a zis: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor” (Mt. 3, 2); Care a spus: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni” (Mt. 11, 28); Care a spus: „Stăpânie are Fiul omului pe pământ să ierte păcatele” (Mt. 9, 6); Care a spus: „Pe cel ce vine la Mine nu-l scot afară” (In. 6, 37); Care a zis prin proroc: „Viu sunt Eu că nu vreau moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu” (cf. Iez. 33, 11); Care a zis că „va face răzbunare celor ce strigă spre El noaptea și ziua” (Lc. 18, 8); Care a zis: „Bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăiește” (Lc. 15, 7). La Acesta scapă, pocăindu-te și lăcrimând. Pocăiește-te, și nu te îndoi! Pocăiește-te, și nu te moleși, nici nu deznădăjdui, având leacul mântuirii! În cer se face bucurie dacă te pocăiești, și tu ești delăsător? Îngerii saltă, și tu dormi? Pentru tine a venit de față doctorul sufletelor, și tu ascunzi rana? El strigă: „Întoarceți-vă la Mine, fiii oamenilor, veniți la Mine”, și tu nu te

sârguiești? El Însuși strigă: „Nu am venit să-i chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință”. O, neasemănată iubire de oameni a Stăpânului! „Nu am venit să-i chem pe cei drepți”, zice, „ci pe cei păcătoși”. Îndrăznește, dar, păcătosule, și nu deznădăjdui. Căci pe tine a venit să te cheme Păstorul cel bun. Pentru tine a plecat cerurile și S-a pogorât, zicând: „Veniți la Mine toți cei împovărați. Căci nu am venit să-i chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși”. Ia aminte, nu te umfla în pene pentru cuvântul [acesta], auzind de negrăita Lui iubire de oameni. Căci nu a grăit numai de simpla chemare, ci a adăugat: „la pocăință”. „Căci nu am venit”, zice, „să-i chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință”; nu la râsete, ci la lacrimi; nu la cuvinte de rușine, ci la a da slavă; nu la ospete și mese și beții, ci la post și priveghere și lacrimi; nu la dănțuiri și acompanieri de chitară și cântări, ci la plâns și necaz și strâmtorare, zicând: „Fericiti cei ce plâng și jlesc”, și e limpede că e vorba de păcatele lor. Așadar, începe să te pocăiești. Pune numai început, și Dumnezeu celor ce se pocăiesc va lucra împreună cu tine și te va întări și vei afla har mult și va fi în tine mai dulce ca mierea și fagurele. Multe sunt căile vieții, după cum s-a scris, și multe chipurile mântuirii. Prin care chip vrei, mântuiește-te, numai mântuiește-te. Dacă ai, fă milostenie; dacă nu ai, Dumnezeu nu caută. Nu ai pâine, nu ai haină. Pleacă genunchii, bate-ți pieptul, varsă lacrimi, suspină, plânge, întinde mâinile tale la cer, ridică ochiul tău către Stăpânul, postește, priveghează. Acestea le poate face tot omul și nu poate să tăgăduiască. Acestea sârguiește-te să le aduci lui Dumnezeu totdeauna. Însă și acestea trebuie făcute cu luare aminte și judecată, ca să nu alergi fără folos și să te ostenești în deșert.

12. Așadar, lucrând aceste virtuți și aducând lui Dumnezeu pocăință, fii cu luare aminte și cercetează ca nu cumva să ai vrăjmășie împotriva cuiva și scopul tău să fie deșert, ci după cum a zis Apostolul Pavel: „cu frică și cutremur să lucrăm mântuirea noastră” (cf. Filip. 2, 12) și să păzim porunca lui Hristos, care zice: „Dacă iertați oamenilor greșelile lor, și Tatăl vostru cel ceresc va ierta greșelile voastre” (cf. Mt. 6, 14). Așadar, dacă te rogi lui Dumnezeu cu toată inima și nu iei lucrurile în derâdere, nici nu te semețești, păzește porunca aceasta și iartă dacă ai ceva împotriva cuiva. Vrei să ți se ierte păcatele tale? Iartă și tu cele ale aproapelui. Iar dacă tu nu ierți greșelile fratelui, nici ale tale nu le va ierta Stăpânul. Căci a zis: „Dacă nu iertați oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru cel ceresc nu va ierta ale voastre” (cf. Mt. 6, 15). Și știm toți că nu minte; căci este nemincinos și credincios în toate cuvintele Lui. Fii, dar, gata, așteptându-L în fiecare zi pe cel ce-ți cere sufletul tău¹. Nu azi te pocăiești, iar mâine uiți; nu azi plângi, iar mâine dănuiești; nu azi postești, iar mâine ieși beat, fiind purtat de mulți; nu azi priveghezi, iar mâine te tolănești; ci grijește-te de mântuirea ta, ca să fii încununat. Nu vicleni virtutea², nu fi nesperios cu osteneala, ca să nu te lipsești de cununi. Urăște toată bucuria lumii acesteia și slava ei. Și spune împreună cu David: „Urât-am și m-am scârbit de nedreptate, dar legea Ta am iubit” (Ps. 118, 163) și „de la toată calea cea rea am oprit picioarele mele” (Ps. 118, 101). „Juratu-m-am și am stăruit să păzesc poruncile Tale” (cf. Ps. 118, 60).

¹ Se referă fie la îngerul trimis să ia sufletul omului, fie la însuși Domnul Hristos.

² Literal: „nu fă adulter față de virtute”. Este exact situația descrisă în care omul de bunăvoie trece de la virtute la păcat și invers.

Așadar, sârguiește-te pururea să fii gata, ca atunci când vine cel ce-ți cere sufletul, să te afle pregătit prin pocăință. Și eu mă pun chezaș că nu te va despărți de cei mântuiți. Păzește pururea porunca Domnului: „Privegheai și vă rugați ca să nu intrați în ispită” (Mt. 26, 41). Și iarăși zice: „Fiți gata, că în ceasul în care nu gândiți, vine Fiul omului” (Mt. 24, 44). Ascultă și pe Apostolul, care zice: „rugați-vă neîncetat” (I Tes. 5, 17).

Înțelegeți ce înseamnă „neîncetat”. Adică totdeauna, în toată vremea: și noaptea, și ziua, și seara, și dimineața, și la amiază, și în tot ceasul, și când lucrezi, și când ești pe cale, și când mergi cu turmele, și când ari, și când te culci, și când te scoli. Nu aștepta duminica sau vreun praznic, sau vreun loc deosebit. Căci Dumnezeu nu este circumscrisă unui loc. „Căci în mâna Lui sunt marginile pământului” (Ps. 94, 4). De aceea și Prorocul David, rugându-se în fiecare zi și noapte, nu aștepta ziua, nici un loc deosebit, ci zicea, lăcrimând și îndemnându-și sufletul: „În tot locul stăpânirii Lui binecuvintează suflete al meu pe Domnul” (Ps. 102, 22). Și tu, iubite, nu aștepta ceas sau zi, sau loc deosebit, ci, precum s-a spus mai înainte, roagă-te în tot locul: și în casa ta, și în biserică, și oriunde te afli. Roagă-te în tot locul stăpânirii lui Dumnezeu. Băgați în urechi, toți cei ce locuiți lumea, deopotrivă bogatul și săracul, bărbatul sau femeia, cei căsătoriți, tinerii și fecioarele, bătrânii și tinerii, împărații pământului și toți judecătorii pământului, ascultați ce s-a scris: „Vremea s-a scurtat încât și cei ce au femei să fie ca cei ce nu au” (I Cor. 7, 29). „Să lepădăm necredința și poftele lumesti și să viețuim cu minte întregă și cu dreptate și cu dreaptă credință în veacul de acum, așteptând în cel viitor fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu și Mântuitor al nostru Iisus Hristos” (cf. Tit 2, 12-13).

Aduceți-vă totdeauna aminte de mine, fraților, și țineți predaniile pe care le-ați primit de la fericirii bărbați – proroci și apostoli – și de la Stăpânul tuturor. Pildă de rea pătimire și mărimă de suflet aveți pe proroci: de răbdare pe Iov, de întreagă înțelepciune pe Iosif, de bună judecată [discernământ] pe Daniil, de dragoste pe Domnul nostru Iisus Hristos, Care S-a dat pe Sine pentru noi, de pocăință îl aveți pe dumnezeiescul părinte David. Căci acesta ni s-a făcut pildă de pocăință, îndemnându-ne și rugându-ne și zicându-ne: «Veniți fiilor, ascultați-mă și vă voi arăta chip de pocăință. Fiindcă și eu m-am poticnit odinioară, însă prin pocăință m-am sculat. Și cunosc iubirea de oameni a Stăpânului. Știu cum cu adevărat pe cei ce se pocăiesc, îi primește cu brațele deschise. Căci e cu neputință ca Stăpânul meu să mintă. Fiindcă L-am auzit zicând: „Cele ce ies prin buzele Mele nu le voi nesocoti” (Ps. 88, 34). „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” (Mc. 13, 31). „Odată M-am jurat întru cel sfânt al Meu: Viu sunt Eu, că nu vreau moartea păcătosului”(cf. Ps. 88, 35; Iez. 33, 11). Ați auzit că S-a jurat împotriva Sa Iubitorul de oameni!? De aceea vă îndemn pe toți: Veniți fiilor, ascultați-mă. Și cât avem vreme, să ne grăbim mai înainte de a veni ziua cea mare a Domnului. „Să întâmpinăm fața Lui întru mărturisire” (Ps. 94, 2). „Veniți să ne închinăm și să cădem înaintea Domnului, Celui Ce ne-a făcut pe noi” (cf. Ps. 94, 6). Că El ne-a făcut, „El Se îndură de noi și ne binecuvintează, Își arată fața Sa spre noi și ne miluiește” (cf. Ps. 66, 1). El este „Dumnezeul celor ce se pocăiesc” (Ode 12, 13), El ne primește pe noi, cei ce ne pocăim, El ne va și păstori”¹. Lui fie-I slava și puterea și toată mulțumirea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururi și în vecii vecilor. Amin.

¹ Aici se termină discursul pus în gura prorocului David.

Omilie la cuvântul apostolesc care zice: „Aceasta să știți că în zilele din urmă vor fi vremuri grele” (II Tim. 3, 1)

(PG 56, 271-280)

1. Neputincios sunt și sărac și necercat în cuvintele învățaturii. Dar când văd adunarea voastră, uit de neputință, nu cunosc sărăcia, nu știu de lipsa de cercare. Căci astfel este tirania dragostei voastre¹. De aceea și pun înaintea voastră masa sărăciei [mele], mai cu râvnă decât cei ce sunt în bunăstare. Pricina acestei mărinimii sunteți voi, care deșteptați prin râvna ascultării [voastre] pe cei căzuți din nou, făcându-i să caște gura la ascultare și atârându-i de limba celui ce grăiește. Așa și puii de rândunică, când văd că zboară spre ei mama [lor], se întind din cuib și, atârându-și gâturile [de pliscul mamei], în acest chip primesc hrana de la aceea. Așa și voi, cătând cu multă sârguință la cel ce grăiește, primiți cuvântul dat vouă din limba [noastră] și, mai înainte ca vorbele să sară din gura noastră, mintea [voastră] să răpească cele grăite. Cine, dar, nu ne-ar ferici – și pe voi, și pe noi – pentru acestea că grăim în urechile celor care aud? De obște este osteneala, de obște și cununa. De obște câștigul, de obște și plata.² De

¹ Se poate înțelege că e vorba și de dragostea Sfântului față de ei, și a lor față de el.

² Predica este o împreună lucrare a ascultătorilor cu cel care predică, ambele părți fiind pătrunse de har. Amândouă cresc în această

aceea și Hristos a fericit pe ucenici, zicând: „Ferițiți sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud” (Mt. 13, 16). Dați-mi mie a grăi aceste cuvinte și către voi, fiindcă și arătați aceeași sânguință¹: «Ferițiți sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud». Că urechile voastre aud, e limpede, dar că și ochii văd precum au văzut atunci ucenicii, acest lucru voi încerca să-l dovedesc, ca nu numai pe jumătate, ci întregă să fie fericirea voastră.

Așadar, ce au văzut atunci ucenicii? Morți înviați, orbi văzând iarăși, leproși curățiți, demoni alungați, șchiopi umblând, tot păcatul firii îndreptat. Acestea le vedeți și voi acum, chiar dacă nu cu ochii trupului, ci cu ai credinței. Căci de acest fel sunt privirile credinței: văd cele ne-rătate și înțeleg cele nefăptuite încă. De unde e limpede aceasta că credința este vedere și dovedire a celor ce nu se văd? Ascultă pe Pavel, care grăiește: „Credința este ființarea lucrurilor nădăjduite, dovedire a celor ce nu se văd” (Evr. 11, 1). Și e minunat că acești ochi ai trupului privesc cele ce se văd, dar cele ce nu se văd, nu le privesc. Dar ochii credinței, cu totul dimpotrivă: nu privesc cele ce se văd, ci privesc cele ce nu se văd. Și că nu privesc cele ce se văd, dar privesc cele ce nu se văd, a arăta Pavel, zicând așa: „Căci ușurătatea necazului de acum ne lucrează, din covârșire în covârșire, veșnică greutate de slavă, neprivind noi la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd” (II Cor. 4, 18). Și cum ar privi cineva cele ce nu se văd? Cum altfel decât cu ochi credinței? Așa și în altă parte zice: „Prin credință înțelegem că s-au întocmit ve-

împreună osteneală, și importantă nu este înzestrarea vreuneia dintre părți, ci faptul că ei se sudează organic unul cu altul și devin un duh.

¹ În sensul că și eu pot să spun despre voi aceleași cuvinte, de vreme ce aveți aceeași râvnă ca și apostolii.

curile” (Evr. 11, 3). Cum? Căci nu am văzut. „Că cele văzute s-au făcut din cele nevăzute” (Evr. 11, 3). Vreți să vă aduc și altă mărturie că cele ce nu se văd se văd cu ochii credinței? Scriindu-le odinioară galatenilor, Pavel a zis: „Căroră v-a fost mai înainte zugrăvit înaintea ochilor Iisus Hristos răstignit” (Gal. 3, 1)

2. Ce zici, o, fericite Pavele? În Galatia L-au văzut galatenii pe El răstignit? Nu toți mărturisim că patima [Sa] a fost în Palestina, în mijlocul Iudeii? Așadar, cum L-au văzut răstignit galatenii? Cu ochii credinței, nu cu ochii trupului. Ai văzut cum ochii credinței privesc cele ce nu se văd? De la atâta depărtare și după atâta vreme L-au văzut pe Hristos răstignit.

Așa și voi vedeți pe morți înviați. Așa l-ați văzut pe leprosul curățit. Așa ați văzut pe slăbănogul ridicat și l-ați văzut mai bine decât iudeii care erau de față. Căci aceia, fiind de față, nu au primit minunea, dar voi, nefiind de față, ați primit credința. Așa încât pe drept am spus către voi că fericiți sunt ochii voștri că văd.

Iar dacă vrei, și din altă parte [poți] să afli că ochii credinței privesc cele ce nu se văd și trec pe lângă cele ce se văd. **Căci în alt chip nu ar putea să vadă cele ce nu se văd, dacă nu disprețuiește cele spuse.**¹ Ascultă pe Pavel zicând despre Avraam că prin ochii credinței a văzut pe fiul său născut, Isaac, și așa a primit făgăduința. Căci ce zice? „Și neslăbind în credință, nu a luat aminte la trupul său mort” (Rom. 4, 19). Mare e puterea credinței! Căci pe cât gândurile oamenilor sunt fricoase și slabe, pe atât cre-

¹ Credința presupune accesul la un alt plan al realității mult mai complex, un plan unde timpul și spațiul nu își mai fac lucrarea. Acesta e planul veșniciei, unde omul ajunge doar prin conlucrarea cu harul.

dința e tare și puternică. Nu a luat aminte la trupul său mort. Vezi cum a lăsat cele văzute? Cum nu s-a uitat la bătrânețe, deși ea era înaintea ochilor lui? Însă s-a uitat cu ochii credinței, nu cu cei ai trupului. De aceea, nu a văzut bătrânețea, nici nerodirea¹ Sarrei. Nu a luat aminte la moartea pântecelui Sarrei. Aici ni se arată în chip tainic sterpiciunea. Căci îndoită era neputința: una de la vârstă, una din slăbiciunea firii. Căci nu numai trupul nu era bun spre nașterea de prunci din pricina vârstei, ci și însuși pântecul era mort, și atelierul firii nu era bun dinainte de bătrânețe din pricina sterpiciunii. Ai văzut câte piedici? Bătrânețea bărbatului, bătrânețea femeii, sterpiciunea, cea mai rea decât bătrânețea. Căci și aceasta mai cu seamă era piedică a nașterii de prunci. Dar a trecut pe lângă toate acestea și și-a ridicat ochii credinței la ceruri, având ca dovadă a celor făgăduite puterea Celui Ce a făgăduit. De aceea „nu s-a îndoit în făgăduința lui Dumnezeu prin necredință, ci s-a împuternicit prin credință” (Rom. 4, 20). Căci ca un toiag tare e credința și liman sigur, scăpând sufletul de rătăcirea gândurilor² și odihnindu-l în multă liniște.

Fericiți sunt ochii voștri că văd. Dar trebuie să ne întoarcem iarăși la cuvântul dinainte. Priveau și iudeii cele ce se făceau atunci. Însă [Hristos] nu fericește această privire din afară. Căci aceasta, prin ea însăși, nu vede minunile, ci cea dinăuntru. Aceia vedeau pe orb și ziceau: „Acesta este? Nu este acesta. Să-i chemăm pe părinții lui” (cf. In. 9). Auzi pe cei îndoielnici? Vezi că nu le ajunge privirea trupului pentru a vedea minunea? Cei care erau de față și vedeau, ziceau: Acesta este? Nu este acesta. Iar

¹ Literal: starea de moarte.

² Sau: „de gândurile rătăcirii”.

noi, nefiind de față, nu zicem: «Acesta este? Nu este acesta.», ci «El însuși este». *Ai văzut cum cu nimic nu vătămă faptul că nu ești de față când sunt ochii credinței și că nimic nu folosește starea de față când nu sunt ochii credinței?* Căci cu ce i-a folosit pe aceia faptul de a vedea? Cu nimic. Căci noi am văzut mai limpede decât aceia.

Așadar, de vreme ce ochii voștri privesc cu vederea și urechile aud cu auzul pe care le-a fericit Hristos, hai să vă pun înainte mărgăritarele Scripturilor. Căci, după cum Hristos nu le-a dezlegat iudeilor întrebările, pentru că nu erau cu luare aminte, așa și vouă, fiindcă luați aminte, trebuie să vă aduc în mijloc [la vedere] cele ascunse. Căci și ucenicii au venit la El și s-au minunat, zicând: „Pentru ce le grăiești în pilde?” (Mt. 13, 10). Iar El a zis: „Fiindcă văzând, nu văd” (Mt. 13, 13). Deci, de vreme ce voi, neprivind, vedeți, e de neapărată trebuință să nu grăiesc către voi în pilde. Și [a mai zis]: „Fiindcă auzind, nu aud” (Mt. 13, 13). Așadar, fiindcă voi nu ați auzit atunci, dar auziți acum nu mai puțin decât ați fi auzit atunci¹, e de neapărată trebuință să nu vă lipsesc de masa aceasta. Căci și Hristos nu i-a fericit pe aceștia mai puțin decât pe aceia. „Ai văzut”, [îi] zice [lui Toma], „și ai crezut. Dar fericiți cei nu văd și cred” (cf. In. 20, 29). Așadar, să nu fiți zăbavnici la virtute fiindcă nu ați trăit în vremurile acelea, ci în cea de acum. Căci dacă ai vrea, nu ai fi păgubit. După cum și mulți dintre cei de atunci, fiindcă nu au vrut, nu s-au folosit.

¹ Nu condițiile istorice sunt esențiale în primirea credinței, ci dispoziția lăuntrică a omului. În orice condiții cel ce are dispoziție bună va primi credința adevărată, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Dovada e trimiterea îngerului la sutașul Corneliu (cf. Fapte 10).

3. Așadar, ce este ceea ce s-a citit astăzi?

„Aceasta să știți că în zilele din urmă vor fi vremuri grele” (II Tim. 3, 1).

Lui Timotei îi scrie iarăși Pavel. Înfricoșată e amenințarea. Dar să ne ridicăm [prin ele cugetul din moțăială]! Căci ne grăiește în chip tainic despre aceste vremi și despre cele de după acestea, și despre cele din apropierea sfârșitului [lumii].

„Aceasta să știți că în zilele din urmă vor fi vremuri grele”. Scurt cuvântul și mare puterea [înțelesul]! Căci după cum aromatele își arată buna mireasmă nu prin mulțimea [lor], ci prin firea [lor], așa și dumnezeieștile Scripturi ne dau tot folosul nu prin mulțimea cuvintelor, ci prin puterea celor ce le conțin¹. Așa și firea tămâiei, prin sine este binemiroitoare. Când o arunci în foc, atunci își arată toată buna mireasmă² din ea. La fel și dumnezeiasca Scriptură, în ea însăși are [miros] foarte plăcut. Iar când este primită de sufletul nostru, căzând în el ca pe o cățuie [cu jar aprins], umple toată casa de bună mireasmă.³

„Aceasta să știți că în zilele din urmă vor fi vremuri grele”. Despre sfârșitul [lumii] vorbește. Așadar, ce au [acestea] de-a face cu tine, o, fericite Pavele? Ce, cu Timotei? Ce, cu cei care le ascultau atunci? Căci puțin mai

¹ În orice carte e conținut duhul celui care a scris-o și acela este esențial. După cum sufletul se manifestă integral prin cele mai mici mădulare din trup, deși el nu se vede, așa și duhul unei cărți răzbate din orice propoziție și cuvânt al ei. Duhul Scripturilor este Duhul Sfânt; și pentru că este nesfârșit, cel ce are o dispoziție corespunzătoare pătrunde, prin orice cuvânt al Scripturii, în adâncurile acestui Duh și se curățește, se luminează, pe măsura capacității sale.

² Literal: plăcere.

³ Deci e esențial ca sufletul nostru să fie aprins de har și râvnă pentru ca ele să-și arate întreaga putere și „aromă”.

târziu urmau să moară și să fie răpiți dintre oamenii vicleni și răi care îi asupreau. «Dar eu nu privesc numai la cele de față», zice [Pavel], «ci văd mai înainte cele viitoare. Nu mă restrâng doar la turma de acum, ci mă frământ și mă tem și pentru cea din viitor». ¹ Noi abia de purtăm grijă de oamenii care sunt împreună cu noi, iar acela arată sârguință pentru cei încă nenăscuți. ² La fel și păstorul cel bun, nu spune mai dinainte numai când vede lupii că se reped asupra turmei și sunt aproape de oi, ci îi arată cât sunt încă departe. *Așa și Pavel, ca un bun păstor, sezând în ținutul înalt al vredniciei procești și privind de sus mai dinainte cu ochi procești fiarele care trec pe jos, grăiește mai dinainte și dă mai dinainte mărturie de cei care la sfârșitul [lumii] se vor porni și se vor întinde asupra turmei, ca să-i pregătească pe cei nenăscuți încă a fi treji și să îngrădească cu zid toată turma prin prorocie.* ³ Căci și un tată iubitor, construind casă pentru copiii lui, adesea o zidește mare și luminoasă, să le fie de folos

¹ Biserica est o unică realitate în toate veacurile și cel ce este în Biserică are conștiința acestei legături organice cu toți membrii Bisericii din toate veacurile. El suferă și se bucură și cu cei din trecut și cu cei din prezent, și cu cei din viitor. Participă prin Duhul Sfânt la suferințele și bucuriile lor. Modelul este Domnul, Care S-a rugat și pentru cei ce nu se născuseră încă. În această rugăciune pentru întreaga Biserică din toate vremurile, ba chiar pentru întreaga lume, Îi urmează toți sfinții, cum, de pildă, făcea Sf. Siluan.

² Aceasta lărgire a conștiinței, în adevărata ei dimensiune comunală și ontologică (fiindcă este și una care se lărgeste, însă prin imaginație și prin cuget cultivat în acest sens prin mijloace omenești, cum se întâmplă în mistica asiatică sau eretică) nu se poate face decât în Biserică prin Duhul Sfânt.

³ Pentru aceea au fost date și prorociile sfinților despre sfârșitul lumii, ca tot creștinul să se pregătească în mod corespunzător pentru a nu pieri.

nu numai acelora, ci și nepoților, și celor de după aceia. Așa și împăratul înconjoară cetatea lui iubită cu zid din afară și îl face pe acesta sigur și tare și îndestulător de [rezistent] ca să slujească nu numai celor din vremea sa, ci să fie de folos și tuturor celor de după aceea. Și îl face bun nu numai pentru uneltirile [vrăjmașilor] din vremea lui, ci și pentru atacurile care vor fi mai târziu. Așa a făcut și Pavel.

Și fiindcă zid al Bisericii sunt scrisorile apostolești, prin ele sunt puși în siguranță nu numai cei de atunci, ci și cei ce vor fi mai pe urmă¹. ***Și așa de tare și de nesfârșit a gătit această îngrădire și a încercuit cu ea întreaga lume cu toată paza, încât și pe cei de atunci, și pe cei de după aceea, și pe cei de acum, și pe cei ce vor fi până la venirea lui Hristos să îi scape de orice asalt al vrăjmașilor.*** De acest fel sunt sufletele sfinților: iubitoare, pline de grijă, ascunzând în dragostea lor bunăvoință părintească, fiind mai presus de iubirea firească și covârșind durerile acelea. Căci ele [sufletele sfinților] sunt ale Duhului și ale dumnezeiescului har.²

¹ La fel și insuflătele scrieri ale Părinților, nu au fost scrise doar pentru vremea lor, ci și pentru cei ce vor veni. De aceea sfinții de mai târziu au găsit întotdeauna la cei dinaintea lor suficiente texte prin care să combată ereziile din vremea lor, chiar dacă ele nu existaseră în fapt pe vremea sfinților celor dintâi. Acest lucru este un alt semn al unicității trupului Bisericii și a faptului că Același Duh Sfânt Îi poartă de grijă în cele mai mici amănunte.

² Prorocia Sfântului Pavel indică vremuri cumplite, dar Sfântul Ioan arată că în spatele ei stă infinita dragoste a Apostolului pentru cei din vremurile din urmă. Dacă nu i-ar fi iubit cu adevărat, le-ar fi îndulcit auzurile, spunându-le că o să fie totul frumos și să nu aibă nici o grijă. La fel și Domnul, le-a spus din timp apostolilor că o să fie omorât și că în lume vor avea necazuri și că vor bea paharul păti-

4. Vreți să vă arăt și din altă parte că sfinții nu se îngrijesc numai de cele ale lor, nici nu se tem numai pentru cei din vremea lor, ci și pentru cei ce vor fi după aceea? „S-au apropiat”, zice, „de El ucenicii, pe când ședea pe munte”, fiind ei oameni de acum îmbătrâniți și urmând să plece după puțină vreme din această viață¹. Așadar, ce Îl întreabă? Pentru ce se frământă? Pentru ce se tem? Pentru cine pun Învățătorului întrebarea? Oare pentru cei care erau în viață, sau pentru cei din acele timpuri? Nicidecum. Ci toate acelea trecându-le cu vederea, ce îi spun? „Care este semnul venirii Tale și al sfârșitului veacului?” (Mt. 24, 3). Ai văzut pe aceia întrebând despre sfârșitul veacului și grijindu-se de oamenii care vor fi [în acele vremuri]? ***Căci apostolii nu se uitau la cele ale lor, ci toți, îndeobște și fiecare în parte, la cele ale altora.***

Așadar Petru, verhovnicul cetei, gura tuturor apostolilor, capul acelei frății, întâistătătorul întregii lumi, temelie Bisericii, iubitorul cel cald al lui Hristos (căci îi zice: „Petre, Mă iubești mai mult decât aceștia?”). De aceea îi grăiesc laude ca să aflați că Îl iubea cu adevărat pe Hristos. Căci purtarea de grijă pentru robi este cel mai mare semn

mirii. Când Petru a vrut să îndulcească perspectiva viitorului, Hristos l-a numit satană. De asemenea, El ne-a avertizat despre înfricoșatele vremuri dinaintea sfârșitului și ne-a spus să ne pregătim din timp pentru a putea rezista ispitelor. O eludare edulcorată a acestor prorocii ne va pune în situația Sfântului Petru care s-a lepădat pentru că nu a luat în serios avertismentul Mântuitorului. Dacă s-ar fi smerit la Cîină și ar fi cerut iertare, poate nu mai era lăsat să se lepede, după cum nu au fost lăsați ceilalți, chiar dacă au fugit.

¹ Indiciu asupra vârstei apostolilor. Desigur nu erau așa de înaintați în vârstă, ci trecuseră de tinerete și erau acum în partea a doua a vieții. Și acest lucru nu e valabil pentru toți (de pildă, pentru Sfântul Ioan Evanghelistul), ci pentru câțiva dintre ei, cum erau Petru și Andrei.

al dragostei pentru Stăpân. Și nu eu spun acestea, ci În-suși Stăpânul cel iubit. „Dacă Mă iubești”, zice, „păstorește oile Mele”. Așadar, ca să aflăm că [cineva] Îl iubește pe Păstor, să ne uităm dacă cu adevărat șade în frunte ca un păstor, dacă cu adevărat poartă de grijă ca un păstor, dacă cu adevărat iubește oile, dacă cu adevărat este iubitor față de turmă. Căci acest semn a zis [Hristos] că este al aceluia [care Îl iubește]); așadar, acest Petru a aruncat toate câte avea, mreaja, toate cele din corabie și a lăsat marea, meșteșugul, casa. Căci nu ne uităm că a lăsat acestea puține, ci că [a lăsat] toate câte avea. Și [de aceea] îi laudăm râvna. Căci și cea care a aruncat doi dinari nu a pus mulțime de bani, ci a arătat mare bogăție în voia cea liberă, după cum și acesta în multă sărăcie a dat o mare bogăție de râvnă. Ceea ce pentru altul era țarina și slugile, și casele, și aurul, și pentru el era mreaja și marea, și meșteșugul, și corabia. Așadar, să nu ne uităm că a lăsat puține, ci că a lăsat toate. **Căci acest lucru este căutat, nu dacă am lăsat puține sau multe, ci dacă am adus din partea noastră nimic mai puțin decât ne este puterea.** Așadar, toate lăsându-le: și patrie, și casă, și prieteni, și rudeni, și însăși traiul sigur¹. Căci și pe poporul iudaic l-a pornit la luptă contra sa prin acest fel de trai. „Căci deja”, zice, „iudeii s-au înțeles că dacă cineva mărturisește că El e Hristos, să fie dat afară din sinagogă” (In. 9, 22). De aici e limpede că nu se îndoia, nici nu se temea pentru împărăția cerurilor, ci era foarte încredințat – și din dovada faptelor, și din vorba Mântuitorului de mai înainte de do-

¹ Viața care pare sigură pentru ziua de mâine, datorită mijloacelor de existență agonisite azi. Aici intră tot ceea ce face pe om să se simtă în siguranță: bani puși deoparte, asigurări medicale și financiare, relații, cunoștințe, statut social, pensie, salariu, etc.

vada faptelor – că o va moșteni sigur. Căci, zicând că „noi am lăsat toate și am urmat Ție. Ce va fi cu noi?” (Mt. 19, 27), a răspuns lor Hristos că „veți șede pe douăsprezece scaune, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel” (Mt. 19, 28). Acestea le-am spus mai dinainte¹ ca, atunci când îl voi arăta că se frământă pentru cei împreună robi cu el, să nu spui că se temea pentru sine. Căci cum s-ar fi temut, când el urma să fie încununat, grăind limpede despre cunună și premii? Așadar, acest Petru, cel ce a lăsat toate, cel ce a fost plin de încredințare pentru împărăția cerurilor – când s-a apropiat odată un oarecare bogat și i-a spus lui Hristos: „Ce voi face ca să moștenesc viața veșnică?”², iar Hristos i-a răspuns: „Dacă vrei să fii desăvârșit, du-te, vinde lucrurile tale și dă-le săracilor și vino, urmează Mie”. Întristându-se acela pentru acest [răspuns] și Hristos, a spus ucenicilor: „Luați aminte cât de greu vor intra bogații în împărăția cerurilor. Amin, Amin zic vouă, că mai ușor este să intre cămila prin urechile acului decât bogatul în împărăția lui Dumnezeu” – Petru, neagonisitorul, cel plin de încredințare pentru împărăția cerurilor, care nu se temea pentru mântuirea sa, cel ce primise în chip limpede încredințare despre cinstea pusă lui deoparte acolo, auzind acestea, a zis: „Cine poate să se mântuiască?”³. Pentru ce te temi, o, fericite Petre?

¹ Literal: le-am pregătit.

² Citatele care urmează sunt din Evanghelia după Matei, cap. 19, unde e relatată întâlnirea Mântuitorului cu tânărul bogat.

³ Evangheliile nu precizează că Petru a spus acestea, ci ucenicii, ba Sfântul Luca pomeneste chiar de cei care erau de față și ascultau (Lc. 18, 26). Petru a pus întrebarea în legătură cu ei, apostolii, care lăseseră toate, și atunci a primit încredințarea că va șede pe unul din cele douăsprezece tronuri. Totuși trebuie să remarcăm faptul că și Iuda a primit atunci acea încredințare, fiindcă și el era dintre cei doisprezece, dar el a

Pentru ce te frământă? Pentru ce tremuri? Pe toate le-ai aruncat, pe toate le-ai lăsat. Pentru cei bogăți a fost cuvântul [lui Hristos]. Ceea ce s-a spus e osândire a acelor. Dar tu petreci în sărăcie și neagoniseală. «Dar eu nu privesc la cele ale mele», zice [Petru], «ci caut și folosul altora». De aceea, având încredințare pentru cele ale sale, pentru alții a adăugat întrebarea, zicând: „Cine poate să se mântuiască?”.

5. Ai văzut purtarea de grijă a apostolilor? Cum sunt un singur trup? Ai văzut cum și pentru cei ce erau atunci, și pentru cei ce vor trăi după aceea s-a temut Petru? Așa și Pavel. De aceea zicea: „Să știți că în zilele din urmă vor fi vremuri grele”. Și în altă parte face iarăși aceasta. Căci de vreme ce urma să se despartă de Asia și să fie dus la Roma și de acolo să plece la cer – căci moartea sfinților nu este moarte, ci mutare de la pământ la cer, de la cele mai rele la cele mai bune, de la cei împreună robi la Stăpânul, de la oameni la îngeri; așadar, de vreme ce urma să se ducă la Dumnezeu, Stăpânul tuturor, și-a rânduit în chip bun toate ale sale. Căci cât timp a fost împreună cu ucenicii, le-a dat învățătură cu toată amănunțimea și [de aceea] zice: „Curat sunt de sângele tuturor” (Fapt. 20, 26), [adică]: «de nimic nu i-am lipsit din cele trebuincioase pentru mântuire». Așadar, ce? De vreme ce și-a asigurat cele ale sale, de vreme ce nu urma să fie învinovățit de Stăpânul pentru cei din timpul lui, oare era cu neputare de grijă pentru sufletele de după aceea?¹ Nicidecum. Ci, ca și

nimic-o prin lepădarea totală de Hristos. Făgăduințele lui Dumnezeu țin cont totdeauna de starea celui căroră au fost făgăduite.

¹ Hristos s-a răstignit pentru toți oamenii. Sfinții, pe cât se apropie de măsura lui Hristos, și ei încep să se simtă responsabili față de

cum ar fi avut de dat socoteală și pentru aceia, așa le grăia lor și acele [cuvinte] cu toată amănunțimea¹.

Și să citim iarăși chiar acele cuvinte. „Luați aminte”, zice, „la voi înșivă și la toată turma” (Fapt. 20, 28). Ai văzut cum era legat cu grija față de ei? **Căci fiecare dintre noi se îngrijește de cele ale sale, dar cel ce stă în frunte, de ale tuturor.** De aceea zice despre învățători: „Ei priveghează pentru sufletele voastre, ca unii ce vor da seama” (Evr. 13, 17). Cu adevărat înfricoșată judecată este a da socoteală pentru atâta popor. Dar – ceea ce am spus [deja] –, chemându-i, le zice: „Luați aminte la voi înșivă și la toată turma întru care Duhul Sfânt v-a pus păstori și episcopi”. Ce s-a întâmplat? Pentru ce îndemni? Nu cumva ai văzut mai dinainte ceva înfricoșător? Nu cumva ai văzut mai dinainte ceva cumplit? Nu cumva

Adamul întreg. Prin urmare, prorociile nu sunt decât forma de manifestare a dragostei pentru cei din viitor, după cum sfățuirea este pentru cei din vremea în care sfântul trăiește pe pământ. Dar dacă sunt urmare a acestei dragoste dumnezeiești, ele nu sunt străine de participarea celui ce procește la cele prorocite. Hristos a plâns pentru Ierusalim deși urma să fie dărâmat abia după patruzeci de ani. Prorocia nu este doar o rostire-avertisment intelectuală, ci o împreună pătimire a prorocului cu cei căroră le procește. Aceasta este diferența fundamentală între prorocii falși și adevărați. Cei care prorocesc din insufleare drăcească nu pot împreună pătimi duhovnicește, căci dracul nu poate face acest lucru. Când sfinții proceau, de pildă, despre sfârșitul lumii, cel mai adesea vărsau lacrimi amare pentru cei din acele vremuri (a se vedea, ca exemplu, Viața Sfântului Lavrentie al Cernigovului, Cuvintele Sfântului Efrem Sirul despre sfârșitul lumii, Sfântul Siluan, care se ruga cu lacrimi pentru cei nenăscuți).

¹ Amănunțimea prorociilor sunt și dovada belșugului de dragoste. Sfinții simt că vor da socoteală și pentru cei din viitor. Ba cei ajunși la măsuri mari se simt responsabili, asemenea lui Hristos, pentru omeniarea întregă, câtă va fi existând vreodată.

vreo primejdie? Nu cumva vreun necaz? Nu cumva vreun război? Spune! Căci ai stat mai sus decât noi. Și nu vezi numai cele de acum, ci vezi mai dinainte și cele viitoare. Spune, dar, pentru ce vestești și îndemni acestea? „Știu”, zice, „că după plecarea mea vor intra lupi cumpliți în turmă”. Ai văzut ceea ce am spus, cum nu numai pentru vremurile de atunci se frământă și se teme, ci și pentru cele de după plecarea lui ?

„Căci vor intra lupi cumpliți”, zice. Nu simplu „lupi”, ci „lupi cumpliți care nu vor cruța turma”. Îndoit este războiul: lipsa lui Pavel și intrarea lupilor. Dascălul nu e de față iar cei ce strică stau gata [să prade]. Și ia aminte la lucrarea cea rea a fiarelor și la uneltirea oamenilor vicleni. Au pândit lipsa dascălului și atunci s-au repezit asupra turmei. Așadar, cum? *Fără cârmuitor ne lași și doar spui mai dinainte cele înfricoșătoare și nu te gândești la nici o mângâiere? Dar dacă faci aceasta, mai degrabă vei spori groaza și vei arunca la pământ cugețele, și vei slăbi nervii, și vei paraliza mâinile celor ce ascultă. De aceea mai întâi le-a pomenit de Duhul: „întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi păstori și episcopi”. «Chiar dacă Pavel nu va fi de față», zice, «însă Mângâietorul este». Ai văzut cum a întrariat sufletul lor, pomenindu-le de Dascălul cel dumnezeiesc prin Care și el, când e de față, este tare¹? Așadar, pentru ce i-a aruncat în frică? Ca, iarăși, să alunge [de la ei] ușurătatea [și delăsarea]. Căci cel care sfătuiește trebuie să le facă pe amândouă: nici să lase pe ascultător să fie încrezător, ca să nu devină mai ușuratic, nici, iarăși, numai să-l înfricoșeze, ca să nu cadă în groază. Așadar, pomenind de*

¹ Și tăria Apostolului, când era cu ei, venea tot de la Duhul Sfânt.

*Mângâietorul, a alungat groaza. Iar zicând de lupi, a alungat ușurătatea*¹.

„Lupi cumpliți care nu vor cruța turma. Luați aminte la voi înșivă”.

«Nicidecum nu m-am retras.», zice, «Aduceți-vă aminte de mine»². Căci cu adevărat, pentru a prinde curaj, desul este a ne aminti de Pavel. Și nu zice simplu: amintiți-vă de mine, ci amintiți-vă de isprăvile [mele] (cf. Fapt. 20, 31 sq). Căci nu vorbește simplu de amintirea lui, ci a adăugat: „de cel pe care l-ați ascultat”, pentru ca, amintindu-și [de el], să fie râvnitori [asemenea lui]. „Aduceți-vă aminte de mine că trei ani, noaptea și ziua, nu am încetat, cu toate acele lacrimi și tânguiri, să vă povățuiesc pe fiecare dintre voi în parte” (cf. Fapt. 20, 31). «Nu vreau pur și simplu să vă aduceți aminte [doar] de mine, ci și de timp, și de povățuire, și de sârguință, și de lacrimi, și de toate acele tânguiri». Căci, după cum în cazul celor bolnavi, cei în măsură să se ocupe de ei – după ce au întins multe și lungi cuvinte, și nu au putut să-i înduplece să ia hrana și leacurile pentru cei bolnavi – lăcrimează, încât mai mult să-i plece [prin aceasta], așa și Pavel face cu ucenicii. *Când vedea cuvântul învățaturii slăbind, aducea îngrijirea iscată din lacrimi*³.

¹ Și atitudinea apocaliptică nesănătoasă și lipsită de discernământ e periculoasă, dar și încrederea ușuratică în ajutorul dumnezeiesc. Amândouă trădează încrederea în sine și legarea de lumea acesta.

² Prin faptul că se retrage și pleacă din viața aceasta, Sfântul Pavel le spune că de fapt el va fi cu ei prin pilda lăsată lor spre urmare și, desigur, prin prezența lui duhovnicească.

³ Lacrimile fac pe preot împreună pătimitor cu turma lui. Este un aspect esențial, însă foarte vag amintit astăzi.

6. Cine nu ar fi devenit simțitor văzându-l pe Pavel lăcrimând și tânguindu-se? Numai dacă ar fi fost mai ne-simțitor decât pietrele, [nu ar fi simțit]¹. Ai văzut cum și acolo a spus mai dinainte cele viitoare? Și aici face același lucru, zicând: „Aceasta să știți că în zilele din urmă vor fi vremuri grele”.

Și pentru ce îi zice lui Timotei, în loc să zică: «Să vadă cei ce vor trăi după aceasta că vor fi vremuri grele». Însă tu să știi [că a făcut aceasta] ca să afli că și ucenicul se îngrijește, asemenea dascălului, de cei ce vor fi. Căci dacă nu s-ar fi îngrijit, degeaba ar fi pus asupra lui grija. Așa face și Hristos. Când s-au apropiat ucenicii, vrând ei să afle cele despre sfârșitul [lumii], zice către ei: „Veți auzi de războaie”, deși aceia nu urmau să audă. **Căci unul este trupul credincioșilor.**² Și precum cei ce trăiau atunci au auzit despre cele mai de pe urmă [vremuri], așa și noi aflăm despre cele ce s-au petrecut atunci³. **Căci, după**

¹ Prin lacrimă se transmite cu putere starea lăuntrică a celui ce plânge. De fapt, lacrima este semnul intensității trăirii sale, intensitate care influențează pe cei care o văd. Prezența lacrimii dă conținut cuvintelor și gesturilor sau, pur și simplu, prezenței cuiva. Absența lor face cuvântul sau gestul, sau prezența mai puțin sesizabilă.

² Tot ce s-a spus către unii membri ai Bisericii este de fapt spre creșterea și folosul Bisericii întregi, chiar dacă nu se sesizează acest lucru la prima vedere.

³ În Biserică, prin Duhul Sânt, credincioșii pot trăi experiențe viitoare și trecute ca pe unele prezente. Desigur acest lucru se face doar prin harul Duhului Sfânt. În acest mod cei plini de har simt pătimirile lui Hristos și participă la necazurile Bisericii din viitor și din vremea lor. Mulți sfinți au părut apocaliptici în prorociile lor, tocmai pentru că trăiau cu intensitate durerile viitoare ale celor ce vor fi în acele cumplite vremuri. Acest lucru este posibil pentru că toți suntem un singur trup în Biserică. Și e firesc, căci mâna nu simte durerea decât a

*cum am spus, suntem un singur trup – și noi, și aceia –, legați cu tărie laolaltă unii de alții, chiar dacă avem cea de pe urmă poziție în rânduiala mădularelor*¹. *Și pe trupul acesta nu-l desparte timpul, nici locul. Căci suntem legați întreolaltă unii de alții nu cu înfășurători de tendoane, ci suntem înfășurați din toate părțile cu lanțurile dragostei. De aceea și acelora li s-a grăit despre noi, și noi auzim cele ale acelora.*²

Și vrednic de cercetare este și acel lucru: Pentru ce pretutindeni zice că cele întristătoare se vor aduna la sfârșitul vieții acesteia? Căci și în altă parte zice: „În zilele din urmă, unii se vor lepăda de credință” (I Tim. 4, 1). Și aici iarăși zice: „În zilele din urmă, vor fi vremuri grele” (II Tim. 3, 1). Și Hristos, grăind mai dinainte cele în con-

unui alt mădular aflat în același trup, iar nu a unuia aflat în trup străin. Prorocia este întâlnirea dintre o anumită capacitate duhovnicească a omului, dobândită prin har, și evenimente viitoare. Dar aceeași capacitate poate fi orientată spre trecut, așa cum, de pildă, s-a întâmplat în cazul lui Moise când a relatat capitolele din Cartea Facerii. Așadar, adevărata cercetare a trecutului are nevoie de aceeași capacitate duhovnicească. În lipsa ei, studiul evenimentelor trecutului nu este decât simplă istorie și eventual analiză istorică, ajutată de alte ramuri ale științei, dar în nici un caz înțelegerea sensurilor evenimentelor și cunoașterea lor nemijlocită. Acest lucru nu-l poate avea decât cineva înzestrat cu acest dar prorocesc, care îl pune în legătură vie și directă cu Dumnezeu.

¹ Deci, important nu este atât ce face fiecare în Biserică, ci faptul că este în trupul Bisericii.

² Sensul prorociilor și al cugetării la cele petrecute în istorie nu este cunoașterea intelectuală și înmulțirea științei, ci întărirea conștiinței eclesiale și simțirea crescândă a unității trupului Bisericii. Acesta e și unul din rosturile slujbelor care se tot repetă de-a lungul anilor și sensul citirii Sfinților Părinți și a „istoriei” Bisericii. Prin toate noi devenim din ce în ce mai legați cu toți ortodocșii din întreaga istorie.

glăsuire cu acestea, a zis: „Căci la sfârșitul lumii veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie, și de foamete, și de ciumă” (cf. Lc. 21, 9-11). Așadar, pentru ce va fi la sfârșitul lumii [atâta] mărime și adunare de necazuri? Unii zic că zidirea [făptura], fiind bolnavă și strâmtorată, după cum un trup îmbătrânit atrage asupra sa multe boli, așa și aceasta, îmbătrânind, atrage multe necazuri. Însă trupul ajunge la bătrânețe după legea și slăbiciunea firii, pe când ciuma și războaiele, și cutremurele nu sunt din pricina bătrâneții zidirii. **Căci nu fiindcă aceste zidiri îmbătrânesc, de aceea sunt aceste boli – căci foamea și ciuma, și cutremurele sunt pe alocuri –, ci fiindcă voia oamenilor stă să se strice.** Căci toate acestea sunt mijloace de pedepsire a păcatelor și leacuri ale bolilor omenești. Căci și bolile omenești atunci se întind mai mult. «Și pentru ce se întind atunci mai mult?», ar zice [careva]. Mie îmi pare că, deoarece judecata întârzie și învinuirile vor veni [mai târziu] și Judecătorul încă nu e de față, cei din viitor sunt mai delăsători în a fi conștienți că vor da seama. Deci, același lucru îl spune Hristos și despre slujitorul cel viclău, că de aceea s-a făcut mai delăsător (cf. Mt. 24, 48 sq)¹. „Căci întârzie Stăpânul meu”, zice slujitorul, și de aceea i-a lovit pe cei împreună robi și a împrăștiat averea stăpânească.

De aceea și Hristos, ucenicilor care s-au adunat și au vrut să afle ziua sfârșitului, nu le-a spus, tocmai ca să ne facă pe noi neconținți gata de luptă din pricina nelimpezimii celor viitoare și ca fiecare pururea să aștepte viitorul și să viețuiască în nădejdele venirii lui Hristos și așa să fie mai sârguitor. De aceea, cineva îndeamnă, zi-

¹ Din faptul că Stăpânul întârzie.

când: „Nu întârzia să te întorci la Domnul, nici nu amâna zi de zi, ca nu cumva să ajungi să pleci [de aici]” (cf. Sir. 5, 7). Căci nelimpede e sfârșitul, zice, și de aceea e nelimpede ca să te sârguiești pururea.

De aceea, așa vine ziua Domnului, ca un fur în noapte. Nu ca să fure, ci ca să ne facă să ne păzim mai cu tărie. Căci cel ce vede mai dinainte furul petrece în priveghere și, aprinzând sfeșnicul, este treaz pururea. Deci, așa și voi, aprinzând lumina credinței și a dreptei viețuiri, țineți neconținți luminate candelarele, priveghind. Căci întrucât nu știm când vine Mirele, trebuie să fim totdeauna pregătiți ca, atunci când vine, să ne găsească treji.

7. Am vrut să prelungesc cuvântul, dar și acestea abia m-a lăsat să le spun slăbiciunea trupului, din pricina căreia am fost smuls de la voi în această îndelungată vreme. **Căci pentru mine vremea e îndelungată nu prin numărul zilelor, ci prin măsura și dispoziția sufletului.** Căci pentru cei ce se iubesc, și puținul timp de despărțire se arată lung și nemăsurat. De aceea și Pavel, puțin fiind despărțit de tesaloniceni, a zis: „Noi fraților, rămânând orfani de voi puțină vreme, cu fața, nu cu inima, ne-am sârguit să vedem fața voastră” (I Tes. 2, 17). Iar dacă Pavel, care știa să filosofeze mai mult decât toți, nu a răbdat puțină vreme, cum vom suferi noi atâtea zile? Dar ca și acela, nefiind încă însănătoșit și având rămășițele nepuținței, am alergat la voi, socotind cel mai mare leac întâlnirea cu dragostea voastră. Căci pentru mine, a mă împărtași de dragostea voastră este mai de folos decât mâinile doctorilor și mai de ajutor decât orice mângâiere ce vine de acolo. De care dragoste [duhovnicească] fie ca necurmat să ne desfătăm, cu rugăciunile și mijlocirile tuturor

sfinților, spre slava Domnului nostru Iisus Hristos¹, prin Care și cu Care Tatălui fie-I slava, cinstea și puterea, împreună și Duhului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

SFÂNTUL AMFILOHIE DE ICONIUM

Împotriva apotactiților sau ghemeliților¹

1. ...nici nu cugetă [ei ceva] ceresc. Însă nici cuget omenesc nu au, nici nu îndrăznesc să vină la lumină sau să discute cu un om priceput sau să intre în cetate de creștini, după cum întâistătorii altor erezii, *care încearcă să rătăcească pe unii prin filosofia și înșelarea deșartă. Căci din pricina samavolniciei ce o au, încearcă să tragă și Scripturile spre voile lor și de acolo să-i înșele pe cei mai simpli. Căci Scripturile se aseamănă ajutoarelor medicale: tămăduiesc dacă sunt folosite în chip bun sau omoară dacă sunt date în chip rău sau fără pricepere.* De aceea, în chip firesc se numesc vulpi mici (cf. Cânt. 2, 15). Deci, se poate afla că restul ereziilor au și [oarecare] rațiune și logică și biruiesc pe unii mai simpli prin silogisme și sofisme. Căci socotesc că și în legătură cu acestea s-a rugat Prorocul, zicând: „Izbăvi-mă-va dintre vrăjmașii mei cei tari” (Ps. 17, 17). Dar vulpile mici, adică

¹ Desfătarea cu dragostea duhovnicească trebuie să fie orientată nu spre slava și mulțumirea noastră, ci a lui Hristos, iar de la El vine și spre noi.

¹ Traducere după ediția BEPES vol. 71, Atena, 1992. Scrierea aceasta s-a păstrat trunchiat așa încât acolo unde sunt puncte de suspensie se indică coruperea sau inexistența acelei părți din manuscris.

aceste erezii, ce anume au care să poată înșela? Nu pricepere, nu putere, nu tărie de susținere pe față a dogmei lor, nu dreptate în cetăți care să poată înșela pe cei cu credința împărțită. Un singur lucru numai au: viclenia acestor fiare. Căci când intră în vie, adică în popor, nu intră pe față, ci pe ascuns, ca niște furi, după cum [intră] și fiarele acestea, adică vulpile. Când văd pe lucrătorul viei ocupat în altă parte, intră fără cruțare în ostenele străine, pe care le și nimicesc. Și așa îi înțelege și cuvântul Scripturii, numindu-i nu numai „vulpi mici”, ci și „[vulpi] mici care nimicesc vie” (Cânt. 2, 15). Căci nici un bărbat tare și statornic în credință și întemeiat pe stâncă, adică pe Hristos, nu a fost amăgit de ei, ci doar vreunul, asemenea plevei și care e purtat de orice vânt (cf. Ef. 4, 14), s-a despărțit de Biserică. Despre unii ca aceștia și Domnul zice în Evangheli: „Celui care va sminti pe unul din cei mici care cred în Mine, mai de folos i-ar fi să-și atârne o piatră de moară la gât” (Mt. 18, 6), și cele următoare. Căci e limpede că cel mare și statornic în credință și care se ține de capul Bisericii, adică de Hristos, nu poate să se smintească. Despre aceștia în chip limpede a grăit și Apostolul Pavel, când zice: „Dintre aceștia sunt cei ce intră în case și rodesc femeiuști pline de păcate, duse de felurite poftes, pururea învățând și niciodată putând să ajungă la cunoașterea adevărului” (II Tim. 3, 6). Prin cuvântul „cei ce intră”¹ a indicat gaura șarpelui care a amăgit-o pe cea dintâi femeie. Și a dat la iveală și viclenia, și cruzimea modurilor lor [de a lucra], și slăbiciunea propovăduirii lor, și putreziciunea celor amăgiți. Căci nu a pomenit de bărbat decât numai de femeiuști ușor de dus în amăgire. De aceea

¹ εὐδύοντες nu înseamnă propriu zis „a intra”, ci „a se îmbrăca” sau „a se strecura undeva”, „a se târi în chip lunecos într-o gaură”.

și propovăduirea lor a amăgit acel neam, adică pe cel care e muieratic. Și se pot vedea în adunările lor mai multe femeiuști amăgite care au urmat unor bărbați străini și care viețuiesc împreună cu ei fără deosebire. Iar cele ce urmează acestora rușine este a le și grăi (cf. Ef. 5, 12).

Cine e începătorul [și învățătorul] acestor erezii?

2. Începătorul [și învățătorul] tuturor ereziilor este diavolul. Căci, după cum Hristos este începătorul Bisericii sobornicești și S-a dat pe Sine pentru Ea ca să o sfințească și să o înfățișeze Sieși Biserică, neavând pată sau zbârcitură sau ceva de acest fel (cf. Ef. 25, 27), așa și diavolul, fiind gata să amăgească și să împrăstie, s-a făcut începătorul tuturor ereziilor. Căci numai ce a fost învățat neamul oamenilor să se închine lui Dumnezeu, și diavolul a făcut mulți dumnezei cu nume mincinos. Dar ce zic mulți? A îndumnezeit toată zidirea ca să-l rătăcească pe ticălosul om de la adevăratul Dumnezeu. Căci se puteau vedea asemănări ale animalelor și fiarelor, și târâtoarelor, și păsărilor la care se închinau [oamenii], ba încă și aproape toată materia era cinstită ca Dumnezeu (cf. Rom. 1, 23). Și de aceea Domnul a primit iconomia întrupării pentru neamul oamenilor: *ca să nimicească rățacirea cea cu mulți dumnezei și să-i întoarcă prin baia nașterii din nou la închinarea adevăratului Dumnezeu și să adune toată omenirea împrăștiată în Biserică – pe Care a numit-o trupul Său – și să se plinească cuvântul Său că „va fi o turmă și un păstor”* (In. 10, 16). *Dar iarăși diavolul cel pizmaș nu încetează cu răutatea sa și cu ve-*

*chea sa meșteșugire să-i amăgească pe cei neîntăriți. Căci după cum mai înainte i-a rătăcit pe oameni de la adevăratul Dumnezeu, numindu-i pe idoli dumnezei, așa și acum, numind multe biserici, sau mai degrabă, dacă trebuie spus adevărul, ridicând idoli de biserici¹, [fi trage] prin lepădarea de Hristos pe cei ce se încred în el, ca, după cum odinioară i-a despărțit [pe oameni] de Dumnezeu prin cei numiți dumnezei, așa și acum să-i atragă de la Biserica adevărată prin cele numite de ei biserici. Căci este obiceiul diavolului să înșele prin mari făgăduințe. Căci apropiindu-se de cel dintâi om, adică de femeie, i-a zis: „Dacă mâncați din lemnul cunoștinței, veți fi ca niște dumnezei”, făgăduindu-i să-i facă dumnezei, adică nemuritori, și [așa] le-a luat însăși viața lor. Dar vicleșugul lui s-a făcut mai mare. Căci arătându-Se Mântuitorul, și mulți crezând în El, a ridicat vicleanul prigoanire împotriva creștinilor și pe care nu a mai putut să-i țină prin înșelăciunea idolatriei, pe aceștia i-a silit să devină apostazi prin tiranie. Și se putea vedea un lucru înfricoșător: împărați înnebuniți împotriva creștinilor, legi pline de nelegiuire, judecători răzbunători ai necredinței. Căci mai presus de oriceucidere și orice vrăjitorie învinuirea era dreapta credință² și numai creștinii locuiau în temnițe, erau încovoiați, erau loviți, erau prăjiți, erau scrijeliti, erau dați fiarelor. Și toate acestea venind asupra lor din partea vicleanului și a slujitorilor lui *ca să tăgăduiască Biserica lui Dumnezeu*³, ei au suferit toate cu mărime de*

¹ Adică false biserici. Idoli erau falși dumnezei. Așa și bisericile în afara celei una și drept slăvitoare sunt false biserici.

² Creștinii, în primele veacuri, erau uciși doar pentru că erau creștini.

³ Scopul oricărei prigoane asupra credinței, dincolo de orice presupuse motive politice, sociale, economice, culturale, rasiale etc., este ruperea de Biserică și deci de Hristos, Care e capul Ei.

suflet și râvnă, pentru dragostea către Mântuitorul și au murit cu bucurie cu moartea cea trecătoare, luând în schimb viața veșnică.

3. Acestea învățându-le diavolul și înțelegând că siluirea lui este înfrântă, și-a mutat toate uneltirile spre alt chip de înșelare și iarăși s-a folosit de o făgăduință bună și de o înfățișare smerită, și de o religiozitate plină de evlavie. Căci fiind propovăduită înfrânarea și lepădarea [de lume]¹, cine nu ar fi fost înșelat cu ușurință de acest vicleșug? A știut că greu îi este creștinului să audă: „Leapădă-te de Dumnezeu! Tăgăduiește-L pe Mântuitorul, fugi din Biserică, leapădă sângele lui Hristos prin care ai fost răscumpărat!”. Dacă ar fi spus acestea, cine s-ar fi supus lui? Dar acum, făgăduind iarăși cele mari, prin vechia [lui] metodă, îl scoate pe om din adevăratul rai, din Biserica lui Hristos. Căci cu adevărat rai este Biserica lui Hristos întru Care este și lemnul vieții, și lemnul cunoștinței, și izvorul care vine din pământ și adapă raiul, din care [izvor] se și revarsă cele patru râuri; are și multă felurime de roade. Căci de aceea e rai, fiindcă are multe feluri de roade.² Căci raiul nu are doar un singur fel [de roade], cum zic apostazii, ci fiecare pe măsura credinței și sângeinței, crește și aduce roadă. *Numai să rămână în raiul lui Hristos*, precum s-a scris: „Sădiți în casa Domnului, în curțile Dumnezeului nostru vor înflori” (Ps. 91, 13).

Iar dacă va fi și vreme de mucenicie, [atunci] să ne dăm trupul, să lepădăm viața cea trecătoare, să trecem cu

¹ Encratiții [înfrânații] și apotactiții [cei care s-au lepădat (de lume)] erau secte de factură gnostică ce își mascau stricăciunea gândirii și a credinței sub înfățișarea unei asceze fals înțelese.

² Lemnul vieții e crucea. Izvorul e Hristos, din Care se revarsă cel patru Evangheli. Roadele sunt felurilele harisme ale Duhului ce adastă în Biserică.

vederea neamul, să disprețuim bunurile. Toate să se ducă, să rămână în noi credința, nădejdea, dragostea, după cum zice Apostolul (cf. I Cor. 13, 13). Și în alt loc zice: „Sunt încredințat că nici viața, nici moartea, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici vreo altă zidire nu va putea să ne despartă de dragostea lui Hristos” (cf. Rom. 8, 38-39), Care este însăși dragostea. A spus Domnul nostru Iisus Hristos: „Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru El” (In. 6, 56). Și pentru multa Lui dragoste față de noi a dat ca preț pentru noi În-suși sângele Său. „Căci cu sânge scump ați fost cumpărați”, zice Petru Apostolul (cf. I Pt. 1, 18-19).

4. Așadar, cel ce tăgăduiește sângele lui Hristos a ocărât venirea Lui și a necinstit prețul dat pentru el. Și ce apărare vor avea cei care tăgăduiesc sângele lui Dumnezeu și fug din Biserică?¹ Căci dacă, după cum am spus mai înainte, apostolii și mucenicii au pățimit atâtea pentru sângele lui Hristos și s-au săvârșit în această mărturisire, de ce fel de pedeapsă sunt vrednici aceștia care fără bătaie, fără sabie, fără orice primejdie tăgăduiesc prețul dat pentru ei? ***Să nu socotească cei ce tăgăduiesc acest [sânge] că au ceva ce ține de un creștin, căci toate tainele creștinilor atârnă de acest [sânge]. Chiar dacă le numești biserică, scripturi, cateheze, botez, altar, chiar și trup [al lui Hristos], fără sânge nu sunt nimic. Căci trupul fără sânge e mort și nimeni nu aduce ceva mort la altar (cf. Lev. 17, 10).*** Căci se poate afla că pretutindeni în Vechiul Testament sângele e cel adus, și aproape toate se curăță prin sânge, după Lege (cf. Ieș. 30, 10). „Cu atât mai mult sângele lui Hristos ne va curăța conștiința noastră de fap-

¹ În afara Bisericii nu există împărtășanie adevărată.

tele cele rele”, zice Apostolul (cf. Evr. 9, 14). Și iarăși: „Având, dar, fraților, îndrăznire la intrarea sfintelor, prin sângele lui Hristos, pe calea cea nouă și vie, pe care a înnoit-o” (cf. Evr. 10, 19-20). ***Ți-a arătat pretutindeni puterea tainei creștinilor că nu se poate nici scăpa de păcat, nici de însuși diavolul, nici a se intra pe intrarea sfintelor, pe calea cea nouă și vie, pe care a înnoit-o, dacă nu porți pecetea că ești cunoscut de împărat***¹. Căci dacă ostașii, trecând prin războaie și luptând pentru scăparea lor, păstrează însemnul [τὸ σὺμβολον]², și prin acesta arată dragostea față de împărat, socotind aceasta că, dacă îl pierd, nu vor mai putea să vadă fața împăratului, ce vor face cei care pierd nu un semn neînsuflețit, ci sunt despuiți de însuși sângele lui Hristos?³

5. Dar dacă cineva va cerceta cu de-amănuntul, [va vedea] că cei înșelați de aceste erezii sunt vrednici de multe tânguiri⁴ și mai vrednici de milă decât orice om înșelat. Căci atât de mult a avut putere asupra lor vicleanul și a întunecat inima lor cea nepricepută, că ei nu cunosc ceea ce pățimesc. Căci ar trebui să suspine și să lăcrimeze că s-au lipsit de atâtea și astfel de bunătați și de însăși

¹ Toate celelalte forme exterioare nu definesc Biserica fără pecetea Duhului Sfânt. După cum sângele e viața trupului, așa Duhul Sfânt e viața Bisericii.

² Este vorba probabil de insignele militare, care constituiau repere importante pentru identitatea soldatului. Pierderea lor ducea la o însemnată știrbire a prestigiului și a respectului de sine.

³ În războaie ostașii primeau din partea împăratului o insignă sau un semn de recunoaștere, prin care confirmau că se luptă pentru împărat și că slujesc lui. Dacă pierdeau în luptă acest semn, arătau că nu au lupta pentru împărat, căci ar fi trebuit mai degrabă să moară pentru el decât să-și scape viața trădând cauza împăratului.

⁴ Adevărata atitudine față de eretici: să plângem pentru înșelarea lor.

viața. Dar ei pățimesc dimpotrivă: se numesc pe ei drept și mai presus decât toți oamenii. Dar ce zic decât oamenii, ci mai sfinți decât însuși sângele lui Hristos. Căci numai ce-l apucă diavolul pe careva dintre ei și îl scoate din Biserică, că îl și vezi din acel ceas pe unul ca acesta grăind fără cruțare nedreptate spre înălțime, *nemaicunos-când de acum nici pe preotul care l-a botezat, nici pe Maica sa duhovnicească, Biserica Ce l-a născut și l-a hrănit, nici altarul de unde s-a hrănit și s-a adăpat de copil, nici darurile cele sfinte aduse ca jertfă. Ci îndată cea dintâi procopseală și mare ispravă este socotită de ei tăgăduirea și hulirea împotriva Tainelor*. Căci unul ca acesta începe să spună, sau mai degrabă diavolul grăiește în el: „Ce este Biserica? Ce e botezul? Acela este sângele lui Hristos? Să nu fie ca acela să intre în gura mea!”. Tăcătoarele! Dacă îți păzeai inima cu toată străjuirea, dacă te rugai cu osteneală până la ultima suflare, rămânea cu tine straja¹. Dacă nu dădeai intrare diavolului în inima ta, nu ai fi fost robit spre voia aceluia. La această procopseală te-a adus „înfrânarea” și „lepădarea [lumii]”, și nimic altceva nu te-a învățat decât să te lepezi de cele singure sfinte². Sângele lui Hristos este necurat, și tu ești curat? Eu socoteam că tu te ții de altă lepădare, despre care Domnul a zis: „Dacă cineva nu se leapădă de toate lucrurile lui, nu este ucenic al Meu” (Lc. 14, 33) și: „Dacă vrei să fii desăvârșit, du-te, vinde lucrurile tale și dă-le săracilor” (Mt. 19, 21) și cele următoare. Și nu a adăugat: „Dacă cineva nu se leapădă de Biserica Mea sau de Tainele Mele, nu este uce-

¹ Straja e harul Duhului Sânt care îl păzește pe omul din Biserică să nu intre iarăși diavolul în el.

² Doar cele ale Bisericii sunt singure Taine sfinte, restul sunt doar forme.

nic al Meu”. Căci e limpede că prin iconomia întrupării Sale ne-a învățat mai întâi să ne lepădăm de diavol și de idoli lui, și de toată înșelăciunea lui și *să ne unim numai cu El singur prin Biserica Lui și prin Taine*¹. Tu te-ai lepădat cu cea dintâi lepădare, sau cu a doua? Cea dintâi este depărtarea de idoli, a doua este disprețuirea averilor și trecerea cu vederea a toată plăcerea trupească.

6. Așadar, să vedem ce anume numești tu lepădare de averi. Și cine este atât de robit patimii iubirii de argint precum ereticii? Căci nu numai banii ce le cad în mână îi țin cu toată paza, ci și de ai altora ca de ai lor se grijesc și fac vistierii [unde păzesc banii] și adună dobânzi și surplusuri și dau altora bani cu împrumut – deși ei își dobândesc [prin aceasta] nelegiuiri – numai ca să-și sporească patima lăcomiei. Căci nimeni nu a auzit vreodată ca ereticul să-și vândă toate ale sale și să le dea săracilor și să se facă făptuitor al acestei porunci. Așadar, numai de cele singure sfinte te-ai lepădat, numai aceasta ai fost învățat de „înfrânarea” ta și de „lepădarea” ta, anume a nu mai cunoaște pe preotul tău care te hrănește pururea prin hrana cea tainică și sfântă. [Aceasta] nu e nici o mare procopseală. Căci dacă aceasta o numești procopseală, la aceasta ajung și cei nebuni. Căci și aceia, când sunt ținuți de patima aceasta, nu îi cunosc pe cei ce i-au născut, nici nu-și cunosc fratele, nici nu-și aduc aminte de binefacerile [primite], ci și dacă cineva voiește să-i ajute, e luat de ei drept vrăjmaș și luptător [împotriva lor], și, întrebați de cei ai lor de pricina întristării, nu au nimic să spună, ci grăiesc lucruri nepotrivite și lipsite de judecată. Așadar, e

¹ Cu Hristos nu ne putem uni abstract sau doar de unii singuri, ci unirea cu El presupune integrarea, ca mădulare conștiente, în Biserică.

limpede că sunt ținuți de patima nebuniei și apostatăii din Biserică, căci ei ocărăsc pe toți și se țin departe de ei și îl numesc pe tatăl care i-a născut adulterin, iar pe Maică o socotesc desfrânată¹, nepăzind ei porunca lui Dumnezeu, care zice: „Cel ce grăiește de rău pe tatăl sau pe mama sa cu moarte să moară” (Ieș. 21, 16). Dar, dezvinovățindu-se, de bună seamă va zice: „Pe părinții trupești îi ocărăsc eu”. Nici aceasta nu faci bine. Căci Legea zice aceasta și Domnul nostru Iisus Hristos pecetluiește aceasta. Căci ocărât fiind de iudei, când l-au învinovățit zicându-I: „De ce ucenicii Tăi calcă predania bătrânilor și mănâncă cu mâinile nespălate?” (Mt. 15, 2), Domnul nostru răspunde la aceasta: „De ce și voi călcați porunca lui Dumnezeu pentru predania voastră? Căci Dumnezeu a zis: Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, și cel ce grăiește de rău pe tatăl sau pe mama sa cu moarte să moară” (Mt. 15, 3-4). Vezi cum prin cuvântul Său a pecetluit porunca, sau mai degrabă legea firii? Și se pot spune multe despre cinstea și frica de părinți, însă ajunge despre aceasta mărturia și a Vechiului, și a Noului Legământ.

7. Dar să vedem dacă într-adevăr îi cinstesc pe părinții duhovnicești. Cine este tatăl duhovnicesc? Desigur, după Dumnezeu, preotul care te-a botezat. Căci s-a scris: „În Hristos Iisus prin Evanghelie v-am născut” (I Cor. 4, 15) și: „Iată eu și pruncii pe care mi i-ai dat tu, Dumnezeule” (Evr. 2, 13). Și către cei căzuți zice: „Copiii mei, pentru care iarăși sufăr durerile nașterii până când Hristos ia chip în voi” (Gal. 4, 19). Acest lucru și noi ne rugăm ca să se întâmple cu ei [cu ereticii]. Și, desigur, Maică și Doică este Biserica. Așadar, îi recunoaște ereticul pe aceștia, cu-

¹ Tatăl e preotul sau nașul, iar Maica e Biserica.

noaște folosul de la ei că prin aceștia a scăpat de tirania diavolului, că prin ei a fost numit creștin? Dar ce zic creștin? Pe Însuși Hristos L-a îmbrăcat; căci zice Scriptura: „Căți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați îmbrăcat” (Gal. 3, 27). **Numai dacă nu cumva ai fost iarăși dezbrăcat de șarpe.**¹ Așadar, ce zici la acestea? Îi recunoști pe aceștia, sau te-ai și lepădat de ei? Și ce vei face? Căci dacă pe cei care te-au născut după trup, i-ai necinstit iar pe cei care te-au renăscut prin baia nașterii din nou, i-ai tăgăduit, de unde ai viață? Însă cu adevărat te-ai dus în țară depărtată și ai cheltuit partea de avere părintească dată ție, și te hrănești cu roșcove, și paști porcii celui dintâi cetățean. Căci acela nu are oi, fiindcă unul este Păstorul cel bun și una turma Lui. **Și ce este averea pe care ai pierdut-o? E limpede și prealimpede: credința și darul pe care l-ai luat prin botez. Căci după cum botezat fiind în Hristos, L-ai îmbrăcat pe Hristos, așa depărtându-te de Biserică, L-ai dezbrăcat pe Hristos.** Și ca să nu socotești că sofisme sunt cele spuse, când acel fiu s-a întors, tatăl nu a poruncit nimic altceva să i se dea decât haina cea dintâi și inelul. Urmează acestuia, frate! Ridică-te din cugetele pământești, precum acela din pământ! Vino-ți în sine! Precum acela, spune și tu: „Cum argații tatălui meu se îndestulează de pâine, iar eu pier aici de foame? (Lc. 15, 17). Nu am pâine care să poată întări inima omului decât numai hrana porcilor, roșcovele”. Și ce sunt acestea decât scrierile cele drăcești², după cum vom arăta în alt cuvânt?

8. Gândește-te de unde ai căzut, cum te-ai rătăcit fiind momit de șarpele care făgăduiește lucruri mari ca să te lip-

¹ Termenii folosiți pentru îmbrăcare și dezbrăcare sunt: ἐνεδύσω și ἐξεδύσω. A se vedea nota 2.

² Așa sunt numite cărțile ereticilor.

sească de bunățile care deja le ai. Căci întru început – ne-a învățat Cuvântul – așa l-a amăgit pe omul cel dintâi, adică pe femeie, spunându-i: „Veți fi ca niște dumnezei” (Fac. 3, 5). Și pe tine, cu același vicieșug, [folosindu-se] de numele „înfrânării” și al „lepădării” [de lume], te-a dus din casa părintească în țară depărtată, în care nu erau oi, ci numai porci. Și dacă păzeai porunca Stăpânului, care îți zice: „Vrăjmășie voi pune între tine și șarpe” (cf. Fac. 3, 15), nu ai fi ascultat de sfatul aceluia. Dar Dumnezeu, iubitor de oameni fiind, nu știe să țină minte rău; numai să te întorci, căci este gata, pentru bunătatea Sa, și să te întâmpine, după cum și pe acela. **Căci știe că ești mort, negustând tu atâta vreme pâine;** și îmbrățișându-te, va săruta grumazul tău, pe care l-a făcut tare de cerbice diavolul, și te va hrăni iarăși cu vițelul cel îngrășat, cu Tainele lui Hristos. Și va fi pentru tine bucurie mare, și va zice Tatăl: „Trebuie să ne bucurăm și să ne veselim că fiul meu mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat”. Și ne vei afla și pe noi toți bucurându-ne împreună cu Tatăl și veselindu-ne împreună pentru mântuirea ta. Căci din partea noastră nu este nici o pizmuire¹. Dacă ascuți de sfatul nostru, acestea le vei afla că se petrec cu tine și din partea Tatălui nostru de obște, și din partea fratelui [tău].² Dar dacă vei începe, din pricina femeiuștilor amăgite împreună cu tine, să cauți dezvinovățiri întru păcate, [zicând]: „După atâta vreme să mă întorc în Biserică? Dar atunci voi auzi din partea femeiuștilor care viețuiesc cu mine: Dezlegătorule!”³ – căci după multe [altele] acest lucru va fi grăit de ele.

¹ Aluzie la pizma fratelui care rămăsese în casa tatălui.

² Pocăința este un act profund eclesial, nu doar o împăcare pe verticală cu Dumnezeu.

³ În sensul că nu se mai ține de cuvântul cu care a pornit împreună cu tovarășii de erezie pe calea rătăcirii. E ispita diavolului care îi spu-

9. [Să știi] că aceasta este o meșteșugire mai amară a diavolului, că nu numai la început îi pune omului piedică, ci și după cădere nu îi îngăduie acestuia să se întoarcă la Dumnezeu și să fie vindecat. Și ce dezlegare este? Ce încălcare? Spune-mi? **Cu adevărat este dezlegare când cineva leapădă credința și tainele ei, predanisite în Biserica lui Dumnezeu, și se îndepărtează către necredință.** Acestea trebuia să le spui la început, când erai în casa Tatălui, când diavolul și lucrătorii acestuia te înduplecau să te desparți de bogăția părintească a vieții adevărate, atunci trebuia să spui: „Nu sunt dezlegător, nu sunt călcător, nimeni nu mă va desparți de dragostea lui Hristos. El a suferit atâtea pentru mine, nefiindu-mi cu nimic dator, ca pe mine, cel plăsmuit [de El], să mă răscumpere din păcat cu sângele Său. Cum voi fugi din Biserică, tăgăduind prețul dat pentru mine”? Și el – după cum îi este obiceiul aceluia și lucrătorilor săi – stăruia să te înduplece printr-o „făgăduință bună” și prin „denumiri cinstite”, sărguindu-se să te despartă de credință prin masca înfrânării și a lepădării sau a altei denumiri cinstite. Atunci trebuia să spui: „Îmi este îngăduit mie, care sunt creștin și rămân în Biserică, și păzesc tainele, [îmi este îngăduit] să mă lepăd de averi, să mă lepăd de răutate, să mă lepăd de lumea întregă, adică de cugetele lumești; iar dacă trebuie, [e îngăduit] și să mă înfrânez de bucate, și de toată plăcerea trupească, și – ca să nu le spun pe rând – [pot, dacă vreau], să păzesc și fecioria, și curăția. Îmi este îngăduit mie, care sunt creștin și care îmi păzesc credința, să zidesc deasupra toate acestea. Dar dacă lepăd temelia credinței, care este Iisus, unde voi zidi deasupra viețuirea?”¹

ne omului că trebuie să fie om de cuvânt. Exact așa l-a amăgit și pe Irod când i-a tăiat capul lui Ioan.

¹ Nevoința ascetică este ca o zidire care însă trebuie făcută pe temelia dreptei credințe. Fără temelie, când vin ispitele, se clatină totul.

Acestea le aud în fiecare zi în Biserica lui Hristos, propovăduite de părinții care m-au și luminat. Către voi [care mă ispitiți] voi zice: „Depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați fărădelegea” (Ps. 6, 8). „Dacă cineva vă binevestește altceva decât ați primit, să fie anatema” (Gal. 1, 9). Dacă ai fi fost atunci treaz, dacă ai fi fost atunci deșteptat, nu ai fi fost atras de începătorul ereziilor, nu te-ai fi făcut adevărat dezlegător. Dar nici dacă te întorci în Biserică, nu te silește cineva să mănânci și să bei hrană trupească, nici să te însori sau să te măriți, ci, dacă așa îți pare, nu mânca nici pâine, nici ceva din cele ce îți îngrașă trupul. *Numai de trupul și sângele lui Hristos să nu te lipsești, nici să te scârbești de făpturile lui Dumnezeu.*

Că de la Simon magul sunt aceste erezii

10. Fiecare dintre oameni are stăpânire [asupra sa] să se lepede, pe de o parte, de rău și, pe de alta, să se apropie de bine, și într-atât să primească din bine putere și har, cât voințe el [omul]. Așadar, cum va fi aflat vasul, așa este dat și harul celui ce cere, după cum zice Scriptura despre cei duhovnicești și sfinți că „Cel duhovnicesc toate le judecă, dar el nu este judecat de nimeni” (I Cor. 2, 15). Și e mare lucrul acesta că a luat de la Dumnezeu atâta putere [autoritate] încât să judece toate, el nefiind judecat de nimeni, ci fiind deja mai înalt decât toată firea omenească și luând de

Dar e valabil și invers: dacă am temelie și nu construiesc cum trebuie, tot păgubit rămân.

la Dumnezeu mai înainte de înviere puterea de a judeca. Însă acel lucru îi uimește mai mult pe cei ce-l aud, anume că este o înaintare și mai presus de această măsură. Căci a zice: „cel ce se lipește de Domnul este un Duh [cu El]” (I Cor. 6, 17) – și nu a zis: „este duhovnicesc” sau „este sfânt”, ci „este un Duh” – indică limpede că unul ca acesta s-a amestecat cu Dumnezeirea. Una s-a făcut cu Dumnezeu și nu mai poate să fie despărțit [de El]. În același chip¹ și cel necredincios și trupesc, la măsura sa, pe cât se dă pe sine plăcerilor trupești și necredinței, pe atât află în sine înmulțindu-se nelegiuirea. Și se poate găsi și acest lucru în Scriptură. Celor trupești le zice: „Nu am putut să vă grăiesc ca unora duhovnicești, ci ca unora trupești” (I Cor. 3, 1). Pe cei căzuți în cea mai de pe urmă răutate îi numește trupești fiindcă Duhul Sfânt nu mai are stăpânire asupra lor nicidecât. Căci așa zice la Facere: „Nu va rămâne Duhul Meu în oamenii aceștia, fiindcă ei sunt trupuri” (Fac. 6, 3).

Și trebuia despre acest lucru să dăm mai multe mărturii ale Scripturilor, dar am socotit de prisos odată ce au fost date la iveală cele două categorii: a celui credincios și a celui necredincios. Căci vei afla că au ajuns la cea dintâi măsură a dreptei credințe sfinții proroci și apostoli, și mucenici, și mulți fii ai Bisericii lui Hristos, iar în cea de-a doua categorie vei afla în Scripturi pe mulți alții, numiți „lucrători ai fărădelegii” și „fii ai diavolului”, și cu multe și felurite nume. Și unul dintre ei este Simon, începătorul acestor erezii, pe care îl vom dovedi că a primit în inima lui toată răutatea diavolului².

¹ Literal: „prin aceeași rațiune”.

² Referirile la Simon se găsesc în cap. 8 din Faptele Apostolilor și nu vom mai indica de fiecare dată locul exact al citatului folosit de Sfântul Amfilohie.

11. Căci acesta, apropiindu-se de Filip Apostolul, care propovăduia în Samaria, și fiind învățat de el cuvântul adevărului, și lepădându-se de diavol, și unindu-se cu Dumnezeu, a fost învrednicit și de botez. El a rămas lângă Apostol și, văzând semnele și minunile săvârșite prin el, se uimea. Căci nu a ascultat [doar] în chip simplu propovăduirea, ci Scriptura arată că până la o vreme a rămas [lângă Filip] ca să se încredințeze și prin ochi, și prin auz. Și acestea le-a lucrat iubirea de oameni a lui Dumnezeu ca să-l câștige pe el. Și dacă ar fi vrut, ar fi avut împărtașire cu Acesta, dar în locul Lui el a cugetat cele potrivnice. Căci, arătând Sfântul Filip apostolilor din Ierusalim că Samaria a primit cuvântul lui Dumnezeu și că e vremea să le fie dați și preoți, pogorându-se Sfinții Petru și Ioan din Ierusalim și punându-și mâinile¹, au primit Duh Sfânt cei care erau vrednici de acest har². Și văzând Simon că prin punerea

¹ Literal: „făcând hirotessii”.

² Se pare că Sfântul Amfilohie înțelege acea punere a mâinilor ca hirotonie în treaptă preoțească, și ea nu a fost acordată tuturor. De altfel, dacă ar fi fost acordată tuturor, era de prisos ca Simon, odată ce era botezat ca și ceilalți oameni, să mai vină cu bani la apostoli pentru a primi Duhul Sfânt. Totuși Simon nu cere darul Duhului (care probabil l-ar fi primit dacă rămânea în smerenie), ci puterea de a da și el la rândul său darul Duhului. Dăm câteva tâlcuiri ale altor Părinți referitor la acest episod. „Filip a botezat pe cei ce i-a învățat în Samaria. Apostolii Petru și Ioan coborându-se din Ierusalim la ei le-au dat harul Duhului. Dacă cel ce i-a botezat ar fi fost unul dintre apostoli ar fi avut puterea să dea Duhul. Dar el îi botează doar ca ucenic. Iar apostolii desăvârșesc harul căci lor li s-a dat puterea unei asemenea dăruiri”(Sf Isidor Pelusiotul, Epistola 450). „Simon acesta nu i-a priceput pe apostoli. Și el, deopotrivă cu alții, a fost botezat împreună cu mulți de către Filip. Și toți, în afară de el, așteptau venirea măriștilor apostoli, și au luat prin punerea mâinilor lor Duh Sfânt. Fiindcă Filip fiind diacon nu avea puterea să-și pună mâinile prin care se dădea Duh Sfânt”(Sf Epifanie al Ciprului, Panarion, cap „Contra

mâinilor apostolilor se dă Duhul Sfânt, cugetând la iubirea de stăpânie, a adus daruri apostolilor, zicând: „Dați-mi și mie puterea aceasta ca pe cel care îmi voi pune mâinile să primească Duh Sfânt”. Dar Petru a zis către el: „Argintul tău cu tine spre pierzanie, că ai socotit că darul lui Dumnezeu se dobândește prin bani”, și celelalte următoare [câte se spun în Scriptură].

Acesta este Simon care mai înainte s-a lepădat de diavol și de îngerii lui, și de toate lucrurile lui. Acesta este cel care a primit de la Apostolul Filip botezul. Până aici era de laudat, dar după acestea e vrednic de milă. Căci, depărtându-se de scop și fiind judecat nevrednic de un asemenea har și de hirotonie, a început să se războiască cu apostolii, nemaicunoscându-i pe lucrători, nemaicunoscând pe cel ce l-a născut, ci uitând de toți. Cel ce puțin mai înainte era ucenic acum e vrăjmaș. Ce ai pățit, omule? Cine te-a sălbăticit așa? Cine te-a pornit spre furie oarbă? De ce te-ai dat cu totul pe sineți celui rău încât îți

simonienilor”). „Alții zic că de aceea nu a pogorât Filip pe Duhul, deoarece fiind numai diacon, cel mai de seamă dintre cei din jurul lui Ștefan, nu avea totuși vrednicia de preot sau episcop după cum avea ucenicii Domnului”(Ammonius preotul). „Și pentru ce aceștia fiind botezați nu au luat Duh Sfânt? Fie Filip nu le-a dat pentru că, poate, îi cinstea pe apostoli, fie pentru că nu avea o asemenea harismă (căci era dintre cei șapte), ceea ce mai degrabă trebuie spus. De aceea îmi pare că acest Filip era dintre cei șapte, al doilea după Ștefan. De aceea și botează. Dar Duhul nu l-a dat celor botezați, căci nu avea putere. Fiindcă acest dar era numai al celor doisprezece. Și ia aminte. Aceia nu au plecat [din Samaria], și s-a iconomisit ca aceștia [apostolii] să iasă [din Ierusalim]. Aceia erau lipsiți de har fiindcă nu luaseră încă Duh Sfânt. Căci au luat puterea să facă minuni dar nu și să dea Duhul altora. Așadar acest lucru era ceva ce ținea în chip deosebit de apostoli. De aceea îi vedem pe cei mai de seamă, nu pe alții, că fac acest lucru”.(Sf Ioan Gură de Aur, Omilii la Fapte, XVIII, 3.)

s-a împietrit toată inima și nu mai primești îndemnul apostolilor, ci te socotești mai drept decât apostolii? Și nu a încetat până la moarte să se lupte cu apostolii și nu s-a dat în lături să meargă din Samaria până la Roma și acolo să lucreze împreună cu diavolul și să se lupte cu Hristos¹.

Am arătat prin fapte pe începătorul ereziilor. Și ajungea ca cei amăgiți să fie convinși prin aceasta ai cui ucenici sunt, ai cui râvnitori sunt, a cui lucrare o urmează, din pricina cui se luptă cu Hristos. Dar, ca să-i rușinăm mai mult, îi vom convinge că până și azi țin învățătura aceluia. Și luând acest lucru chiar de la aceia, le vom dovedi chiar din dovezile lor.

12. Căci, după cum Biserica sobornicească și apostolicească păstrează întreagă genealogia lui Hristos, așa și ereziile păstrează succesiunea de la Simon.² Căci s-a scris în cartea cinstită la ei, pe care o numesc *Faptele lui Petru*, că un oarecare Ghemelos s-a făcut ucenic adevărat al lui Simon. El a rămas lângă [Simon] până la rușinarea cea de pe urmă și la moartea acestuia. Și numele acestuia până acum se pune asupra ereziei pseudoapotactiților³, căci ei se supranumesc ghemeliți. Acest Ghemel, după căderea și moartea amară a lui Simon – „Căci moartea păcătoșilor este rea” (Ps. 33, 20) –, neaflând loc în Roma să vatăme sau să amăgească pe cineva, după cum mărturișește scrierea – căci nici nu este o asemenea erezie în ea

¹ Datele cu plecarea la Roma nu le mai ia Sfântul din Scriptură, ci de la Părinții anteriori și de la istoricii bisericești (cf. Eusebiu de Cesareea, *Istoria Bisericească* II, XIII-XIV, PSB 13, Ed. IBMBOR, București, 1987, pp. 78-81).

² În sensul că Biserica sobornicească este odrasla firească a lui Hristos, iar ereziile continuă succesiunea lui Simon.

³ „Pseudoapotactiți” înseamnă „cei care se leapădă în chip fals de ceva”.

[în Roma] –, a venit în părțile acestea și, aflând un neam simplu și ușor [la minte], și neiscusit [în a deosebi] amăgirea, a început să-i învețe și să hirotonească, și să lucreze în chip rău toate tainele creștinilor, și s-a numit pe sine apotactit. Și era începător de erezie, trăgându-și erezia de la Simon și neprimind el botez de la careva, nici fiind numit nicidecum creștin, decât numai că a fost ucenic al lui Simon singur și s-a folosit de cele ale aceluia. **Acest început l-a avut erezia.** Dar, trecând timpul și unii fiind amăgiți, din pricina faptului că întâistătorii Bisericii lui Hristos erau alungați de cei ce prigoneau atunci Biserica¹ – și fiind ei o singură erezie, păreau că sunt ascunși² –, și iarăși diavolul, începătorul lor, avându-i pe ei odată pentru totdeauna în mâna sa și ascultători întru totul, i-a împărțit în două³, astfel: Unii dintre ei, având animale, au fost urâți de cei ce nu aveau, căci cei ce nu aveau îi lepădau pe aceștia ca necurați și necuvioși în raport cu o asemenea lepădare⁴, și numai ei singuri au moștenit numele lui Ghemel, începătorul pierzaniei lor. Dar și pe ei iarăși i-a împărțit diavolul. Căci odată ce-i stăpâna, se folosea de ei ca de o jucărie. Căci, aflându-i pe unii dintre ei purtând haine aspre [de sac], i-a despărțit de cei ce purtau haine de lână, ca de unii necucernici. Dar nici aici nu s-a oprit

¹ De vreme ce episcopii erau alungați, poporul rămânea adesea fără un reper care să discearnă cele bune și adesea se rătăcea ascultându-i pe alții.

² Nu erau serios luați în seamă ca dușmani, căci atunci prigoana mare era din partea păgânilor.

³ Anumite erezii par adesea că se împotrivesc una alteia, dar izvorul lor este tot diavolul.

⁴ Cei ce nu aveau animale îi socoteau pe cei ce aveau ca nedemni de a face parte din elita celor care trebuie să se lepede cu totul de lume.

diavolul cu amăgirea împotriva lor; căci iarăși i-a despărțit pe cei ce erau îmbrăcați cu lepădarea cea cu nume mincinos. Dar până acum avusese diavolul oarecare părute pricini prin care i-a despărțit, căci păruta pricină a animalelor sau a hainelor aspre li s-a făcut despărțenie. Dar acum nu mai era nici o părută pricină de despărțenie, căci toți erau la fel. Căci toți purtau nu numele lui Hristos, ci a lui Simon și Ghemel, și acei apotactiți toți erau urmași ai lui Simon și Ghemel. Și care e despărțirea? Care e pricina? Spuneți-ne, ca să știm. V-ați lepădat de Hristos și de toată taina Lui, apoi și voi între voi, de vreme ce n-ați mai găsit de cine să vă lepădați. Odată lipsiți de toate bunățile, v-ați lepădat unii de alții. Căci, urându-se unii pe alții și despărțindu-se unii de alții, ei socotesc că se despart ca de niște vrăjmași, fapt pe care ei îl numesc lepădare.

13. Dar să cercetăm și cealaltă grupare pe care aceștia au lepădat-o ca pe una rea. Ce nume nou le-au scornit cei desprinși dintr-o asemenea „lepădare”? De bună seamă că și aceia și-au găsit cu ușurință un nume. S-au numit encratiți [înfrânați], fiindcă s-au pus în linie de bătaie contra acelor. Căci fiind despărțiți unii de alții, duc război neîmpăcat împotriva acelor, ca noi să vedem înfrânarea acestora și de la ce se înfrânează ei.¹ Dar a făgădui înfrânarea sau lepădarea cu vorba nu e nimic minunat, nici aducător de osteneală. Însă nu se caută numai vorba, ci și fapta, căci zice Domnul în Evanghelii: „Pentru ce Mă chemați Doamne, Doamne și nu faceți ce vă spun?” (Lc.

¹ Textul Sfântului Amfilohie nu este prea clar. Encratiții, după Sfinții Epifanie și Irineu, sunt adepți ai lui Tațian ucenicul – mai apoi apostat – al Sf. Iustin Martirul și Filosoful. Apotactiții, după Sfânta Epifanie, sunt o derivație din encratiți și catari. Între apotactiți și encratiți existau puncte de discordie.

6, 46). Și Isaia Prorocul: „Acest popor Mă cinstește cu buzele, dar cu inima se ține departe de Mine. Dar în zadar Mă cinstesc”, și cele următoare (cf. Is. 29, 13). Căci Domnul a adunat tot înțelesul Scripturii Vechiului și Noului Legământ în două porunci: „Iubește pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din toată puterea ta, și din tot cugetul tău, și pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Mt. 22, 37-39). Așadar, păzesc aceștia poruncile acestea? Însă, de bună seamă, nimeni din cei înțelepți nu va crede făgăduințelor [tale] dacă nu va vedea în tine roadele pământului. Căci tu ești gata să făgăduiești lucruri mari și prin acestea să înșeli pe cei neîntăriți. Dar și mai sus am arătat aceasta că însuși Simon, despărțindu-se de apostoli, s-a numit pe sine puterea lui Dumnezeu. Ia aminte cum și-a aflat un nume scurt care să poată să uimească pe cei prunci [la minte]. Și ucenicul acestuia, Ghemel, vestind lepădarea, a produs apostazie [despărțire]. Așadar, dacă urmezi și tu dascălilor tăi, făgăduiești acestea cu cuvântul, dar le tăgăduiești cu fapta. Căci zici: „Iubesc pe Dumnezeu, iubesc și pe aproapele, și sunt înfrânat”. Mai întâi, dacă vroiai să te înfrânezi, nu ai fi spus aceasta. Căci prin aceasta te-ai fi folosit și pe tine, și pe aproapele. Fiindcă aflăm în Scripturi că [unii] păcătoși au fost fericiți cu cei drepți și [unii] drepți au fost osândiți cu cei păcătoși (Eccl. 9, 2). Și se puteau spune multe despre acestea, dar ne vom atinge doar de ce ne stă înaintea.

14. Pe cine îl numești aproape? Pe cine iubești? Sigur, după cuvântul Domnului, orice om este aproapele tău. Căci acest lucru îl arată Evanghelia. Așadar, dacă ai fi iubit pe aproapele tău, nu ai fi fugit din Biserică lăsându-i pe toți, urmând fariseului și bolind de trufia aceluia, osândindu-i pe toți prin cuvântul tău și numai pe tine socotindu-te

drept. Căci și acela, suindu-se la templu, acestea se ruga: „Îți mulțumesc, Dumnezeule, că nu sunt ca ceilalți oameni, răpitori, nedrepti, adulteri și ca acest vameș; postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuală din toate câte agonisesc” (Lc. 18, 11-12). Cu nimic din acestea nu mințea, însă chiar dacă i se părea că spune adevărul, a fost osândit. Nu pentru că postea sau dădea zeciuală din ale sale, ci fiindcă osânda prin cuvântul său toată omenirea. Iar vameșul cel păcătos, bătându-și pieptul – izvorul gândurilor –, nu își număra isprăvile îngâmfării¹ ca fariseul, ci nici ochii îndrăznind a-i ridica la cer, zicea: „Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului”. Față de acestea Domnul a spus: „Amin, zic vouă, că vameșul s-a coborât îndreptățit față de acel fariseu”. Și ca să nu socotească cineva că El a spus acestea despre acele două persoane, a adăugat, zicând: „Tot cel ce se înalță pe sine va fi smerit iar cel ce se smerește pe sine va fi înălțat” (Lc. 18, 14). Vezi cum l-a îndreptățit pe vameș mărturisirea păcatelor și cum l-a osândit pe fariseu enumerarea isprăvilor? Însă dacă ar cerceta cineva cu de-amănuntul, [ar vedea] că cei ce țin cea socotită [de ei] înfrânare sunt mai necredincioși decât acel fariseu. Căci acela chiar dacă îi disprețuia pe oameni, însă venea la templu și dădea lui Dumnezeu închinare împreună cu tot poporul. Dar pe aceștia atâta i-a umflat diavolul [de mândrie], că s-au ridicat împotriva Bisericii Însăși a lui Hristos. Și ce apărare vor avea în ziua judecării? Căci, de bună seamă, le va zice Domnul: „Eu am mâncat cu vameșii și cu păcătoșii, și, șezând la masă cu ei, nu m-am făcut păcătos, iar voi v-ați scârbit de tot poporul Meu ca de niște păcătoși. Nimeni nu era deopotrivă cu voi într-o dreptate; pe nimeni

¹ Literal: „isprăvile pântecelui”.

n-ați aflat de o cinste cu voi; ați intrat în inimile tuturor, ați citit gândurile tuturor. Știți că Dumnezeu este Cel Ce cearcă inimile, nu judecătorul pântecelui. Chiar de-ar fi poporul Meu păcătos, dar l-ați osândit și nu Mi-ați lăsat Mie judecata, ci i-ați osândit pe toți mai înainte de vreme. Pentru ce ați osândit Biserica Mea? De ce păcat O învinuiți? Altarul cu ce v-a nedreptățit? Dar voi l-ați lepădat pe acesta”. Însă ce vor face? Căci necucerencia lor a ajuns la Însuși Judecătorul. Nu numai că s-au ridicat împotriva a tot poporul, ci și împotriva zidirii Stăpânului¹. Căci ei zic că acea [zidire] e păcătoasă. Până când se țineau pe ei înșiși [în Biserică], până când păstrau ceea ce e dat de harul ce rămâne în Biserica lui Hristos, cele sfinte erau sfinte și îi sfințeau prin împărtășire. Dar când i-a rupt [de Biserică] și a împietrit inima lor... Și însele cele sfinte [ale lor au devenit] necurate... dragostea lor. Căci aceasta a zis... „pe aproapele tău ca pe tine însuși”. Cuvântul: pe aproapele tău nu... l-ai osândit. Aceasta este... ta... este înfrânarea, în chip rău... te numesc pe tine mai tare la cerbice decât diavoli... în Biserica lui Hristos și prin Sfintele Lui Taine unii asupra unii de duhurile rele și care sunt fii ai Bisericii, care au această harismă să-i certe pe diavoli. Și dacă ei văd că duhul cel necurat se încapățânează să iasă, nu fac nimic altceva decât rostesc numele cel sfânt și înfricoșat al lui Hristos și așa alungă pe diavolul cel amarnic. Dracii, auzind de numele lui Hristos, se înfricoșează și, nesuferind înfricoșarea tainei, se depărtează.

15. Și ereticii hulesc acest lucru în chip diferit. Însă fiindcă nimeni, chiar până azi, nu s-a găsit [să reprezinte] în

¹ Se referă la altarul Bisericii, adică, în fapt, la Sfânta Liturghie. Ereticii s-au lipsit tocmai de Sfânta Împărtășanie.

ochii lor „aproapele” în bisericile din lume, nu au nici preot al lui Dumnezeu care să liturghisească la altar, nici monah care să se fi lepădat de averi, după legile bisericești, și să petreacă în post și priveghere, nici fecioară înțeleaptă care să păzească împreună cu fecioria și untdelemnul, adică ungerea botezului.¹ Ci ei socotesc pe cei robiți împreună cu ei de diavol ca „aproapele”. Dar tu ia aminte, chiar dacă ei păzesc aceasta, ca din fapte să-i încredințăm pe ei că diavolul nu își păstrează conștiința, nici nu-și cruță ucenicii lui, ci în multe chipuri și în multe tabere îi împarte. Căci numai ce-i desparte pe unii de Biserica lui Hristos – precum lupul, despărțind oile de staul, le mărunțește după aceea cu sărg și nu le cruță, căci nu are milă –, așa și diavolul, când îi desparte pe unii de Biserică, îi împarte pe aceștia fără cruțare și în chip felurit, ca nu cândva să se trezească și să se întoarcă în staulul lui Hristos.² Căci se pot vedea cei numiți encratiți că sunt împărțiți și despărțiți unii de alții... înțelegând cuvântul evanghelic... că toată casa care se împarte în sine nu va dăinui (cf. Mt. 12, 25)... Cei risipiți în afara Bisericii în atâtea grupări... rămășița dragostei întru noi, unde a zis: „Cunoscut în Iudeea este Dumnezeu, în Israel mare e numele Lui și locașul Lui în Sion” (Ps. 75, 1-2). Iar Sion este însuși muntele în care s-a zidit cetatea. „Căci te va binecuvânta Domnul din Sion și vei vedea bunătațile Ierusalimului” (Ps. 127, 5).

Și cu toate că Moise adesea a scris aceleași lucruri, anume să nu se aducă jertfă în altă parte [decât în Ierusalim], însă Ieroboam, fiul lui Nabat, lipsit de cinste și netemându-se de Dumnezeu și uitând legea și prorociei, a despărțit poporul de Ierusalim și, învățându-i apostazia, le-a

¹ Ereticii, prin ruperea de Biserică, nu au preoție și taine.

² E ilustrativ azi fenomenul fărâmițării în multe secte.

legiuit să nu se suie la Ierusalim, nici să aducă acolo închinarea pe care a rânduit-o legea, nici să asculte Scripturile, nici să privească la casa lui Dumnezeu, cugetând el aceasta că, dacă poporul va merge la Ierusalim și va auzi poruncile lui Dumnezeu, se va adăuga casei lui Dumnezeu și va cinsti pe împăratul ce legiuit, iar pe el îl va lepăda. Așadar, ce-a făcut din pricina iubirii de a cârmui și a amăgirii deșarte? Ca să pară că el cârmuiește poporul, a pus două juninci de aur pe munți, zicând: „Aceștia sunt dumnezeii tăi, Israele, care te-au scos din pământul Egiptului. Acestora să te închini. Nu te sui la Ierusalim” (cf. III Rg. 13, 27-28). Și, legiuind acestea poporului, l-a despărțit de Dumnezeu și de Ierusalim.

16. Vezi ce face slava deșartă, ce lucrează îngâmfarea și mândria? S-a ridicat împotriva împăratului legiuit, a fost siluit mai departe de patima iubirii de sine și [în cele din urmă] L-a necinstit pe Însuși Dumnezeu. Și ce [a adăugat] la acestea? S-a numit pe sine și pe popor samarineeni. Iar samarinean, în limba evreilor, înseamnă păzitor al legii. Prin urmare, în chip adevărat și-a adăugat numele de samarinean, sau a mințit? Dacă erai păzitor al legii, ai fi păzit legea, te-ai fi suit la templul lui Dumnezeu și acolo ai fi adus pârga și zeciuielile, și toate rugăciunile, după cum a poruncit Dumnezeu prin Moise, și [așa] ai fi fost cu adevărat păzitor al legii. Dar tu, dimpotrivă, ai despărțit de Dumnezeu pe poporul Său, ai înălțat idoli, și te numești păzitor al legii. Cu adevărat păzitori ai legii sunt cei ce rămân în Ierusalim și păzesc poruncile legii și ale prorocilor. Însă nu i-a fost de ajuns numai că și-a adăugat un nume mincinos, ci și necurat a numit pe poporul lui Dumnezeu care a rămas în Ierusalim și l-a urât pe acesta cu tărie, el însuși fiind [de fapt] urât și necurat. Și nu s-a atins

de cineva din poporul lui Dumnezeu, nici nu s-a folosit de vreun vas de care mai înainte s-a folosit poporul lui Dumnezeu. Dar ce zic că îi ura pe iudei? De la tot creștinul, chiar până azi, se întorc și nu se folosesc nici de vreun pahar, nici de vreo farfurie de-a lor, ci spun că și vasele lor sunt pângărite de oameni. Și ca să cunoască fiecare dintre noi cât de mult au căzut, femeia samarineancă i-a zis la început chiar lui Hristos că ea e potrivnică Ierusalimului. „Părinții noștri în muntele acesta s-au închinat; și cum ziceți voi că în Ierusalim este locul unde trebuie să ne închinăm?” (cf. In. 4, 20). Iar despre apă, când i-a zis: „Dă-mi să beau din găleată”, I-a spus: „Cum, Tu ceri să bei de la mine care sunt femeie samarineancă?” (cf. In. 4, 9). Vezi că nu vroia să-i dea ca să nu-i pângărească găleata, precum socotea aceea? Sunt limpezi lucrurile.

17. Cine nu va cunoaște pe samarinenii de la noi? Aceștia s-au despărțit de Ierusalim, adică de Biserica lui Hristos, au legiuit ca să nu mai aducă lui Dumnezeu rugăciune și pârgă în Ierusalim, nici să asculte Scripturile sau învățăturile date în biserici păstorilor de către Duhul Sfânt, ci să se despartă și să se facă cu totul străini de poporul lui Dumnezeu, adăugându-și loruși, în chip mincinos, nume cuvioase. Căci după cum acela, după toată necinstirea s-a numit pe sine păzitor al legii, așa aceștia, tăgăduind credința pe care au primit-o în Biserică, s-au numit pe sine encratiți sau apotactiți. Trebuie să fie numiți călcători fiindcă au călcat legămintele față de Dumnezeu. Unde îi vom pune pe fiecare? Au fost botezați în Biserică de către preoții lui Dumnezeu, au fost hrăniți după botez cu sfântul trup și cinstitul sânge al lui Hristos. Așadar, păstrează aceste predanii? Dacă cineva tăgăduiește una dintre acestea, le-a tăgăduit pe toate. Așadar, păstrează ei

cele trei: botezul, trupul, sângele? Un singur preot și-a predat treimea tainelor. Nu poți una s-o ții, alta să o lași deoparte. Dacă altul era cel care te-a botezat și altul cel care și-a dat trupul, și altul sângele, ai fi putut spune: „Doi mi-au dat cu adevărat, dar al treilea m-a batjocorit”. Acum însă ai primit toate Tainele de la un singur preot. Dacă îl numești preot al lui Hristos, păstrează Tainele ca să nu devii călcător. Iar dacă nu-l numești preot, te numești catehumen și străin de numele lui Hristos, căci nu ai fost botezat în altă parte. **Și după cum cei care hulesc pe Fiul lui Dumnezeu necinstesc pe Însuși Tatăl și pe Duhul Sfânt, și cei care nu cred în Duhul Sfânt nu cred nici în Preasfântul Tată și în Preasfântul Lui Fiu, Iisus Hristos, așa stau lucrurile și cu treimea Tainelor. Dacă cineva leapădă una dintre ele, a lepădat treimea. Așadar, lepădând Tainele lui Hristos și despărțindu-te de Biserică cu dreptate, trebuie să fii numit călcător.** Și, ca să te conving că ești mai necredincios chiar decât cei care au căzut în prigoane, [iată]: aceia, nesuferind adesea bătăile, au fost siliți, din pricina slăbiciunii trupului, să se lepede adeseori, făcându-se vrednici de jale și de multe tânguiri. Dar, căindu-se adesea, s-au îndurerat toată viața lor ca, împăcându-se Dumnezeu cândva cu ei, să-i învrednicească iarăși de intrarea celor sfinte¹. Dar pe tine atâtea te-a întunecat diavolul, că nu mai cauți împărtășania de cele sfinte, ci grăiești cele potrivnice, ca să nu mai între de acum în gura ta cea hulitoare înfricoșatul și sfântul sânge al lui Hristos.

18. Așadar, ia aminte că din toate părțile ai fost dovedit nu numai că înnoiești Samaria, ci și călcarea de lege. Și

¹ Mai concret, să se învrednicească de Sfânta Împărtășanie.

după cum samarineanul prin înfățișarea din afară s-a despărțit, dar era muștrat de tăierea împrejur că a fost iudeu, așa și tu, chiar dacă te-ai despărțit de Biserică sau ai înnoit călcarea de lege, însă ești muștrat de pecetea [botezului]; căci ai primit botezul în Biserica lui Hristos. Dar de unde ai atâta asemănare cu Samaria? Bine, te-ai despărțit; bine, ai legiuit celor atrași de tine să nu mai calce în casa lui Dumnezeu, nici să mai asculte de preoții care te-au botezat și care te-au făcut creștin. Dar de unde ai luat și păzirea vaselor? Din care predanie? Oare apostolii, vestind cuvântul lui Dumnezeu și înconjurând lumea, au purtat [cu ei] oale și farfurii [ca să se ferească] de toți păgânii și de toți cei înnebuniți după idolatrie? [Nicidecum, ci], avându-L cu ei pe Hristos, cunoșteau că nu e nici un idol în lume, ci toate sunt curate celor curați și se sfințesc prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune, și, adeseori intrând în casa unui păgân, dacă puteau să-l înduplece pe stăpânul casei să creadă în Dumnezeu, îndată făceau din casă biserică. Aceasta s-a întâmplat și în orașul nostru când a venit Sfântul Apostol Pavel în casa lui Onisifor. Nu l-a întrebat Apostolul care sunt vasele curate și care cele necurate, ci însăși casa, cum am zis mai înainte, a făcut-o biserică. Și ca să-i convingem că din pricina slavei deșarte și a îngâmării se țin departe de vase și că într-atât li s-a întunecat inima lor cea nepricepută – căci, zicând că sunt înțelepți, [de fapt] au înnebunit (cf. Rom. 1, 21-22) –, [iată]: ei văd, de bună seamă, că albinele care produc fagurele umblă peste tot, nu numai pe ierburi și flori, ci și pe cărnurile și sângele animalelor de curând ucise. Ba mai cu seamă se pot vedea și în vremea culesului viilor cum se așează pe struguri și trag dulceața strugurilor și după toate acestea sunt atrase către lucrarea lor și o săvârșesc în chip înțelept, după înțe-

lepciunea dată lor de Ziditor. Dar ei nu-i văd nici pe creșătorii de albine că varsă vin din cel bun albinelor în fagure¹, ci, fiindcă aceasta [mierea] e dulce, o mănâncă cu plăcere, fiind lacomi la pânțele și, făcând din ea [un fel de] vin, încurajează beția lor.² Dacă te-ai depărta de vase pentru curăție, ar fi trebuit mai degrabă să te depărtezi de miere și nu de farfurie sau pahar, care nu pot să-ți dea nici o plăcere. De bună seamă că ai auzit în Scriptură că mierea e necurată; și la altar, zice legea, nu va fi adusă (cf. Lev. 2, 11). Iar ulei, pentru ce pricină mănânci? Nu vezi sau nu auzi că cei care se ocupă cu această neguțătorie îl pun în burdufuri din piele nouă și așa, vreme de multe zile, golind burdufurile și storcându-le cu tărie, vând uleiul? Și nu auzi că cei ce zdrobesc măslinile ung presa cu untură de porc și astfel scot uleiul așa încât și unsoarea prelinsă din uneltele care zdrobesc măslinile se așează pe ulei? Dar, desigur, tu ești curat, tu care te scârbești de oale și de celelalte vase, dar mănânci uleiul cu plăcere fără să faci deosebire; iar unde nu se adaugă plăcerea, adică la farfurii și pahare, de acestea te scârbești, pe când unde e dulceață și grăsime, pe acestea le mănânci cu plăcere.

19. Dar să zicem că tot cel ce imită cu râvnă Samaria se păzește de vasele cu carne și cu celelalte lucruri pe care Dumnezeu le-a făcut ca să se împărtășească de ele cei credincioși și care au cunoscut adevărul. Dar atunci pentru ce pricină te ții departe și te scârbești de aceste [lucruri făcute de Dumnezeu] și Îl hulești pe Făcătorul [lor]? Căci acest

¹ Pentru ca albinele să aibă hrană în perioadele mai dificile.

² Encratiții nu consumau vin și carne, socotindu-le necurate, dar foloseau mierea. Sfântul le arată că la o privire riguroasă și în miere ajung elemente din carne și struguri.

lucru nu e numai dogmă samarineană, ci ea ține și de urâta și necurata erezie a maniheilor. Căci învățătura acelora se ține departe de cele însuflețite. Iar tu din care Scriptură le-ai aflat? Cine te-a învățat aceasta? Nu ai auzit Scriptura zicând: omul cel dintâi a născut doi fii: pe Cain și pe Abel. Abel păstorea oile; și a fost că s-a ridicat în inima lor să aducă daruri lui Dumnezeu; și Cain, aducând semințe, nu a fost primit, din pricina răutății felului său de trai, iar Abel, luând din oile cele întâi născute și din grăsime, le-a adus lui Dumnezeu. Și a căutat, zice, la Abel și la darurile lui, dar la Cain și la jertfele lui nu a luat aminte. Ia aminte cum pe cele întâi născute și grăsimile Dumnezeu le-a numite daruri, din pricină că le-a primit pe ele din toată inima, iar semințele lui Cain, din pricină că nu erau din pârgă, le-a numit jertfe, ca să te convingă pe tine, ereticul necredincios, că și semințele au o oarecare putere de viață – lucru ce ți l-am arătat mai limpede în altă parte –, și că Dumnezeu, primind cărnurile, a trecut cu vederea semințele.

De bună seamă că și pe Noe îl lezezi și îl desparți de „înfrânarea” ta și de „lepădarea” ta, de vreme ce, după ce a salvat prin dreptatea sa sămânța fiecărei specii de la potop, când a ieșit din corabie, nu a făcut nici un alt lucru decât a zidit mai întâi jertfelnic lui Dumnezeu; și a mirosit Domnul miros de bună mireasmă și a făgăduit dreptului ca să nu mai aducă potop pe pământ. Ai văzut jertfă primită, ai văzut cum L-a împlânzit pe Dumnezeu încât atâta vreme cât ține veacul acesta să nu mai aducă o asemenea mânia asupra lumii? Și Dumnezeu [a zis] către el: „Am dat vouă toate ca pe legume de iarbă, dar carne în sângele sufletului nu veți mânca. Căci și sângele vostru îl voi cere de la toate fiarele și din mâna omului și a fratelui voi cere sufletul omului” (Fac. 9, 3-5). A îngăduit carnea, dar a oprit sângele de sugrumate.

20. Și acest lucru îl pecetluiește și Noul Legământ ca să nu socotești că altul este legiutorul Vechiului Legământ, și altul al Celui Nou. Căci trebuie să luăm aminte la [cele petrecute] cu apostolii adunați în Ierusalim și cu Sfinții Pavel și Barnaba, care au coborât în Antiohia Siriei și au întărit pe frați să păzească dogmele și poruncile apostolilor. Atunci, fiind de față unii credincioși din tăierea împrejur, învățau pe prozeliți, zicând: „Dacă nu vă tăiați împrejur după obiceiul lui Moise, nu puteți să vă mântuiți. Și făcându-se împotrivire și cercetare nu puțină cu ei, au rânduit ca Pavel și Barnaba, și alții dintre ei să se suie la apostoli și la preoți în Ierusalim pentru întrebarea aceasta” (Fapte 15, 1-2). Așadar, suindu-se și povestind întoarcerea păgânilor și propășirea Bisericilor, le-au spus și despre întrebarea aceasta. Iar apostolii, adunându-se laolaltă, le-au trimis lor așa: „Apostolii și preoții, și frații, fraților dintre păgâni, celor din Antiohia și Cilicia, și Siria, salutare. Fiindcă am auzit că unii dintre noi v-au tulburat, răvășindu-vă sufletele cu cele pe care nu le-am poruncit, părutu-s-a nouă, celor ce suntem într-un cuget, să trimitem la voi bărbați aleși împreună cu iubiții noștri Barnaba și Pavel, care sunt oameni ce și-au predat sufletele pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos. Așadar, am trimis pe Iuda și pe Sila, care vă vor vesti și ei, prin cuvânt, acestea. Căci s-a părut Duhului Sfânt și nouă să nu mai adăugăm asupra voastră nici o greutate mai mult în afară de acestea ce sunt de trebuință: să vă feriți de jertfele idolești, de sânge și sugrumate, și de desfrânare. De acestea păzindu-vă, bine faceți. Fiți sănătoși” (cf. Fapte 15, 23-29). Aceasta este epistola apostolilor, scrisă de Duhul Sfânt prin Evanghelistul Luca. Căci deoarece știa Duhul Sfânt că unii, venind în atâta nebunie, nu se

vor da în lături să învinovățească în chip mincinos pe apostoli – ceea ce s-a și întâmplat –, fiind ei adunați laolaltă, au scris epistola aceasta, nedezlegând nunta, nici oprind mâncarea de carne și băutul de vin, ci, precum s-a scris mai înainte, [spunând] ca tot creștinul să se ferească de jertfele idolești și de sânge, și de sugrumat, și de desfrânare. Mai sus ai fost învățat de Dumnezeu Însuși ca să mănânci orice carne ca pe o legumă de iarbă, aici ai aflat de la apostoli de ce trebuie să te ferești.

21. Pentru ce cutezi să hulești fapăturile lui Dumnezeu și prin ele să necinstești pe Făcător? Căci dacă Dumnezeu toate le-a făcut întru înțelepciune și le-a lăudat, zicând că sunt bune foarte, și a primit darurile și roadele aduse Lui, și a binecuvântat pe cei care le-au adus, și le-a îngăduit să le mănânce, tu pentru ce ești fără de minte și obraznic? Căci de bună seamă că după cum osândești pe oamenii care se împărtășesc de cărnuri, așa îl hulești și pe Însuși Făcătorul. Pentru ce a [mai] făcut acestea [fapăturile]? Poate că și de El te scârbești și îl judeci ca străin de dreptate, de vreme ce a primit jertfe. Desigur că te vei uita cu dispreț și la Sfântul Avraam, de vreme ce a adus jertfe lui Dumnezeu și, primind îngeri, nu i-a ospătat pe aceștia cu legume, ci, luând un vițel din cireadă, a poruncit ca acesta să fie [dat lor] cu unt și lapte. Și așa a cinstit pe îngeri și nu numai pe îngeri, ci și pe Însuși Hristos. Acest lucru și este vrednic de minunare că mai înainte de iconomia întrupării a sfințit fapăturile Sale și s-a împărtășit de acestea ca să nu cugete cineva că altceva cugetă Tatăl și altceva Fiul, după cum au năfucit ereziile maniheilor și marcioniților, și ca să se facă vădită spusa că Fiul lui Dumnezeu a venit la Avraam.

Atunci, șezând el sub cort, la amiază, și pândind pe cei ce treceau, ca nu cumva să-l treacă cu vederea vreun străin,

a văzut venind trei bărbați și i-a întâmpinat și nu le-a zis: „Domnilor, dacă am aflat har înaintea voastră”, ci „dacă am aflat har înaintea Ta, nu trece pe lângă robul Tău” (Fac. 18, 3). Vezi cum pândea cel ce mânca cărnuri și prin cărnuri ospăta pe călători? Ai văzut inimă curată, cum a cunoscut cine e Stăpânul și cine robii? Cu adevărat „fericiți sunt cei curați cu inima, că aceștia vor vedea pe Dumnezeu” (Mt. 5, 8). De aceea, după puțin timp Însuși Stăpânul, trimițând pe îngeri în Sodoma și Gomora, i-a zis: „Nu voi ascunde de la Avraam, robul Meu, cele ce le voi face” (Fac. 18, 17). Care prieten descoperă prietenului astfel tainele, după cum Dumnezeu a descoperit lui Avraam? Și socotesc că până azi nu s-a făcut de Dumnezeu așa ceva celor numiți encrațiți sau apotactiți ce s-a făcut lui Avraam, celui ce carne mânca și cu femeie viețuia. Dar ce vor zice și despre Isaac, care a mâncat iezii pregătiți de Rebeca, femeia lui, și aduși de Iacov, fiul lui, și, după ce a mâncat din mâncăruri și a băut din vin, a binecuvântat pe Iacov, zicând: „Să-ți dea Dumnezeu din roua cerului și din grăsimea pământului și să-ți slujească neamurile, și să se închine ție căpeteniile, și să fii domn al fratelui tău” (cf. Fac. 27, 28-29). Și nu a căzut nici un cuvânt din binecuvântare, ci a venit asupra lui Iacov toată binecuvântarea părintească. Dar ce [vor zice] și despre însuși Iacov și despre toți sfinții, mă refer la Moise și Aaron, și la ceata tuturor sfinților din lege, care au bineplăcut lui Dumnezeu, cum toți au mâncat carne și au mulțumit Făcătorului? Și însuși Sfântul Samuel, cel dat la trei ani în casa Domnului și crescut în Sfânta Sfintelor, s-a împărtășit de fapăturile lui Dumnezeu și, ungându-l pe Saul rege, i-a îngăduit acestuia și la tot poporul să mănânce [carne]. Și un proroc [a zis] despre ei: „Moise și Aaron între preoții Lui și Samuel între cei ce cheamă nu-

mele Lui; chemat-au pe Domnul și El i-a auzit; în stâlp de nor grăia către ei” (Ps. 98, 6-7). Și se poate spune aceasta despre toți sfinții, cum toți s-au împărtășit cu mulțumire de faptele lui Dumnezeu și au slăvit pe Făcător. Dar ca să nu-i facem pe cei ce citesc mai moleșiți prin mulțimea cuvintelor, ne-a fost de ajuns să arătăm că și Dumnezeu a primit de la sfinți jertfe și le-a îngăduit să [le] mănânce cu mulțumire și evlavie.

22. Și chiar dacă vreunul dintre sfinți s-a ferit, pentru scurtă vreme, de mâncăruri, nu s-a ferit de ele ca de ceva necurat. Căci ce fel de plată este din a te feri de ceva necurat? Ci fiecare dintre cei evlavioși [s-a ferit] de cele dulci și îngăduite, cum ar fi că cineva s-a abținut de la femeie, deși Dumnezeu a îngăduit a ne împărtăși de femeie; însă pentru cununile curăției curățindu-i, i-a ferit pe cei mai buni de femeie, căci nimeni, ferindu-se de adulter sau desfrâu, nu a fost încununat. Căci dacă ar fi făcut acestea, și legea lui Dumnezeu, și a oamenilor l-ar fi osândit. Și, iarăși, cineva se ferește de bucatele pe care Dumnezeu le-a zidit spre împărtășire celor credincioși și care cunosc adevărul; dar, desigur, cel ce se ferește de acestea nu se ferește ca de unele necurate, iar dacă nu, plată nu are. Căci nimeni, ferindu-se de jertfele idolești, când nu a fost nici o silă asupra lui, nu a fost lăudat, nici nu a așteptat plată pentru aceasta, dar [are plată] cel care în aceste sfinte zile de post se ferește până și de pâine și apă. În același fel au stat lucrurile și în cazul oricărui dintre sfinții bărbați care s-a ferit de nuntă sau mâncăruri, sau vin. Căci nici nu se poate afla în Scripturile lui Dumnezeu ca vreunul dintre sfinți să se ferească de toate ca nu cumva să dea prilej ereticilor. Dar ei, chiar dacă laudă pe cutare sfânt pentru curăție, îl osândesc pentru mâncăruri. Și ia-

răși, dacă află pe vreunul ferindu-se de vin, se scârbesc de acesta pentru nuntă. Și nu vei afla nicidecum pe vreunul din sfinți care să fie în acord întru totul cu dogmele lor.

Dar și ei au a se lăuda cu ceva pentru înfrânarea de la mâncăruri. Căci, după cum noi am arătat că sfinții patriarhi au adus lui Dumnezeu din faptele Sale, așa și ei îl au pe Isav, care nu a adus nici jertfe lui Dumnezeu, nici nu a gustat carne, nici a băut vin, ci a mâncat fiertură de linte și așa și-a dat drepturile de întâi născut. Și mărturisește aceasta și Apostolul, zicând: „nici desfrânat sau necurat ca Isav, care pentru o singură mâncare și-a dat dreptul de întâi născut. Căci știți că și după aceea, vrând să moștenească binecuvântarea, a fost lepădat, căci nu a aflat loc pentru pocăință” (Evr. 12, 16-17). Iar desfrânare a numit aici [Apostolul] lăcomia pântecelui.

23. Și acestea sunt din Vechiul Testament; dar le vom arăta și din Evangheliile că Hristos și apostolii s-au împărtășit de mâncăruri și nu au oprit pe cei ce mâncau. Mai întâi, Domnul a fost născut de către pururea Fecioara Maria și a fost tăiat împrejur a opta zi, după legea lui Moise, și a fost crescut de Iosif și de Sfânta Fecioară Maria, și a grăit în templu câte a spus și Legea, și a fost în el până când a împlinit treizeci de ani; căci nici nu era cu puțință ca El să nu Se suie în fiecare an la praznic să mănânce Paștele, care era mielul și celelalte [spuse de Lege]. Și mărturisește Însuși Domnul, zicând: „Nu am venit să dezleg Legea, ci s-o plinesc” (Mt. 5, 17). Și, plinind-o, Hristos a venit la botez și a postit patruzeci de zile și nopți iar mai pe urmă a flămânzit ca să încredințeze pe fiecare că a luat asupra Sa omul întreg, iar nu prin părere, nici prin nălucire a venit pe pământ. S-a ferit de toate, din pricina postului, ca să ne învețe să postim; dar S-a ferit nu ca de ceva necurat, precum am spus mai îna-

inte; căci după puțină vreme se afla împărțându-se [de mâncăruri]. Căci prin foame a arătat că a purtat trup, care avea trebuință de hrană; căci adeseori fiind chemat de vameși și de păcătoși, și de Simon fariseul, mânca cele puse Lui înainte și tămăduia pe cei bolnavi ai lor. Și ca să-i înduplece pe toți că nimic nu a trecut cu vederea din cele îngăduite în Lege, El Însuși mărturisește și nu ar fi mințit Adevărul; căci zice, ocărând astfel cerbicia poporului: „A venit Ioan nici mâncând, nici bând, și ziceți: Are diavol” (Mt. 11, 18). Apoi despre Sine: „A venit Fiul Omului, mâncând și bând, și ziceți: Iată om mâncăcios și băutor de vin, prieten al vameșilor și al păcătoșilor” (Mt. 11, 19). Cine va mai cuteza să se lupte cu Dumnezeu și să stea împotriva adevărului? Și în altă parte zice Însuși Domnul: „Nu cele ce intră spurcă pe om, ci cele ce ies din inimă, acestea spurcă pe om” (cf. Mt. 15, 11). Și, trimițând pe ucenici la propovăduire, le-a poruncit: „Mâncați cele puse vouă înainte și tămăduiți pe bolnavii lor” (cf. Lc. 10, 8-9). Și nu a zis lor să iscodească dacă e curat blidul și paharul, ci pur și simplu „mâncați cele puse înainte”. Iar mulțimile care I-au urmat, cum le-a săturat? Mă refer la cei cinci mii și la cei patru mii. Cum? Împreună cu pâinile le-a dat în plus și pești. Căci a poruncit ca mulțimile să șadă și, binecuvântând pâinile și peștii, a dat ucenicilor iar ucenicii, mulțimilor (cf. Mt. 14; 15). Aș vrea să-l întreb pe eretic: „Dacă erai de față, luai binecuvântarea lui Hristos, sau, din pricina peștilor, lepădai binecuvântarea?”. De bună seamă, că și de Hristos te-ai fi scârbit fiindcă a pus înainte poporului spre mâncare și împărțășire [făpturi] însuflețite. Dar cei ce pururea stau împotriva lui Hristos vor cuteza să spună că din pești nu a prisosit. Mai întâi, cine ești tu cel ce răspunzi lui Dumnezeu? „Nu cumva va zice făptura către Făcător: Pentru ce m-ai făcut așa?” (Rom. 9, 20). Nu te în-

fricoșezi de taină? Nu te uimești pentru lucrul cel neobișnuit că din cinci pâini și doi pești s-a săturat atâta mulțime? Și la fel s-a întâmplat și cu șapte pâini și doi pești. Dar, ca să se frângă toată gura nerușinată, Marcu evanghelistul a spus că a prisosit și din pești (cf. Mc. 6, 43). Așadar, nu încetezi acum a te lua la harță cu Domnul? Sau rămâi în nerușinarea [ta]?

24. Unde ai aflat să fugi de ouă ca de o înșelăciune? Pe cine ai cunoscut vreodată că, mâncând ouă, a fost osândit sau a pierit? Sau unde a oprit Dumnezeu în Scripturi a se mânca ouă? Dar tu te temi de ouă mai presus de orice desfrânare și adulter, și cu plăcere petreci deosebi cu femeii străine, nesocotind [aceasta] vătămare, dar te păzești de ouă ca de spurcăciune. Dar poate și din multa ta indiferență nu-L înțelegi pe Însuși Domnul, Care zice că „Tot cel ce se uită spre a pofti”, chiar din întâmplare, [face un lucru rău] (cf. Mt. 5, 28). Iar tu, viețuind pururea laolaltă cu [femeii] străine, cum vei scăpa de osânda lui Dumnezeu? Fugi de femeie ca de fața șarpelui, precum zice Scriptura (cf. Is. Sir. 21, 2). Și: „Cine va pune foc în sânul lui și nu-și va arde hainele? Sau cine va umbla peste cărbuni și nu își va arde picioarele” (Pilde 6, 27-28). Și adaugă, zicând așa: „Cel ce intră la femeie străină nu va fi nepedepsit de rele” (Pilde 6, 29), și celelalte. Căci, fie că este fecioară, fie măritată, este străină de tine. Și ai fost învățat de acestea să fugi, nu de ouă. Dar să presupunem că acestea [ouăle] te vatămă, ceea ce este [totuși] cu neputință. În același timp tu vânezi femeiuști ticăloasele și zici: „Nu mă vatăm”. Dar chiar dacă erai netrupesc și nu purtai trup, și cu adevărat nu ai fi pătimit [nimic vătămător de pe urma lor], însă [fie și numai] pentru că ai sminti pe mulți, ai cădea sub pedeapsa lui Dumnezeu, Care zice limpede că „mai de folos este să fie atârnată o piatră de moară la gâtul lui și să se înece în mare decât să smintească pe unul dintre aceștia mici” (cf. Mt. 18, 6).

Dar noi vom arăta că Domnul primește oul și îl numește bun. Căci și acesta este făptura Lui. Căci, învățând pe ucenici, zice: „Dacă fiul va cere tatălui său pâine, nu cumva îi va da piatră? Și dacă îi cere pește, nu cumva îi va da șarpe? Și dacă îi cere ou, nu cumva îi va da scorpion?” (Mt. 7, 9-10; Lc. 11, 11-12). Și îndată adaugă: „Așadar, dacă voi, răi fiind, știți să dai daruri bune fiilor voștri” (Lc. 11, 13), și cele următoare. Vezi cum pâinea și oul, și peștele le-a numit bune, de vreme ce sunt făpturi ale bunului Dumnezeu? Iar tu te întărăți prin mândria ta să arăți că Ziditorul este un făcător al celor rele, însă nimeni nu este bun, după Evanghelie, decât unul Dumnezeu (Mt. 10, 18). Și, fiind bun, pe toate le-a făcut bune fără pizmuire. Și destule erau și acestea să-i îndeplinească pe toți oamenii că Făcătorul tuturor a făcut toate spre întrebuițare și folos oamenilor și că a sfințit făpturile Sale, după cum a dovedit cuvântul [nostru].

25. Dar vom învăța mai multe pe fiii Bisericii și îi vom mostra pururea pe cei potrivnici și care legiuiesc împotriva lui Dumnezeu. Îl vom convinge pe fiecare că Domnul nostru Iisus Hristos a mâncat carne până la patimă și în toată iconomia întrupării Lui nu S-a scârbit nicidecum de acestea, nici nu a oprit a se mânca. Căci ce zice Evanghelia?: „În cea dintâi [zi] a azimelor, când jertfeau Paștile, au venit la El ucenicii Lui, zicând: Rabi, unde vrei să-Ți pregătim să mănânci Paștile?” (cf. Mt. 26, 17). Dar cine dintre oameni, mai cu seamă dintre credincioși, nu știe ce era acest Paști? Căci a arătat și prin vreme, și prin azime mielul jertfit, pe care l-a arătat Legea; căci trebuia să fie plinită Legea prin acest Paște și să ia început Noul Legământ prin Mielul cel adevărat. Și fiind trimiși apostolii, au pregătit Paștele cel din Lege, despre care Domnul, fiind cu ucenicii, a zis: „Cu dor am dorit să mănânc acest Paște cu voi mai înainte

să pătimesc” (Lc. 22, 15), fiindcă în vremea trecută a iconomiei Sale în trup a mâncat Paștele în fiecare an. Căci ucenici nu era cu puțință a nu se griji de acesta; căci s-a scris la Luca: „Acesta se suia la Ierusalim, după obiceiul sărbătorii” (Lc. 2, 42). Însă nu l-a mâncat pe acesta cu atâta dor din pricină că era încă departe de Paștele Său. Dar când s-a înmulțit harul neamului oamenilor și urma să se dea pe Sine pentru viața lumii, cu mult dor a mâncat Paștele împreună cu ucenici Lui. Deci, s-a arătat și prin aceasta că Domnul nostru Iisus Hristos și ucenicii Lui s-au împărtășit de făpturile Lui până la pătimirea Sa. Ba mai mult, Însuși Domnul, prin bunătatea și iconomia Sa, a sfințit zidirile Sale. Și acestea până la patimă.

26. Dar cum [stau lucrurile] după înviere? Ca să nu fie careva necredincios față de iconomia [Lui], nici să socotească cum că fără trup a locuit Domnul în neamul oamenilor, după ce a înviat din morți, S-a arătat ucenicilor Lui și le-a arătat semnele cuielor și lovitura în coastă, pe care a primit-o de la ostaș cu sulița. Și iarăși după aceasta S-a arătat ucenicilor la marea Tiberiadei. Căci așa zice Sfântul Ioan evanghelistul: Erau împreună Petru și Toma, cel numit Geamănul, și Natanail, cel din Cana Galileei” – despre care Domnul a mărturisit: „Iată cu adevărat israelit întru care nu este vicleșug” (In. 1, 48) –, erau și fiii lui Zevedeu, Ioan și Iacov, și alți doi din ucenicii Lui. Le zice Simon Petru: Mă duc să prind pește. Ei îi zic: Venim și noi cu tine. Așadar, au ieșit și s-au suit îndată în corabie și în acea noapte nu au prins nimic. Dar făcându-se dimineață, a sta Iisus la mal. Ucenici nu l-au cunoscut că este Iisus. A zis lor Iisus: Fiilor, nu aveți ceva de mâncare? Ei l-au răspuns: Nu. Le-a zis Iisus: Aruncați mreaja în partea dreaptă a corabiei și veți afla. Deci, au aruncat și nu puteau să o mai

tragă de mulțimea peștilor. A zis ucenicul acela pe care îl iubea Iisus, adică însuși Ioan: Domnul este. Deci Simon Petru, auzind că este Domnul, a luat haina și s-a încins, căci era gol, și s-a aruncat în mare. Iar ceilalți ucenici au venit în corăbioară, căci nu erau departe de pământ, ci ca la două sute de coți, trăgând mreaja cu pești. Așadar, când au ieșit pe pământ, au văzut jar și pește pus deasupra și pâine. A zis Iisus către ei: Aduceți din peștii pe care i-ați prins acum. S-a suit Simon Petru și a tras mreaja la pământ, plină de 153 de pești mari. Și atâția fiind, nu se rupea mreaja. A zis lor Iisus: Veniți de prânziți. Dar nimeni dintre ucenici nu îndrăzne să-l întrebe „Cine ești?”, știind că este Domnul. A venit Iisus și a luat pâine, și le-a dat, asemenea și pește. Și, după ce au prânzit, le-a poruncit lui Petru și celorlalți apostoli cum să păstorească omenirea (cf. In. 21). Vezi bunătatea lui Dumnezeu? Vezi iubirea de oameni a Stăpânului? Nu a osândit pe apostoli, nici nu i-a învinovățit, nici nu i-a lovit, zicându-le: „Pentru ce ați lăsat propovăduirea și v-ați întors la vânarea peștilor?”. Ci îi cercetază și îi mângâie, și lucrează împreună cu ei la vânare, și le face prânz, gătindu-le pâine și pește, ca și prin aceasta să arate că El este Făcătorul pământului și al mării.

27. Dar ce zice și fericitul Luca evanghelistul după înviere? Căci mai întâi, zice, sfintele femei au văzut mormântul deschis și au auzit de la îngeri: „Ce căutați pe Cel Viu cu cei morți? Nu este aici ci, precum a zis, a înviat din morți” (Lc. 24, 5-6). Acestea aflându-le de la îngeri, au vestit celor unsprezece ucenici că s-a sculat Domnul din morți. Iar Sfântul Petru, auzind, a alergat la mormânt și, aplecându-se, a văzut giulgiurile zăcând și s-a dus de acolo mirându-se în sine. Și doi dintre ei mergeau într-un sat. Acelora arătându-li-Se Domnul și muștrând necredința lor,

i-a învățat că Hristos Domnul trebuia să pătimească și să învie. Și întorcându-se ei în Ierusalim și povestind celor unsprezece ucenici cum li s-a arătat Domnul pe cale, pe când ucenicii erau încă tulburați și vorbeau despre aceasta, Însuși Domnul a stat în mijlocul lor, zicând: „Pace vouă. Eu sunt, nu vă temeți”. Și înfricoșați fiind ei și tremurând, li se părea că văd duh. Și le-a zis: „Pentru ce sunteți tulburați și pentru ce se suie gânduri în inimile voastre? Priviți mâinile Mele și picioarele Mele că Eu Însumi sunt. Pipăiți-Mă și vedeți că duhul nu are carne și oase, cum Mă vedeți pe Mine având”. Și zicând aceasta, le-a arătat mâinile și picioarele. Și încă necrezând ei de bucurie și minunându-se, le-a zis: „Aveți aici ceva de mâncare?” Iar ei I-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere. Și luând, înaintea lor a mâncat ca să-i convingă și prin mâncare că El Însuși este Cel care și înainte de patimă a fost și a petrecut împreună cu ei (cf. Lc. 24).

28. Cine mai cutează să se lupte cu Dumnezeu? Cine va fi coborât la atâta necredință încât să nu creadă acestora? Dacă de pretutindeni s-a dovedit – și prin Vechiul, și prin Noul Testament – că sfințite sunt fapăturile lui Dumnezeu, căci, fie au fost aduse lui Dumnezeu, fie S-a și împărțit din ele Hristos cel întrupat, înseamnă că întru totul sunt sfințite fapăturile Sale. Așadar, să înceteze ereticii a-L mai îndrepta pe Dumnezeu. Căci a spune: „Aceasta a făcut-o bine, dar aceasta a greșit făcându-o” nu ține de un om ce are minte, ci de un nebun și luptător împotriva lui Dumnezeu.

Să vedem, dar, dacă ei se feresc de toate cele însuflețite, după învățătura necuraților manihei. Căci începătorii acelora, legiuind odată, din pricina necredinței ce sălășluiește întru ei, să se ferească de cele însuflețite, au numit

însuflețite și cele ce odrăslesc din pământ. Și au extras mărturii din Scripturi. Căci, după cum zice la Daniil: „Binecuvântați fiare și dobitoace, și toate păsările cerului pe Domnul” (Dan. 3, 80-81), la fel zice: „Binecuvântați toate cele odrăslite din pământ pe Domnul” (Dan. 3, 76). Și, urmând necredinței lor, s-au sfârâmat de stânca înșelării. Căci nici nu e cu putință ca aceia care zic acestea să mai trăiască în trup¹. Și ar trebui ca și următorii acelora să urmeze dascălilor [lor]. Că semințele au o putere vitală și trupuri, aceasta și noi spunem. Dar a te feri de cele însuflețite, aceasta tu ți-ai legiuit-o pentru tine. Și de vreme ce te-ai împotrivit rânduielii Domnului, păzește mărturisirea Lui, ferindu-te de cele însuflețite și de trupurile străine.² Căci zice Domnul în Evanghelii despre semințe: „Dacă moare, aduce roadă multă” (In. 12, 24). Și e limpede că cel viu moare. Dar tu te-ai păzit o dată pentru totdeauna să mănânci cele ce au putere vitală. Și Apostolul Pavel [zice]: „Ceea ce tu semeni nu vine la viață dacă nu moare; și ceea ce semeni tu, nu semeni trupul care va fi, ci grăuntele gol, fie de grâu, fie de altceva din cealaltă; dar Dumnezeu îi dă trup precum vrea” (I Cor. 15, 36-38).

S-a dovedit și despre semințe cum mor și vin la viață, și că Dumnezeu le dă trup precum vrea. Ai în Vechiul Legământ că Dumnezeu cu adevărat a primit jertfe de la cei drepti și că sfinții toți au mâncat cu mulțumire carne și cealaltă făpturi. Ai fost încredințat prin Sfintele Evanghelii că....

¹ Sfântul arată în continuare că ar trebui să nu mai mănânce nimic și astfel nu vor mai putea trăi.

² Dacă ereticul ar fi riguros în concepțiile sale și ar lua în serios cuvintele lui Hristos, ar trebui să nu mai mănânce nici roadele pământului, de vreme ce Domnul a mărturisit că și acestea conțin o putere vitală.

Epistola sinodală a episcopului Amfilohie de Iconiu¹

1. Și mai înainte de a primi scrisorile din partea dragostei voastre, zvonirile ne-au vestit și curăția credinței voastre, și îndelungata voastră stare în primejdii, și răbdarea în pătimirile cele pentru Hristos, și statornicia voastră în dragostea către Dumnezeu și în nădejdea viitoare. Și fiindcă prin scrisori ne-am împărtășit de evlavia voastră, cunoaștem cu adevărat chipul Bisericii sobornicești și râvna bunilor păstori, și sârguința nezăbavnică ce se cuvine [să o aibă] adevărații creștini. Căci faptul că nici lungimea drumului nu a fost luată în seamă, nici întrebările nu s-au pus separat, ci că întrebarea s-a făcut în comun, prin scrisori, ne-a dat foarte bune nădejdi că, scriindu-ne voi în comun [în acord unii cu alții], și răspunsurile de la noi le veți primi tot în comun [în acord unii cu alții]. Și noi am primit unitatea voastră de cuget [ὁμόνοια] din scrisori ca pe un fel de început al unei mai desăvârșite unități de cuget. Și voi ne-ați rugat ca, în treburile ce vă privesc, să-l primim părtaș și de față la sinodul nostru, ba mai degrabă să-l avem întâistătător, și pe preaminunatul și vrednicul de toată cinstea episcop Vasile. Dar, fiindcă o nepuțință covârșitoare a trupului l-a oprit pe acela să ajungă, ține de desăvârșita voastră dragoste să nu treceți cu vederea nici scrisorile micimii noastre². Dar am lucrat cu iscusință încât sfânta voastră Biserică să nu rămână lipsită de

¹ Traducere după ediția BEPES vol. 71, Atena, 1992.

² În comparație cu Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Amfilohie se vede mic.

graiul aceluia, ci, având noi scrierea lui specială referitoare la acest subiect, [în acest chip] îl avem și pe acela ostenitor și împreună grăitor cu noi prin scrisoarea [către voi]¹.

2. Așadar, care e răspunsul la întrebare? Facem cunoscut că Sfântul Sinod al Părinților de la Niceea este cu adevărat sinod sobornicesc și apostolesc, și păzim nemișcată credința expusă acolo de Părinți și mă rog ca ea să rămână pentru totdeauna neruptă în bucăți. Mai de neocolit [decât altele] li s-a părut atunci Părinților să vorbească mai pe larg despre slava Unuia Născut, fiindcă atunci aveau de tăiat în grabă nou odrăslita erezie a lui Arie, nimicind cele dintâi semințe ale ei, mai înainte ca să năpădească desăvârșit spinii. Și fiindcă s-a trecut sub tăcere acolo cercetarea despre Duhul, de aceea nu au adăugat nimic mai pe larg. Dar celor care citesc cu pricepere, le e de ajuns și învățătura despre Duhul, ce se află în acea credință. După cum [au dogmatizat] să credem în Tatăl și în Fiul, așa au dogmatizat să credem și în Duhul, neintroducând vreo altă fire în dumnezeiasca și fericita Treime, nici tăind ceva din cele ale Treimii când [au făcut] expunerea de credință. Și fiindcă Satana, apucând de curând să clatine Bisericile, a pus în unii îndoială cu privire la Duhul, e de neapărată trebuință să alergăm din nou la izvorul credinței din care și Părinții de la Niceea, scoțând, au alcătuit expunerea de credință.

3. Așadar, care este desăvârșirea credinței noastre? Predania Domnului pe care a rânduit-o sfinților Săi ucenici după învierea din morți, poruncindu-le: „Mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului

¹ Așa se cuvine să avem și noi scrierile sfinților, ca ajutoare și sfătuitoare în tot ce facem.

și al Sfântului Duh”. E limpede că am primit porunca nu numai să botezăm astfel, ci și să învățăm astfel, încât prin această poruncă se încuie și boala lui Sabelie, de vreme ce ne-au fost predanisite în chip curat trei ipostasuri, și se rup și gurile anomeilor și arienilor, și pneumatomahilor, de vreme ce, pe de o parte, sunt arătate trei persoane și ipostasuri, iar pe de alta, e mărturisită o singură fire și dumnezeire. Prin urmare, neapărat așa trebuie să botezăm, după cum am fost învățați, și așa să credem, după cum am fost botezați, și așa să slăvim, după cum am crezut. Iscodind noi multe cu mintea și întorcându-ne în toate părțile cu gândurile, nu am putut cugeta nimic [intermediar] între Ziditor și zidire, încât dacă despărțim pe Duhul de Dumnezeire, neapărat trebuie să-L numărăm împreună cu zidirile. Iar dacă îndrăznim să-L numim zidire, cum e cu puțință a fi amestecat în botez? Noi învinuim atât „politeismul”, cât și „ateismul”.¹ Și nu vestim nici trei obârșii, nici trei dumnezei, nici trei firi deosebite, ci, cunoscându-L pe Tatăl ca obârșie a tuturor, nu lipsim [de Dumnezeire] pe vreunul din cele trei ipostasuri, aducând în cazul fiecăreia [mărturii] încuviințate din dumnezeieștile Scripturi.

4. Însă, fiindcă și lungimea epistolei înlătură grăirea mai detaliată despre acestea, am socotit ca dragostea voastră să se îndestuleze cu esențialul expunerii noastre [de credință] și să adauge restul de la sine – căci zice: „Dă înțeleptului pricină și mai înțelept va fi” (Pilde 9, 9) – și am socotit că acestea nu mai e de trebuință a le scrie. La acestea e de ajuns să adăugăm o scurtă rugămintă. **Căci**

¹ Termenii au aici un înțeles puțin special. Politeism se referă la faptul de a accepta că cele trei Persoane sunt entități distincte, asemenea indivizilor unei specii și deci nu au firea în comun; iar ateism indică faptul că cel puțin una din cele trei persoane n-ar fi Dumnezeu.

vă rugăm să rămâneți fii ai păcii, ca să împliniți porunca apostolească : „să fiți într-un suflet, cugetând una și fiind părtași la pătimirile cele pentru Hristos” (Filip. 2, 2; 3, 10). Nu dați celui viclean [prilej] să despartă cele unite în chip bun, nici nu vă faceți mai ușor de prins pentru lupi, întărind, prin dezbinarea [voastră], rugăciunile acelora. Căci am aflat câte lupte ați răbdat pentru ortodoxie. Așadar, biruind amenințările și nevoile din partea celor potrivnici, nu dați nici un prilej dezbinării, ca nu cumva, furișându-se câte puțin ura, dacă află loc, să vă pună înaintea mari prăpăstii. Însă și în slavoslovii trebuie să slăviți împreună cu Tatăl și cu Fiul pe Duhul și să știți aceasta că cei care păcătuiesc cu păcatul de neiertat al hulirii Duhului degeaba se țin departe de împărtășirea cu arienii. Căci vor fi osândiți împreună cu aceia¹. Și ne rugăm ca voi să păziți netăiat trupul Bisericii, fără hârâieli, încât să petrecem în pace vremea rămasă în veacul de acum și să ne înfățișăm în chip slăvit în ziua judecății înaintea divanului lui Hristos².

¹ Dacă, fugind de o erezie, cădem în alta, nu am rezolvat nimic; scopul diavolului a fost atins: despărțirea de Biserică.

² Este absolut esențială lupta pentru a păstra unitatea Bisericii în dreapta credință.

Cuprins

SFÂNTUL THEODOR STUDITUL

Introducere	5
Scrisoarea 11. Lui Anastasie, Episcopul Knosiei.....	10
Scrisoarea 24. Lui Teoctist magistrul.....	17
Scrisoarea 25. Patriarhului Nichifor.....	23
Scrisoarea 30. Patriarhului Nichifor.....	27
Scrisoarea 36. Lui Euprepian și celor [aflați] dimpună cu el	30
Epistola 39. Egumenului Teofil	39
Scrisoarea 40. Fiului Naucratie	45
Scrisoarea 49. Fiului Naucratie	54
Scrisoarea 53. Citețului Ștefan și celor împună cu el	62
Scrisoarea 56. Lui Antonie, egumenul de la Sfântul Petru, și celor împună cu el.....	70
Scrisoarea 77. Patricienei Irina.....	74
Scrisoarea 100 (fără titlu).....	76
Scrisoarea 142. Unei egumene	77
Scrisoarea 144. Lui Serghie, ipatul și vărul primar.....	79
Scrisoarea 156. Patricienei Irina.....	81
Scrisoarea 223. Fiului Naucratie	84
Scrisoarea 244. Unei egumene	89
Scrisoarea 294. Lui Macarie egumenul.....	91
Scrisoarea 308. Fiului Ignatie.....	93
Scrisoarea 340. Fiului Taleleu.....	96
Scrisoarea 381. Teodor, către frațiiile împrăștiate pretutindeni. [Cuvânt] catehetic	99
Scrisoarea 382. Teodor, către frațiiile împrăștiate pretutindeni. Cuvânt catehetic	106

Scrisoarea 384. Fiului Naucratie	110
Scrisoarea 386. Fiului Taleleu	114
Scrisoarea 393. Sfinților mei părinți duhovnicești, care sunt alungați pentru Domnul, Teodor, cel mai mic preot și egumen al celor din Studion, bucurați-vă în Domnul.....	118
Scrisoarea 425. Logofătului Pantoleon	125
Scrisoarea 447. Fiului Antim	128
Scrisoarea 452. Lui Nichita egumenul	131
Scrisoarea 466. Lui Iacov monahul.....	136
Scrisoarea 481. Egumenei Ignon.....	139
Scrisoarea 484. Strategului Teodot	142
Scrisoarea 489. Fiului Grigorie	145
Scrisoarea 500. Lui Isihie protonotarul	150
Scrisoarea 531. Fiului Dorotei	154
Scrisoarea 534. Lui Simeon monahul	156
Scrisoarea 553. Către soția unui spătar al cărei nume e Mahara	157

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR

Cuvânt despre prorocii mincinoși și dascălii mincinoși și lipsiții de Dumnezeu eretici și despre semnele sfârșitului veacului acestuia.....	160
Omie la cuvântul apostolesc care zice: „Aceasta să știți că în zilele din urmă vor fi vremuri grele” (II Tim. 3, 1).....	195

SFÂNTUL AMFILOHIE

Împotriva apotactiților sau ghemeliților	215
Cine e începătorul [și învățătorul] acestor erezii?.....	217
*Că de la Simon magul sunt aceste erezii	228
Epistola sinodală a episcopului Amfilohie de Iconiu...	257

DIFUZARE:

S.C. Supergraph S.R.L.

Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, București

Tel.: 021-320.61.19; fax: 021-319.10.84

e-mail: editura@sophia.ro

www.sophia.ro

Societatea de Difuzare SUPERGRAPH
vă oferă posibilitatea de a primi prin poștă
cele mai bune cărți de spiritualitate,
teologie, cultură religioasă, artă, filozofie
apărute la edituri de prestigiu.
Plata se face ramburs la primirea cărților;
taxele poștale sunt suportate de Supergraph.

Vă așteptăm la

LIBRĂRIA SOPHIA

str. Bibescu Vodă nr. 24,
040152, București, sector 4

(lângă Facultatea de Teologie)

tel. 0722.266.618

www.librariasophia.ro

teologie • filosofie

istorie • artă • eseu

*Sacrifică puțină vreme pentru a răsfoi cărțile noastre:
este cu neputință să nu găsești ceva
pe gustul și spre folosul tău!*

Theodor Studitul Amfilohie de Iconium
Ioan Gură de Aur

Trei mari Părinți, care au luptat. Au jertfit timp, sănătate, poziție socială, ambiții și plăceri – lucrurile care pe cei mai mulți dintre noi ne împing să pășim prin viață în continuare.

**TOTUL PENTRU
DREAPTA CREDINȚĂ**

Pentru tine contează ? Pentru ei conta. Au trăit și au murit cu crezul acesta. Citește ceea ce ei au scris cu dragoste și durere, ca să înțelegi de ce ar trebui să conteze și pentru tine.

ISBN 978-973-7623-68-3

editura
Σοφία

9 789737 623683